KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KONYA YEM FABRİKASINA ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA YENİ İŞLEV ÖNERİSİ

Kübra KAVAF

Yüksek Lisans

KONYA
Ocak 2023

KONYA YEM FABRİKASINA ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA YENİ İŞLEV ÖNERİSİ

Kübra KAVAF

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL

Konya
Ocak 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.[1]

☒ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.[2]

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.[3][4]

5 Ocak 2023

Kübra KAVAF

[1] MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

[2] MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

[3] MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

[4] MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

5 Ocak 2023

Kübra KAVAF

Ailem'e…

TEŞEKKÜR

Tezimi çalıştığım süre boyunca tüm aşamalarda değerli bilgi ve tecrübelerini, yardımlarını, desteğini paylaşan değerli danışmanım sayın Prof. Dr. Güzin DEMİRKAN TÜREL hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmama katkı sağlayan değerli hocam Mustafa KAŞ'a teşekkür ederim.

Tez çalışmamda karşılaştığım zorluklarda her zaman destekleriyle yardımlarını esirgemeyen Emine Nur HAMARAT SELÇUK'a, sevgili arkadaşlarıma ve canım ailem olmak üzere babam Ali KAVAF'a, annem Dilek KAVAF'a, kardeşlerim ve meslektaşlarım Elmas KOÇ ve Elif KAVAF'a ile birlikte ailemizin tatlı miniği Defne KOÇ'a sonsuz minnet ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

5 Ocak 2023 Kübra KAVAF

ÖZET

Kübra KAVAF

Konya Yem Fabrikasına Endüstri Mirası Kapsamında Yeni İşlev Önerisi

Yüksek Lisans

Konya, 2023

Sanayi kavramı tarih öncesi uygarlıklardan itibaren günümüze kadar gelişme gösterdiği ve bu gelişmenin daha etkin bir şekilde gerçekleşmeye başladığı izlenen endüstri devrimiyle pek çok alanda köklü değişimler meydana gelmiştir. Sanayileşmenin beraberinde getirdiği değişimlerin, sanayi yapılarını da etkilemeye başlamasıyla gelişen yeni üretim biçimlerine karşılık veremeyen sanayi yapıları fonksiyonlarını kaybetmişler ve kent içerisinde kalan bu alanlar kentli belleklerinde yer almaktadırlar. Sahip oldukları mekanik donatılar ve yapıldığı dönemin yapım tekniğini barındırmalarıyla endüstrileşme sürecinin sembolü olan bu yapılar, endüstri mirası kapsamında değerlendirilerek koruma bilincindeki gelişmelerle birlikte yeniden işlevlendirilmektedirler. Endüstrileşme kavramıyla beraber gelişen uzantıları, üretim alanına yansımaları, kent kimliğinde yer alan endüstri yapıları ve miras olarak değerlendirilen endüstri yapılarının gelişen koruma kavramı ile değerlendirmesi tezin kavramsal çerçevesinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. İkinci aşamayı yeniden işlevlendirme sürecinin uzantıları ile yeni işlev seçiminde değerlendirmeye alınan faktörler ve bu süreçte bulunan endüstri mirasları ile incelenen örnekler oluşturmaktadır. Tez çalışmasının son aşamasını, endüstri mirası kapsamında seçilen Konya yem fabrikasının incelenmesi ile yeni işleve önerilmesi oluşturmaktadır. Tez konusunun amacı yeniden işlevlendirilen endüstri mirası alanında örnek olarak değerlendirilebilmek üzere seçilen Konya'daki yem fabrikasının incelenmesi ve çağdaş kullanımlar ile değerlendirilmek üzere yüklenmesi düşünülen işlevler üzerinden analiz yapılarak, en uygun işlev önerisi belirlemek ve bu işlev doğrultusunda yem fabrikasına tasarım yönlendirme projesi geliştirmektir. Kent tarihinin bir döneminin izlerini barındıran bu yapının korunması ve çağdaş işlev yüklenerek kentlinin aktif olarak kullanılabildiği mekana dönüştürülmesiyle yapı kompleksi günümüzde ve gelecekte geçmişin değerlerini koruyarak bulunan prestijli bir mekan olarak değerlendirilebilinecektir. Araştırma kapsamında literatür araştırması ve alan çalışması yapılarak, alan için en uygun işlevin belirlenmesiyle tasarım yönlendirme projesi geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Endüstrileşme, endüstri mirası, koruma, yeniden işlevlendirme, Konya Yem Fabrikası

ABSTRACT

Kübra KAVAF

New Function Proposal for Konya Feed Factory within the Scope of Industrial Heritage

Master's Thesis

Konya, 2023

The concept of industry has developed from prehistoric civilizations to the present day and radical changes have occurred in many areas with the industrial revolution, which has been observed that this development has started to take place more effectively. As the changes brought about by industrialization began to affect industrial buildings, industrial buildings that could not respond to the new forms of production that developed have lost their functions and these areas remaining in the city are included in the urban memory. These buildings, which are symbols of the industrialization process with their mechanical equipment and the construction techniques of the period in which they were built, are evaluated within the scope of industrial heritage and re-functionalized with the developments in conservation awareness. The first stage of the conceptual framework of the thesis is the evaluation of industrial buildings, which are considered as heritage, with the concept of industrialization, its extensions, reflections on the production area, industrial buildings in the city identity and the developing concept of conservation. The second stage consists of the extensions of the re-functioning process, the factors taken into consideration in the selection of new functions and the industrial heritages in this process and the examples examined. The last stage of the thesis is the examination of the Konya feed factory, which was selected within the scope of industrial heritage, and its proposal for a new function. The aim of the thesis is to examine the feed factory in Konya, which is selected to be evaluated as an example in the field of re-functionalized industrial heritage, and to determine the most appropriate function proposal by analyzing the functions that are considered to be installed to be evaluated with contemporary uses, and to develop a design orientation project for the feed factory in line with this function. By preserving this building, which contains the traces of a period in the history of the city, and transforming it into a place where the city dwellers can actively use it by installing contemporary functions, the building complex will be able to be evaluated as a prestigious place that preserves the values of the past in the present and future. Within the scope of the research, literature research and field study were conducted and a design orientation project was developed by determining the most appropriate function for the area.

Keywords

Industralization, industrial heritage, conservation, refunctionalization, Konya Feed Factory

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM ii
ETİK BEYAN iii
TEŞEKKÜR v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR DİZİNİ x
ŞEKİLLER DİZİNİ xi
KISALTMALAR DİZİNİ xiv
1. GİRİŞ 1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi 2
1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi 3
2. ENDÜSTRİLEŞME VE KÜLTÜREL MİRAS OLARAK DEĞERLENDİRİLEN ENDÜSTRİ YAPILARI 7
2.1. Endüstri Devrimi, Endüstrileşme Kavramı ve Devrimin Başlangıç Dönemi 7
2.2. Endüstrileşmenin Üretim Alanındaki Uzantıları 11
2.3. Kent Kimliğinde Yer Alan Endüstri Alanları 29
2.4. Endüstriyel Miras Kavramının Gelişimi 33
2.5. Koruma Bilincinin Endüstri Arkeolojisine Doğru Gelişimi ve Endüstri Yapılarının Korunması 37
2.6. Endüstri Yapılarının Korunması ve Değerlendirilmesi 46
2.7. Bölüm Sonucu 49
3. YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMINDA ENDÜSTRİYEL ALANLAR 53
3.1. Yeniden İşlevlendirme Süreci 53
3.2. Yeni İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler 56
3.3. Endüstri Yapılarında Yeniden İşlevlendirme 60
3.4. Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Yapılarına Örnekler (Dünya'dan/ Türkiye'den/ Konya'dan) 68
3.4.1. Orsay Garı (Gare d'Orsay) 68
3.4.2. Emscher Peyzaj Parkı Projesi 75
3.4.3. Silahtarağa Elektrik Santrali 86
3.4.4. Tantavi Ambarı 97
3.5. Bölüm Sonucu 103

4. ENDÜSTRİYEL MİRAS KAPSAMINDA KONYA YEM FABRİKASINA YENİ İŞLEV ÖNERİSİ 106
4.1. Konya Şehrinin Endüstri Tarihinde Yem Fabrikasının Yeri 106
4.2. Yapı Grubunun Çevresinin İncelenmesi 109
4.3. Yapının Mevcut Durumunun İncelenmesi ve Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi 121
4.4. Fabrika Yapısı ve Yakın Çevresine Uygun İşlev Seçimi 126
5. SONUÇ 140
KAYNAKLAR 144
ÖZGEÇMİŞ 160
EK 1. SANTRAL İSTANBUL EĞİTİM YAPILARI PLAN VE KESİTLERİ 161
EK 2. SANTRALİSTANBUL MİMARLIK FAKÜLTESİ PLAN VE KESİTLERİ 163
EK 3. SANTRALİSTANBUL HUKUK FAKÜLTESİ PLAN VE KESİTLERİ 164
EK 4. SANTRALİSTANBUL ÇAĞDAŞ SANATLAR MERKEZİ PLAN VE KESİTLERİ 166
EK 5. SANTRALİSTANBUL KAFETERYA YAPILARI PLAN VE KESİTLERİ 167
EK 6. KARMA YEM SANAYİ (SF 3) 168
EK 7. YEM SANAYİİ (SF 47) 169
EK 8. YEM SANAYİİ ENVANTER LİSTESİ 170
ETİK KURUL/KOMİSYON İZNİ/MUAFİYETİ 201

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Yenişehir mahallesi yıllara göre toplam nüfusu 120
Tablo 2. Yem Fabrikası için hazırlanan envanter fişi 125
Tablo 3. Yem Fabrikasına Yüklenilebilecek İşlevleri Değerlendirme Tablosu..... 132

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Dessau Törten konutları 12
Şekil 2. Coalbrookdale köprüsü (The İron Bridge) 14
Şekil 3. Ahşap (1800) ve çelik (1835) sistemli fabrika 15
Şekil 4. İlk demir taşıyıcılı Ditherington Flax Mill yapısı, 1797, Shrewbury 16
Şekil 5. Ditherington Flax Mill çelik taşıyıcı sistemi 16
Şekil 6. Dünya Fuarı için tasarlanan Kristal Saray, 1851, Londra 18
Şekil 7. Tümüyle çelik iskeletli Menier Çikolata Fabrikası, 1873, Nois 19
Şekil 8. Çelik iskeletli Menier Çikolata Fabrikası cephe detayı 20
Şekil 9. AEG Türbin Fabrikası, 1909, Berlin 21
Şekil 10. Fagus Fabrikası, 1911, Alfeld 22
Şekil 11. Model Fabrikası, 1914, Köln 23
Şekil 12. Van Nelle Tütün Fabrikası, 1929, Rotterdam (solda) - Boots İlaç Fabrikası, 1932, Notthingham (sağda) 24
Şekil 13. Johnson Balmumu Fabrikası, 1936, Wisconsin (solda) dış mekan ve (sağda) iç mekan 24
Şekil 14. Lingotto, 1923, Torino 25
Şekil 15. Şed çatı sistemi, Münih 26
Şekil 16. Benetton Fabrikası, 1982, İtalya 27
Şekil 17. Lassa Fabrikası cephe açıklıkları, 1982, Kocaeli 29
Şekil 18. Kentsel bellek ve kentsel kimlik kavramlarının oluşmasında toplumsal belleğin ve mekanın ilişkisi 32
Şekil 19. Euston İstasyonu, 1939, Londra 42
Şekil 20. İronbridge bölgesi, Coalbrookdale 43
Şekil 21. Yaşam döngüsündeki bir binanın işlevsel dönüşümü 53
Şekil 22. Siene nehrinden Orsay Müzesinin görünümü 69
Şekil 23. Lille sokağından Orsay Müzesinin görünümü ve müze girişi 70
Şekil 24. Orsay Müzesi gar işleviyle kullanımı (solda) ve 71
işlevsiz kalan mekanın içi (sağda) 71
Şekil 25. Garın özgün işlevle kullanımı (solda) ve yeni işlevle kullanımı (sağda) 71
Şekil 26. Orsay Garı plan ve kesitleri 72
Şekil 27. Orta koridor (solda) ve Siene terası 73
Şekil 28. Üst kat sergileme mekanları 73
Şekil 29. Orsay Garı kat yerleşimleri 74

Şekil 30. Orsay Garı simülasyon görselleri 75
Şekil 31. Ruhr bölgesi haritası 76
Şekil 32. Zollverein Kömür Madeni Sanayi Kompleksi 77
Şekil 33. Zeche Zollverein Maden Ocağı görünümü 78
Şekil 34. Zeche Zollverein Maden Ocağı girişi 79
Şekil 35. Zollverein Tasarım ve İşletme Okulu 79
Şekil 36. Zollverein sanayi kompleksinde sunulan bazı olanaklar 80
Şekil 37. Duisburg-Nord Peyzaj Parkı görünüm 81
Şekil 38. Duisburg-Nord Peyzaj Parkı gece görünüm 81
Şekil 39. Duisburg-Nord Peyzaj Parkında sunulan bazı olanaklar 82
Şekil 40. Duisburg-Nord Peyzaj Parkındaki etkinlik mekanları ve planları 83
Şekil 41. Oberhausen Gazometresi görünüm 84
Şekil 42. Oberhausen Gazometresinde 'Doğanın Harikaları' sergisi 84
Şekil 43. 1920 Yılında Silahtarağa Elektrik Santrali görünüşler 86
Şekil 44. Silahtarağa Elektrik Santrali havadan görüntüsü 87
Şekil 45. İşlevini kaybetmesi sonucu atıl kalan Silahtarağa Elektrik Santrali 87
Şekil 46. Santralistanbul yerleşkesi yapı durumu (üstte) yerleşim planı (altta) 88
Şekil 47. Santralistanbul yapıların uygulanma tarihi ve tipolojileri 89
Şekil 48. Santralistanbul Eğitim Yapıları (EK 1) 89
Şekil 49. Mimarlık Fakültesi dış mekan (solda) ve iç mekan (sağda) görseli 90
Şekil 50. Mimarlık Fakültesi kat planları ve kesiti (EK 2) 91
Şekil 51. Hukuk Fakültesi dönüşüm öncesi iç mekan görselleri 92
Şekil 52. Hukuk Fakültesi mahkeme salonu iç mekan görseli ve kesiti (EK 3) 92
Şekil 53. Hukuk Fakültesi zemin, 2. Ve 3. kat planları (EK 3) 92
Şekil 54. Çağdaş Sanatlar Merkezi dış mekan (solda) ve iç mekan (sağda) görseli 93
Şekil 55. Çağdaş Sanatlar Merkezi gündüz (solda) ve gece (sağda) görünümü 93
Şekil 56. Çağdaş Sanatlar Merkezi plan ve kesitleri (EK 4) 94
Şekil 57. Enerji Müzesi işlevsiz (solda) ve mevcut (sağda) hali 94
Şekil 58. Enerji Müzesi iç mekan görselleri 95
Şekil 59. Kafeterya 1 yapısı görseli (solda), plan ve kesiti (sağda) (EK 5) 96
Şekil 60. Kafeterya 2 yapısı görselleri (solda), plan ve kesiti (sağda) (EK 5) 96
Şekil 61. Kafeterya 3 yapısı görselleri (solda), plan ve kesiti (sağda) (EK 5) 97
Şekil 62. Tantavi Ambarı kuzey cephe görünüş (solda), çizimi (sağda) 98
Şekil 63. Tantavi Ambarı güney cephe görünüş (solda), çizimi (sağda) 98

Şekil 64. Tantavi Ambarının özgün plan ve kesitleri 99
Şekil 65. Tantavi Ambarının kuzeybatı (solda) ve güneydoğu (sağda) cepheleri 100
Şekil 66. Ambarının atıl durumdaki zemini (solda) ve müdahale aşaması(sağda) 101
Şekil 67. Farklı kullanımlarla Tantavi Ambarının mevcut iç mekan görselleri 101
Şekil 68. Tantavi Ambarının mevcut asma katı (solda) ve asma kattan çok amaçlı salon (sağda) görünüm 101
Şekil 69. Tantavi Ambarının mevcut planları 102
Şekil 70. Tantavi Ambarının kesitleri 102
Şekil 71. Eskişehir-Konya demiryolu çalışmaları (solda) ve 106
Konya İstasyonu (sağda/1896) 106
Şekil 72. 1973 Yılına ait envanterinden Konya Yem Sanayi Fabrikası 108
Şekil 73. Yem Fabrikası üretim süreci (solda) ve işlemleri (sağda) 109
Şekil 74. Yakın ölçeğe doğru Yem Fabrikasının Konya'daki konumu 110
Şekil 75. Yem Fabrikasının yakın ölçekte hava görseli (2019) 111
Şekil 76. Yem Fabrikasının uzak ölçekte hava görselleri üzerinden gelişimi, ... 111
2005 (solda) – 2013 (ortada) – 2019 (sağda) 111
Şekil 77. Yem Fabrikası odaklı halihazır çizimleri 119
Şekil 78. Yenişehir mahallesi nüfusu yıllara göre dağılım grafiği 120
Şekil 79. Yem San Türk A.Ş. Konya Yem Fabrikası vaziyet planı 124
Şekil 80. Görsel krokisi ve batı cephe arazi görselleri 125
Şekil 81. Güney cephe arazi görselleri 126
Şekil 82. Yem Fabrikası birimleri 127
Şekil 83. Yem Fabrikası tasarım yönlendirme projesi 136
Şekil 84. Proje alanı 3 boyutlu görselleri 139

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	**Açıklama**
AŞ	Anonim Şirket
DASA	Dortmund ArbeitsWelt Ausstellung
DOCOMOMO	(Documentation and Conservation of Buildings, Bites and Neighbourhoods of the Modern Movement)
FICCIM	Birinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Kongresinde (First International Conference on the Conservation of Industrial Monument)
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi (International Council on Monuments and Sites)
SICCIM	İkinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Konferansı (Second International Conference on the Conservation of Industrial Monuments)
TICCIH	Üçüncü Uluslararası Endüstri Mirası Koruma Konferansı (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage)
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
Vd.	Ve diğerleri
Vb.	Ve benzeri

1. GİRİŞ

Tarih öncesi uygarlıklardan itibaren gelişimi izlenen sanayi kavramı, ilkel araçlar ile başlayarak bugünkü kullanımında yer alan makinalı üretimlere ulaşmıştır. Sanayide görülen gelişimler sonucunda gerçekleşen endüstri devrimi ile üretim organizasyonu, iş gücü kullanımı, düşünme ve çalışma biçimleri gibi pek çok hayat şartlarında önemli değişiklikler izlenmiştir. Sanayileşmenin toplumlar üzerindeki etkileri sonucundaki gelişmelerle sanayi yapıları, bulunduğu kentlerin ekonomisiyle birlikte yaşanılan çevrelerindeki planlama ve mimari oluşumlarının tasarım ve teorileri üzerinde de etkin rol oynamışlardır. Keşfedilen yeni malzemelerin yapısal oluşumlara etkileriyle kent görünümleri de önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Sanayide görülen hızlı değişimlerin, kendini oluşturduğu sanayi yapılarında gerçekleşmesiyle de, yeni üretim gereksinimlerine cevap veremeyen sanayi yapılarının işlevsiz kalarak atıl bir durumda günümüzde yer almalarına sebep olmuştur. Yıkılmadan günümüze kadar ulaşmayı başarmış bulunduğu kentin sanayi geçmişinin birer kanıtı olarak değerlendirilen sanayi yapıları kent içerisinde uzun süre yer almaları ile bulunduğu çevrenin kentli belleklerinde yer almaktadırlar. Toplumsal belleğin oluşmasında etkili olan kendine özgü özelliğe sahip veya kendini sürekli yenileyen kent mekanları, sanayileşme sürecinden etkilenerek kentlerin biçimlenmesinde önemli rol oynamışlardır. Endüstriyel miras alanları bu bağlamda bulundukları çevredeki bireylerin kolektif belleklerinde yer almaktadır. Yeni biçimlenmelerle değişen kentler, bireylerde bıraktıkları yeni izlerle ve mekansal aksiyonlarla birlikte yerel kimliklerinin güçlenmesinde rol oynamaktadırlar.

Yapılan literatür taraması sonucunda Türkiye'de 1950'lerden itibaren sanayileşme alanında önemli adımların atıldığı incelenmiştir. Yem sanayi alanında uygulanan ilk örnekler üzerinden tutulan kayıtlarla Türkiye'nin uygulanan ikinci yem fabrikası olduğu verisine ulaşılan Konya şehrinde bulunan yem fabrikası yapısı tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilmiştir. 1958'de üretim faaliyeti içerisinde yer almaya başlayan yem fabrikasının öneminin vurgulanması ile kaybettiği işlevsel fonksiyonlar doğrultusunda endüstriyel miras olarak değerlendirilmesi ve bu kapsamda ele alınan fabrika yapısına farklı bir işlev kazandırılması ile yeniden kent kullanımına dahil edilmesi önerilerek tasarım yönlendirme projesi geliştirilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Üretim tekniklerindeki değişimlerle buhar gücünün bulunması endüstri alanına devrim getirmiştir. Avrupa'da başlayarak tüm dünyaya yansıyan ve 'Endüstri Devrimi' diye adlandırılan bu dönem gündelik yaşam biçimlerinde ve yaşanılan çevrede köklü değişimlere sebep olmuştur. Bu devrim sonucunda ortaya çıkan artan ürün ihtiyacının karşılanması için kentlerde çeşitli sanayi kollarında fabrika, depo, santral gibi birçok sanayi yapısı yapılmıştır. Atlatılan her tarihi süreç gibi sanayi devrimi de hem yaşanılan çevrede hem de bireylerin yaşamlarında izler bırakmıştır. Sanayileşmenin ilk dönemlerinde yapılan fabrika yapıları teknolojinin gelişmesiyle, üretim tekniklerinde yetersiz kalarak ve fonksiyonel özelliğini yitirerek kent içerisinde terkedilmişlerdir. Terk edilerek günümüze kadar ulaşmış bu sanayi alanların bireylerde bıraktığı izler 'endüstri mirası' olarak nitelendirilmiştir. Kültürümüzün ve tarihimizin yaşanmışlık izlerini belleklerimizde bıraktığı önemli rolüyle bu yapıların günümüz koşullarında yeniden değerlendirilmesi ile gelecek kuşakların geçmişimizdeki izleri yaşayan mekanlarda gösterilmesi amacıyla çalışmaya başlanmıştır.

Gelişmiş ülkelerin gündeminde 1950'li yıllardan beri yer almış kültür stokunun parçası olarak görülen endüstri mirası ve bu kavramın araştırma alanı gün geçtikçe kapsamını genişletmektedir. Türkiye'de yeni bir araştırma alanı olarak görülen bu alandaki çalışmalar diğer ülkelere göre sınırlı kaldığı incelenmiştir. Yeniden işlev kazandırılan endüstriyel miras alanları üzerindeki çalışmaların artması ile bu alanın önemine dikkat çekilerek araştırma konusuyla ilgili bilinçlenmede faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada işlevini kaybetmesi sonucu terk edilmiş bir sanayi yapısı olan Konya'daki fabrika yapısının günümüz koşullarına uygun işlevle değerlendirilmesi ile geliştirilen öneri doğrultusunda terk edilerek unutulmaya başlanan bu alanın kente yeniden kazandırılacaktır. Yapılar bulundukları kentlerin endüstriyel geçmişlerinin öğrenildiği en büyük kanıtları olarak önemli değerlerdir. Böylece yapının kendine özgü değerlerinin yeni ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenerek kentli için daha fazla merak edilen, kent içerisinde dikkat çeken bir yapı olarak kente yeniden kazandırma düşüncesi ile kent kimliğinde rol alması hedeflenmektedir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Bahsedilen amaçlar kapsamında oluşturulan tezi yöntemini aşağıdaki aşamalar oluşturmaktadır.

İlk aşamada; endüstri devriminin sonucunda gerçekleşen endüstrileşme süreci kavramı ele alınarak endüstri devriminin başlangıç dönemindeki uzantıların geliştiği alanlar incelenmiştir. Sanayi yapılarının gelişen malzeme ve yapım tekniği ile biçimlenişlerinin ilk izlendiği örneklerinden başlanarak zamansal süreçteki gelişimleri ile yapı alanına katkı gösterdiği ilk örnekleri incelenmiştir. Kent mekanı, kent kimliği, kent belleği ve toplumsal bellek kavramlarının kuramsal boyutları araştırılmış ve kavramların birbirleriyle olan ilişkileri incelenerek endüstriyel miras alanlarının zaman içerisinde kent kimliğinde yer alma sürecine değinilmiştir. Koruma bilincinin tarihi süreçteki gelişimi ve endüstrileşmenin sonucunda endüstriyel miras alanlarındaki koruma bilinci yaklaşımının oluşumu incelenerek bu yaklaşımın endüstri alanındaki ilk önemli uzantıları örnekler üzerinden incelenmiştir. Son olarak koruma kavramının uzantıları ile endüstri alanında gelişen koruma kavramı uzantıları değerlendirilmiştir.

İkinci aşamada; yeniden işlevlendirme süreci ile temel yaklaşım kararlarına, yeni işlev seçiminde değerlendirilecek ölçütlere, yapıların yeniden kullanımlarının sağladığı faydalara, yeni kullanımlara uygun yapıların özelliklerine, yeni işlev seçimindeki değerlendirme kriterlerine, yeni işlev seçimini etkileyen faktörlere, endüstri alanlarının yeniden işlevlendirilmesi ile ilgili kuramsal araştırmalarla uluslararası ve ulusal örnekler ele alınarak incelemeler yapılmıştır.

Çalışmanın son aşamasında alan çalışması kapsamında Konya kentinin tarihi süreçteki gelişimiyle, kentin yem sanayi alanında gösterdiği gelişim incelenmiştir. Kuramsal bilgilerle elde edilen tespitler doğrultusunda Konya'da bulunan yem fabrikasının endüstriyel miras kapsamında değerlendirilmesi ile mevcut durumu üzerinde alan çalışması yapılmıştır. Yakın çevrenin çağdaş beklentilerine göre yüklenmesi düşünülen işlevler üzerinde analiz yapılmış, değerlendirme sonucunda en uygun işleve karar verilerek tasarım yönlendirme projesi geliştirilmiştir.

Araştırma kapsamında literatür araştırması ve alan çalışması yapılarak, analizler dahilinde çağdaş beklentilerle şekillendirilen en uygun işlev önerisi sunulmuştur. Bu çalışmanın materyalini Konya'da meram ilçesine bağlı yenice mahallesinde bulunan

yem fabrikası oluşturmaktadır. Bu fabrika yapısı günümüzde üretim işlevini kaybetmiş şekilde kullanılmayan, atıl bir mekan olarak bulunmaktadır. Kavramsal çerçeveyi oluştururken öncelikle kent içerisinde belleklerde yer alan yem fabrikasının yeniden işlevlendirilerek kente yeniden kazandırılması düşüncesi ile literatür taraması yapılmıştır.

Literatür taramasında kitap, makale, süreli yayın, tez ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Literatür taramasında; endüstri devrimi ile ilk süreçteki gösterdiği gelişim, endüstri mirası ve uzantıları, kültürel miras değerleriyle incelenen endüstri mirası, koruma bilincinin ve koruma kavramının gelişimi, endüstri yapılarında koruma yaklaşımının gelişimi, endüstri yapıların neden korunması gerektiği, yeniden işevlendirme süreci ile bu sürecin uzantıları, endüstri mirasının yeniden işlevlendirme süreci ile bu sürecin uzantıları, yeniden işlevlendirilen endüstri mirası örnekleri, Konya ilinin endüstri tarihinde yem fabrikasının gelişimi ve yem fabrikasının üretim süreci incelenmiştir. Sonraki aşamada çalışma alanına dair bulgularla literatürden sağlanan veriler doğrultusunda çalışma alanı endüstriyel miras kapsamında yeniden işlevlendirilmesine dair farklı işlev önerileri üzerinden analiz yapılmıştır.

Endüstri miraslarının yeniden işlevlendirilmesi alanında literatür taramasından elde edilen veriler çerçevesinde belirlenen; mekan kurgusunun işleve uyumu, mekan hacminin işleve uyumu, mekan strüktürünün işleve uyumu, tarihe duyarlılık, çevre ihtiyacı, tarihi süreklilikte etkilediği kitle, sosyal süreklilik, kültürel süreklilik, servis kolaylığı, ziyaretçi çekme potansiyeli, uzun süreçteki ticari getirisi, kısa süreçteki ticari getirisi mekansal potansiyelleri doğrultusunda tablonun değerlendirme ölçütleri oluşturulmuştur. Yeni işleve önerilen yem fabrikasının çevresinden sağlanan veriler ile literatür taraması sonucunda yapılan analizler sonucunda yapı üzerine yüklenmesi uygun görülen, kentsel ölçekte ve yakın ölçekte değerlendirilmek üzere altı işlev belirlenmiştir. Belirlenen işlevlerin tablo üzerinden mekânsal potansiyellerinin karşılaştırmalı analizlerinin yapılması ile puanlama yapılmıştır. Puanlama yapılırken işlevin mekan potansiyeli kriterine uyumu ile değerlendirilme ölçütleri; düşük, orta, yüksek ve çok yüksek oran şeklinde belirlenmiştir. Puanlama tekniğinin kullanılması ile değerlendirme sonucunda en yüksek puanı alan işlevin, yem fabrikası üzerine yüklenmesi için en uygun işlev olarak değerlendirilmesiyle önerilmesine karar verilmiş ve tasarım yönlendirme projesi geliştirilmiştir.

Tez konusunu kapsayan; endüstri mirası kapsamında yeniden işlevlendirme konusu üzerinde yapılan tezler aşağıda kısaca belirtilmiştir.

Köksal (1996) “İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri” yüksek lisans tezi çalışmasında tersaneler hakkında genel bilgiler verilerek İstanbul tersanesindeki yapılar incelenerek analiz yapılmıştır. İncelenen örneklere göre İstanbul tersanelerine yönelik aynı işlev ve farklı işlevle değerlendirilmeleri üzerine koruma öneri planları geliştirilmiştir.

Nart (2015) “İstanbul’da Endüstri Yapılarında Gerçekleşen Dönüşümlerin Mekansal Açıdan İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında İstanbul’daki endüstri yapılarını dönemsel olarak ele almış ve çıkarım yapmıştır. İncelenen tez kapsamında günümüzde işlevini yitirmiş şekilde bulunan altı adet endüstri yapısı seçilmiş ve sahip olduğu değerlerle birlikte dönüşüm potansiyeli olan endüstri yapıları olarak değerlendirilmiştir. Tescil durumu olan üç yapı ve olmayan üç yapı üzerinden ele alınan örneklerin restorasyon, bakım ve onarımlarının yapılması ile kente yeniden kazandırılması gerektiği önerilmektedir.

Reşitoğlu (2019), “Unkapanı Un Değirmenine Endüstri Mirasının Korunması Kapsamında Yeni İşlev Önerisi” yüksek lisans tezi çalışmasında endüstri miraslarının korunması konusunu ele alınmış, yeni işlev yüklenen endüstri mirası alanları incelenmiş ve değerlendirme yapılmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan un değirmeninin yeni işlevle değerlendirilmesi önerilmiştir. Yeni kullanım projesi ile yapı grubu için yeni işlev, mekan kurgusu, işleyişi ve müdahale şekilleri belirlenmiştir.

Yıldız (2019), “Karadeniz Ereğli’de Bir Endüstri Mirası: Lokomotif Bakım Atölyesi’nin Yeniden İşlevlendirilmesine Yönelik Bir Öneri” yüksek lisans tezi çalışması kapsamında endüstri yapılarını incelemiştir. Çalışma kapsamında tescili bulunmayan lokomotif bakım ve onarım atölyesi için bölge gereksinimlerine göre yeniden işlevlendirilmesini önerilerek, proje önerisi çalışılmıştır.

Can (2019), “Modern Endüstri Mirası Alanlarının Yeniden Kullanımı Üzerine Bir Araştırma ve Öneri: Bursa İpek İş Fabrika Alanının Yeniden İşlevlendirilmesi” yüksek lisans tezi çalışması kapsamında Bursa kentinde bulunan dokuma fabrikası üzerinden, endüstri miraslarının yerin ve zamanın verilerine uygun olarak yeniden işlevlendirilmesi ile ele alınmıştır. Yapı kompleksi üzerinden elde edilen verilen veriler ve analizler

sonucunda kentsel, mekansal, kütlesel, malzeme ve işlevsel boyutlar altında yeniden kullanım projesi geliştirilmiştir.

Gürsoy (2019), "İşlevini Yitirmiş Bir Sanayi Devrimi Dönemi Fabrikası 'Feshane' Yapısının Endüstri Mirası Olarak Değerlendirilmesi İçin Öneriler" yüksek lisans tezi çalışmasında endüstri mirası konusunda kavramsal tanımlamalara yer verildikten sonra tekstil endüstrisi içerisinde önemli bir yapı olarak yer alan Feshane yapısının tarihi ve kültürel miras alanındaki önemi incelenmiştir. Seçilen yapının yapılan onarımlar ve işlevlendirmelerle korunma ve değerinin aktaramaması üzerine yapıya yapılması gerekenler ele alınarak yeniden işlevlendirme önerisi yapılmıştır.

Özev (2019), "Burdur Şeker Fabrikası ve Gül Yağı Tesislerinin Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi" başlıklı tez çalışmasında endüstri mirası kapsamında atıl durumda bulunan fabrika yapılarının dönüştürülmeleri ile yeniden kullanıma sunulmaları konusunda alan çalışması yapmak üzere Burdur Şeker fabrikası ve gül yağı tesisleri seçilmiştir. İncelenen alanların en verimli şekilde kullanıma sunulması amacıyla yeni işlev üzerinden öneriye de yer verilmiştir.

Aşar (2021), "Mersin-Adana Arasında D400 Karayolu İle İlişkilenen Endüstri Mirası Potansiyeli ve Leyland Kamyon Fabrikası Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi çalışması kapsamında endüstriyel miras alanları konusunda kaynak araştırması, kavram tanımlamaları ve kuramsal tartışmalara yer verilmiştir. D400 karayolu ile ilişki kurulan endüstri tesisleri üzerinden elde edilen bulgularla analiz yapılarak bu tesislerin endüstri mirası kapsamında korunması üzerine değerlendirme ile tesisler için yüklenecek yeni işlev üzerine öneriler sunulmuştur.

2. ENDÜSTRİLEŞME VE KÜLTÜREL MİRAS OLARAK DEĞERLENDİRİLEN ENDÜSTRİ YAPILARI

2.1. Endüstri Devrimi, Endüstrileşme Kavramı ve Devrimin Başlangıç Dönemi

Türk dil kurumunun sözlüğünde Fransızca kökenli olan 'endüstri' kelimesi 'sanayi' kelimesi ile eş anlamlı olup sanayi kelimesinin terimsel açıdan anlamı incelendiğinde "Hammaddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü" şeklinde olduğu görülmektedir (TDK, 2022). Araştırılan konu kapsamında da sanayi ve endüstri kavramları aynı anlamları karşılamalarından dolayı bir arada kullanılmıştır. Bu terimin en genel tanımına, terimi zamansal ve mekânsal uzantılarından ayırarak ulaşmak mümkündür. Tarihsel süreç içerisindeki sanayi kavramının anlamı incelenirken tarih öncesi uygarlıkların kullandıkları aletlerden yola çıkılarak bu kavrama ulaşmanın mümkün olduğu görülmüştür. Örneğin Bronz çağında hammaddelerin işlenerek yapılı biçimlere dönüştürüldüğü bilinmekte ve madenciler gibi işçiler bu işi yapmak için tüm günlerini ayrılmaları gerekmektedir. Bu dönüşümler için kullanılan araçların rolü de köken bilimlerinden olan etnolojide 'sanayi' kapsamı içerisinde geçmektedir. Dolayısıyla sanayi kavramının tarihsel süreç içerisinde gelişimi bahsedilen bu ilkel araçlar ve taştan yapılmış aletlerle başlamış avcılık, hayvancılık ve tarım aletleriyle devam etmiş, zanaatların kullanım alanlarındaki aletler ve sonrasında ortaya çıkan tek ürün üretimi özelindeki aletlerden makinalı fabrika ürünlerine ulaşarak bugünkü kullandığımız geniş kapsamına ulaşmıştır (Batur ve Batur, 1970).

Bu bağlamda sanayi terimi için genel anlamda doğanın dönüşmesine sebep olan bir eylem, üretim tekniğinin bir sonucu ve doğa-insan-ürün üçlüsünün arasındaki ilişkileri içeren tarihi ve toplumsal bir olaylar bütünü olarak bahsetmek mümkündür. Sanayi alanındaki devrimin ilk örneği incelendiğinde tekniğinin, geçirdiği niteliksel değişimle meydana geldiği ve 1735 yılında iplik eğirme makinesinin icadı ile aletin insan elinden mekanizmaya geçtiği an olarak değerlendirilmiştir (Batur ve Batur, 1970).

İnsanoğlunun yaşamında hayat şartlarını köklü bir şekilde değişikliğe sokan iki sıçrayıştan söz edilmektedir. Bunlardan ilki prehistorik devirlerde görülen göçebe yaşam tarzından toprak uygarlığına geçiş (tarım devrimi) olarak görülmektedir. Yaklaşık olarak 1970'li yıllarda başlayan Endüstri Devrimi ile de insanoğlunun hayatındaki ikinci sıçrayış meydana gelmiştir. Toprak uygarlığına dayalı yerleşik yaşam

biçiminden endüstriye geçiş olarak her iki sıçramanın etkisiyle de toplumların yaşantılarında, ekonomide, sosyal ve kültürel alanlarda değişiklikler görülmüştür. İlk sıçramanın etkisi yavaş bir gelişmeyle yüzyıllar boyunca sürmüşken ikinci sıçramanın etkilerinin sonucundaki değişimin daha hızlı bir şekilde geliştiği bahsedilmektedir (Hasol, 1965).

'Sanayi Devrimi' kavramı İngilizce 'deki 'İndustrial Revolution' kelimesinden gelmektedir ve bu kavramı ilk kullanan kişi İngiliz ekonomisti Arnold Toynbee olarak görülmektedir. Toynbee bu kavramı teknikte, sanayinin üretim sürecinde ve ulaşım imkanları konularındaki gelişmeler sonucunda ortaya çıkan değişimler şeklinde tanımlamıştır. 18. Yüzyılda artan makine kullanımının ürünü olan bu devrim 1774 yılında buhar makinelerinin buluşu ile başlamış 1780'lere doğru buhar gücünün daha etkin şekilde kullanılması bu alanda elde edilen veriminde artmasını sağlamıştır (Hançerlioğlu, 1993; Kılıçlıoğlu, Araz ve Devrim, 1969). Endüstri devrimi tarihte, insan yaşamının yazılı kaynaklara geçirilmiş en köklü dönüşümü olarak görülmektedir (Hobsbawm, 1969). Üretim organizasyonu ve iş gücü kullanımında meydana gelen değişikliklerde beraberinde yeni düşünme ve çalışma biçimlerinin oluşmasını sağlamıştır (Massey, 1993). En basit sanayi mekanı olan tezgahlar, atölyelere ve büyük sanayi tesislerine doğru gelişemiş;" bu mekanlarda hammaddeler işlenerek kullanılır mal şekline dönüştürülmektedir (Ertin, 1998).

Endüstri toplumlarının sanayi yapı ve komplekslerinin var oluşları üzerinden toplumların tarihleri incelendiğinde, bulundukları toplumun sosyo-ekonomik gelişimleri hakkında bilgilere ulaşmanın mümkün olduğu bahsedilmektedir (N. M. Cengizkan, 2012; G. Köksal, 2012). Bu durumun tersinin de geçerli olduğu ve yapılı çevrenin zaman içerisinde ki gelişiminin izlediği yön incelendiğinde onu yöneten toplumun gelişim aşamalarına, başarılarına nasıl ulaşıldığı incelenmiştir (Chilingaryan, 2014).

Tarih boyunca sanayinin, üretim aletlerindeki ilerleme ile geliştiği, bu aletlerin gelişimiyle beraber malzeme ve yapım tekniklerindeki buluşlarla mimari yapıtların farklı ilkelerle oluşmasına ve uygulanmasına imkan sağlamıştır. Uygarlıkların bulundukları çağlardaki mimari kültürün oluşmasını etkileyen unsurun yapıların biçimsel şekillenmelerinde rol oynayan bu ilkeler olduğu incelenmiştir (Batur ve Batur, 1970; Müller, 2005). Yunan mimarisinden etkilenmesine rağmen kemer ve tonoz

kavramlarının bulunuşuyla Roma mimarisi kendisini ileriye taşımıştır. Gotik kilise mimarisi de mekanik konudaki ilerlemelerinin sonucunda (taşıyıcı elemanlarının kesitlerinin incelmesi, sivri kemer ve uçan payanda kavramlarının ortaya çıkışı gibi) Roma mimarisinden ayrılmıştır. Modern mimari de malzemelerin daha iyi tanınması ve yeni malzemelerin keşfinin sunduğu olanaklarla gelişen yapım teknikleri sonucunda önceki uygulamalardan farklılaşmıştır (Batur ve Batur, 1970). Dolayısıyla sanayi tekniklerindeki bilgilerin gelişimi, içerisinde olduğu uygarlığı bir adım ileriye taşımıştır (Müller, 2005).

Hobsbawm'a (1969) göre Sanayi Devrimi ilk evrelerinde insanları hayat tarzlarında özgür kılıp, köklü değişikliklerin gerçekleşmesinde imkan sağlamakla beraber bu değişikliklere nasıl ulaşmaları konusunda yol göstermemiştir.

'Endüstrileşme' ise kentlerde makineleşmenin artması, zanaat ürünlerinin yerine fabrika ürünlerinin gelmesi, teknik gelişmelerle hızla değişen ekonomik yapı, tarıma göre sanayinin öncelikte olması, tüketim araçlarının oluşmasını sağlayan üretim araçlarının yapılması gibi farklı tanımlarla açıklanmaktadır (Hançerlioğlu, 1993). Makinelerle üretilen demir kitlelerinin ebatlarındaki büyümeyle işlenebilmesi, daha güçlü makinelerin imalatını gerekli kılmış ve böylece makinelerin makinelerde yapıldığı üretim sistemlerinin teknik temellerinin kurulduğu incelenmiştir (Batur ve Batur, 1970).

Etkilerinin günümüzde halen sürmekte olduğu sanayi devrimi yalnızca sanayi ile ilgili gelişmelerle bağlantılı olarak sınırlandırılmamalı tarımsal üretimin geçirdiği değişikliklerle birlikte ulaşım araçları da meydana gelen değişikliklerde bu kapsama dahil edilmelidir. Sanayi devriminin üretim alanına beraberinde getirdiği yeniliklerle bu alanda insanın etken konumunu edilgen hale getirerek sermaye ve el emeği ürünlerin merkezileşmesini sağlamıştır. Makinelerde başlayan üretimler, enerji kaynaklarına yakın konumlarda toplanmalarını ve böylece büyük fabrika yapılarının yapılmasını sağlamıştır (Tanilli, 1981). Bu gelişmelerle beraber sanayileşen tarım sektörün de, el emeğinin yerini tarım araçlarının aldığı incelenmiştir. Bu dönemde sanayi alanlarındaki bu gelişim beraberinde tarım sektörü gibi sanayi dışı sektörlerde boşta kalan işgücünün kentlerdeki sanayi alanlarına ihtiyaçlarla çekmeye başlamış ve kentlerdeki nüfuslar hızla artmaya başlamıştır (Hobsbawm, 1969; Tanilli, 1981).

1750'li yıllarda İngiltere'nin gelişmiş imalat sektörü ve ticari ilişkiler düzenine sahip olması, insanların büyük bölümünün tarımsal faaliyetlerden sınai uğraşlara diğer ülkelere göre daha erken geçmelerine olanak sağlamıştır. Sermaye sıkıntısı olmayan ve yaygın olarak kullanılabilecek demiryolu altyapısının mevcut olmasıyla İngiltere endüstrileşme sürecine erken adım atmıştır. Sanayi Devriminin kısa bir döneminde İngiltere öncü konumda olmuş, rakiplerinin olmaması ile de bu konumu tek başına üstlenmiştir. Sonradan değiştiremeyeceği kadar köklü teknolojisini terk edemeyen İngiltere'nin bu konumunun, diğer ülkelerin kendisinin eski tarzına bağla kalmadan yeni teknolojilerle sanayileşmesiyle sona erdiği görülmektedir (Hobsbawm, 1969). İngiltere'nin endüstri devriminde öncü konumda olmasına olanak sağlayan en önemli özellik olarak Avrupa ülkeleri içerisinde en geniş sömürge alanına sahip olmasıyla Asya, Amerika ve Afrika pazarlarının elinde bulunması görülmektedir. İngiltere sermaye için gerekli kaynakların endüstride kullanılması için biriktirilmesiyle, üretilen mallarını satabileceği pazarlara sahip olmasıyla endüstriyel alandaki hammadde ve halkın besin ihtiyacını sömürgelerinden karşılamasıyla bu alanda kendini göstermiştir (Tanilli, 1981). 18.Yüzyıl da İngiltere'de tüm dünyayı etkileyen gelişmeler devamındaki iki yüzyıl içerisinde Fransa, Amerika ve tüm dünya ülkelerinde hızla yayılmış ve adının 'Endüstri Devrimi' olduğu bu değişim süreci; başta ekonomiyle birlikte kentlerdeki planlama ve mimari oluşumlarda köklü değişikliklere, sonrasında gündelik yaşam biçimlerindeki ve yaşanılan çevredeki değişikliklere sebep olmuştur (G. Köksal, 2012; Tanilli, 1981).

Toplumların birbiriyle yaptığı hızlı veri paylaşımları neticesinde farklı kültürel karşılaşmalarla yeni tecrübeler edinilmiş, toplumlar da bu tecrübelere dayalı yenilikler kazanmışlardır (Gezgin ve İralı, 2017).

19.yüzyılın başlarından itibaren gelişen teknolojik gelişmeler Fransa, Almanya gibi Avrupa ülkeleriyle birlikte ABD'de de etkisini göstermeye başlamıştır (G. Köksal, y.y.). Bilimin gelişiminin hızlı bir şekilde izlendiği teknik buluşlar sanayi alanında da kendini göstermeye başlamasıyla Batı Avrupa devletleri sanayi alanında ilerleyerek ticari ilişkilerin merkezi konumuna gelmişlerdir (Tanilli, 1981).

2.2. Endüstrileşmenin Üretim Alanındaki Uzantıları

Ticaretin yaygınlaşması ile on dokuzuncu yüzyılda Avrupa'da endüstri alanında görülen gelişmeler olmakla beraber bu yüzyıla kadar güç kaynağının büyük bölümü insanlar üzerinden sağlanmaktadır. 18. Yüzyılda kullanılmaya başlanan buhar gücü ve bu gelişmenin endüstri alanına getirdiği en büyük değişikliğin makineleşme olması endüstri kurumlarının çoğalmasına imkan sağlamıştır. Fabrika yapılarındaki üretimlerde başlangıçta hidrolik enerjinin kullanıldığı, gelişen teknoloji ile yerine buhar enerjisi geçtiği incelenmiştir. 19. yüzyılda demir sanayisi gelişmiş ve bu gelişim aynı zamanda kömür sanayisinin ve buhar makinesi ile taşıma sektörünün de canlanmasına olanak sağlamıştır. Bu yüzyılın ortalarına gelindiğinde kömür ve demir üretimi artarak çelik sanayinin doğmasına (demiryolları çağı) sebep olmuştur. 19.yüzyılın ortalarında kurulan modern endüstri ile bilim ve teknikte görülen gelişmelerle endüstri alanının gelişme ve ilerlemesi hız kazanmıştır (Akşit, 2004; Hobsbawm, 1969; Tanilli, 1981). Endüstri alanlarının yoğunlaşmasının mal üretiminin artmasına neden olduğu gibi, artan ihtiyaçlar doğrultusunda da kentsel yoğunlaşmanın gerçekleşmesine de neden olduğu görülmektedir (Baudrillard, 1997).

Kırdan kente yönelen yoğun nüfus ile düzensiz şekilde gelişen kentlerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik bazı çalışmaların başladığı görülmektedir (Birol, 2016). Bugünkü sosyo ekonomik anlayıştan farklı olarak gelişen kentleşmenin bu dönemde demografik bir yığılma şeklinde oluştuğu incelenmiştir. Kırsaldan kente yönelen fabrikalarda çalışmaya başlayan artan nüfusa yönelik fabrika yapılarının yakınlarında konut yapımı düşüncesini ilk geliştiren kişi Robert Owen'ın bu çalışması ile kendi kendine yeten üretim yapılarının kurulmasının önü açılmıştır (Batur ve Batur, 1970). Savaş sonrası etkilerle konut alanına yönelen mimari eksende Walter Gropius'un 1928 yılında Dessau'da endüstri ve zanaat alanında çalışan usta ve işçi sınıfına yönelik konut uygulamasıdır. Dessau Törten konutları (Şekil:1) bu alanın en önemli örneklerinden olup bulunduğumuz yüzyılın konut anlayışına yön vermiştir (Batur ve Batur, 1970; Gropius, 2002).

Şekil 1. Dessau Törten konutları

19.yüzyılın sonlarına doğru endüstri kentlerinin olumsuzluklarının eleştirilmesi ile Ebenezer Howard'ın bahçekent hareketi gelişmiş, kent dışına yapılan fabrikalarla birleşen işçi mahallelerinin bütünleşik çalışması düşünülen girişimler geleceğin kent biçimi şeklinde tanımlanmışlardır (Müller, 2005). Bu dönemlerde gelişen bir diğer kavramda köyden kente göçle birlikte fabrikalarla bir arada bulanan konut yerleşimleri için endüstri kenti kavramının ortaya çıkmasıdır. 1900'lü yılların başlarında Tony Garnier'in endüstri kenti için geliştirdiği yaklaşım endüstri alanları ile konut alanlarının yeşil doku ile ayrılması olarak incelenmiştir. Hızla artan işçi nüfusuna yönelik, kentsel görünüme de dikkat edilecek şekilde apartman şeklindeki konut uygulamaları da toplu konut yapı alanının öncüsü olmuştur (Birol, 2016; Müller, 2005).

Endüstrinin amacının her ne kadar insana hizmet etmek olduğu görülse de, endüstri yapılarının amaçlarının bununla çeliştiği bahsedilmektedir. Bu yapılar genel anlamda üretim odaklı olarak uygulanıp az zamanda, az maliyetle hayata geçirilmiş uygulamalar şeklinde görülmektedir (D. Tekeli ve Sisa, 1970).

Sanayileşmeden önce kentlerin yerleşim kararları alınırken bulundukları topografya ve iklim koşulları etkili olduğu daha sonra sanayileşme ve beraberinde getirdiği yeni ulaşım aksı ile de kentlerin gelişimlerinin şekillendiği görülmektedir (Sürenkök, 2012). Makineleşme ile ortaya çıkan sanayi devriminin kentsel peyzajının oluşmasında gösterdiği etkilerin ilk örneklerinden birine un ürününün elde edilmesi için geliştirilen değirmenlerin, depolanması için oluşturulmuş siloların, üretimde kullanılmak üzere için ihtiyaç duyulan su depolarının oluşturduğu yapı grupları verilmiştir (Eyüce, 1999).

Deniz, nehir ve kanalların kullanımlarıyla oluşan su yolu taşımacılığı, sanayi alanında hacimleri büyük olan sanayi mallarının taşınmasında önemli ve ucuz bir sistem olarak

değerlendirilmektedir (Hobsbawm, 1969). Sanayi kompleksleri ilk dönemlerde ticaret amacıyla liman kentlerinde kurulmuştur. Bunun sebebi ise su kaynaklarına yakın olmasıyla hammaddeye ulaşımda ve üretilen ürünlerin dağıtımında sağlanan kolaylık olarak görülmüştür (Berens, 2011; G. Köksal, y.y.; Sürenkök, 2012). Liman kentlerindeki uygulamalarla başlanan bu yapılar aynı zamanda dönemin önemli ulaşım yollarının üzerinde de konumlanmaya başlamıştır (Sürenkök, 2012). Su yollarından uzakta kalan iç bölgelere malzeme taşıma ihtiyacı demiryollarının oluşmasına imkan sağlamıştır. Buharlı lokomotifler demiryolu hatlarıyla iç kesimlerdeki kömür ocaklarından, kanal ya da nehirlere kömür taşıma düşüncesiyle tasarlanmıştır. Nehirden uzak Darlington kömür ocağının deniz kıyısında bulunan Stockton'a çekilen demiryolu hattı ile birbirine bağlanarak (1825) kömür taşınması bu alanın ilk örneğini oluşturmaktadır. 1850'li yıllara gelindiğinde demiryolları ve istasyonlar, kent merkezlerinde kalan arazi şeritlerinde büyük alanları kaplamaktadır (Hobsbawm, 1969).

İlerleyen zamanlarda kentlerin yerleşim alanları bu sanayi yapılarının etrafında şekillenmeye başlamış, fabrikalar yerleşim alanlarının oluşumunda etken konuma gelmiştir. Yapı çevrelerindeki yaşam alanları giderek genişlemiş, bazı durumlarda endüstri kasabalarının oluşumundan bahsedilmektedir (G. Köksal, y.y.). Böylece yerleşim alanlarının fabrikaların konumlarına göre şekillenmeye başladığı görülmüştür (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012).

Endüstri devrimi ile orta çağ döneminin düşünce temelini oluşturan tarihsel stiller yerini, akılcı düşünme ile gelişen yeni bakış açılarına ve yeni metotlara bırakmıştır. Yeniçağda bu düşünce biçimi hayatın bütün kısımlarında kendini göstermiş, önceki çağın antik biçim kurallarıyla şekillenen stilleri ise keyfi dekorasyon ögeleri durumuna düşmüştür. Dolayısıyla keşfedilen malzemeler geleneksel mimarlık alanında dönüşümlere de yol açmıştır (Orhon ve Altın, 2016). Endüstri devriminin insan yaşantısına getirmiş olduğu bu yenilikler sanat alanını ve mimari alanı etkileyerek bu alanlarda da değişimlerin başlamasına olanak sağlamıştır (Hasol, 1965). 1709 yılında İngiltere'de kok kömürünün keşfi demirin endüstriyel olarak üretilmeye başlanmasının yolunu açmıştır. Endüstrinin yapı alanına sunduğu bu yeni malzemenin ilk olarak köprü ve demiryolu gibi alanlarda kullanılmasının ardından yapı konstrüksiyonlarında kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu yeni malzeme, taş ve ahşap yapı malzemelerine göre daha

geniş açıklık imkanı sağlamakla birlikte, zaman içerisinde bu malzemenin hesaplama ve denetimleri de kesinlik kazanmıştır (Müller, 2005; Orhon ve Altın, 2016).

Önceki dönemlerde kullanımı bilinmeyen yeni yapım yöntemleri, endüstrileşme ile üretimi gerçekleşebilen yapı malzemelerinin yapı sektörüne sağladığı yeniliklerle kullanılır hale gelmiştir. Endüstriyel alanlarda demir ile çeliğin işlenmesi ile yeni metotlar geliştirilmiş ilk olarak köprülerin yapımında kullanılmaya başlanan bu malzemeler daha sonra üst ölçekteki diğer yapılarda kullanılmaya başlamıştır (Büyüktaşkın ve Türkel, 2019).

Dökme demir malzemesinin ilk kullanıldığı yer İngiltere'de Severn nehri üzerinde bulunan ve Coalbrookedale vadisindeki demir köprüdür (Şekil:2). Üretimine 1777 yılında başlanmış 1779 yılında inşası tamamlanan Coalbrookdale köprüsü inşa edilen ilk demir köprüdür ve 30 metre açıklığa sahiptir. Abraham Darby tarafından inşa edilen köprüde yeni malzemenin beraberinde sağladığı geniş açıklıkla, yeni konstrüksiyon yöntemlerine sahip olmasına rağmen biçimsel olarak taşıyıcı sistemi roma döneminin taş köprülerinin biçimlerinden uzaklaşılamadığı görülmektedir (Müller, 2005; Orhon ve Altın, 2016). Adının The Iron Bridge olarak da geçtiği görülen bu köprü, sanayi devriminin sembol yapısı olarak incelenmektedir (Müller, 2005).

Şekil 2. Coalbrookdale köprüsü (The İron Bridge)

Üretim mekanları yapıldığı ilk dönemlerde taş veya tuğla malzemeli yığma yapı strüktürüyle, ahşap döşemeli yapı uygulamaları şeklinde görülmektedir (Eyüce, 1999). İngiltere'de uygulanan ilk dokuma atölyelerinin ahşap kiriş ve döşemeyle, tuğla duvar sistemiyle genellikle beş kattan oluşan yığma yapılar şeklinde inşa edildiği, aydınlatma

için kullanılan mum ve kandillerin bu yapılarda çok sık yangın çıkmasına sebep olduğu incelenmiştir (Orhon ve Altın, 2016). Üretim mekanlarında çok sık çıkan yangınlar sonucunda 1790'ı yıllarda yapıların yapım sistemlerinde dökme demirin kullanılmaya başlanması, mekan tasarımında yeni uygulamaların görülmesine olanak sağlamıştır (Eyüce, 1999).

Dökme demirin kullanım gösterdiği bir diğer alanda yapılarda geniş açıklık sağlamak için çatı makaslarında kullanılması olarak görülmektedir (Müller, 2005). Ahşap sistemiyle kurulan fabrika yapılarındaki strüktür, geniş açıklıkların oluşmasına imkan sağlamamakta buna karşın dökme demir makas sistemi kullanılarak yapılan fabrikalar konstrüksiyonun sağladığı geniş açıklık imkanlarıyla (Şekil:3) makinelere kullanım olanağı oluşturmaktadır (Batur ve Batur, 1970).

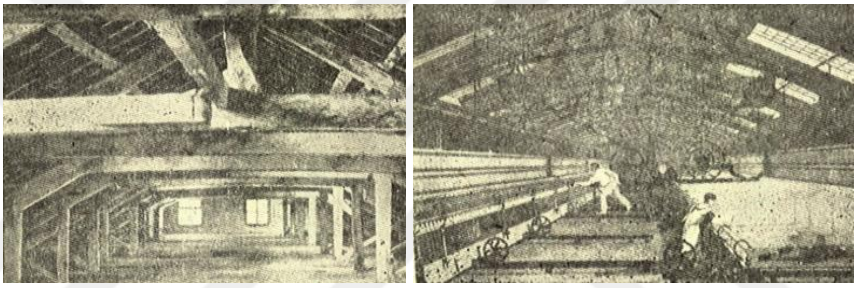

Şekil 3. Ahşap (1800) ve çelik (1835) sistemli fabrika

Kaynak: (Batur ve Batur, 1970)

19.yüzyıla doğru demirle birlikte cam üretimi de hızlanmış, camın boyutunda da büyümenin olduğu incelenmiştir. Beraber kullanılmaya başlanan demir ve cam malzemelerinin hafif olması, ışığı geçirmesi gibi amaçlarla sağlanan ideal biçimlenmelerle yapılarda yer almaya başlamıştır (Müller, 2005). Bulunan yeni malzemelerin yapılarda kullanılma düşüncesiyle yangınların zararlarından az etkilenebilecek yöntemler üzerinde çalışmalarda bulunmuşlardır.

Ditherington Flax Mill yapısı dünya da dökme demirin taşıyıcı sistemdeki kolon ve kirişlerde birlikte kullanılarak inşa edilen ilk yapısı olup çelik çerçeveli modern mimarlığın habercisi olarak geçmektedir (Şekil:4). 1797 yılında İngiltere'de Shrewbury'de 5 katlı olarak yapılan bu endüstri yapısının mimarı Charles Bage'in yapının yangına dayanıklı olması için geliştirdiği sistem, ahşap dikme ve döşemelerin yerine getirdiği demir kolon ve kirişlerle beraber döşemede tuğla tonoz kullanmasıdır. Yapının tümünde kullanılmayan çelik sistem yığma cepheler arasında kullanılmıştır.

İlerleyen zamanlarda çelik çerçeveli sistemle yapılacak olan gökdelenlerin atası olarak kabul edilen bu yapı yangına dayanıklı olması ve ekonomik olarak sunduğu çözümlerle kısa sürede Avrupa'da kendini göstermiştir (Orhon ve Altın, 2016).

Şekil 4. İlk demir taşıyıcılı Ditherington Flax Mill yapısı, 1797, Shrewbury

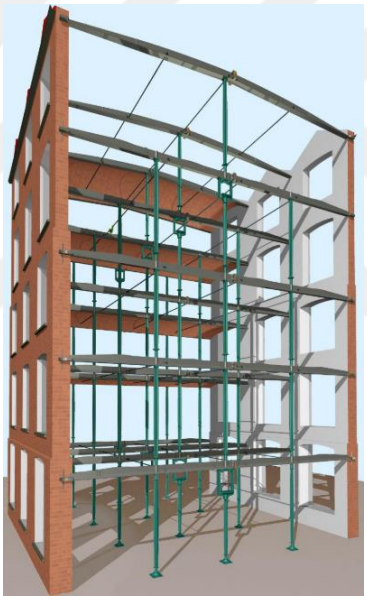

Şekil 5. Ditherington Flax Mill çelik taşıyıcı sistemi

Kaynak: (Orhon ve Altın, 2016)

Ülkemizde bu konunun yansımaları 1842'de yangınlardan etkilenen İstanbul'da hububat öğütmek için, demir karkas taşıyıcılara sahip endüstri yapısının inşa edilmesiyle başladığı incelenmiştir (Orhon ve Altın, 2016).

Geleneksel dönemde çadır ve ahşap sistemli yapılarda görülmeye başlayan iskelet yapı sistemi 19. yüzyıl ortalarında çelik iskeletli yapı sistemi olarak geliştirilmiştir. Bu sistemler yangın riski yüksek olan ahşap yapıların yerine geçerek taşıyıcı sistemlerde

önce kolonlarda daha sonra kirişlerde yer almaya başlamışlardır (Müller, 2005; Orhon ve Altın, 2016).

Batur ve Batur'un (1970) Kuban'ın ders notlarından aktardığına göre yeni malzemelerin keşfi ya da sanayileşmenin sonucunda gelişen yaşamı kolaylaştıran verilerin bu ortama katılması mimari alana bir devrim getirmekten çok bu alanın genel olarak evrilmesine sebep olmuştur. Endüstrileşme sonrasında hem genel üretim süreçlerinde hem de binaların yapım süreçlerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Yapı elemanlarının seri şekilde üretilmeye başlaması mimari tasarımcıları ve beraberinde teorilerini de etkilemiştir (Berens, 2011).

Yüksek yapılar yapıldığı ilk dönemlerde geleneksel yapım teknikleriyle yapılmasına karşın yapılarda kat yükseklikleri arttıkça zemin katta bulunan duvar kalınlıkları da artmaktadır. Bu soruna çözüm, yük taşıyan duvarlara çelik iskelet sistemin yerleştirilmesiyle çözülmüştür. Önceki dönemlerde uygulanan yığma yapıların aksine endüstri yapılarında kullanılan teknikler doğrultusunda geçilebilen geniş açıklıklı yapıların aydınlatılabilmesi için yapıların cephelerinde de geniş açıklıkların bırakılabilmesi mümkün olmuştur (Borden ve diğerleri, 2015; Orhon ve Altın, 2016).

Devrim beraberinde işçilik ve tekniğin birbirleriyle olan ilişkilerini etkileyerek mimari eğitim ve uygulama alanının mühendislerden farklılaşmasını doğurmuştur. Mühendisler geliştirdikleri metotlarla yapılara uygulayabilecekleri yeni malzemelerin teknik hesaplamalarını yapabilecek konuma gelmişlerdir. Böylece yapı alanına döküm demirin, çimentonun, taşıyıcı profillerin ve camın girmesini sağlamış, o döneme kadar görülmemiş büyüklükteki yeni yapı tiplerini yaşam alanlarında göstermeye başlamışlardır. Yeni malzemeler beraberinde getirdiği yeni teknik ve estetik anlayışlarla yapısal açıklık, işlevsellik, nesnellik ilkeleriyle köprülerde, fabrika yapılarında, sergi salonlarında ve tren istasyonu gibi alanlarda kendilerini göstermişlerdir (Müller, 2005).

Camın ve demirin oluşturduğu bu yeni gelişme, Londra'daki Dünya Fuarına ev sahipliği yapmak için 1851 yılında Joseph Paxton tarafından tasarlanan endüstrileşmenin ikon yapılarından olan biri Crystal Palace'da (Şekil:6) kullanılmıştır. Sergi için düzenlenen yarışma projesinde, sağladığı geniş olanaklarla uygulanmasına karar verilmiş o güne kadar uygulanmamış strüktür ve yapım yöntemlerini barındırmakla beraber mekan kavramına da yeni bir boyut getirmiştir. Demir çerçeveli iskeleti ve yaklaşık olarak

3.000.000 cam panelin oluşturduğu sistemin parçaları, seriler şeklinde standart olarak hazırlanması ve prefabrik yapı şeklinde monte edilerek oluşturulmasıyla da ilk önemli örnekler arasında bulunmaktadır (Batur ve Batur, 1970; Borden ve diğerleri, 2015; Müller, 2005). Dökme demir ve camın birlikte kullanıldığı, hafif sera uygulama tekniğinden gelen bu sistemle işlev, biçim, konstrüksiyon birliğinin de sağlandığı incelenmiştir. Modern tekniğe sağladığı bu metotları ve sistematik olarak ayarlanan cephe dokusu ile mimari alanda önemli bir yere sahiptir. Yapının mekânsal kurgusunun belirlenmesiyle, cephede sıralı olarak oluşturulan cephe elemanlarının yapının biçimini oluşturduğu böylece planlama sürecindeki işlevlerin biçimi meydana getirdiği görülmüştür (Müller, 2005).

Şekil 6. Dünya Fuarı için tasarlanan Kristal Saray, 1851, Londra

Modern sanayinin fabrikalarda yapılan üretime sağladığı katkılarla gelişen modern mimari de, işçiler tarafından üretilen işin fabrikalarda yapılmaya başladığı ve bu gelişmeler sonucunda yapı alanının da standartlaşmaya sebep olduğu görülmektedir. Bu standartlaşmanın başlamasıyla, yapım sürelerinin azalması ve yapıya uygulama aşamalarında meydana gelebilecek belirsizliklerin belli oranda ortadan kalktığı söylenmektedir (Batur ve Batur, 1970). Dolayısıyla Kristal Sarayın işlevsel biçimlenmelerle birlikte, yapım tekniği anlayışında getirdiği yeni akılcı doku ile yapı alanında yeni başlangıçların gelişmesini sağlamıştır (Müller, 2005).

Gelişen teknolojinin yapı alanına sunduğu yeniliklerle şekillenen ve bu konumda mimaride öncü örneklerden biri, 1871-73 yılları arasında inşaatı gerçekleşen Menier

Çikolata Fabrikası olarak değerlendirilmektedir. 18.yüzyılın sonlarında Ditherington Flax Mill yapısıyla, yapıların taşıyıcı sistemlerine demir dahil edilmiş, Menier Çikolata Fabrikası (Şekil:7) ile de bu teknik bir üst seviyeye taşınarak ilk kez endüstride yapının tamamen demir karkas taşıyıcılarla yapıldığı görülmektedir. Mimar Jules Saulnier tarafından Paris yakınlarındaki Nois'de dört katlı olarak inşa edilmiştir. Önceki örneklerde yapıların yığma tuğla duvar şeklinde cephe duvarları olmakta çelik sistemler ise kolon ve kirişlerde görülmektedir. Bu yeni örnekte ise tamamıyla çelik sistemle uygulanmış, yapıların dış duvarlarındaki tuğlalar demir profillerle özel olarak iskelet sisteme dolgu şeklinde dahil edilmiştir.

Marne nehri üzerine köprü gibi inşa edilen yapı dört adet güçlü çelik ayaklarla taşınmakta, bunların konumu ise kat döşemelerinin taşıyıcıları ve çatı makasları ile sistematik şekilde belirlenmiştir. Yapının bulunduğu nehirden sağlanan hidroelektrik gücü kakao öğütmekte gerekli olan güçte kullanılmıştır. Cephesinde günümüzdeki diyagonal grid şeklinde ele alınan, çapraz kesişen çubuklarla taşıyıcı sisteminin rijitliği sağlanarak cepheye karakteristik özellik kazandırılmıştır. Bu üçgen kafes sisteminin içerisine de renkli tuğlalar doldurulduğu böylece yapının cephesinde açıkta kalarak metal strüktürün algılandığı incelenmiştir. Fabrika yapısının strüktürü, tekniğini bulunduğu zamanın çok ilerisine taşımıştır (Müller, 2005; Orhon ve Altın, 2016).

Şekil 7. Tümüyle çelik iskeletli Menier Çikolata Fabrikası, 1873, Nois

Şekil 8. Çelik iskeletli Menier Çikolata Fabrikası cephe detayı

Demir konstrüksiyonların reklamı 1872 yılında Viollet-le-Duc tarafından yapılmış, bu dönemde demir döküm dekoratif sistem elemanlarıyla birleştirildiği de görülmüştür (Müller, 2005). Şehir görünümlerine etki eden gotik kilise kulelerinin 19.yüzyılda yerini gelişen yeni tekniğin kule sistemlerine bıraktığı incelenmiştir.

Paris ve Londra'da popülerlik kazanan Dünya Fuarları teknik çağın göstergeleri olarak modern yapım teknikleri ile düzenlenmiştir. 1889 yılında ulusların zenginliklerinin göstergelerini barındıran ve insan gücünün fazlasını yapabilen makinelerin gösteriminin sunulduğu Paris Fuarıyla önemli iki ikonik yapının oluşmasına sebep olmuştur. Ferdinand Dutert ve Victor Contamin tarafından 115 metre açıklığa sahip Galerie des Machines (Makineler Galerisi) salonu 420 metre uzunluğundadır. Metal ve camdan yapılmış, üç mafsallı çelik makaslarla strüktürü oluşturulmuştur (Batur ve Batur, 1970; Borden ve diğerleri, 2015; Müller, 2005).

Yeniçağın simge yapılarından ikincisi de demiryolu yapımlarında kullanılan inşaat tekniklerinin geliştirilmesiyle edinilen uzmanlıklarla Gustave Eiffel ve Stephen Sauvestre tarafından geçici bir yapı olarak tasarlanan Paris'teki Eiffel Kulesi'dir. Biçimsel ve teknolojik anlamda model niteliğindedir. Rüzgar yükünün yapının alt kısımlarında artarak oluşturacağı etki ile biçimini şekillendiren yapı temele genişleyerek ulaşmaktadır. 308 metre yüksekliğe sahip bu yapı prefabrik olarak yapılmıştır (Batur ve Batur, 1970; Borden ve diğerleri, 2015; Müller, 2005).

Sanayileşme ile gelişiminin incelendiği malzeme alanının yapı alanındaki ilk etkileri malzemenin geliştirildiği üretim alanlarında görülmektedir. Bu alanda gelişme gösteren başlıca yapılara değinilmiş olup çalışmanın bu kısmından sonra yapı malzemesindeki gelişmelerin fabrika yapıları ve üretim mekanı üzerindeki uzantıları üzerine odaklanılarak bu yapıların gelişen malzemelerle etkilendiği ilk örnekler incelenecektir.

19.yüzyılın sonlarına doğru boyutları giderek artan fabrika ve teknik yapılar, kentlerin görünümlerinde yer almaya başlamışlardır. Yapıların boyutlarını belirleyen büyük makine ve araçlarla, üretim sürecine bağlı olarak gelişen yapı biçimleri meydana gelmeye başlanmıştır. Aynı yüzyılda betonarme yapım sisteminin bulunması ile mimari yapıların strüktürel biçimi de gelişmiştir (Müller, 2005). Gelişen malzemenin sanayi yapılarındaki ilk uzantılarında geleneksel malzeme ve biçimlerinden etkilenilerek uygulanan metal strüktürlü yapıların yapıldığı görülmektedir. 1909 yılında Alman çiftliklerinin geleneksel görünüşüne benzer şekilde, Peter Behrens tarafından tasarlanan Yüksek Gerilim Tesisi yapısında bu etkileşimin izleri görülmektedir. AEG firması için Berlin'de inşa edilen Türbin fabrikası (Şekil:9) anıtsal etki bırakma düşüncesiyle, çatı görünüşüyle, yapı çerçevesinin üç eklemden oluştuğu cephesiyle ve kapalı köşe biçimlenmeleriyle geleneksel biçimi anımsatmakla birlikte, biçimin işlevi izlediği modernizme geçişin önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir (Eyüce, 1999). Bu yapı Almanya'da çelik ve camın kullanıldığı ilk yapıdır (Batur ve Batur, 1970).

Şekil 9. AEG Türbin Fabrikası, 1909, Berlin

Geleneksele benzeme ve anıtsal sanayi yapısı anlayışından uzaklaşılan sonraki kuşaktakilerin yapılarda Behrens'in modern klasik anlayışıyla anıtsallığı öncelikte tuttuğu düşünce sistemine karşı tutum sergileyerek AEG Türbin fabrikasının barındırdığı geleneksel kısıtlamalardan bağlarını kopararak, akılcı ve toplumsal olanı benimsedikleri görülmüştür (Müller, 2005).

Walter Gropius'un Adolf Meyer ile 1911 yılında tasarladığı Fagus fabrikasında (Şekil:10) önceki dönemlerde görülene karşı ters bir tavır sergilenerek asimetrik cephe tasarımı ve yapı köşenin cam ile çözülmesi gibi yöntemler kullanılmıştır. Yapı köşesinin sütunsuz geçilmesi ile oluşturulan cam perdeler, girişi tanımlayan birimi çevreleyen yatay bantlar ve çatı plakasının öne doğru taşması gibi yeni kullanımların ortaya çıktığı incelenmiştir (Eyüce, 1999; Müller, 2005). Bulunduğu çağda modern mimarlığın kendini gösterdiği ilk alan olarak görülen bu fabrika yapısı, kullanılan yöntemlerle çağdaş sanat anlayışının bir sembolü olarak değerlendirilmektedir (Eyüce, 1999; Müller, 2005). Bu yapı devamında yeni bir endüstri mimarlığı anlayışı ile gelişen iskelet sistemin camla birlikte kullanıldığı yapılar döneminin başlamasını sağlamıştır. Çelik ve camın kullanıldığı strüktürel hacimde, mimari bir devrim oluşmuştur (Batur ve Batur, 1970; Müller, 2005). Fabrikalardaki üretimlerle gelişen yapı malzemeleri de böylece malzemenin kendisinin oluşturulduğu fabrika yapılarının gelişmesini sağlamıştır.

Şekil 10. Fagus Fabrikası, 1911, Alfeld

Üretim alanı ile yönetim alanın ayrıldığı 19.yüzyıl gar yapılarındaki çözümlemelere benzeyen sanayi yapılarının ortaya çıktığı incelenmiştir (Eyüce, 1999).

1914 yılında Köln'de Walter Gropius ve Richard Meyer'in Werkbund sergisi için uyguladıkları yönetim yapısı ve arkasında bulunan Model fabrika yapısı (Şekil:11) bu alanın önemli ördeklerinden biridir. Bu yapı ile yapım elemanları yapılarda gizlenmeden kullanılmaya başlamış, merdivenlerin etrafını çevreleyen çerçeveli cam sistemlerin kullanılması gibi farklı olgular tasarım alanında kendini göstermiştir (Batur ve Batur, 1970).

Şekil 11. Model Fabrikası, 1914, Köln

Birinci Dünya Savaşının öncesindeki bu gelişmelerle, sanayi yapılarıyla birlikte görülmeye başlanan makine estetiği ürün tasarımları ile yapılı çevrelerde de görülmeye başlanmıştır (Eyüce, 1999). Yapı alanındaki çalışmalarla kullanılmaya başlanan betonarme yapım tekniği, strüktürel hacimde eski dönemdeki yapım tekniklerinin yetersiz kaldığı durumlarda sağlamlıklarıyla silo ve fabrikalarda, geniş açıklık imkanlarıyla köprü ve salon gibi alanlarda kullanılmaya başlanmıştır (Batur ve Batur, 1970; Müller, 2005).

Yapım yöntemlerinin hızla geliştirildiği ortamda yapı elemanlarıyla birlikte tasarım yöntemlerinin de standartlaşmaya başladığı alanda gelişen sanayi yapılarına örnek olarak J. Andreas Brinkmann'ın L. C. Vander Vlugt ile yaptığı Van Nelle Tütün Fabrikası ve Owen Williams'ın yaptığı Boots İlaç Fabrikası verilebilir (Batur ve Batur, 1970).

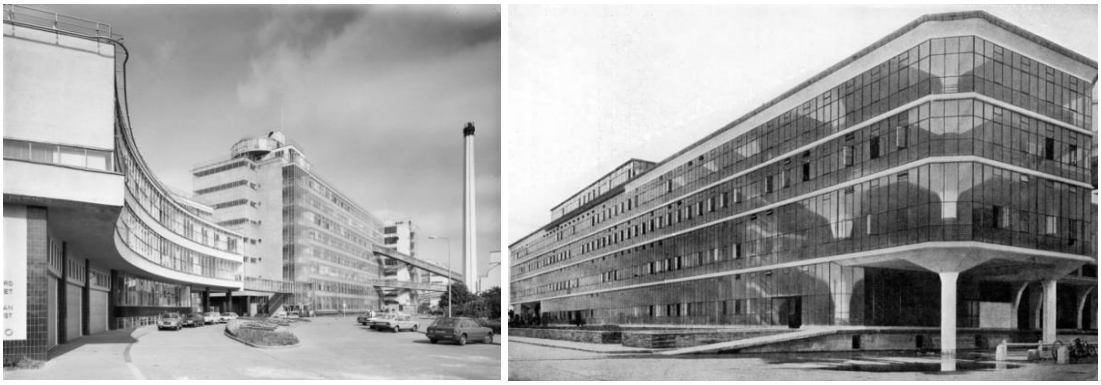

Şekil 12. Van Nelle Tütün Fabrikası, 1929, Rotterdam (solda) - Boots İlaç Fabrikası, 1932, Notthingham (sağda)

Birinci Dünya Savaşından sonra beliren olgularla, yeni teknolojik alan için yeni imge arayışları meydana gelmiştir. Üretim yapılarında yönetim ve araştırma birikimlerinin oluşturduğu programların kapladığı alanını artmakta olduğu ve yapıda üretilen ürünlerle birlikte ürünün bulunduğu yapının da pazarlanma konumuna geldiği bahsedilmektedir (Batur ve Batur, 1970). Böylece üretimin içinde bulunduğu yapı alanı da tüketilecek nesne durumuna gelmiştir.

Bu alanda geliştirilen örneklere Frank Llyod Wright'ın 1963 yılında yaptığı Balmumu Fabrikası verilebilir. Yapıda yapay gereksinimlerin yansımalarının görüldüğü ve üretim alanının üretimlerde artış sağlaması amacıyla faydacı eğilimlerle inşa edildiği incelenmiştir (Batur ve Batur, 1970). Talu (2010), bu kavramı bireyin zaman odaklı çalıştırılması ile üretimdeki verimliliğin en üst düzeyde tutulması, yani bireyinde makineleşmesi şeklinde tanımlamıştır.

Şekil 13. Johnson Balmumu Fabrikası, 1936, Wisconsin (solda) dış mekan ve (sağda) iç mekan

19. Yüzyılın sonlarından itibaren metal konstrüksiyonlarda gelişen olumsuz durumlar ve deneyim alanındaki artışla edinilen bilgiler sonucunda betonarme kontsrüksiyonların kullanımı da artmıştır (Eyüce, 1999).

1923 yılında mimar Gasomo Matte Trucco tarafından yaptırılan ve bulunduğu dönemde modüler precast yapım tekniğinin ilk olarak kullanıldığı yapı FIAT firmasının araba üretim tesisi olan Lingotto (Şekil:14) yapısıdır (Tuna, 2012). Yapının teras katının rampalı olarak düzenlenmesi ile test sürüşlerini burada gerçekleştirmişlerdir. Test pistinin formuna göre şekillenmiş fabrika yapısı, parçalı üretim ile montajlanarak uygulanmasıyla, fonksiyonelliğin ve rasyonelliğin oluşturduğu tasarım ilkeleriyle ele alınmış olması açısından önemli bir örnektir (Eyüce, 1999).

Şekil 14. Lingotto, 1923, Torino

İlk zamanlarda çok katlı olarak uygulandığı görülen bu yapılar sanayileşme sonucunda gelişen makinelerin büyüklüklerine ve artan sayılarına göre değişimlere uğrayarak geniş açıklıklı tek katlı yapılar şeklinde uygulanmaya başlamıştır. Daha sonradan eklenecek makinaların yapıya sığmadığı durumlar için yatay düzlemde genişlemelere olanak sağlayacak şekilde bu yapıların tek katlı olarak uygulanması gerektiği incelenmiştir. Bazı durumlarda fabrika yapılarının uygulandıktan sonra makinaların sığmadığı görülmüş ve önleminin de fabrikanın yapılacağı alana makinaların yerleştirildikten

sonra yan duvarlarının ve çatı örtüsünün tamamlanması şeklinde alındığı görülmüştür. Yapılar geniş açıklıklarla uygulanmaya başlamış bunun sonucunda oluşan bina derinliğinin artmasıyla iç mekanda aydınlatma sorunu yan duvarlarda ve çatı örtüsünde bırakılan açıklıklarla çözülmeye çalışılmıştır. 19. Yüzyılda tek katlı olarak uygulanmaya başlanan sanayi yapılarının geniş hacimlerde bulunmaları ile üretim mekanında gün ışığı ile aydınlanma sorunu beraberinde getirmiştir. Bu soruna çözüm olarak çatı örtüsü parçalara ayrılmış, mekana sağlanacak doğal aydınlatmanın yönünün yalnızca kuzey cepheye yönelen açıklıkların oluşturulması istemiyle de şed çatı sistemi geliştirilmiştir (Eyüce, 1999; G. Köksal, y.y.).

Şekil 15. Şed çatı sistemi, Münih

Kaynak:(Eyüce, 1999)

Çatı örtüsünde kullanılan cam malzemesi ile yapıya etkilediği yük azalmış böylece sanayi yapılarında geniş açıklıkların geçilmesinde betonarme, çelik sistemlere alternatif olarak değerlendirilerek uygulama alanı azaldığı incelenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu anlayışla gelişen az malzeme ile verimin çok sağlanması düşüncesiyle yeni strüktürel çözümlemeler asma sistemler şeklinde kendini göstermiştir. Geniş üretim mekanı sağlanması amacıyla Afra ve Tobia Scarpa tarafından kulelere asılarak taşıtılan üst örtülü Benetton Fabrikası (Şekil:16) örnek olarak verilebilir (Eyüce, 1999).

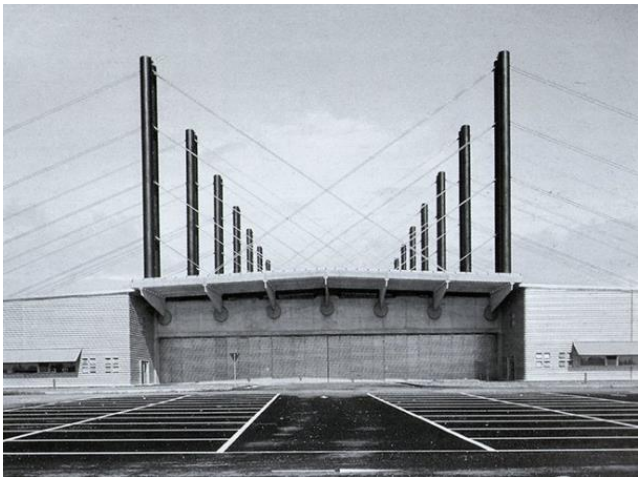

Şekil 16. Benetton Fabrikası, 1982, İtalya

Betonarme yapım tekniği ile birlikte prefabrikasyon tekniğinin de gelişmesiyle yapıların üretim alanında indirgenen sorunların inceleme alanlarında yalnızca hazır üretilen kolon ve kiriş elemanlarının bir araya nasıl geleceği ile kaplayacağı alanın ne kadar olduğu ile sınırlı kalmaktadır (Eyüce, 1999). Günümüzde değişen anlamlarla kent çeperlerinde şekillenen endüstri yapıları, organize sanayi bölgelerinde bulunan toplu yapı kompleksleri şeklinde görülmektedir. Sağlıklı yaşam koşulları oluşturmak adına üretim için tasarlanan fabrikalar içerisinde çalışanların da koşulları değerlendirilmeye başlamıştır.

Sanayi devriminin etkileriyle büyük ölçekte gelişmeye devam eden çevrelerle, eski fabrikaların şehirlerin merkeze yakın konumlarda bulunmalarına sebep olmuştur. 20.yüzyılın ortalarında yeni yapılan endüstri alanları ise şehir merkezlerinden uzak konumlara taşınmaya ve şehrin uzak konumlarında uygulanmaya başlamıştır. Günümüzde hızla büyümenin etkisinde olan şehirlerin içerisinde kalmış olan 20.yüzyıl ve öncesi endüstri alanları geçmişe tanıklık etmeleri ve insanların geçmişlerinde kullandıkları aklın, emeğin ve üretimin birikimlerine gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlar tarihimiz içerisinde göze çarparak kültür geçmişimizin de birer parçası konumunda olmuşlardır (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012).

Ülkemizde sanayileşme, Osmanlı İmparatorluğu dönemine uzanmaktadır. İstanbul'un fethedilmesiyle örnek alınan yabancıların ticarethane ve atölyeleri ile kısa sürede sanayi mektepleri ile sanayi atölyelerinin açılmasını sağlamıştır. Devletin son dönemlerinde gerçekleşen savaşları ve ekonomik anlamdaki sıkıntıları, sanayi alanında gerilemeye ve fabrikaların kapatılmasına sebep olduğu incelenmiştir (Doğan, 2013).

Büyük sanayi tesislerinin ülkemizde kurulması ise Tanzimat hareketleri ile 1939 yılında tersane, demirhane gibi alanlarda gerçekleşmiştir. Avrupa sanayilerinin bu dönemde ileri düzeyde olması ve bu devletlerle imzalanan kapitülasyonlarla Osmanlı'daki fabrika yapıları üzerinde olumsuz yansımaları gerçekleşmiş ve bu etkilenin sonucunda çoğu fabrika yapısının kapatılmasını sağlamıştır (Ertin, 1998).

16. Yüzyılda askeri alana yönelen sanayi yapılarıyla içe dönük halde bulunan Osmanlı kenti, 19. Yüzyılda tüketim alanına yönelmesi ile Avrupa devletlerine hammaddenin ve tarım ürünlerinin karşılanarak, ürün pazarlandığı ticari ilişkilerle dışa dönük hale gelmiştir. Deniz yolunun kullanımı ile sağlanan ticari ilişkiler, liman kentlerinin büyümesini sağlamış, yeni ulaşım ağı ihtiyaçları doğrultusunda yabancı sermaye desteği ile de demiryolları kurulmuştur. Böylece üretim ürünleri hem deniz hem de karayolu ile ulaştırılabilir olmuştur (Boyacıoğlu, 2018).

Cumhuriyetin ilanının sonucundaki gelişmelerle, 1927 yılında sanayinin canlandırılması amacıyla gümrük, ulaşım, vergi ve hammadde gibi alanlara kolaylıklar getirilmiştir. 1950'lerde sanayi alanını ulaşımın gelişmesi, şehirde artan işgücü, özel sektörün yatırım yapması gibi etkenler olumlu sonuçlar doğurarak bu alanın gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişmelerin zaman içerisinde ülkemizdeki sanayi alanının ilerlemesinde etken olduğu ele alınmıştır (Ertin, 1998).

Ülkemizde sanayileşmenin ilk görüldüğü yıllarda üretici verimini arttırmak ve sağlıklı toplumsal yaşamı oluşturmak adına sanayilerde çalışma koşullarının ve konut sorunlarının birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Üretim alanındaki çalışan faktörünün önemsenmesi ile yapı içine dış mekanla görsel ilişki kurulması için bırakılan açıklıkların görüldüğü, Doğan Tekeli ve Sami Sisa tarafından tasarlanan Lassa Fabrikası, bu alan içerisinde ülkemizde görülen önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir (Eyüce, 1999).

Şekil 17. Lassa Fabrikası cephe açıklıkları, 1982, Kocaeli

İncelenen bu yapılarda olduğu gibi günümüzde kent içerisinde bulunan bulunduğu kentin endüstrileşme sürecinde rol oynamış fabrika yapıları olduğu görülmekte ve bu alanların zamanla yaşayan kentlilerin kimliklerinde yer aldıkları görülmektedir.

2.3. Kent Kimliğinde Yer Alan Endüstri Alanları

Mimari bir esere göre daha uzun sürede algılanan kent, çevresinde kendisini oluşturan olaylar dizisiyle ve geçirmiş olduğu deneyimlerin hatıralarıyla birlikte algılanabilmektedir (Lynch, 1973). Zamansal olan her biçimde olan dinamikliğin etkisi altına aldığı zaman ve mekan kavramları tarihi oluşumlar üzerinde ve sosyal süreçlerin gerçekleşmesinde etkili kavramlardır (Karmaz, 2021; Massey, 1993). Kentte yaşayanların deneyimleriyle ürettiği mekanın ruhu ile o mekanda kolektif bellekleri nesnelleşmiş olmaktadır. Bir başka açıdan kentsel mekan gündelik yaşamın sağladığı pratiklerle şekillenmekte ve kentsel mekanın biçimini ortaya çıkarmaktadır. Yani mekan, belleğin ve kimliğin oluşmasında etkili bir faktör olarak çıkmakta ve bulunduğumuz zamanda geçmişin izlerini keşfetmemizi sağlayan verileri barındırmaktadır (Ünlü, 2017).

Kent mekanı kapalı ve açık alanlarla birlikte bir bütündür ve barındırdıkları soyut ve somut kültürel değerlerde anıları oluşturmaktadır. ‘Bellek mekanları’ da bu anıların

anlattığı mekanlar olarak tanımlanmaktadır. “Kentte yaşayanlarla birlikte oluştuğu incelenen ‘toplumsal bellek’ kavramı da kentin biçimlenmesindeki kültürel ve mekânsal sürekliliğe bağlı olarak mekandaki okunabilirlik, anımsana bilirlik ve yaşana bilirlik olguları ile yakından ilgilidir” (Bilsel, 2020). Toplumsal ve bireysel aksiyonlarla birlikte şekillenen yapılı kentsel çevre, kolektif (toplumsal) bellek kavramının oluşmasında etkilidir. Kolektif bellek de aynı zamanda mekana bağlı aksiyonlarla oluşan kentsel belleğin oluşmasında da etkili bir kavramdır (Ünlü, 2017).

Endüstri mirasları bu anlamda kapsadığı teknik aletlerle birlikte geniş endüstriyel alanlara uzanmakta ve işlevsel kullanım için inşa edilen bu yapıların yapısal olarak sembolik anlamlara karşılık gelmeseler de yapının bulunduğu çevreyi kullananlar tarafından endüstriyel anlamda sağlanan gelişmelerin kalıntılarının kolektif belleklerinde barındırırlar (N. M. Cengizkan, 2012).

Yaşadığı çevreyle birlikte oluşup olgunlaşan ‘bireyin kimliği’ , nesnel ve mekânsal ögelerin birbiriyle etkileşimiyle gelişir. Bireylerin kimliği de ‘toplumların kimliklerinin’ oluşmasını sağlar (Beer ve Higgins, 1990).

Bireylerin ve toplumların kimlikleri olduğu gibi ‘kent kimliklerinden’ de söz etmek mümkündür (Bilsel, 2020). Kent kimliği kavramını Tekeli (1991), “Kentte yaşayanların anda bulundukları değerler, bir amaç kümesinden, kente yüklenen bir idealleştirme” şeklinde açıklamıştır. Bir kentin kişiliği de kentte doğrudan gözlenen özellikleri oluşturur. Örneğin kent içerisinde bulunan bir yapıya göre kent kişiliği ortaya çıkmış olur. Kent kimliği kişilerin kente yakıştırdıkları olgularla şekillenirken, kent kişiliği de nitel gözlemlerle ortaya çıkmış olur. Bu bakımdan kent içerisinde yaşayarak edindiğimiz deneyimlerle kent kişiliği hakkında bilgilere ulaşmakla beraber, kent kimliği de bu bilgilerden yola çıkarak kentlilerin yaşadıkları kenti ait olduğu değerler ve amaçları yükleyerek daha da anlamlı hale getirebileceği bir proje haline getirir (İ. Tekeli, 1991). Kente kimlik kazandırılması düşünülen çalışmalarda bu kavramların üzerinde durulması gerektiği incelenmiştir.

Kentler; doğal, sosyal ve yapılı çevrenin etkilerinden türeyen ve bunların birbirleriyle etkileşimlerinin sonucunda kimliklerini kazanmaktadır. Bir kentin sahip olduğu iklim özellikleri, topografya ve coğrafya ‘doğal çevreden’ , toplumların içerisinde bulunduğu kültürel yapılarla beraber oluşan ‘sosyal çevreden’ ve konumunun, kullanımının,

şeklinin, biçiminin ve anlamının değerleriyle şekillenen ‘yapılı çevreden’ doğan, kentsel ölçekteki kimlik unsurlarıdır. Kentsel düzeyde bu değişkenlerdeki farklılaşmalar ile kimlik etkilenip değişime uğrayabilir. Buradaki değişimden kasıt, kentlerin tarihsel süreç içerisinde kazandığı kimlik ögelerinin veya farklı tarihi zamanlarda kazandığı çeşitliliğin yitirilip kaybedilmesi anlamına gelmemektedir (Suher, Ocakçı, Ayataç, Karabay ve Ertekin, 2004).

Bir kentin zaman içerisinde gelişmesi sonucu oluşan değişimin tanımlanmasına, yaşam öyküsünde belirli bir nitelik taşıması ve fiziksel çevreyi oluşturması ile yer alan mimarlık yapılarının katkısı olduğu incelenmiştir. Toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yapılan yapılar, uygulandığı dönemin yaşantısını yansıtarak kent biçimlenmesinde rol oynar. İçerdiği yapısal programlarla politik ortamını yansıtarak kent yaşamındaki gelişen olayları en somut şekilde aktaran göstergelerdir. Tasarım anlayışının, malzeme bilgisinin, yapım tekniklerinin yansıtıldığı bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılar sağladıkları bu bilgilerle kent belleklerinde yer alarak kentli belleğinin oluşumunu sağlamış, kentlilerin yerel tarihlerinin yazılmalarına da önemli katkılar sunmuşlardır (Madran, 2001).

1990’larda değişmeye başlayan şehirlerin, kent görünümlerine dair farkındalıklar artmaya başlamıştır. Kentsel mekanların yeniden ele alınmasıyla, kentlerin bireylerin algılarında bıraktığı izlerin canlandırılmasıyla kent görünümleri yeni ve çekici imgelerle değerlendirilmeye başlamıştır (Jansson ve Power, 2006). Toplumsal mekanların farklı şekillerde deneyimlenmesi, farklı şekillerde yorumlanmasına olanak sağlamıştır (Massey, 1993). Bireylerin kentsel mekanları farklı biçimlerde algılamasıyla, kentsel belleğin ve mekanın arasındaki etkileşimi zenginleştiği incelenmiştir. Mekanın sürekli uğradığı değişimlerle şekillenen kentsel bellekte zaman içerisinde değişimlere uğrayarak, kentsel kimliklerde farklılıkların oluşmasına sebep olmaktadır (Ünlü, 2017).

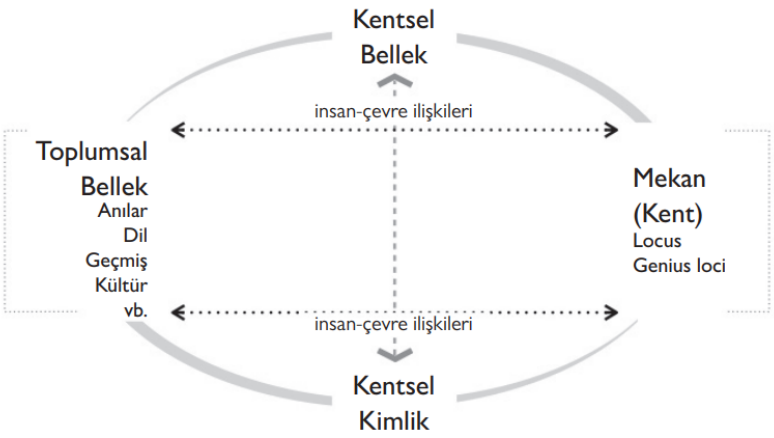

Şekil 18. Kentsel bellek ve kentsel kimlik kavramlarının oluşmasında toplumsal belleğin ve mekanın ilişkisi

Kaynak: (Ünlü, 2017)

Kültürel çeşitliliğin sağlandığı kent mekanları, kolektif belleğin oluşumunu sağlayan önemli bir parçadır. Kentsel bellek, bireylerin kentsel mekandaki biçimleri algılayışlarındaki farklılıklarla zenginleşmektedir. Toplumsal belleğin etkilendiği alanda anı, dil, geçmiş ve kültür kavramları olduğu incelenmiştir. Kent mekanın da locus ile belirli bir yerdeki kendine özgü özellikleri, genius loci ile de kendini sürekli yenileyen ilişkilerle etkilendiği incelenmiştir (Ünlü, 2017).

Bir kenti tek bir noktadan bakarak algılamak mümkün değildir ve her noktasının da algılanması tek bir kişi için hemen gerçekleşebilecek bir olgu değildir. Bu nedenle kişilerin, kentlerin belirli bölgelerine dair algıları mümkün olabilmektedir. Bununla beraber bu bölgelere dair algıların da, kişiden kişiye değişiklik gösterdiği bahsedilmektedir (İ. Tekeli, 1991).

Kentte uzun süre yaşayan birey ile kenti belirli bir süreyle gezmeye gelen turistlerin değişik görüşlerde olması gibi, kentin her bireyde algılanan etkisinin farklı olmasına rağmen kent kimliği kavramı insanların birbirleriyle etkileşimleriyle birlikte şekillenen bir kavramdır. Buna örnek olarak Paris kelimesinin kişilerde, birbirleriyle etkileşimlerinin sonucunda o kente dair benzer özelliklere karşılaşılması verilebilir. Dolayısıyla kentte uzun süreli yaşasın veya yaşamasın kente dair edinilen bu deneyimler kimliğin toplumsal boyutuyla oluşmasına olanak sağlamaktadır (İ. Tekeli, 1991). Mekanın, bellek ve kimlik kavramları ile ilişkilerinin en somut şekilde izlerinin

görülmesi, sanayileşme sonucunda yirminci yüzyılda başlamıştır ve bu dönemde bu ilişkileri konu edinen çalışmalar başlamıştır.

Küreselleşme ile toplumların ve bireylerin, mekan üzerindeki algılarının ve mekana olan ilişkilerinin değiştiği gözlemlenmektedir (Gürkan, 2021). Yeni biçimler ve yeni değerlerle ilgilenen küreselleşme, kent kimliği kavramını da etkisi altına almıştır. "Kültürel anlamda, yeni tür küreselleşme, küresel kitle kültürünün yeni bir biçimiyle ilgilidir. Küresel kitle kültürüne modern kültürel üretim araçları hakimdir" (Suher ve diğerleri, 2004).

1970'li yıllara gelindiğinde kentsel kimlik kavramı da yerel olan, geleneksel olan ve korunmuş olan kavramları ile etkileşime girmiştir. Bu kavramları ön planda tutarak sosyo-kültürel değerlerini gösterge olarak kentlerine yansıtma çabasında olan örneklerde, toplum içerisin de benimsenme duygusunun en üst düzeyde tutulması yönünde çalışmalar geliştirmişlerdir (Ulu ve Karakoç, 2004). Venedik'te kanallarla, Paris'te çeşitli yapılarıyla ve Eifel Kulesi ile tarihi bağlar doğrultusunda; Hong Kong ve New York'ta ise sahip oldukları gökdelenlerle bulundukları kentleri sanayi geçmişi ile şekillendiren ekonomik alanda önemli ögeler olup bu kentlerin kimliklerinin oluşumda değerlendirilen önemli yapılar olarak görülmektedir. Böylece dünya pazarlarında kentlerde yalnızca geçmişe bağlı oluşan kimlikler etken olmamakta, gelişen yeni düşüncelerle ziyaretçi çekmek amacıyla mevcut alanları farklı kullanımlara sunmak ve yeni kimlik ögelerinin oluştuğu mekanlar üretildiği incelenmiştir. Türkiye'de 1920'li yıllarda başlayan geniş perspektifli kentleşme süreci ile gelişen kentlerde yeni kimliklerin oluştuğu görülmektedir. Bu dönemde Ankara'nın idari alanda, Eskişehir, Bursa vb. kentlerin de sanayi analında gelişmesi ile kısa süreçte kent kimlikleri de değişiklik göstermiştir (Ulu ve Karakoç, 2004).

2.4. Endüstriyel Miras Kavramının Gelişimi

Sosyo kültürel unsurlarla gelişen kentsel çevre, ekonomik ve siyasal süreçlerden etkilenerek sürekli değişim ve gelişimlere maruz kalmaktadır. Toplumsal yapıdaki değişimlerin kültürel alandaki değişiklikleri sağladığı ve bundan kaynaklı olarak bireylerin değer sistemlerinin de değiştiği araştırmalar sonucunda elde edilmiştir.

Sanayi devrimi 1800'lerde o güne kadar görülmemiş ölçeklerde çevresel değişimleri meydana getirmiştir. 19. yüzyılda hızla büyüyen sanayi ile de kentlerin yayılması ve yoğunlaşması beraberinde birtakım eleştirileri getirmiştir. Sağlıkçılar, gazeteciler hatta yazarlar kentlerdeki fabrikaları ve endüstri ile gelişen çevreleri çirkin olmaları ve sağlıksız yaşam ortamları oluşturmaları sebebiyle eleştirmişlerdir (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012; Müller, 2005).

Hızla kalkınan kentlerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi yönündeki çabalar doğrultusunda yeni ihtiyaçlara cevap verecek yeni fabrika yapıları kentlerin dışlarına taşınmış ve bunun sonucunda ağır sanayi gibi üretim faaliyetlerinin son bulduğu veya işlevsel özelliklerini kaybetmiş sanayi yapıları kent merkezlerinde kalmıştır (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012).

Geçmişte yaşamış tüm uygarlıklarda dayanıklı araçların, nesnelerin ve binaların nesilden nesle geçerek daha uzun süreli yaşadığı görülürken günümüzde bu düşüncelerin yerini onların doğup gelişen ve kaybolan nesnelere bıraktığı görülmektedir (Baudrillard, 1997). Teknolojinin zaman içerisindeki gelişimiyle işlev veya pazar alanındaki değişiklikler bu yapıların orijinal kullanımlarının terk edilmesine sebep olmuştur (Berens, 2011).

Dönemin öncü yapıları ve bu yapılardaki mekanik donanımlar hızla gelişen teknolojik gelişmelerden etkilenmiş olup, yeni teknolojilerin endüstri alanında da yerini göstermeye başlamasıyla bu yapıların verimliliklerini kaybederek kullanım dışı kalmalarına olanak sağlamıştır (G. Köksal, 2012). Endüstriyel anıtların kullanılmaması durumunda bakımsızlıklarından kaynaklanan sorunlar bu alanlarda güvenlik problemlerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu alanların değerlendirilmeleriyle ise kent kimliklerinin korunması ve kente sağlanacak yeni bir yaşam alanı olanaklarını sağlamaları katkılarıyla kent içerisinde yeni kullanım alanları olarak görülmektedir (Berens, 2011). Tarihsel süreç içerisinde her dönemde görüldüğü üzere bir alandaki düşüncelere ve önerilere karşı görüşte bulunan kişiler, bu dönemde de sanayi devrimi sonucunun da oluşup işlevsiz kalmaları sonucunda ihmal edilen sanayi yapılarını kentleri kirleten ve olumsuz imajları barındıran mekanlar olarak değerlendirmişlerdir (Chilingaryan, 2014).

Endüstri mirası alanında uzman kişilerin toplandığı ilk kuruluş olan TICCIH komitesinin 2003 senesinde hazırladığı "Endüstri Mirasına Yönelik Nizhny Tagil Tüzüğü"nde endüstri mirası kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: "Endüstri mirası, sanayi kültürünün, tarihinin, teknolojisinin; sosyal, mimari veya bilimsel değerinin olduğu kalıntılardan oluşmaktadır. Bu kalıntılar bina ve makinelerin, atölyelerin, imalathanelerin ve fabrika yapılarının, maden ocakları ile işletme ve arıtma tesislerinin, ambar ve depoların, enerjinin üretildiği, iletildiği ve kullanıldığı yerlerin, ulaşım ve ilgili tüm alt yapıyla birlikte konutların, ibadet ve eğitim yapılarıyla birlikte sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği alanların oluşturulduğu mekanları içermektedir (TICCIH, 2003).

Sanayi bölgelerinde ortaya çıkan bu yapılar ve içerdikleri mekanik donanımlar da 'endüstri anıtları' olarak tanımlanırken 'Endüstri Siti' kavramı ise tekil durumda olmayan, belirli bir alandaki yapı ve tesislerin bütünü olarak açıklanmaktadır (N. M. Cengizkan, 2012; Saner, 2012). Palmer (2008) bir toplumun gelişiminin bir parçası olduğu endüstri binalarını bu sürecin görünür sembolü olarak değerlendirmiştir.

1950'li yıllarda fark edilmeye başlanan 'Endüstri Mirası' kavramı ilk olarak İngiltere'de kurulu dönemin sanayi kalıntılarını korumak ve kayıt altına almak üzere ele alınan faaliyetler şeklinde görülmüştür (Palmer, 2008).

İkinci Dünya savaşının etkileriyle tahrip olan kentlerde ve sanayinin doğduğu yer olan İngiltere'de endüstriyel yapıların çoğunun yıkılmasıyla bu alanların korunması konusu farkındalık kazanmıştır. 'Endüstri Arkeolojisi' kavramı da bu gelişmelerle 1955 yılında ilk kez Michael Rix tarafından The Armateur Historian isimli dergide kullanılmış, İngiltere'de sanayi ile ilişkilendirilen bu alanların estetik nedenlerle korunmaları gerektiği üzerinde durulmuştur (Alpan, 2012; Galvan, 2009; Trinder, 1981). Endüstri arkeolojisi terimi Nizhny Tagil Tüzüğü"nde "Endüstriyel süreçler veya bu süreçler tarafından oluşturulmuş belgelerin, eserlerin, stratigrafi biliminin ve yapıların, insan yerleşimlerinin, doğal ve kentsel peyzajlarının maddi ve maddi olmayan bütün kanıtlarının incelendiği disiplinler arası bir çalışma yöntemidir" (TICCIH, 2003).

Endüstri arkeolojisi alanı Cengizkan'ın (2012) aktardığına göre, geçmiş dönemlerde sanayi alanında hizmet etmiş ve günümüze ulaşmış kalıntıların çalışma alanı olarak incelenmesidir. Endüstri arkeolojisi terimi, ilk ortaya çıktığı dönemde hızla kaybolan

değerlerin tespit edilip ortaya çıkarılması anlamıyla kullanılmıştır. 1950'li yıllarda bu kavram İngiltere'de ortaya atılmış bir kavram iken 1960'lı yıllara gelindiğinde genel olarak kabul görmüş ve çalışma alanı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaya başlamıştır (N. M. Cengizkan, 2012; Saner, 2012). Endüstri arkeolojisi disiplini sanayi devrimi öncesi endüstriyel kökleri de kapsam alanına almakla beraber temel ilgi alanında sanayi devriminin başlangıcından günümüze kadar olan alanı incelemektedir (TICCIH, 2003). 1960'lı yılların sonlarına gelindiğinde endüstriyel alandaki bu koruma yaklaşımları mekanik aletlerle birlikte daha geniş bir yelpazede bulunan endüstriyel tesis bölgelerini kapsayacak şekilde genişlemiştir (N. M. Cengizkan, 2012; Trinder, 1981).

Halk için geri kazanılması hedefiyle bu alanlar, Amerika ve Avrupa'da planlanarak yeniden geliştirme süreçlerine girmişlerdir. Kullanılmayan sanayi alanlarının değerlendirilmesi iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Bunların ilki fabrika alanlarının yıkılarak yerini konut, alışveriş merkezleri veya parkların alması şeklinde incelenmiştir. İkinci değerlendirme şekli ise endüstriyel mülklerin geliştirilerek kamusal alanlarda sağlayacağı olanaklardır (Berens, 2011).

Bu alandaki farkındalığın eksikliğiyle, emlak çıkarları doğrultusunda gelişen kararlarla yeni teknolojinin getirdiği üretim sistemlerine günümüz koşullarında adaptasyon sağlayamadıkları gerekçesiyle endüstri alanlarının yok olmalarına neden olmakta ve bu olması da devam etmektedir (Galvan, 2009). Küreselleşme ile hızla büyüyen kentlerde, üretim faaliyetini yitirmiş endüstri alanları, değersiz ve çağ dışı gibi olumsuz görüşlerle değerlendirilmelerinde ise yeni yapılara olan ve ekonomik çıkar sağlama düşünceleriyle ve bu endüstri alanlarının tescillenmemiş durumda olmaları da karar vericiler tarafından yok edilmelerine sebep olmaktadır (Severcan, 2012). Küreselleşme ve beraberinde getirdiği hızlı kentleşmeyle tescillenmemiş endüstri mirası alanları yok olmakta ve çoğunun kent merkezlerinde konumlandığı görülen bu yapılar yerlerini, alışveriş ve eğlence merkezleri ya da konut alanlarına bıraktığı incelenmiştir (Severcan, 2012).

Günümüzde inşaat sektörünün finansal açıdan ülke ekonomisinde oluşturduğu olumsuz etkilerle birlikte insan gücünde, enerjisinde ve malzemesindeki kaynakların sınırlı kullanım arayışlarıyla yeni bina inşa etme anlayışı yerini mevcut binaların yeniden kullanılmasına bırakmıştır (Yaldız, 2009). Endüstriyel kültür, endüstri tarihi ve çağımızın içerisinde bulunduğu sosyo kültürel ortamla ilişki içerisindedir. Endüstriyel

alanların ve fabrikaların yeniden kullanılması post endüstriyel toplumların ürünleri şeklinde görülmektedir (Chilingaryan, 2014). Mevcut yapıların yıkılmayarak korunması sürdürülebilirlik kavramının bir alt bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Doğal çevrede bulunduğu dönemin endüstriyel değerlerini barındıran yapıların kullanım dışı kalmaları sonucu yeniden kullanılmaları ile bu alanların kent yaşamına katılması ile bulunduğu konumun yaşam kalitelerinin arttırılması ve sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlanmaktadır (Yaldız, 2009). Yapılı bir bölgenin veya şehrin bağlamdaki değişikliklere sağladığı uyumla verdiği olumlu tepki ile yani bünyesine kattığı değişimlerle varlığını sürdürme gücü sürdürülebilir perspektifteki temel kavramlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Besana, Greco ve Morandotti, 2018). Kent içerisinde kalarak değerlendirilmesi ile rekreasyonel bir fırsat alanı sunma potansiyeli olan endüstriyel alanların yeniden kullanılması ile kültürel miras bilincinin de arttırması yönünde etkisi olduğu görülmektedir (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012).

2.5. Koruma Bilincinin Endüstri Arkeolojisine Doğru Gelişimi ve Endüstri Yapılarının Korunması

Kökeninin insanlığın başlangıcına dayandırıldığı ve insanların en temel içgüdülerinin içerisinde sayabileceğimiz yeryüzünde bıraktıkları izleri belli ögelerle (mezar taşı yığınları, höyükler, yazılı-yazısız kaya parçaları, hükümdarlara dikilen bina yapı grupları, yerleşim yerleri ve grupları içerisinde) gelecek nesillere aktarabilme arzusudur. İnsanın yarına verdiği önem bugüne verdiği önemle birlikte daha büyük anlamlar kazanmıştır. İlkel toplumlardan günümüz insanlarına kadar geçen sürede bu güdü sayesinde nesiller arasında bir bağ ve süreklilik sağlandığı görülmüştür (Erder, 2020).

Toplumlar tarihin her döneminde, bulunduğu ortamın kimi zaman ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarına göre şekillenen anıtlarını, yapı veya yapı gruplarını kimi zamanda dinsel ve ulusal duygularını korumaya değer görülmüş varlıklar olarak ele almışlardır. Farklı amaç ve nedenlerle ele alınmış bu korumacı yaklaşımlar her çağda içerisinde bulunduğu dönemin sosyal yapısından, estetik anlayışından ve sanat akımlarından etkilenerek, her dönemde değişiklikler göstermişlerdir (Dedehayır, 2010).

Koruma yaklaşımının tarihi, erken dönem yerleşimlerine kadar ulaştığı görülmekte ilk yapılan anıtlarda dahi koruma tedbirleri alındığı incelenmiştir. Ortadoğu ve Mısır antik uygarlıklarında koruma yaklaşımı; dini inanış ve göreneklere bağlı olarak gelişmektedir.

Mısır uygarlığına dair koruma yaklaşımının M.Ö. 3.binde kayıt altına alındığı ve bu yaklaşımın izlerinin mimari tasarım alanlarında, dekoratif sistemlerinde ve yerleşim düzenlerinde görüldüğü aktarılmaktadır. Mezopotamya'da incelenen kil tabletlerde bir önceki yapının üstüne yeniden inşa ettirilen güneş tapınaklarından, Sümerlilerin düzenli olarak bakım ve koruma işlemlerinin yapıldığı tapınaklarda, gelecek nesillere iz bırakmak adına ele aldıkları koruma yaklaşımlarının izlerini görmek mümkündür (Erder, 2020).

Dinsel bağların zayıflayarak belirli kişiler adına dikilen anıtların gözlemlendiği Ege Uygarlıklarında da Mezopotamya'nın yerleşim konusundaki koruma yaklaşımlarıyla benzerliklerinin olduğu incelenmiştir. Bilinçli bir çapa ile ilk yerleşimlerde alınan basit düzene uyulduğu, kentlerin birbirlerinin üzerine gelerek öncekinin devamı niteliğinde yeniden inşa edilmişlerdir. Troya ve Knossos gibi yerleşimlerde kentler birbirlerinin üzerine yeniden inşa edilerek şekillenirken, erken dönemde inşa edilmiş küçük tapınakların korunduğu görülmektedir (Erder, 2020).

Helen uygarlığında M.Ö. 2. Yüzyılda heykeller üzerinden düşen parçaların tamir edilerek onarımlarla birlikte onarımlarda kullanılan teknik ve malzemelerden de bahsedilir. M.S. 2. Yüzyıla gelindiğinde anıtların korunması konusundaki bilincin kutsal alanlara duydukları dikkate ek olarak, döneminde halen kullanılmaya deva edilen ya da estetik açıdan ilgi uyandıran, tanınmış olarak kabul edilen kalıntıların da dikkatle değerlendirildiği görülmektedir. Helen uygarlıklarında eski yapıların korunması amacıyla bu yapılara yeni işlevler atandığı incelenmiştir (Erder, 2020).

M.Ö.1.yüzyıla, Roma dönemine gelindiğinde Roma halkının anıtların korunması ve yeniden değerlendirilmesi yaklaşımını, şehir düzenlemelerindeki kentleşme kavramının eski düzenine sahip çıkılması ve korunmasında eski olan mevcut yapılara eklemeler yapılmasında ve yapılarla beraber kentsel çevrelerinin de korunması şeklinde ele aldığı incelenmiştir (Erder, 2020). Kentsel görünümlerini iyileştirmeye yönelik yasalarla yaşam kalitelerini artırmayı amaçlamışlar, korumanın yeniden yapma kadar önemli olduğu üzerinde durmuşlardır. Aynı yüzyılda Marcus Vitrivius Pollio, yeni olanı kabul ederek eskiyi korumanın gerektiği, yaşamdaki süreklilikte bu temasın beraberinde kargaşa doğurmayacağına değinmiştir (Erder, 2020).

Tarihi yapılarda kendi nitelikleriyle ya da şehrin oluşum sürecindeki şekillenmelerde rol oynamalarıyla değerli görülüp tarihi ve estetik değerleri karşıladıkları gerekçileriyle restore edilme kararları alınır. Bir yapı yalnızca şehrin strüktüründe değer kazanmış ise bu yapıya farklı fonksiyonel işlevde verilebilir (Kuban, 1969).

Koruma prensipleri konusunda 1800'lü yıllara gelindiğinde geliştirildiği incelenen bir diğer alanda yapının genel görünümde özgün malzemeden farklı olarak rahatça ayırt edilebilecek malzemenin kullanılmasıdır. İtalya'da inşa edilen Titus Kemerinin onarımı bu konunun öne çıkan önemli örneklerinden biridir (Erder, 2020).

Koruma kavramının tanımı ve gelişmesi üzerinde öncü konumda olan Fransa'da bu etki belirli bir disiplin haline gelmiştir Yapı grupları, yerleşmeler ve bölgeler şeklinde değerlendirilmeye başlanmıştır. 19.yüzyıl'a gelindiğinde tarihi çevrelere olan farkındalığın artmasıyla kamu kuruluşlarının oluşturduğu Viollet le Duc'un çalışmaları restorasyon alanında Avrupa'daki anlayışın gelişmesinde etkili olmuştur (Dedehayır, 2010; Erder, 2020). Viollet le Duc onarmalarında önceki dönemlerde uygulanan gelişi güzel yöntemleri düzene koymak amacıyla çalışmalarda bulunmuştur. Yapının ait olduğu dönemin üslubuyla bütünlenmesi amacını taşıyan 'üslup birliğine varma' ilkesiyle yaptığı çalışmalarda yapılardaki dönem eklerinin kaldırılması şeklindeki uygulamalarıyla yapılarda büyük hasara sebep olmuştur (Ahunbay, 2017; Ersen, 2015). 1868-74 yıllarında yayınlanan sözlüğünde ilk kez 'restorasyon' kelimesini kullanır. Fakat buradaki anlamı koruma, onarma ve yeniden inşa anlamlarını karşılamamaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007; Erder, 2020).

1970 senesinde İngiltere'de, 1830'da Fransa'da başlayan üslup birliğine karşı oluşan ilk tepkiler 'Romantik Görüş'ün temelini oluşturmuştur. John Ruskin ve William Morris öncülüğünde kurulan bu görüş, yapılara uygulanan onarımlarla değişikliğe gidilmesine karşı olmuş, yapıların günümüze ulaşan biçimleriyle korunması gerektiğini ve bakımının yapılması sonrasında herhangi bir işlem yapmayarak yapıyı kendi haline bırakmanın daha doğru bir yaklaşım olduğunu savunmuşlardır (Ahunbay, 2017; Ersen, 2015).

Daha önceki çalışmaları binaların belge niteliklerini kaybetmesi ve koruma anlayışının pasif kalması şeklindeki tartışmalarla 'tarihi restorasyon' ve 'çağdaş restorasyon' yaklaşımları ortaya çıkmıştır. İtalya'da ortaya çıkan 'tarihi restorasyon' kuramı Luca

Beltrami tarafından ileri sürülmüştür, restorasyonun tarihi belgelere, arşivlere ve anıt üzerinde yapılan araştırmalara dayanarak yapılması gereken işlemler olması gerektiğinden bahsedilmiştir. 'Çağdaş restorasyon' kuramı ise Camillo Boito tarafından açıklanan beş ilke çağdaş onarım kurallarının öncüsü olarak kabul edilmiştir. Bu ilkeler; zorunlu olan durumlar haricinde yenileme ve eklemelerden mümkün oldukça uzaklaşılması gerektiği, tarihi belge niteliği olan bu anıtlarda yapılacak değişikliklerin yapılar hakkında yanıltıcı sonuçlara yol açabileceği, somut veriler doğrultusunda yapılması gereken müdahaleler varsa bunların algılanabilir olması gerektiği, değerlerine göre eklenen ekler dikkate alınarak görsel bütünlüğe ve biçime saygılı olunması gerektiği ve tüm bu işlemlerin çizim, fotoğraf ve raporlarla belgelenmesi gerektiğidir (Ahunbay, 2017; Dedehayır, 2010).

Sunulan bu ilkeleri ayrıntılı bir şekilde inceleyerek uluslararası düzeye taşıyan kişi Gustavo Giovannoni'dir. 1931 tarihinde Atina'da toplanan uzmanlarla tartışılmış ve 1932 tarihinde İtalya'da kabul edilmiş ve Gustavo Giovannoni tarafından daha ayrıntılı şekilde toparlanan bu ilkeler 'Carta del Restauro Italiano' adı altında yasal kimlik kazanmıştır. Anıtların çevreleriyle birlikte ele alınarak içlerindeki tarihi dokularında beraberinde korunmasına öncülük etmiştir. Tarihi yapıların kullanılmasıyla sürdürülebilirliklerinin sağlanması, bu durumda yapının kimliklerine saygılı olunarak verilecek uygun işlevle sağlanabileceği, kamunun ve özel mülkiyete ait anıtların korunması konusunun da güçlendirilmesi, geleneksel yöntemlerin eksik kalması durumunda çağdaş teknolojinin günümüze sağladığı olanakların akıllıca kullanılması, arkeolojik alanlarda bulunan özgün nitelikteki parçaların korunabilmesi için gereken önlemlerin alınması ilkelerini savunmuştur (Ahunbay, 2017; Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007; Dedehayır, 2010).

İkinci Dünya savaşının sonrasında Avrupa kentleri büyük ölçüde tahrip edilen veya yok olan bu kalıntıların temizlenip normal düzene dönüş aşamasına gelindiğinde savaş sonrası bu çevreleri koruma sorunları ortaya çıkmıştır. Kullanılamaz durumda olan birçok anıtın ve tarihi kentlerin yaşayan alanlara dönüştürülmesi ise yeniden yapım görüşünün çözüm olarak değerlendirilmesi ile başlamıştır. Böylece tarihi çevrelerin savaşla yok olmaya yüz tutmuş mimari değerleri yalnızca estetik kaygılarla değil, ulusun kimliğinin göstergesi mimari mirasını ve ulusal bilincin korunmasıyla da bu

değerlerin imge olarak yaşatılmasının amaçlandığı incelenmiştir (Ahunbay, 2017; Erder, 2020).

1964 yılına gelindiğinde yetersiz kalan konuların konuşulması ve yeni ilkelerin oluşturulması amacıyla Venedik'te toplanan '2. Uluslararası Tarihi anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nin aldığı kararlarla 'Venedik Tüzüğü' oluşturulmuştur. Atina konferansındaki ilkelerin geçen zaman içerisinde yetersiz kaldığı noktaları geliştirmek üzere yeni ilkeler oluşturulmuştur. (Ahunbay, 2017; Erder, 2020). Taşınmaz kültür varlıklarının korunması incelendiğinde iki dönüm noktasının olduğu görülmektedir. İlki bu kavramın ikinci dünya savaşı sonrasındaki dönemde uluslararası alanda daha sık gündeme gelmesidir. İkinci dönüm noktası da Venedik Tüzüğü ile bu alanda ilkelerin saptanması olarak incelenmiştir (Erder, 2020).

Mimari mirasın korunması öncelikli olarak Avrupa ülkelerinin ürünü olmuş, bu geçmişe duyulan saygı, Venedik tüzüğünün gelişmesinde de etkili olmuştur. Koruma bilimin ve kültürün girdilerini de içerisinde barındıran bir süreçtir. Dolayısıyla her toplumun kendine özgü kültürel niteliklerinin belirlenmesi ve bu çerçevede ilkelerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Koruma alanındaki dünyadaki etkilerinin çok görüldüğü İtalya, Fransa ve İngiltere'nin bu konuyla yakından ilgilenmeleri sebebiyle uluslararası ilkelerin saptandığı ve etkinliğinin de halen devam ettiği görülmektedir. 1970'lerde zaman içerisinde toplumların dinamizmine ve beraberindeki gereksinimlerine uyum sağlaması ihtiyacı bazı ülkelerde uluslararası ilkelerden farklılaşarak kendi kültürel varlıklarını koruma uygulamaları konusunda bölgesel ilkelerin hazırlandığı görülmektedir (Ahunbay, 2017; Erder, 2020).

Bu alandaki tartışmalar doğrultusunda tarihi koşullarıyla değerlendirilmek üzerine Venedik Tüzüğüne eklemeler yapmak yerine tüzüğün korunmasını öngörmüşlerdir. Kapsam alanını aşan durumlarda UNESCO, UNEP, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, ICOMOS gibi uluslararası kuruluşların yaptıkları toplantılarda geliştirdikleri ilkelerle koruma ilkelerinin belirlenmesi, yapılı çevrelerin ve kültürel kimliğin değerlendirilmesi gibi konularda yol gösterici olmuşlardır (Ahunbay, 2017).

Uluslararası kuruluşlarda endüstri yapılarının yer alması konusunda İngiliz ekolünün öncü rol oynadığı görülmüştür (Saner, 2012). Trinder'ın (1981) aktardığına göre sanayi bölgeleri 1940'lı yıllarda dikkate alınması gerekmeyen alanlar olarak

değerlendirilmiştir. Mühendislik eğitimi alan yazar L.T.C. Rolt'un 1945 yılında İngiliz kanal sisteminin korunması ve sürdürülebilmesi için gönüllülerle birlikte kurduğu kuruluş, devamında Talyllyn demiryollarının korunması ve yaz turizmi için kullanılan bir güzergah olarak kullanılması konusunda çalışmalarda bulunmuştur. Endüstriyel alanı kapsayan ilk koruma yaklaşımının bu gelişmelerle Britanya'da ortaya çıktığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar İngilizlerin kendi geçmişlerinde yönelik ilgilerinin artmasına sebep olmuştur.

1955 yılına gelindiğinde Michael Rix ile kullanılan endüstri arkeolojisi kavramıyla da bu alandaki kalıntıların ortaya çıkarılarak demiryolu, köprü ve fabrika yerleşimlerinin tehlike altında olduklarına değinilmiştir. Arkeoloji kelimesinin endüstri alanındaki yapılarla beraber kullanılmasını İngiliz Arkeoloji Konseyi olumlu karşılayarak yeni gelişmelerin oluşmasına olanak sağlamıştır. 1959'da Endüstri Arkeolojisi Araştırma Komitesi kurulmuş, 1960'da bu konsey endüstri anıtlarını kayıt altına almaya başlamıştır (Alpan, 2012; Galvan, 2009; Saner, 2012).

1939 yılında Londra'da tamamlanan Euston İstasyonu'nun (Şekil:19) İkinci Dünya Savaşının etkileriyle 1962 yılında yıkılmasıyla, endüstriyel yapıları korumak için tarihçi ve bilim insanlarının çabaları, yerel düzeyde önemli bir yankı oluşmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda Britanya'da endüstri mirasının korunması konusu gündemde yer almaya başlamıştır. Ortaya çıkan bu ilgi de yeni bir disiplinin oluşmasını sağlayarak 1966'da endüstriyel arkeolojinin Bath Üniversite'sinde bölüm olarak açılmasını sağlamıştır (Galvan, 2009).

Şekil 19. Euston İstasyonu, 1939, Londra

Kaynak: (Severcan, 2012)

Böylece koruma alanındaki bu yaklaşımlar bireysel olarak gelişen tepkilerden uzaklaşarak, koruma uygulamalarının da gerçekleştirilmesiyle kurumsallaşma yönünde ilerlediği görülmektedir (Saner, 2012).

Endüstri devriminin ilk örneklerinden olan İngiltere'de Coalbrookdale vadisinde bulunan maden ve çelik sanayi yapıları, 1968 yılında endüstri arkeolojisi kapsamında ele alınarak, az değişikliklerle mevcut konumunda korunması amacıyla müzeye çevrilmiştir (Alpan, 2012; Saner, 2012). Burada bulunan İronbridge Gorge Müzesi ve vakfı, endüstri mirası konularındaki çalışmalarda öncü konuma gelmiştir. İronbridge köyü 1800'lü yılları çağımızda Bill Hill Açıkhava müzesi adı altında yaşatmakta ve ziyaretçilerin ilgisini düzenlenen farklı etkinliklerle çekmektedir. 1986'da Dünya Kültür Mirasına giren yerlerden biri olmuş ve korunması ile de bulunduğu bölgenin turizm endüstrine katkı sağlayarak, güçlendirmesini amaçlamışlardır (Álvarez-Areces, 2008; "Word Heritage", y.y.).

Şekil 20. İronbridge bölgesi, Coalbrookdale

1960'lı yıllar birçok insanın çevreci akımları ve sosyalist yaklaşımlarıyla dönüm noktası olmuş, gelişen bu değişimler yeni düşünce sistemlerini doğurmuştur. 1960'ların sonlarına gelindiğinde endüstriyel faaliyetleri korumanın kapsam alanı farklı işlevlerdeki fabrika yapılarının dahil olmasıyla genişleyerek endüstri anıtlarının yeniden inşasını gerektirecek kaygıların oluşmasını sağlamıştır (Álvarez-Areces, 2008; Trinder,

1981). 1970'li yıllara gelindiğinde bu kaygılarla koruma alanındaki ilginin artmasıyla Avrupa ülkelerinde de ele alınan bir konu haline gelmiştir (Alpan, 2012).

Endüstri alanlarının korunmasına ilişkin yaklaşımlar İngiltere'de başlayarak devamında uluslararası alanda boyut kazanmıştır. 1973 yılında Neil Cossons'un önerisi ile İngiltere'de 'Birinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Kongresinde' (FICCIM), sekiz ülkenin; İngiltere, Amerika, Kanada, İsveç, İrlanda, Doğu ve Batı Almanya, Hollanda katılımıyla bu konu uluslararası alanda tartışmaya açılmıştır. 1975 yılında Almanya'da ilk toplantıdaki olumlu etki doğrultusunda 'İkinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Konferansı' (SICCIM) gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıların üçüncüsü 1978 yılında İsveç'te Üçüncü Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Komitesindeki 'anıt' ifadesinin yerini 'miras' kavramının almasıyla 'Üçüncü Uluslararası Endüstri Mirası Koruma Konferansı' (TICCIH) olarak değiştirilmiştir. Toplantıda kısaltması ile aynı şekilde Uluslararası Endüstri Mirası Komitesi oluşturulmuştur. Endüstri mirası kavramını odağına alarak uluslararası boyutta ilk olarak kurulan örgüt ile bu alanda çalışmaların artmasının da önünü açmıştır (Saner, 2012).

Endüstri miraslarını uluslararası alanda belgelenmesi, korunması, siyasi ve ekonomik ilerleme sağlaması gibi amaçlarla önde olan TICCIH, ICOMOS, DOCOMOMO gibi örgütler ve düzenledikleri girişimlerle bu konuya yönelik çalışmaları artırarak gündemde daha çok yer almaya başlamışlardır (Saner, 2012; Severcan, 2012).

Ülkemizde tarihi çevrenin korunması ve geliştirilmesi yönündeki çalışmalara Osmanlı toplumunda düzenlemelere ilişkin yazılan notlarla ulaşılmaktadır. Bu çalışmalarda ise koruma yaklaşımları genellikle tek yapı ölçeğinde gerçekleşen eylemler olduğundan bahsedilmektedir. Anıt niteliğine sahip yapılarla birlikte İstanbul'da sur duvarlarının, Kanuni Sultan döneminde oluşabilecek yangınlardan korunması amacıyla bu yapıların yakın mesafelerine ev yapılmaması hükümlerle duyurulmuştur. Bu düşünce ile büyük cami çevrelerinde de geniş alanlar için sultan hükümlerinin kararlarında yer almıştır. Bir yapının değerine zarar verecek şekilde etkileyen çevre yapılara karşıda fiziksel müdahaleler uygulanarak, çeşitli önlemler alındığı incelenmiştir (Madran, 2001, 2009).

Avrupa'da 17.yüzyıldan itibaren şekillenen koruma yasalarının ülkemizdeki şekillenişinin 19. Yüzyılın sonlarına doğru başlamış olduğu ve çoğunluk olarak diğer

ülkelerden alınmış yasalar şeklinde olduğu bahsedilmiştir (Erder, 2020). Koruma kavramının kurumsallaştırılmasına ilişkin girişimlerin ülkemizdeki ilk örneği Tazminat döneminde ortaya çıkarılan 'Asar-ı Atika Nizamnameleri' olarak incelenmiştir. Tanzimat döneminde kurumsallaşma girişimlerinin görüldüğü koruma alanında çıkarılan nizamnameler korumanın temel ilkelerini oluşturmuştur. Osmanlının son dönemlerine kadar bu koruma anlayışında anıtsal yapılarla arkeolojik alanların dahil olduğu ve sivil yapıların bu konu içerisinde ele alınmadığı incelenmiştir (Dedehayır, 2010).

Türkiye'de çeşitli sebeplerden dolayı (ekonomik, politik, geleneksel) tarihi çevreler gün geçtikçe yanlış müdahalelere maruz kalmış ya da yok olmaya başlamıştır (Kuban, 1969). 1980'li yıllara kadar tam kapasite çalışan sanayi yapılarının, yirminci yüzyıl ortalarına doğru işlevlerini yitirmeleriyle kapatıldığı görülmüştür. Bu alanlar çoğunlukla rant değerleri ve çevre düzenlemeleri kararlarıyla yıkılarak yerine yeni yapısal düzenlemeler getirilmiştir (T. G. Köksal ve Ahunbay, 2006). Örnek olarak endüstrileşme sürecinin en iyi yansımasının izlendiği İstanbul'da kıyı şeridindeki sanayi yapıları, teknik bir çalışma yapılmadan yıkılarak park düzenlemeleri, alışveriş merkezleri veya kulelerin yapıldığı incelenmiştir (Severcan, 2012). Eskimiş veya değersiz sermaye yapıları olarak görülen endüstri yapılarının korunması konusuyla Türkiye 1990'lı yıllarda tanışmıştır (Saner, 2012). Bu koruma yaklaşımının ilk dönemlerde endüstri arkeolojisi ve endüstri mirası kavramları doğrultusunda ele alınan terimsel bir yaklaşım alanındaki düzenlemelerle başlamadığı, ilerleyen süreç içerisinde bu alandaki yapıların 'miras' kapsamında değerlendirilmeleriyle şekillenen koruma uygulamalarıyla irdelendiği incelenmiştir. Bu alandaki çalışmaların 'endüstri arkeolojisi' terimiyle Türkiye'deki resmi kaynaklarda ilk kullanımı 1993 tarihi olarak görülmektedir (Saner, 2012).

ICOMOS tarafından 2012 yılında başlatılan ve Türkiye'deki koruma alanında yetersiz hükümlerin bulunması sebebiyle yapılan toplantıların sonucunda hazırlanan bildirge 2013 yılında yayınlanmıştır. ICOMOS Türkiye Mimari Miras Koruma Bildirgesi'nde yer alan endüstri mirası tanımı için "endüstriyel üretim süreçleri içerisinde bulunan ve/veya endüstri devriminde kullanılan teknoloji ile üretilen yapılardır. Günümüzde kullanım dışı kalan yapıları, üretim donatılarını, yapı kısımlarını ve yerleşimler ile

konumlandıkları doğa ve kent peyzajlarının oluşumu" şeklinde açıklanmaktadır (ICOMOS, 2013).

2.6. Endüstri Yapılarının Korunması ve Değerlendirilmesi

Eskiden kullanılmak istenmeyen kentsel bölgelerde bulunan günümüzün değişen anlayışıyla yeni hizmet ve kolaylıklar sunma potansiyeli olan endüstriyel alanlar kent yaşamında yeniden canlandırılarak cazibe merkezleri olarak görülerek değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda açık hava etkinliklerini içerdiği, müzelerin ziyaret edildiği, alışveriş imkanının sunulduğu, sosyal etkinlik alanlarının bulunduğu mekanlar olarak değerlendirilerek kent yaşamına dahil edilmektedir (Berens, 2011).

18. Yüzyıldan 20. yüzyıla gelinen sanayileşme döneminin sermaye yapıları endüstriyel arkeoloji yapılarıdır (Palmer, 2008). Miras alanlarının yaşatılmasına yönelik önemli adımların atılması konusunda uzun vadede İngiltere'de başarılı sonuçlar elde edildiği, diğer ülkelerden farklı sonuçlar elde edilmesinin başlıca sebebi ise toplumun ortak olarak gösterdiği sahiplenme duygusuyla almış oldukları tavırlar olarak görülmektedir (Severcan, 2012). Londra'da 1839 yılında uygulaması tamamlanmış sanayi devriminin izlerini barındıran Euston İstasyonu 1962 yılında yıkılması ile tarihçi ve bilim insanları tepki göstermişlerdir. Bunun sonucuyla Britanya'da endüstri mirasının korunması konusu gündemde yer almaya başlamıştır (Galvan, 2009).

Korunmaya değer yapı alanlarındaki değerlerin tespit edilmesinde faydalanabileceğimiz bazı sınırlamalar bulunmaktadır. Kuban (1969), tarihin yorumlanması konusundaki sınırlamalarını, ortaya çıkan pratik zorunluluklar doğrultusunda şekillendirmiştir. Tarihi değer kavramının sınırlandırılması uzak ve yakın geçmişte bulunan kalıntıların her birinin bir anlam ifade ettiği ortamda şu üç kavram üzerinden yapılmıştır.

- Tarihi belge kriterine göre; bir yapının iki şekilde incelenmesi söz konusudur. İlki bir olaya bağlantılı olarak; yapının ortadan kalkması ile tarihi olayın etkilenmediği veya niteliğinin de değişmediği durumudur. İkincisi tarihi bir sürece belirten olması; yapı veya yerleşim alanının sosyal, ekonomik, estetik veya teknik alandaki bir gelişmenin doğrultusunda ortaya çıkmış olduğu durumdur.

- Zaman kriterine göre; bir yapının tarihi kimlik kazanması için yapılış tarihinden bugüne kadar geçen sürede sosyal ortamda, teknikte veya estetik ortamda meydana gelen değişiklikler üzerinde incelemeler ele alınır.
- Estetik değerler; üç kriter arasında en yaygın olarak incelenen bu kritere göre sübjektif değer olan estetik değerin uzun zaman sürecinde ortaya çıkan yaygın kararlarla objektif değerlere dönüşebileceğinden bahsedilir (Kuban, 1969).

Ahunbay (2017) tarihi belge kriterine göre değerlendirilebilecek yapılar arasında incelenen, belirli bir tarihi süreç içerisinde ele alınabilecek korunmaya değer alanlara örnek olarak günümüzde kullanılan teknolojiler sonucunda terk edilmiş matbaa haneler, un ve yel değirmenleri, sabun haneler, darphaneler gibi yapı tiplerini vermiştir. Bu alanlar toplumun yapısında ve kentli yaşamının biçimini yansıtmasıyla korunmaya değer yerler arasındaki kapsama dahil edilmiştir.

Tarihi çevrelerde yaşam standartlarının yükseltilmesi hedefleriyle ulaşılmak istenen korumada kültürel işlevlerin getirilerek bakımlarında da süreklilik sağlanmalıdır. Çağdaş yaşamın gereksinimlerinden yararlanmak için ele alınan çevre üzerinde özel projeler hazırlanmaktadır. Bu çevrenin karakteri bozulmadan, kanalizasyon gibi eksik altyapı ihtiyacı varsa giderilir fakat bu alanlarda araç ulaşımları için geniş yol açılması gibi ihtiyaçların sağlanması beklenmemektedir.

Koruma çalışmalarına başlarken ilk aşamada envanter üzerinden yapının saptanması gerekmektedir. Çevre imgesinde yer alarak oluşmasında etkili olan her yapı bileşeni envanter kapsamında değerlendirilmektedir. Kültür varlıklarını korunmaları yönünde tescil kararı aldırma ve koruma kapsamı altında izlenmesi amaçlarıyla hazırlanan bu envanterler ile düzenli kültür varlıkları arşivi oluşturulmaktadır. Türkiye'deki tescil çalışmalarında envanterlerin, Avrupa Konseyi'nin hazırladığı fişlerden yararlanılarak oluşturulduğu incelenmiştir. Tescil durumu olmayan yapı ile ilgili veriler belirlendikten sonra yapılan çalışma ilgili kurula sunulmaktadır (Ahunbay, 2017).

Korunacak yapı veya alan (tescilli veya tescile önerilen) ile ilgili analizlerde çevre karakterine uymayan ve korunması istenen noktalar belirlenir. Yapılar hakkındaki mülkiyet durumu; bu yapıların mevcut durumu (korunma durumu, onarım düzeyi, yeniden yapımı), kat adedi, yapıların kullanım biçimleri (ticari, sanayi, konut, eğitim vd.), yapılarda kullanılan malzeme türleri (tuğla, kagir, ahşap vd.), altyapı tesislerinin

durumu (elektrik, su, kanalizasyon, telefon), yapılardaki sağlık koşullarını etkileyen faktörler (nem, aydınlanma, havalandırma) ile ilgili verilerin saptanması yapılmalıdır. Ayrıca demografik ve sosyolojik alandaki verilerle, yaya ve taşıt trafiği alanında ilgili analizler yapılmalıdır. Yapılar hakkında uygulandıkları tarihin araştırılarak bu alanın kronolojik gelişimi veya bu gelişmelerin aşamalarının gösterildiği harita veya şema da bu alanda hazırlanan çalışmalar arasındadır (Ahunbay, 2017).

Günümüzde terkedilen sanayi alanlarının kimlikleri, içerisinde barındırdıkları donanımların korunması ve kültürel, ticari ve eğitim gibi amaçlarla yeniden işlevlendirilerek farklı kullanımlara sunulması ile yok olmalarının önüne geçilmelidir (Ahunbay, 2021). Gelecek kuşaklara aktarılması düşünceleriyle endüstri yapılarının uygun işlev yüklenerek yaşayan kente kazandırılmasında yapıların özgün kimliklerinin korunmasıyla sağlanabileceğinden bahsedilmiştir (T. G. Köksal ve Ahunbay, 2006).

Endüstri yapılarının korunması konusu Cengizkan'a (2012) göre içerisinde çelişkili iki durumu içerir. Bu durum pratikliğin ve işlevselliğin oluşturduğu düşünce tarzıyla inşa edilen sanayi yapılarının yaşayan kentli belleklerinde sembolik olarak anlam taşımamalarına karşın endüstriyel miras alanlarının, bulundukları kentin sanayi gelişmelerinin kanıtı olarak, kentteki toplumun kolektif belleklerinde bulunmasıdır.

Sanayileşmiş ülkelerde işlevini yitirerek terk edilen endüstri bölgelerin çözülmesi gereken kentsel problemlerle birlikte yeniden ele alınmasıyla gelişme sağlayacağı olanaklarını içerisinde barındırmaktadır (Alpan, 2012). 1970'li yıllardaki kentleşme alanında yapılan düzenlemelerle kent merkezleri dönüşümlere uğramışlardır. Büyük çoğunluğu kent merkezi içerisinde kalmış endüstri alanları, kıyı şeridinde konumlanmaları, devlet mülkiyetinde bulunmaları ve kent için sağlayabileceği potansiyel geniş alanlar gibi nedenlerle, kamu yararından önce tüketim odaklı düşünülen projelerin uygulanabileceği alanlar olarak görülmesiyle özel çıkarları olan kitlelerin yararlanılacağı mekanlar olarak tehlike altına girmiştir (Severcan, 2012).

Endüstriyel estetiğin cazibesini koruma hedefiyle 1960'lı yıllardan beri bu yapılar kurtarılmaya başlanmış, orijinal kullanımlarının mümkün olmadığı fabrika ve depoların birlikte sağladığı basit ve geniş açık alanlar, bu yapıların yeniden değerlendirilmesine olanaklar sağlamaktadır. Bakımsız kalarak eskimeye başlamış bu alanları, turist çekmek amacıyla mimarilerin reklam olarak kullanıldığı bir dönemde, kültürel ve ekonomik

kalkınmaya fayda sağlaması hedefiyle müze veya kültürel merkezler şeklinde değerlendirildiği incelenmiştir (Berens, 2011). Endüstriyel miras alanında bulunan sanat değerlerinin farkındalığı, bu alanların kültürel miras kavramı olarak değerlendirilmesinde önemli bir yol oynamaktadır (N. M. Cengizkan, 2012). Endüstri mirası kapsamında bu anlayışın geliştirilmesi konusunda yapılan uluslararası çalışmalarda, bu kavramın kültürel miras kavramının kapsadığı alan içerisinde değerlendirmelere alındığı ve bu değerlendirmeler sonucunda bu yapı gruplarının öne çıkarılması ile farkındalığın arttırılmasının amaç edinildiği incelenmiştir (Severcan, 2012).

Bahsedilen programların en kapsamlılarının arasında bulunan Avrupa Birliği'nin Culture 2000 projesi bu alanın en kapsamlı değerlendirildiği gelişmelerden biridir. Kültürel çeşitlilik ve süreklilik hareketleriyle endüstrinin miras alanlarını kültürel miras başlığı altında ele alarak, kültürün sağlayacağı farkındalıkla bu alanlardaki çalışmaların çoğaltılması konusunda da katkı sağlamışlardır. Projenin sağladığı desteklerle oluşan bir organizasyon olan 'Avrupa Kültür Başkent'indeki (ECOC- European Capital of Culture) etkinliklerle 2010 yılında seçilen Avrupa kültür başkentlerinden biri olan Almanya'daki Essen kentidir. Bu unvanın kente kazandırması "kültürün endüstriyel gelişim üzerinden yeniden üretilmesini sergilediği" ifadeleriyle sağlanmıştır (Severcan, 2012).

2.7. Bölüm Sonucu

Kökeninin tarih öncesi uygarlıklara dayandırıldığı sanayi kavramı kullanılan ilkel araçlardan başlanarak, günümüzde birçok teknik ekipmanların kullanıldığı yöntemleri oluşturan bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Buhar gücünün kullanımının etkinleşmesiyle sanayileşmenin hız kazanması sanayiyi, tarımı, ulaşımı, günlük yaşantıyı ve daha birçok yönüde etkilemiştir. Üretim alanındaki etkin rolüyle sanayileşme, tüketim ürünlerine üretim araçlarıyla ulaşılmasını ve ürünün üretimi için gereken üretim araçlarının da gereken ihtiyaçlarla şekillenen üretim araçları olan makinalarda imalatını beraberinde getirmiştir. Artan endüstri alanları ürünlerin çoğalmasını, artan ihtiyaçlarda kent yoğunlaşmalarına neden olmuş ve yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik düşüncelerin gelişmesini beraberinde getirmiştir. Gelişen üretim aletleri, yeni malzemelerin üretilmesini sağlamış ve yeni tekniklerle yeni

yapı uygulamalarının önü açılmıştır. Yeni keşfedilen dökme demir, betonarme ve gelişen cam gibi malzemelerin yapılarda kullanılmasıyla; eski uygulamalarda yapı ve cephelerinde geniş açıklık sağlanamaması, yangın oluşması gibi görülen sorunların önüne geçilerek yeni yapım yöntemleriyle mekanlarda yeni kullanım olanaklarının oluşmasını da sağlamıştır. Her ülke sanayi devriminin getirmiş olduğu gelişmelerden etkilenmiş olmakla beraber bu etkilenmeleri tarihi süreçlerinin farklı noktalarında gerçekleşmiştir. Sermaye sıkıntısı olmayan ülkelerde bu gelişmelerin daha erken gerçekleştiği incelenmiştir.

Yoğunlaşan sanayi yapıları sonucunda değişime uğrayan kent yoğunlukları yeni yaşam ihtiyaçlarını doğurmuş ve kentlerde yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik geliştirilen fikirlerle yeni kentsel çalışmaların başlandığı izlenmiştir. Su yolu taşımacılığında ürün ulaştırmanın kolay sağlanması sonucu kıyı şeridinde konumlanan sanayi yapılarına, iç bölgelerden ürün getirilmesi amacıyla demiryolu sistemleri geliştirilmiştir. Sanayi tesislerinin ilk uygulamalarında topografya ve iklim şartları etkili olup sanayileşmeyle birlikte ulaşımın kolay sağlanabileceği alanlarda uygulanmışlardır. Zamanın ilerlemesiyle kent yerleşimleri de bu yapıların çevrelerinde gelişim göstermişlerdir. Uygulanan ilk sanayi yapıları yerleşim kararlarıyla kentlerin ulaşım akslarını şekillendirmiş, sonraki dönemde uygulanan yapılar da bu ulaşım aksına göre kent merkezinden uzak konumlarda uygulanmaya başlanmıştır.

Yeni kullanım malzeme, teknik ve bilimle yapı sektöründe de gelişim hızla kendini göstermiş daha önce yapılması mümkün olmayan yeni uygulamalar yeni mekânsal biçimlenmelerle görülmeye başlanmıştır. Sanayileşmenin beraberinde sağladığı bu yeni biçimlenmelerin ilk örnekleri kendisini oluşturan sanayi yapılarında uygulandığı görülmektedir. Bu bağlamdaki değerlendirilmeyle yeni sanayi yapıları yeni mimari özelliklerin ilk izlendiği örnekler olarak önemini korumaktadırlar. Gelişen sanayi yapılarına üretim fonksiyonları ile birlikte yönetim ve araştırma birimlerinin de eklenmesiyle bu yapılarında sanayileşme ile tüketilecek nesne konumuna geldiği incelenmiştir.

Kentlerin zaman içerisinde çeşitli faktörlerden etkilenip maruz kaldıkları değişikliklerle birlikte bünyesinde barındırdığı süreklilik gösteren mekanlarla bugünkü fiziksel çevreleri ortaya çıkmış bu da kentlerin sosyo-kültürel yapılarına yansıdığı incelenmiştir.

Bir kentin diğer kentlerden farklılaşmasını sağlayan etmen olan kent kimliğinin de yerel tarihlerindeki mimari yapılarıyla özelleştiği görülmektedir. Sanayi yapıları bulunduğu kentteki bireylerin kolektif hafızalarında yer almasıyla kent geçmişi hakkında bilginin sağlanabileceği önemli bir miras parçası olarak değerlendirilmektedir. Bugünün ve gelecek nesillerin bireyleri, kentin geçirdiği tarihe ışık tutan sanayi mirası üzerinden tanıklık ettiği dönemin sanayisinin, kültürünün, ticaretinin, ekonomisinin izlerinin okunması sağlanacaktır.

Sanayileşmenin beraberinde getirdiği teknolojideki ilerleyiş sürekli gelişmekle beraber bu süreçte ilk kullanılan teknolojiler geride kalmış, geride kalan teknolojilerin kullanıldığı fabrika yapıları ise etkinliklerini yitirerek işlevlerini kaybetmiş ve atıl durumda kalmışlardır. 19. Yüzyılda üretim fonksiyonlarını kaybeden sanayi yapıları ve yapı grupları için nasıl ele alınması ve bu alanların nasıl değerlendirilmesi konularının tartışılmaya başlandığı izlenmiş ve günümüzde halen güncelliğini korumakla birlikte farklı üretim işlevleriyle inşa edilen farklı sanayi yapılarının, sahip olduğu potansiyellerle farklı fonksiyonlarla değerlendirildiği görülmüştür. Yapılar yeni üretim teknikleri ve biçimlerinin gelişmesiyle fonksiyonlarını kaybetmekte ve hızla gelişen teknoloji ile üretim alanında görülen özellikler ilk örneklerin miras kapsamında değerlendirilmeye başlandığı izlenmektedir. Sanayileşmenin ilk başladığı kentlerde oluşumunun ilk izlendiği atıl mekanlar, sahip oldukları mekanik donanımlarla birlikte miras kavramı kapsamında ele alınmaya başlanmış ve bu doğrultuda endüstri mirası, endüstri anıtı, endüstri siti, endüstri arkeolojisi gibi kavramların oluşmasında rol oynamışlardır. Bireyin bulunduğu kentin çevresel bileşenleri ve tarihsel bilgiyi korumak ve ortaya koymak adına sanayi mirasının korunması önemli bir araç olarak görülmektedir.

Koruma yaklaşımının geçmiş dönemlerdeki izlerinin geleceğe iz bırakmak adına uygulanan çalışmalar olduğu, günümüzde ise geçmiş dönemim izlerinin yok olmaması üzerine yapılan çalışmalar olduğuna ulaşılmıştır. Tarihi süreç içerisinde yeniden yapma kadar önemli görülen koruma kavramı, gelişerek yapının yıkım yerine korunarak yeniden kullanılması ile yapı kimliğine de saygı duyulduğu anlayışlar yer almaya başlamıştır. Ülkemizde değerlendirilen ilk koruma yaklaşımlarında yalnızca yapı üzerinde yapılan müdahaleler olarak ele alınmadığı, bir yapının korunması adına çevre yapılara da müdahalelerde bulunulduğu incelenmiştir. Bulunduğu ülkenin yaklaşımına

göre korunması veya yıkılması ile sonuçlanan sanayi yapılarının korunma kararı doğrultusunda gelecek nesillerinde kolektif hafızalarında yer almaları sağlanabilecektir. Korunması ve mekansal aksiyonların geliştirilmesi ile kolektif belleklerde yer alan endüstri mekanları böylece kent kimliğini de etkileyerek kent kimliğinin sürekliliğinin de sağlanmasında rol oynadığına ulaşılmıştır. Sanayi alanlarının da yeniden kullanılmaya başlandığı örneklerle artan dönüşüm uygulamaları sonucunda miras olarak değerlendirilen bu alanlar üzerinde yapılan çalışmalarla bu alanların korunması ve belgelenmesinde yer alan farklı örgütler ve girişimlerde artmıştır. Endüstriyel estetiğin cazibesini barındıran sanayi yapı ve içerisindeki ekipmanlar, yeniden kullanıma açılan sanayi mekanlarında sergilenerek bulunduğu çevreye kültürel, sosyal, ekonomik geri dönüşlerle turist çekme potansiyeline sahip mekanlara dönüştürülmektedirler. Bulundukları kentin sanayi geçmişini hakkında bilgi aktaran sanayi yapılarının yaşatılarak yeniden işlevlendirilmesi ile kültürel yaşamın bir parçası konumuna getirilmeleri çağımızda giderek artan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelecekle ilişkili kurularak günümüz işlevlerinin yüklenmesiyle dönüştürülen mekanlar; barındırdığı geçmişin izleriyle, zamansal süreç içerisinde geçmişte, bugünde ve gelecekle bağ kuran mekanlar olarak yer almaktadırlar. Yer'e olan bağlılık bu sayede artmakta ve mekanın yeniden kazanılması ile şehrin kimliği de zedelenmemektedir.

3. YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMINDA ENDÜSTRİYEL ALANLAR

3.1. Yeniden İşlevlendirme Süreci

Kültürel varlıkların korunması duyarlılık ve hassas yaklaşımlarla disiplinler arası çalışma yapılması gereken bir disiplindir. Korunması gerekli alanda koruma tekniklerinden uygun olanın seçimi ve bu alanın yararına kullanılması uzun vadeli oluşturacak olumlu dönüşlerle ilgili müdahale olmasını sağlayacak bir konumda görülmektedir. Zamanın ilerlemesinin getirileri sonucunda teknolojinin gelişmesi ve toplum yaşantılarındaki değişikliklerle, geçmiş dönemlerde tasarımları, donanımları ile aktif kullanılan medrese, darüşşifa, fabrika gibi miras yapıların bir kısmı günümüzde işlevlerini kaybetmiş ve kullanım dışı kalmışlardır (Ahunbay, 2021). Yapılar işlevlerini kaybetmiş olsalar da mevcut konumlarında yapısal özelliklerini korumakta ve bu yapıların yeniden kullanılması konusunda değerlendirmeler yapılmaktadır (Büyükarslan ve Güney, 2013). Yapıya uygulanan müdahalelerin, geçmiş tarihlerdeki yaşantının yapıya yansıyan bütün yönlerinin ele alınması ile yapının tarihi kimliği korunurken, yapının tarihi belge değerinin de korunması konusunda çalışmalar olduğundan bahseden Kuban (1969), yapıya yeni fonksiyon yüklemenin yapıyı kurtarmak için bir araç rolünde olduğuna değinmiştir.

Tasarımlarındaki ilk işlevlerin günümüzde kullanımlarının geçerli olmadığı miras yapıları içerisinden günümüze kadar ulaşanlarının korunarak yeniden kullanıma sunulması, insanların yapılı çevrelerindeki değerler üzerinde farkındalık oluşturulması ile bu konuda bilinçlenmelerine destek olmaktadır (Ahunbay, 2021).

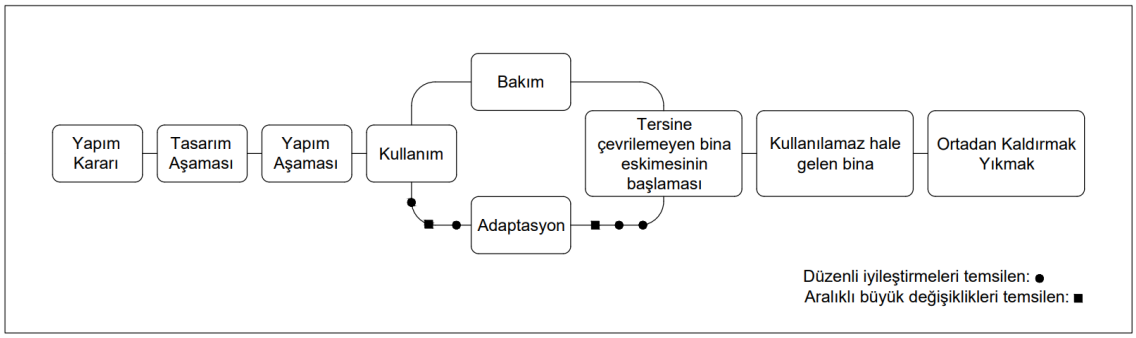

Şekil 21. Yaşam döngüsündeki bir binanın işlevsel dönüşümü

Kaynak: (Douglas, 2006)

Bir binanın yaşam döngüsü içerisindeki aşamaları Douglas (2006) tarafından tasarım, uygulama, kullanım, eskime ve yıkılma evreleri olarak değerlendirilmiş ve Şekil 21'de gösterilen şema ile bir binanın yaşam döngüsünde yeniden kullanılma sürecine girme evreleri gösterilmiştir. Bu yaklaşıma ek olarak yapıların kullanım evrelerinden bir sonraki evrelerinde bina eskimelerinin başladığı incelemelerde yer almaktadır (Giresun ve Tönük, 2018).

Yeni yapılacak bir yapının yaşam döngüsündeki programlama, tasarım, uygulama ve kullanım basamakları, mevcut eski yapılar için oluşturulan işlev şemalarında da kullanılarak planlama sürecine dahil edilmelidir (Altınoluk, 1998). Bir yapıya uygulanacak olan bakım, onarım ve adaptasyon döngüsünde yapının amacı veya işlevi; yapının kalitesi; yapının maruz kaldığı iyi, kötü veya suistimal kullanımı durumları; sağlık ve güvenlik gibi yasal gereklilikleri; kullanıcı veya yapı sahiplerinin gereksinimleri ile beklentileri faktörlerine bağlı olduğu incelenmiştir (Douglas, 2006).

Yapıların işlevlendirilerek yararlı kullanımlarının sağlanmaları hedefleriyle, kullanılmadan yıkılması ile sonuçlanan durumun önüne geçerek yapılarda yeni bir yaşam alanı oluşturulmaktadır. Binaların yeni kullanımlara açılması konusunda her ne kadar Roma döneminden itibaren başlayan adaptasyon süreçleri incelense de bu kullanımların daha büyük ölçeklerde farklı yeni kullanımlara dönüşmesi yeni bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Douglas, 2006; Erder, 2020).

Venedik Tüzüğü'nün koruma altındaki ana başlığın beşinci maddesinde yeniden kullanım konusu hakkında temel yaklaşımlar anıtların yararlı toplumsal bir amaç doğrultusundaki herhangi bir şekilde kullanımıyla korunmasının kolaylaştırılabileceğine değinilmiştir. Yapının arzu edilen yeni yaşam biçimiyle kullanımının da, yapı düzeni, planı ve süslemelerinde değişikliğe gidilmemeli mevcut sınırlar doğrultusunda yeni işlevin beraberinde getirdiği değişikliklerin tasarlanması gerektiği bahsedilmektedir. Bu doğrultuda yapılarda sağlanan devamlı kullanımlar, yapıların bakımlarında da devamlılığı getirmektedir. Yapıya getirilen toplumsal işlevle görevlendirilen yapı, yaşamlarının devamlılığının sağlanmasında gerekli bir etken olarak görülmektedir (Erder, 2020).

Günümüze kadar süren mevcut kaynakların değerlendirilmesi yönündeki çabalarla kent ve kırsal alanlarda bulunan endüstriyel, dini ve askeri amaçlarla kullanılan

mekanlardaki yeniden kullanım stratejileri, 2018 yılında ilan edilen Avrupa Kültürel Miras Yılında tartışılarak bu alanların yeniden kullanımı uygulamalarındaki temel yaklaşımlar sunulmuştur (Ahunbay, 2021). Leeuwarden Bildirgesine göre yapılı miras alanlarının yeniden kullanımlarındaki çok yönlü faydalar sosyal, çevresel ve ekonomik olarak bahsedilen değerlerin artmasıyla birlikte bu alanların kullanımları ile kültürel değer olan mirasın da korunmuş olduğu şeklinde açıklanmıştır.

- Kültürel yönler: Belirli bir bölgenin karakterinin oluşumunu etkileyen mekânsal ve sosyal simgeler miras alanları olarak değerlendirilir. Bu alanların çevreye kazandırdıkları kimlik ile oluşturdukları yer duygusu ve bölgesel kimlikte önemli belirleyicilerdir. Miras alanlarımızı koruyarak yeniden kullanılmasının yardımlarıyla bireylerin kendi geleneklerine ve tarihlerine ilişkin algılarında koruma ve güçlendirme sağlanmaktadır. Geleceğe yönelik perspektifte değerlendirilen uygulamalarla çok kültürlü toplumların da ihtiyaçlarına cevap vermekte yardımcı olmaktadır.
- Sosyal yönler: Kapalı veya kullanım dışı kalan yapılı mirasların, kamu kullanımına açılmasıyla birlikte yeniden kullanılması, çevrelerinde oluşturulabilir yeni sosyal dinamikler sunmaktadır. Bu projelerle kentsel dönüşümlerin şekillenmesine daha fazla yaşam ortamı, yer duygusu gibi olgularını dahil etme fırsatı sunmaktadır. Miras alanının yeniden kullanılmasında okul ve eğitim programları bir temel olarak değerlendirilebilir.
- Çevresel yönler: Miras yapılarının yeniden kullanılması ile inşaat tüketiminde azalma sağlanarak kentsel yayılmada sınır oluşturmaktadır. Elde edilecek daha sağlıklı binalarla uzun vadeli kullanım olanakları, esneklik ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarına uyarlanabilirlik imkanlarıyla bu alanlar fırsatlar sağlamaktadırlar ve yeniden kullanımlarıyla sürdürülebilir şehir ve döngüsel ekonomi gibi ilkelerin yapılı çevrelerde kendini gösteren uygulamaları şeklinde değerlendirilmiştir (Declaration, 2018).

Yenileme ve dönüşüm projelerindeki başarılarla değerlendirilen alanların tarihi çevrelerde bahsedilen bu maddelerdeki artan değerlerle fark edilmeye başlanması ile bu çevrelerdeki kültürel varlılar konusunda bireylerin de bilinçlenmeleri yönünde olumlu sonuçları doğurduğu bahsedilmektedir (Ahunbay, 2021).

3.2. Yeni İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler

Yeniden inşa edilecek bir yapıda görülen 'yoğun enerji' çabaları, mevcut yapıya yeni işlev verilmesinde yerini 'yoğun emek' çalışmalarına bırakmaktadır. Bir yapıya yeni fonksiyon yüklenmesi kapsamında araştırma yapılarak programlama, plan oluşturma, tasarım, uygulama, işletilerek tanıtımının ve pazarlanmasının oluşturduğu geniş çerçevede çalışılan organizasyonla başarılı sonuca ulaşılır. Yapılı alandaki bir yapının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılan bazı çevresel değişimler görülebilmektedir. Örneğin konut olarak kullanılan bir alanın zamanla oluşan ticari baskılarla başka amaç için kullanılması konusunda kararlar verildiği görülmektedir (Altınoluk, 1998).

Yeni kullanılacak alanın sokak, ada ölçeğinde veya çevresinin oluşturduğu sınırlarla saptanacak değerlerin analizi yapılırken, yapının görünüşü, işlevi, ve yapım cinsi bakımından özellikleri değerlendirilerek analizi yapılır. Bu analizlerle yapının değerlendirilmeleri binanın olduğu gibi kullanımı (iç mekandaki donatılarla birlikte), değişiklik yapılmadan yeni işlevle kullanımı, iç mekan duvar bölümlemelerinde değişikliğe gidilen taşıyıcı sistemin korunarak işlev verildiği kullanım ve binanın üstüne, bitişiğine, yakınına uygulanan ek ile bütüncül olarak kullanımının görüldüğü dört grupta yapılmaktadır (Altınoluk, 1998).

Bir yapının yeniden kullanımında ölçüt olarak kullanılabilecek veriler iki kısımda değerlendirilmeye alınarak, mimari ve sanat alanındaki tarihçilerle arkeologların kapsama aldıkları niteliksel verilerle yapının korunması gerekliliği, yapının taşıyıcı strüktürel bakımdan mimar ve mühendislerin kapsama aldıkları niceliksel verilerle yapının değerlendirilebilir, kullanılabilir olduğu alan incelenmektedir (Altınoluk, 1998).

Planlama sürecinin başlangıç aşamasını projenin, amacının, hedefinin belirlenmesi ile açıklanması oluşturmaktadır. Mevcut binaların tanımlanması ve yapı geçmişi hakkında edinilen bilgilerden, bina programları ve tekniklerinden, küçük ölçekli plan üzerinden başlanarak yapılı çevre içerisindeki yeri, sınırının belirlenmesinden daha büyük ölçekli planlardaki detaylandırmalarla yakın çevre ayrıntılarından (yapım yılları, mevcut kullanımları, yaklaşım arterleri) ve yapı planı, kesiti, görünüşünden oluşan sayısal girdilerle tasarımcı konuya sağlıklı bir şekilde yaklaşabilecektir. Tasarımcı tarafından mevcut işlev geliştirildiğinde değişime uğrayacak ve olduğu gibi bırakılacak değerlerin belirlenmesi, yeni kullanıcı nitelikleriyle birlikte amaçlarının saptanması, verilecek

karar ve işlevlerle yapılması gereken detaylar ele alınması gereken konular arasındadır (Altınoluk, 1998).

Zaman ve mekanın sürekliliğinde sunduğu bütünsel resimde yer alan yeniden işlevlendirilmeye uygun olan bu alanlara uygulanacak müdahalelerde yapının inşa edildiği dönemdeki teknik ve teknolojinin izleriyle karmaşık bir durum oluşturmayacak şekilde değerlendirilmeler yapılmalıdır (Büyükarslan ve Güney, 2013). Yeni işlev yüklenmesi seçimi doğrultusunda yapılacak düzenlemelerde, günümüzün yaşam koşullarının konfor faktörlerinin saptanması beklenen miras alanında gerekli ısınma, aydınlanma, tesisat vb. çalışmalar titizlikle ve duyarlılıklar yürütülmelidir. Bazı durumlarda yapılara yüklenecek yeni işlevin etkin olmasını sağlamak için yeni çağdaş eklemeler gereklilik olabilmektedir. Bu durumlarda özgün tasarımın algılanmasındaki etkinin önüne geçmeyecek, sınırlı eklerin uygulanmasının beklendiği açıklanmaktadır (Ahunbay, 2021).

Yeni kullanım önerilerinin yapının kendi orijinal işlevinin doğurduğu gereksinimlerden farklı olarak getirdiği mekânsal ve işlevsel gereksinimler, mekanın kullanımında bu gereksinimlere uyum sağlamak içim mekan içerisinde yapısal değişiklikleri beraberinde getirdiği incelenmiştir (Douglas, 2006).

Büyükarslan ve Güney (2013), toplumsal hafızanın oluşturulmasında önemli bir yere sahip olan yeniden işlevlendirme yönteminin sürecini mimari, bağlamsal ve ekonomik kriterler olarak ele almışlardır.

- Yapının mimari karakterini oluşturan mekânsal, işlevsel ve strüktürel verilerle tasarımın girdileri oluşturularak izlenmesi gereken yön belirlenmektedir. Yeni işlevle şekillenecek mekanın düzeni, yapı hacmi ve strüktür düzeni ile birlikte paralel olarak değerlendirilmesiyle mekanın karakterinin günümüzde en iyi şekilde yansıması izlenmektedir. Yüklenmesi düşünülen yeni işlev bağlamdaki verilerle ve mekan olasılıklarıyla örtüşmelidir ve bu düşünce ile yirminci yüzyılın başlarında çıkan işlevselliğin önde tutulduğu yaklaşımlar bu alanda kendini göstermiştir. Yapıların tarihi süreçlerde maruz kaldıkları yapılarındaki bozulma, çürüme ve malzemelerindeki eskime, yapının strüktür sisteminin doğru okunarak yeni fonksiyon doğrultusunda gerekebilecek onarım veya ek strüktürel müdahaleler ile değerlendirilen çözümlerle giderilebilmektedir. Geri

dönüşümleri mümkün olabilecek yatay ve düşey bölücülerin yapıya eklenebileceği müdahalelerle, bütüncül bir mekanda dikey bölümlemeler yapılabileceği gibi yapılarda ara kat oluşturulabilecek yatay bölümlemelerde yapılabilmektedir. Burada kalıcı deformasyonların bırakılmaması gerektiği ve geriye dönülebilirlik dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur.

- Yapıların dönüşüm kararları alınırken kentsel hafızalarda bulundukları yerleriyle ele alınarak, tek yapı ölçeği yerine kentsel boyutta değerlendirmeler yapılmalıdır. Yapılacak değişimlerle bu alan önce bulundukları çevrenin koşullarından etkilenmekte daha sonra bu dönüşüm içerisinde rol oynamaktadır.

  Toplum hafızası yapı ve yerin ilişkisiyle oluşmaktadır. Zamanın ilerleyişi ile değişen mekan ve şehirlerdeki devinim ve değişimler bu ilişkileri etkileyerek kalıcılığın yok olmasına sebep olmaktadır. Şehrin tarih sahnesindeki iziyle bulunan bir yapı bulunduğu tekil biçimden öte, ilişkili olduğu bireylerin kişisel deneyimleriyle toplumsal hafıza alanında kendine yer bulmaktadır. Ve bu bağlamla yeniden işlevlendirilen miras alanları 'yer' yerine 'hafıza' da bulunmalarıyla toplum belleklerinde özdeşleşerek bulundukları toplumun kültürel sürekliliğini sağlamaktadırlar.

- Mevcut yapı stoğunun yeniden işlevlendirilerek değerlendirilmesi, yeni bir yapı inşa etmekten daha ekonomik bir kazanımı beraberinde getirmekle birlikte geçmiş tarihlerdeki değerlere de duyarlılığı göstermektedir.

Bir yapının yeni koşullara veya gereksinimleri karşılayacak yeni kullanımlara uyarlanması Douglas (2006) tarafından beş kriter ile değerlendirilmiştir.

- Dönüştürülebilirlik (convertibility): Yapının, ekonomik, yasal ve teknik olarak değişik kullanımlara izin verilmesi.
- Sökülebilirlik (dismantlability): Yapıdan çıkarılmasının güvenli, hızlı ve elverişli şekilde olduğu durum.
- Ayrıştırılabilirlik (dissaggregatability): Yapıdan sökülen malzemelerin yeniden kullanılabilir veya geri dönüştürülebilir olması.

- Genişletilebilirlik (expandability): Yapı hacmi veya kapasitesinin artışlara imkan sunması.
- Esneklik (flexibility): Alanda yapılabilecek küçük değişikliklerin gerçekleşmesine olanak sağlaması.

Bu kriterleri barındıran yapılar yeniden fonksiyon yüklenmesine uygun olarak değerlendirilen yapılar olarak incelenmiştir (Douglas, 2006).

Mevcut yapıya yüklenecek yeni fonksiyonun seçiminde tasarımcının araştırması gereken bazı temel ögeler bulunmaktadır. Altınoluk (1998) bu ögeleri dört başlık altında toplamıştır.

- Birinci başlık yapının mekânsal oluşumunu ele almakta ve mekan; tek hacimden, tekrarlanan hacimlerden ve karmaşık plan şemasına sahip olan hacimlerden oluşabilmektedir. Yüklenmesi düşünülen yeni işlevle yapının mekânsal oluşumunu oluşturan şema doğrudan bağlantılıdır ve değerlendirilmesi gereken önemli bir faktördür. Buradan yola çıkarak mekanın sahip olduğu özelliğe göre işlev yüklenmelidir. Çoklu mekan ihtiyacını gerektiren bir işlevin, tek mekanı olan bir yapıda kullanılamayacağı şeklinde açıklanabilir. Bir han yapısı mekânsal durumuna göre konaklama tesisi olarak değerlendirilebilmektedir.
- İkinci başlığı oluşturan yapının hacimsel boyutlarıdır. Yüklenecek fonksiyon biriminin ihtiyaç duyduğu mekansal boyutların değerlendirilerek uygulanması düşünülen yapıyla uyumu analiz edilmelidir. Otele çevrilmesi düşünülen bir han yapısındaki bir oda, büyüklüğünden dolayı iki yatak odası şeklinde değerlendirilebilir veya tam tersi olarak küçük kaldığı durumlarda handa bulunan iki oda tek yatak odası olarak değerlendirilebilir. Buradaki önemli konu yapılabilecek müdahalelerde binanın özünün kaybolmamasıdır.
- Üçüncü başlıkta incelenen alan, yapının işlevsel ilişkilerle oluşturduğu kurgudur. Yüklenen yeni işlevle oluşturulan mekan ve bu mekanda gerçekleşecek eylemlerin bütüncül olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bir han yapısının konaklama tesisi olarak kullanımında oda ile danışma alanı arasındaki sirkülasyon için kış aylarında oluşturabileceği düşünülen ısı sorunu bu alanda dikkat edilmesi gereken konudur.

- Yapı alanının bulunduğu konum dördüncü başlığı oluşturmaktadır. Doğal, yapay ve toplumsal çevrenin sağladığı verilerle etkilenen mimarlık alanı ve yeniden işlevlendirilen yapı, bulunduğu çevreye göre de değerlendirilmelidir. Önceki maddelerde bahsedilen han yapısı örnekleri mekansal, hacimsel ve işlevsel alanlardaki değerlendirilmelerle konaklama tesisine uygun olarak dönüştürülebilecekse de bu han yapısı bulunduğu konum itibariyle şehir içerisinde ise yapıya ekonomik açıdan ticari fonksiyonların yüklenmesi daha doğru bir eylem olarak değerlendirilmektedir.

3.3. Endüstri Yapılarında Yeniden İşlevlendirme

Üretim biçimlerinin yapı malzemesi ile yapım sistemlerindeki gelişmelerle gösterdiği hızlı değişim ilk dönemde yapılan sanayi yapılarının ömrünün kısa olmasını sağlamıştır. Tarihsel gelişimdeki yeri mabet, saray, tiyatro gibi erken dönem uygulamalarına kıyasla daha kısa olan bu yapılar aynı zamanda mevcut işlevleri ile fonksiyonelliklerini kaybetmişlerdir. İşlevlerinin sona ermesi ile kullanım ömrünü tamamlayan sanayi yapıları çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yeni işlevlerle değerlendirilerek günümüz anlayışında dönüştürülmesi ile korunarak yeniden kullanıma sunulmuşlardır (Eyüce, 1999). Endüstri yapılarının yeni fonksiyon yüklenmesi ile kullanılmasının ilk önemli vurgusu durumu 1950'li yıllarda sanayileşmenin başlangıcının izlendiği İngiltere'de Alois Riegl tarafından yapılmıştır (Büyükarslan ve Güney, 2013).

Miras kapsamında değerlendirilen sanayi yapılarının günümüz koşullarında bulundukları atıl durumlardan çıkarılması ve yeniden işlev verilmesi ile korunarak kullanıma sunulması en uygun yöntem olarak ele alınmakta ve bu yapılar verilen yeni fonksiyonlarla mimari, bağlamsal, ekonomik ve benzeri pek çok alanda değer kazandırarak prestijli mekanlar olarak değerlendirilmektedir.

Endüstriyel miras alanlarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesinde kamu kullanımları için barındırdığı önem altı başlık altında incelenmiştir.

- Bu başlıklardan ilkini bu üretim alanları ilk dönemlerde şehir kenarlarında uygulanmalarına karşın günümüzde kent merkezlerine yakın konumlarda veya kıyı alanlarında kalarak bulundukları şehrin bir parçası haline gelmeleri oluşturur. Modern şehirlerdeki cazibe alanları içerisinde yer alan bu yapıların

kente kazandırılmaları ile farklı kesimlerde bulunan kullanıcıların çekilmesine ve kolektif hafızanın da paylaşılmasına imkan sunacaktır. Bu gelişmelerle bu alanlar kamusal alanın yeniden canlandırılacağı, yenileneceği, yeni aktivitelerin gerçekleştirileceği ortamı beraberinde sergileyeceklerdir.

- İkinci başlık altında endüstriyel alanların mevcut konumlarında geniş hacimlerdeki arazileri kapladıkları konusu değerlendirilmiştir. Şehirlerde rant uğrunda değerlendirilen kararlarla gelişen mekanlar arasında kalan bu alanların çeşitli peyzaj alanlarına ve üretim ürünlerinin sergilendiği açık hava müzelerine dönüştürüldüğü örneklerle bu alanlar, zamanla kaybedilen açık hava etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği mekanlar olarak değerlendirilebilmektedir. Bu değerlendirme yöntemiyle sanayi bölgelerinde bulunan bu alanlar günümüzde birbirinin kopyası şeklinde uygulanan park örneklerinden farklı olarak endüstriyel miras alanındaki ögelerin sembolizmiyle de kentli bilincinde bulunmasına katkı sağlayan şehir merkezlerinde geçmişi yansıtan mekanlar olarak incelenmesine olanak sağlayacaktır.
- Üçüncü başlık kullanım işlevini yitirmiş sanayi bölgelerinin içerdiği potansiyel kullanıma sahip boş yapı stokunun bulunmasıdır. Sağladığı geniş mekânsal biçimlenmelerle farklı yeniden kullanım olanakları sağlayan bu mekanların değerlendirilmelerine karşı görüşlerde olsa günümüzde bu alanların değerlendirilmeleri konusunda pek çok uzman tarafından kent kültürü üzerindeki olumlu etkileri ile kültürel sürdürülebilirliğin sağlanacağı faydalı görüşlerle desteklenmektedir.
- Dördüncü başlık altında incelenen alan endüstriyel mirasların sembolik ve anıtsal nitelikleri yapıların korunması ile kültür mirasındaki önem ile kolektif hafızanın güçlenmesine neden olmaktadır. Bireylerin geçmişle bağlantı kuran bu mekanlarda bir araya gelmeleri ile oluşturdukları kamusal alandaki kalıcılığın bireyde oluşturduğu psikolojik etki sonucunda bireylerin daha güvende hissetmelerini sağlar. Ayrıca bu yapılar rasyonel dünyada gelişen toplum yaşamının, gelecek nesillere aktarılabileceği en somut yansıma alanlarından biri olarak görülmektedir.

- Beşinci başlık bu alanlardaki mimari özelliklerdir. Bulunduğu dönemin teknikleri ve inşaat malzemelerinin kullanılmasıyla inşa edilen bu alanların barındırdıkları teknik ögelerle bize kendi dönemini okunaklı kılmalarıdır. Bu alanlar tekniğin algılanmasını sağlamasıyla birlikte aynı zamanda bireyin kendi geçmişlerini keşfetmelerinde yardımcı olmaktadır.
- İncelenen başlıklardan sonuncusunda endüstri alanlarının çoğunlukla kamu mülkiyetinde bulunmalarıdır ve bu durum sonucunda bu alanların korunması ve yeniden kullanılması konusunda daha kolay gerçekleştirilebilecek avantajları barındırırlar.

Bu başlıklar altındaki nedenlerle endüstri mirasları barındırdığı avantajlar ile kentli kullanımı için önemli görülerek değerlendirilmesi gereken bir araç konumundadırlar ve korunarak, yeniden işlevlendirilmesi gereken alanlar olarak incelenmektedir (Severcan ve Barlas, 2007).

Endüstriyel yapıların bilimsel alanda saptanması ve yapılacak çalışmaların temelini günümüzde bulundukları mevcut durumlarının fotoğraflarla bütünleşik bir biçimde tespit edilmesiyle oluşturulan çalışmanın, sanayileşmenin gerisinde bıraktığı miras yapılarının tespit edilerek korunması konusunda izlenilecek yöntemlere geliştirilen ilk öneri olarak Fransa'da bulunan Cartier tarafından ortaya konulduğu incelenmiştir (Ökem, 2000).

Bu gelişmeler devamında tüm miras yapılarını kapsayan, saptama yapılabilecek soru listesi hazırlanarak yapı adının, bulunduğu konumun, kullanıldığı alanın, mevcut olduğu teknik kayıtların, sonradan uygulanan eklerin ve yapının mimari formu hakkındaki bilgilerin listede yer almasının önerildiği incelenmiştir (Ökem, 2000). Cherry'den aktaran Ökem (2000), altı aşamadan oluşan yaklaşıma göre yapılar için izlenilecek yolu; bu yapıların saptanması ile yapılan tanımı, toplanacak verileri, alanda yapılan incelemeleri, yapılacak seçimi, karar verme aşamasının ve koruma uygulamalarının oluşturduğundan bahsetmektedir.

Höhmann'dan aktaran Köksal (G. Köksal, 2005) endüstri miras alanlarında uygulanabilecek dört yöntem ile bu alanların korunmalarının ve yeniden değerlendirilebileceğinden bahsetmiştir.

- Bu yöntemlerin ilki yapı alanında yapılabilecek olan müdahalelerin olmadığı ya da en az şekilde uygulanabilecek olan koruma şeklidir.
- Koruma yöntemlerinden ikincisini uygulanacak müdahalenin en az olduğu ve yapının orijinal işlevine benzer bir işlevle değerlendirilebilecek olan koruma oluşturmaktadır.
- Üçüncü yöntemde endüstri yapısına müze işlevinin yüklenmesiyle değerlendirilebilecek koruma oluşturmaktadır.
- Dördüncü yöntemi de artan müze sayılarına alternatif olarak geliştirilen yeni işlevle bu yapıların korunarak yeniden kullanılması oluşturmaktadır.

Endüstri yapılarının yeniden kullanım seçenekleri arasında konut, ofis, otel, spor merkezi ve sanat galeri işlevlerinin değerlendirildiği incelenmiştir (Douglas, 2006). Endüstri yapılarının dönüşüm eylemlerindeki süreçlerde gerekli olan potansiyel mekan ihtiyacına geniş bir çerçevede çözümler sunulması ile kamusal kullanımlara kolay açılabilen alanlar olarak değerlendirilmektedir ve bu alanda önemi artmaktadır (Büyükarslan ve Güney, 2013).

Endüstriyel alandaki bu anıtların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde kullanılabilecek kriterler mimari, bağlamsal ve ekonomik başlıklarıyla ele alınarak bu durumların incelenmesiyle değerlendirmeler yapılmıştır.

- Günümüzde miras kapsamında değerlendirilen sanayi yapıları, diğer miras yapılarından yeniden işlevlendirme eylemlerine farklı mekânsal düzenlemeler sunmaktadır. Bir mimarı mekandaki inceleme ilk karşılaşılmada o yapının fiziki durumu üzerinden ele alınmaktadır. Mimari ele alınış şekilleri, yapısal kurguları, hacimsel ve mekânsal kurguları, atmosferleri ve sahip oldukları teknik donatıları ile sağladığı farklılıklarla fiziksel alanda ön plana çıkarak yapı gruplarının değerlendirilmelerine katkı sağlamışlardır. Bu yapıların kendi içlerinde farklılaşmaları da yapılarda kullanılan işleve, teknolojiye ve mimari üsluplara göre şekillenerek çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla tarihsel süreç içerisindeki belirli bir zamanda inşa edilen yapının hangi işlevler doğrultusunda hangi teknolojinin kullanıldığını, yapının uygulanması sürecinde nasıl ele alındığını ve çevresiyle nasıl ilişki kurduğunun incelenmesiyle elde edilen veriler bize yapının uygulandığı dönemin yapısal durumunun,

sanayisinin ve teknolojisinin göstergeleri olmuşlardır (Büyükarslan ve Güney, 2013).

- Mekansal kurgunun incelenmesi ile başlanan endüstriyel miras yapılarında, mekanın ve hacmin oluşturduğu karakteristik durum analiz edilerek yüklenecek yeni fonksiyon değerlendirilir. Bu yapılar kapladıkları geniş hacimlerle bulundukları yapılı çevre içerisinde öne çıkarak çevresel algılarda yer almaları ile bireyler tarafından yer'in işaret edildiği yapı alanı özelliğini taşımaktadırlar. Bu yapılar sahip oldukları geniş hacimler ile farklı yeni fonksiyonların yüklenebileceği dönüşüme elverişli mekanlar sunma potansiyeline sahiptirler. Belirli bir işlevin gerçekleşebilmesi üzerinden tasarım kararlarının alınmaya başlamasıyla planlarının oluşturulduğu endüstri yapıları bu işlevsellikleriyle öne çıkmaktadırlar. Yapı hacmine ve mekan kurgusuna yapılabilecek en uygun ve geriye dönüşüm imkanı üzerinden kalıcılığı en az olan çözümlerle değerlendirilen müdahaleler ile bu yapılarda başarılı yeniden işlevlendirme izlenebilecektir.
- Var olan biçimin yönlendirilmesiyle seçilebilecek yeni fonksiyon için gerçekleştirilmiş örneklerde öne çıkan belirli işlevlerden bahsedilmektedir. Karma işlevli yaklaşımların değerlendirilerek uygulandığı projelerde, kamuya açık park alanlarının, müzelerin, eğitim yapılarının, kültürel ve sanatsal amaçlarla oluşturulan mekanların yer aldığı görülmektedir.
- Bir endüstri yapısına yüklenilmesi düşünülen yeni işlev çevre bağlamı, yapısal özellikler, yapının bulunduğu çevrenin ihtiyacı, kentsel kimlik ve bellekle birlikte yapı konumundan elde edilen verilerin değerlendirilmesi doğrultusunda belirlenmelidir. Sanayi alanındaki işlevsellikleriyle diğer yapı türlerine göre strüktür sisteminin daha dayanıklı inşa edildiği incelenen sanayi yapıları, zamanın etkisiyle gelişen iklimsel ve kullanıcı faktörlerinden doğan etkenlerle yapısal bozulmalara maruz kalmaktadırlar.
- Her yapıda olduğu üzere bir sanayi yapısı da uygulandığı dönemi mimarisinin ve teknik yapısının göstergesi olduğu bir alan olarak değerlendirilebilmektedir. Yeni işlevler doğrultusunda müdahalede

bulunacak bir yapıdaki tasarım yönteminde bu müdahalelerin yapı ile zıtlık oluşturacak şekilde uygulanarak bu yeni katmanların algılana bilirliğinin sağlanması sıkça tercih edilen bir yöntem olarak incelenmiştir.

- Bağlamsal kurgunun incelenmesinde, endüstri yapısı toplumla bütünleşen kurgularla yeniden değerlendirilmesini içermektedir. Mekanın zamanla gerçekleşen etkileşimiyle şekillenen endüstriyel miras alanlarının çeşitli fonksiyonlarla kente kazandırılması ile geçmişte var olan değerleri, gelecekte var olması hedeflenen değerlerle harmanlayarak bu alanların yer aldığı kent kimliklerinde süreklilik sağlanabilecektir.
- Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi ile bağlamsal anlamda sağladığı tarihsel ve kültürel getirilerle birlikte bu alanların kentliler tarafından aktif kullanımları ile ekonomik anlamda getiriler sağlanabilecektir.

Yapı tipolojileri gereği sağlam ve uzun ömürlü olmaları istemleriyle yapım maliyetleri diğer yapı türlerine kıyasla daha yüksek olarak incelenmiştir ve bu yapıların sağladığı mekânsal büyüklükleri korumak yeniden yapmaktan daha ekonomik getiriler sağlamaktadır. Yeniden işlevlendirilen sanayi alanları kazandırılan yeni işlevlerle sürekli bakımlarının sağlanacağı mekanlara dönüşmekte ve yapılı çevrenin, yapıya getirilen yeni prestij mekanlarıyla gelişimine katkı sağlayarak ekonomik ve kültürel sürekliliği de beraberinde getirmektedir (Büyükarslan ve Güney, 2013).

Endüstri yapılarının dönüşümlerinin yapıldığı yeniden işlevlendirme çalışmalarının uygulama aşamalarında karşılaşılabilecek sorunlara alınabilecek çözüm önerilerini Ökem (2000) daha önce uygulanmış örnekler üzerinden ele almıştır.

- Kullanıma uygunluk: Geniş açıklıkları bulunan ve ağır yükleri taşıma imkanı sunan bu alanlara getirilebilecek stüdyo, sanat galerisi, ticari mekanlar veya çok amaçlı salon gibi bazı işlevlere bazı yapılar işlevsel kurgularını tamamlama olanağı sunmaktadır. Ancak geniş açıklık sağlayıp cephe açıklığı bulunmayan depo olarak kullanılan endüstri yapılarına yüklenen yeni işlevin ihtiyaç duyabileceği aydınlatma sorunu bu yapılarda uygulanabilecek yüksek maliyetli çözüm önerilerini beraberinde getirebilmektedir.
- Bağlamsal yeri: Endüstri yapılarının birçoğu şehrin içerisinde kalarak konut bölgelerinin arasında bulunmaktadırlar. Bu yapılara, bulundukları bölgenin

önemli bir karaktere sahip olması doğrultusunda komşu yapılarla uyumun sağlanabileceği şekilde büyük değişimleri içeren dönüşümler uygulanabilmektedir. Burada yapı bütünlüğü koruma gerekliliği ile çevre bütünlüğüne uyum sağlama ikileminden daha önemli olan olgu üzerinde durulmalıdır.

- Çevre düzeni: Endüstri yapısı bulunan sert zemin, yapı alanında sağlanması düşünülen az müdahalede bulunma kararları doğrultusunda yeni malzemeler ile eskinin devamı niteliğinde dönüştürülerek park yeri işlevleriyle kullanılabilir. Bazı durumlarda bu alanların kaldırılarak yerlerinde yeşil alanların oluşturulduğu bahsedilmiştir.
- Eklerin uygulanması: Bu yapılara uygulanacak standartlarda, eklerin yapının özgün büyüklüğü ve malzemesi ile uyumlu olmasını ancak detay ölçeğindeki düzenlemelerde farklılıkların yapılmasını gerektirmektedir. Bu uygulamalardaki standartlaşmadan farklı seçimleri benimseyen kimi tasarımcılar, detaylarla birlikte kütle kompozisyonlarında da özgün olanla türetilen uygulamaları, kimi tasarımcılar da bu alana tamamen aykırılık oluşturacak uygulamaları seçmektedir.
- Cephe malzemeleri ve ekleri: Yapıya geçmiş dönemlerde uygulanmış olan, yapı özgünlüğünü bozan veya yapıya kalitesiz şekilde eklenen malzemeler yapıda temizliği gerektirebilmektedir. Yeni kullanılacak malzemede özgün malzemenin benzeri ya da eski ile arasındaki uyumla birlikte ayrımın okunabilirliği üzerinden iki farklı görüşle çalışmalar ele alınabilmektedir.
- Giriş: Endüstriyel yapıların sayıca az bir kısmında ana girişin olduğu ve yapıya yapılacak yeni tanımlı girişin yol ile bağlantı sağlayacak cephe üzerinde yapılacak müdahaleler ile yapılabileceğidir. İkinci bir yöntem ise cepheye eklenen geniş saçaklar ile girişin tanımlandığı müdahale biçimidir ve bu yöntem daha az müdahale ile birinci yönteme göre daha ekonomik olarak değerlendirilmiştir.
- Cephe penceresi: Yapı pencereleri kullanılamaz durumdalarsa özgün pencereler ile aynı biçimi, büyüklüğü ve renkte olanlarının tercih edilmeleri gerekmektedir. Bu alanda yapılabilecek değişiklikler, yapı karakterin oluşturan

cephe dokusu ile ölçeğini, bina aydınlatması gibi alanları farklılaştırarak yapılar üzerinde büyük etkiler oluşturmaktadır.

- Enerjinin korunumu: Yapı kabuğuna içerden uygulanacak yalıtım ve çift cam kullanımı ile yapı özgünlüğünden uzaklaşılmadan bu alanda yapılan stratejilerdir. Geniş düz çatı imkanı olan endüstriyel yapılardaki bu alanlar kolektörlerinin bulunmasına elverişli alanlar olarak değerlendirilmektedir.
- İç mekan: Endüstriyel yapıların ilk örneklerinde görülen yatayda uygulanan mekânsal organizasyonlara getirilen çözümlerde bu alanların genişletilerek, geçirgen yüzeyli eklemelerle yapı içerisindeki görsel bağlantılarda sağlanabilmektedir.
- Sirkülasyon: Endüstri yapıları işlevsellikleri doğrultusunda karmaşık sirkülasyonlara sahip olabilmektedir. Yeni işlevde bu dolaşım sistemi iyi belirlenmeli, açık ve sürekli bir akış içerisinde olmalıdır. Geniş iç mekana sahip depo veya yakın geçmişteki endüstriyel yapılarda bu sirkülasyon yapı içerisinde sağlanabilecek ışık açıklıkları ile atrium alanının uygulandığı çözümlerle daha kullanılabilir biçimlere dönüştürülebilmektedir. Bazı yapılarda sirkülasyon alanının bina dışına taşınarak yapı cephesinden kopan çözümlere gidilmiştir.
- İç mekan yüzeyleri: Endüstri yapılarının iç mekanlarında sıklıkla görülen tuğlanın ve ahşabın yalın halde kullanılması ısınma ve akustik sorunları beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla iç mekanda genellikle kaplama malzemelerinin uygulanmadığı görülen bu yapıların içerisinde ahşap ve tuğla malzemelerinin oluşturduğu toza da engel olmak için, yapı özgünlüğünün korunması düşüncesiyle yoğun kullanımın öngörülmediği mekanlarda malzemeler yalın halleriyle değerlendirilmelidirler. Açıkta bırakılan duvar ve zemin yüzeyleri bu şekilde kullanımlarıyla tasarruf da sağlanabilmektedir.
- Teknik donatılar: Yapıya eklenecek teknik donatılar ve mekanik sistemler yapı içerisinde yalın halde bırakılmaları ile çözülebilecek ise bu donatılar başarılı olacak şekilde çözümlerle uygulanmalı aksi takdirde gürültü ve tozlanmalara sebep olabilmektedir. Bu donatıların asma tavan altında uygulanmalarında da pencere ile oluşturacağı detayın iyi çözümlenmesini gerektirmektedir. Bu

donatıların düşey şaftlardan geçirilerek gizlendiği yöntem de bu sorunlara getirilebilecek çözümler arasında değerlendirilmektedir (Cantell, 2005; Ökem, 2000).

3.4. Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Yapılarına Örnekler (Dünya'dan/ Türkiye'den/ Konya'dan)

Yüzyılın ortalarından itibaren gelişen endüstri alanlarının ilk işlevlerini kaybetmesi endüstri süreci sonucunda, başka amaçlarla geliştirilerek yeni işlevlerle değerlendirilmesi de genellikle kentsel sorunlar doğrultusunda oluşan nedenlere dayandırılarak incelendiği görülmüştür (Atagök, 2000). Bu bölümde Dünya'dan ve Türkiye üzerinden verilen örnekler ele alınırken kent kimliklerinde yer etmiş, farklı işlevlere dönüştürülen yapılardan nitelikli özelliğe sahip olan uygulamalar seçilmeye çalışılmıştır. Tek yapı, yapı grubu ve bölgesel ölçekli olarak seçilerek, iç ve dış mekanda uygulanabilecek somut verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Farklı yönleriyle incelenen örnekler üzerinden değerlendirme aşamalarında ele alınan ölçütlerin araştırılması amaçlanmıştır.

3.4.1. Orsay Garı (Gare d'Orsay)

Şehirlerin markalarını güçlendirmek adına sahip oldukları imza binaların, büyük ölçekli etkinliklerde kullanımları günümüzde benimsenen bir strateji olarak görülmektedir. Dünya genelinde özel etkinliklerin, ticari fuarların ve sergilerin gerçekleştirilebileceği etkinlikler için, önemli yapı ve yeniden geliştirilebilecek alanlar tercih edilmektedir (Jansson ve Power, 2006). Endüstri yapılarından dönüştürülerek kültürel ortama sunulan örnekler arasında Paris'te bulunan Gare d'Orsay yapısının verilebileceği incelenmiştir (Tuna, 2012).

Şekil 22. Siene nehrinden Orsay Müzesinin görünümü

Eski sanayi mirasının sanayi alanındaki bir işlevle ilgili olmadan farklı yeni bir işlev doğrultusunda yeniden kullanıma sunulduğu ilk örneklerden biri, Fransa'nın Paris şehrinde bulunan demiryolu istasyonu olan Orsay Garı'dır (Severcan, 2012). Lille sokağı ile Siene nehri arasında kalan bölgede yer alan Orsay Garı'nın nehir tarafının karşısında Louvre Sarayı bulunmaktadır. Kraliçe Margot'un ikamet etme düşüncesiyle inşaatı başlanan ve ölümü ile parsellenerek satılan arsalar, kraliyete yakın konumda olma arzularına sahip asillere yapılan mülklerle dolmaya başlamıştır. 1708 yılında inşaata başlanan Orsay rıhtımı kentsel dönüşüm konusunda simge yapılardan biri olarak değerlendirilmektedir. Fransa'da bulunan demir yolu şirketlerinin ihtiyacı doğrultusunda Paris'in merkezine yakın konumda Orleans Demiryolu Şirketi tarafından satın alınan arazi olan ve 1871 isyanı sonucunda yıkılan Orsay Sarayı'nın bulunduğu alana Orsay İstasyonu inşa edilmiştir. Ayrıcalıklı yolcuların kullanımına sunulmak üzere planlanan istasyon yapısı için 1898'de düzenlenen yarışma sonucunda mimar Victor Laloux'un tasarımı seçilmiştir. 1900 senesinde başlanan ve inşaatının iki yıl sürdüğü istasyonun her dekoru mimar Laloux tarafından tasarlanmış, yaptırılan heykeller ve resimler de mimar tarafından seçilen kişilere yaptırılarak tamamlanması ile sunulmak üzere Evrensel Sergi' ye yetiştirilmiştir (A. N. Yılmaz, 2014).

Şekil 23. Lille sokağından Orsay Müzesinin görünümü ve müze girişi

Dış cephe 19.yüzyıl Fransız mimarisinde görülen beğeniye uygun olarak taş malzemesi ile giydirilmiş ve iç mekandaki direkler yükseltilerek yapının sahip olduğu endüstriyel hava maskelenmeye çalışılmıştır. Çevre yapılarla uyumlu, simetrik bir görünüme sahiptir (Hasol, 1989; A. N. Yılmaz, 2014). Garın çelik iskeletinde kullanılan çelik hakkında, Eifel Kulesinde kullanılan çelik miktarının iki katından fazla olduğu bahsedilmiştir. Yapının Siene nehrine paralel olan cephesinde iki devasa saat ve trenlerin gittiği üç komşu şehri temsilen Merkür heykelleri bulunmaktadır. İstasyon yapısının içerisinde rosetta tipindeki taş plakaların kullanılarak kaplandığı, binanın içerisinde ise modern tasarım yaklaşımlarıyla yürüyen merdiven, rampa, asansör, resepsiyon vb. unsurların kullanıldığı incelenmiştir. Yapıyı kullanacak yolcular üzerinde Paris'te bulunma hissinin ilk olarak algılanacağı mekan olarak yolcuları etkileme amaçlarıyla tasarlanan yapı biçemi bulunduğu yüzyılın eklektik tarzdaki mimari anlayışın sahip olduğu önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir (A. N. Yılmaz, 2014).

Gelişen hızlı sanayileşme sonucunda devreye giren yeni elektrikli taşıma sistemleri için gerekli hızı ve büyüklüğü taşıyamayacak yapı platformlarına sahip olan Orsay Garı, 1939'da şehirlerarası ulaşımın taşınması sonucunda eski buharlı trenlerin kullanılarak yakın kasabalar arasında sağlanan ulaşım sistemi olarak hizmet vermiştir. Ayrıca gar 1945 senesinde savaş mahkumlarının takası için ve 1962 senesinde çekilen bir filmin setin mekanı olarak farklı kullanımlarda bulunulmuştur. Otel kullanımının devam

etmesiyle birlikte Orsay Garı 1938 yılında kapatılmıştır (Hasol, 1989; A. N. Yılmaz, 2014).

Şekil 24. Orsay Müzesi gar işleviyle kullanımı (solda) ve işlevsiz kalan mekanın içi (sağda)

Kapatılan yapı için 1971'de yıkılarak yerine yeni bir otel yapılması kararı verilmiş, sonrasında bu karara karşı çıkılarak 1977 yılında müzeye dönüştürülme kararı alınmış, 1978 yılında tescillenmiş ve restorasyonu da 1986 yılında tamamlanarak müze işleviyle kamusal kullanıma sunulmuştur (Atagök, 2000; Severcan, 2012).

Müzenin tasarımı için düzenlenen yarışmada 1979 yılında kazanan ACT grubu seçilmiştir. 1980 yılına gelindiğinde yapının iç mimarisinin tasarlanması kararıyla düzenlenen ikinci yarışmayı Gau Alenti kazanmıştır. Yeni yarışmanın sonuçları doğrultusunda yapıda alınan kararlarda ilk projenin tasarım yaklaşımlarından uzaklaşıldığı bahsedilmektedir (Hasol, 1989; A. N. Yılmaz, 2014).

Şekil 25. Garın özgün işlevle kullanımı (solda) ve yeni işlevle kullanımı (sağda)

İtalyan mimar Gau Alenti tarafından yapıya yüklenecek yeni işlevin gerektirdiği yeni tasarım ve uygulama kararlarında, yapıya biçimsel olarak yaklaşarak yapının özgün kimliğine aykırı tercihler yapıldığı bahsedilmektedir (Atagök, 2000; Hasol, 1989). 19. Yüzyıl ticaret galerisi şeklinde düzenlenmesi düşünülen istasyonun ana giriş kısmının iki yanına birbirinden kopartılmış sıralı mekanlar ve bunları birbirine bağlayan çok sayıda geçit oluşturulmuştur (Atagök, 2000; A. N. Yılmaz, 2014).

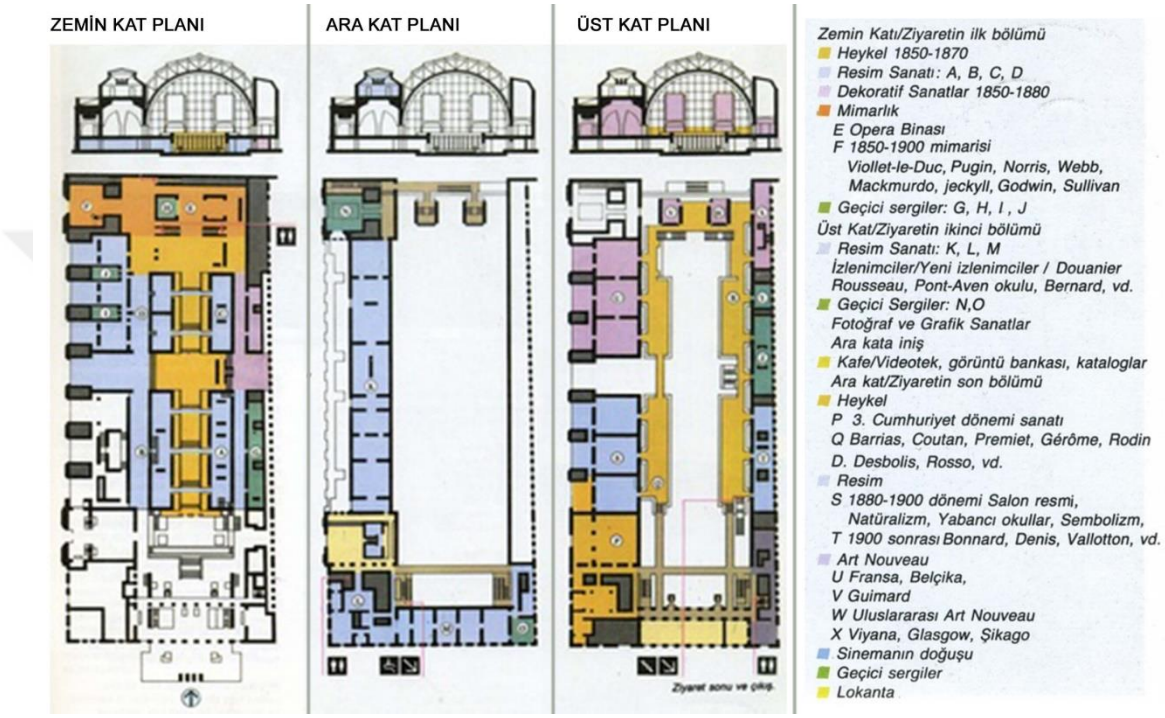

Şekil 26. Orsay Garı plan ve kesitleri

Kaynak: (Hasol, 1989)

Büyük hol heykellerin sergilenmesi için ayrılmıştır. Yan salonlardaki sergilerde yer alan Fransız sanat eserlerinden oluşan mobilya ve el işleri ürünleri, tarihe ve tekniğe göre sıralanarak sergilenmektedir (Atagök, 2000). Yapının orta hol kısmının oluşturduğu aks ile bölünmesi sonucu karşılıklı olarak zemin kotta Siene ve Lille Galerileri; bir üst kotta da Siene ve Lille Terasları oluşturulmuştur.

Şekil 27. Orta koridor (solda) ve Siene terası

Zemin ve duvarlarda aynı türde ve büyüklükte kullanılan taş malzemesi ile tüm yapı genelinde bütünlük oluşturulmuş, açık renk seçimi ile daha aydınlık bir görüntü sağlanmıştır (A. N. Yılmaz, 2014). Yapının üst katı doğal ışık ile aydınlatılmakta ve farklı aydınlık düzeylerine ihtiyaç duyulan bazı eserler kattaki küçük salonlarda sergilenmektedir (Atagök, 2000).

Şekil 28. Üst kat sergileme mekanları

19. Yüzyılda kazanılan sanatsal ürünlerin aynı yüzyılda kazanılan yapı içerisinde sergilenmesi düşüncesi ile uygulamadan sonra sunulan yeni ortamda dış cephe korunması ve giriş holünün sunduğu etkileyici atmosfer dışında yapının eski kimliğinden uzaklaşılan kararlar alınmıştır (Atagök, 2000). Bu kararların uygulama kararlarında düşünülen yaklaşımlarla çeliştiği incelenmiştir.

Yapının yeni işlev yüklenerek dönüştürülmesinde alınan kararlar birçok eleştirmen tarafından olumsuz yorumlarla değerlendirilmiştir. Yapı içerisindeki bölümlemelerde sergilenen grup resimleri duvar ve katlardan oluşan ayrımlardan dolayı bütüncül izleme imkanı sunmama eleştirilerine maruz kalmıştır (A. N. Yılmaz, 2014).

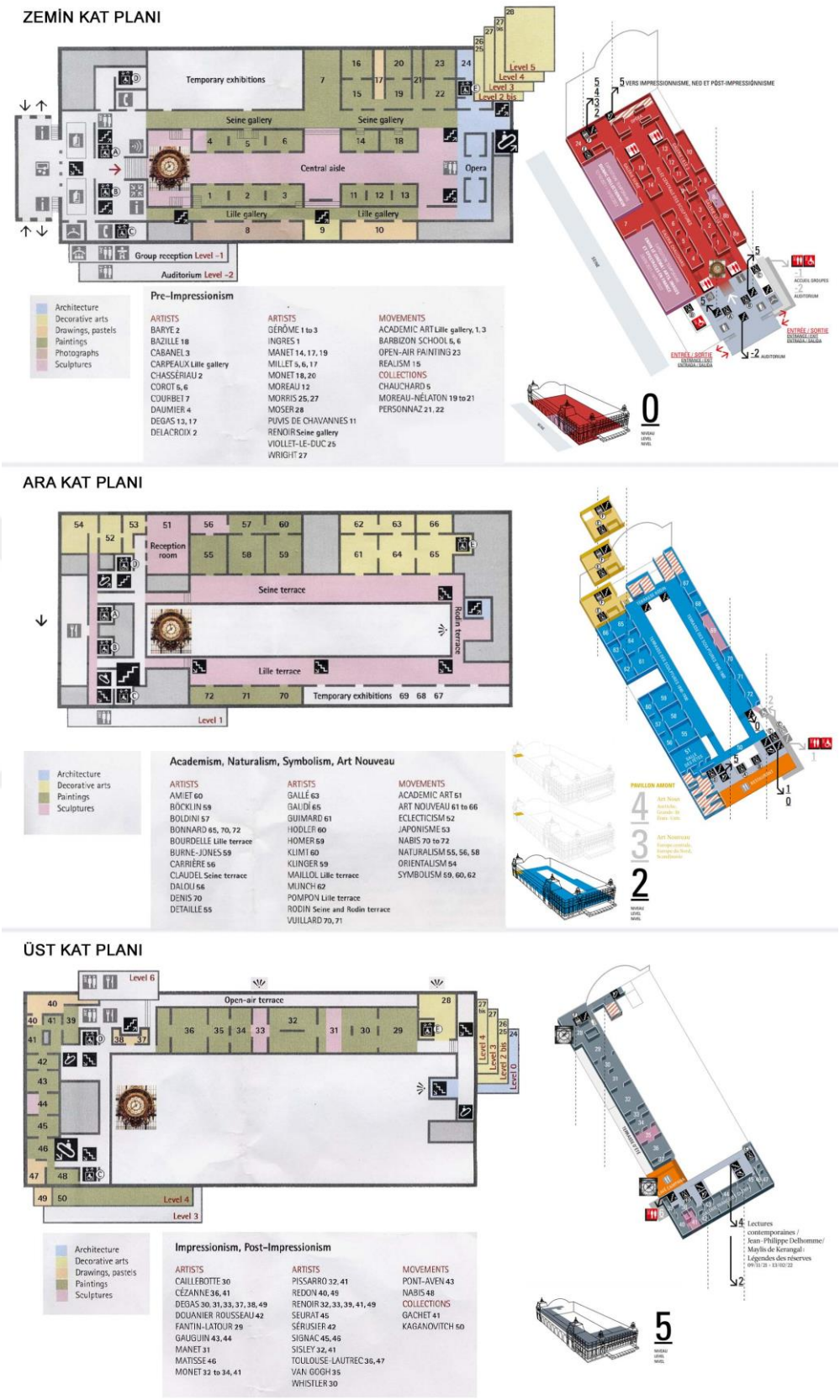

Şekil 29. Orsay Garı kat yerleşimleri

Yapı ayrıca Asur ve Mısır medeniyetlerinin tasarım yaklaşımlarına benzer tavırlar sergilemesi ile eleştirilmiştir. Yeni düzenlemelerde yapı içerisinde özgün işlevini koruyan tek bölüm olarak istasyon otelinin restoran bölümü gösterilmiştir. Laloux tarafından tasarlanan dökme demir sütunları ile sıva dekorasyonları yeni düzenlemelerde aslına uygun olarak yenilenerek yapıya yeniden kazandırıldığı incelenmiştir (A. N. Yılmaz, 2014). Yapı kimi eleştirmenler tarafından da övgülerle değerlendirilmiştir. Ziyaretçiler yapı içerisinde yorulmadan sergileme alanlarına yönlendirilmiş, kolay algılanabilmesi sağlanmış, düzenli ve konforlu bir yapı olarak değerlendirilmiştir (Hasol, 1989).

Günümüzde müzede mevcut çağda kullanılan teknoloji doğrultusunda, anıt yapısının yirminci yüzyılın başından 1986'da müze olarak değerlendirilme sürecine kadar geçirdiği evrimi; müze komitesi tarafından toplanan belgelerle oluşturulan sahnelerle, sanal gerçeklik cihazı ile ziyaretçilere deneyimleme imkanı sunmaktadır ("Musée d'Orsay", 2018).

Şekil 30. Orsay Garı simülasyon görselleri

3.4.2. Emscher Peyzaj Parkı Projesi

Almanya'da bulunan bir kentsel alan olan Ruhr bölgesi 4.400 m^2'lik alanda Avrupa'nın yoğun nüfusa sahip bölgelerinden biridir. Bölgede bulunan Ren nehri hariç Ruhr, Emscher ve Lippe nehirleri Ruhr'daki şehir ve kasabaların oluşturduğu üç bölgeye ismini vermiştir. Sanayi merkezi olarak kabul edilen dördüncü bölgesi olan Helveg'de

ismini tarihsel sürecindeki ulaşım ve ticari rotasından almıştır. Ruhr nehri boyunca jeolojik açıdan kömür içeren katmanlara sahip olan bölge bu özelliğiyle 19.yüzyılda kömür madenciliğinin geliştiği endüstriyel bir alan olarak öne çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunan Ruhr bölgesi 1956 yılında madencilik alanında zirveye ulaşmış ancak 1958 yılına gelindiğinde ucuz ithalat ve petrol, doğalgaz gibi ürünlerle rekabetin oluşması sonucu bölgedeki birçok maden kapatılmıştır (Ćopić ve diğerleri, 2014).

Şekil 31. Ruhr bölgesi haritası

19.yüzyılda sanayiden elde edilen gelirle çeşitli ülkelerden işçi çekmiş, kentsel vizyonunu sanayi yönünde gelişen bölgenin elde ettiği bu karın 1960'lı yıllarda azalmasıyla yapısında büyük değişimler oluşmuştur. Ekonomik ve sosyal açıdan bölgede oluşabilecek çöküşün önlenmesi için 1963 yılında alanda Bochum Ruhr Üniversitesi kurularak bölgeyi bilim ve araştırma alanında merkezi konuma getirebilecek yatırımlar uygulandığı bahsedilmektedir (Kolat, 2011). Yakın bir geçmişe kadar kömür ve çelik üretiminden gelir sağlanan alan günümüzde ise Almanya'nın bilişim teknolojisi, lojistik ve alternatif enerji merkezi konumuna gelmiştir (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012).

1980'li yıllara gelindiğinde Emscher alanı harabe durumuna gelmiş ve sanayileşmenin izlerinin yoğun olarak görüldüğü bu alan için 1989 yılında başlayıp 10 yıl süren toplantılar sonucunda alanın nasıl dönüştürüleceği üzerine çalışmalar yürütmüşlerdir (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012). Alana uygulanacak projeler ulusal ve uluslararası alanda düzenlenen yarışmalar sonucunda seçilmiştir. Yapılacak uygulamalarda geliştirilen üç stratejiyi; sergi parkları, açık alanlar ve tekil projeler oluşturmaktadır. Sergi parklarını,

kullanıcılara alternatif yolların tasarlanarak dinlenme alanlarıyla birlikte görsel uyumunda sağlanacağı belirli noktalar oluşturmaktadır. Açık alanlar bölgesel olarak değerlendirilmiş ve proje alanı üzerinde kuzey-güney aksında oluşturulan koridorlar ile ziyaret edilmesine olanak sağlanmıştır. Birbirinden bağımsız tekil projeleri de; peyzaj tasarımı, yaya ve bisiklet yollarının oluşturulması, mimari aydınlatmalar gibi çeşitli projeler oluşturmaktadır. Emscher Peyzaj Parkı projesi kentsel, ekonomik, sosyal ve çevresel bağlamda değişimi tetikleyen bir uyarıcı olması ile sembolleşerek bazı turistik noktaları içerisinde bulundurmaktadır (Yurtseven, 2021). Bu proje kapsamında ele alınan yenileme projeleri içerisinde Zollverein Kömür Madeni Sanayi Kompleksi (Essen), Duisburg-Nord Peyzaj Parkı, Gazometre Oberhausen, yapay tepeler, bisiklet yolları vd. bulunmaktadır (Ćopić ve diğerleri, 2014; Yurtseven, 2021).

Sanayi kültürünün dönüştürme ile kültür sanayisi konumuna getirilmesi hedefleriyle alanda değerlendirilen Zollverein Kömür Madeni Sanayi Kompleksi'nin çeşitli kültürel etkinliklerin gerçekleştirileceği kamusal mekanlara dönüşümü bu bölgede değerlendirilen önemli bir örnektir (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012).

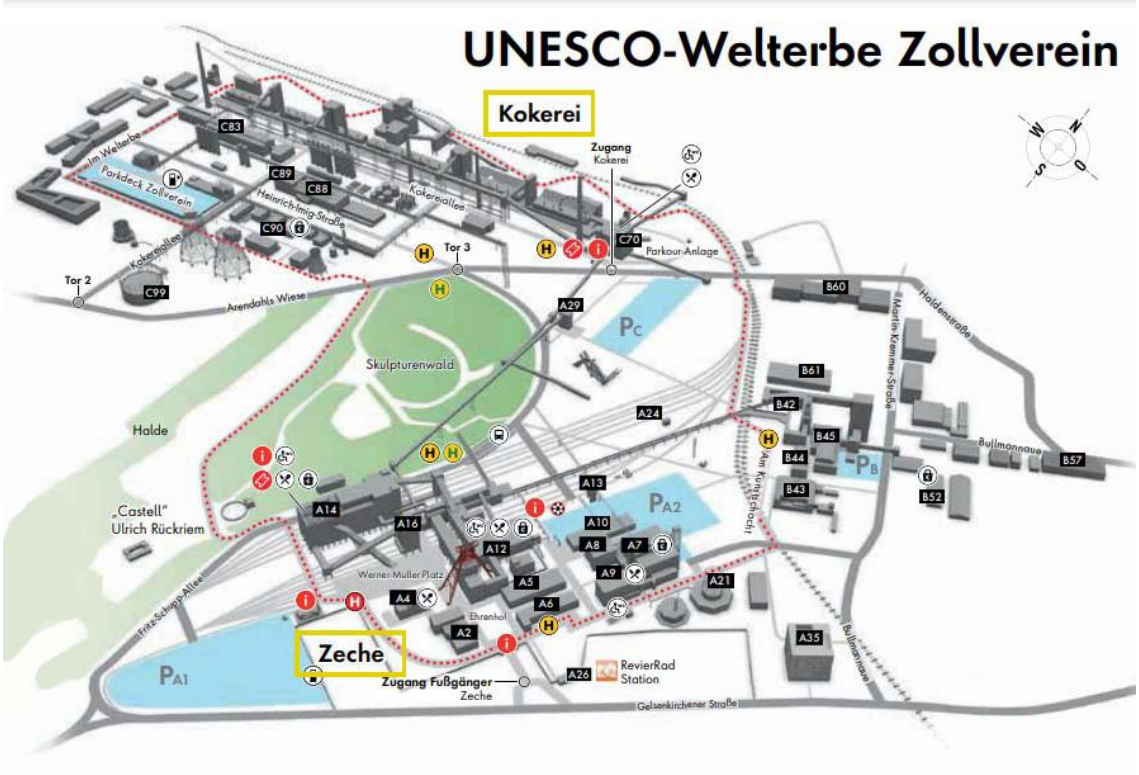

Şekil 32. Zollverein Kömür Madeni Sanayi Kompleksi

Zollverein Sanayi kompleksi dünyanın en verimli Maden Ocağını (Zeche Zollverein)ve avrupanın en büyük kok fabrikasını (Kokerei Zollverein) içerisinde barındırmaktadır. Essen şehrinde bulunan maden ocağı 1932'de faaliyete geçmiş ve 1986'da kapatılmıştır. Kok fabrikası ise 1961'de faaliyete geçmiş ve komplekste kapatılan son işletme olarak 1993'te özgün işlevini kaybetmiştir (Kokerei Zollverein, 2008; "Zeche und Kokerei Zoll-verein", 2022). 100 hektarlık bir alanda bulunan kompleks Shaft XII, Shaft 1/2/8 ve Kok Fabrikası olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak 1851'de şaft 1/2/8 ile kömür madenciliğine başlanan şaftın yeri, 1847'de demiryolu hattı üzerinde olması ve jeolojik açıdan avantajlı faktörleri bulunduran bir alanın seçilmesi gibi kararlarla belirlenmiştir. Kömürün işlendiği, koklaştırıldığı ve yüklenmesi konusunda saha haline gelmiştir. Şaft XII 1928 ve 1932 yılları arasında Fritz Schupp ve Martin Kremmer tarafından estetik işlevsel, ekonomik, hızlı ve olası koşullara karşı esnek kararlarla; Bauhaus akımından alınan tasarım konseptleri doğrultusunda inşa edilmiştir (The Colliery Zollverein, 2022).

Şekil 33. Zeche Zollverein Maden Ocağı görünümü

Kompleksin yapıları yeni nesnellik tarzından etkilenilerek inşa edilmiş, rasyonel planlamanın önemli örnekleri arasında ve en modern maden ocaklarından biri olarak değerlendirilmiştir (Ćopić ve diğerleri, 2014; G. Köksal, 2005; "Zeche und Kokerei Zoll-verein", 2022). Yüklenecek yeni işlev doğrultusunda fabrika yapısının özgün mimari karakterine aykırı olmayacak biçimde uyarlanmasında özen gösterilmiştir. Kullanım ve doğa koşulları gibi etkenlere oluşan yapı sorunlar, özgün konstrüksiyonla uyumlu olan basit teknik çözümlemelerle giderildiği incelenmiştir (G. Köksal, 2005).

Almanya'nın Eifel Kulesi olarak değerlendirilen ikonik görüntüsü ile 12.şaftın üzerindeki kule tüm kompleksin semboli olarak girişin tam karşısında konumlanmıştır (Ciravoğlu, 2012; Ćopić ve diğerleri, 2014). 12.Şaftta bulunan yeni nesnellik tarzıyla inşa edilen bu yapıların bu alandaki ilk örnekleri arasında olduğu bahsedilmektedir (Şekerci ve Akıner, 2021).

Şekil 34. Zeche Zollverein Maden Ocağı girişi

Alanda yeniden inşa edilen tek yapı olarak Zolverein Tasarım ve İşletme Okulu bulunmaktadır. Tasarım alanında üretimin amaçlandığı mimari, pazarlama ve reklam alanları gibi alanlarda farklı fikirlerin buluşması hedefleriyle 2006 yılında açılan yapı gün ışığından farklı durumlarla yararlanılmak üzere oluşturulan cephe düzeniyle tasarlanmıştır (Ciravoğlu, 2012).

Şekil 35. Zollverein Tasarım ve İşletme Okulu

Günümüzde endüstriyel anıt; aktif olarak kullanılan kültür, tasarım ve endüstri tarihi merkezi, Ruhr Müzesi ve Red Dot Tasarım Müzesini barındırmaktadır. Çeşitli sergi, konser, tiyatro ve performans oyunları, okuma ve festivallerin gerçekleştirildiği alan; gelişimi ile uluslararası alanda ziyaretçi çekerek birçok şirket ve kurumunda yerleştiği kamusal kullanıma açılan bir alana dönüştürülmüştür ("Zeche und Kokerei Zoll-verein", 2022).

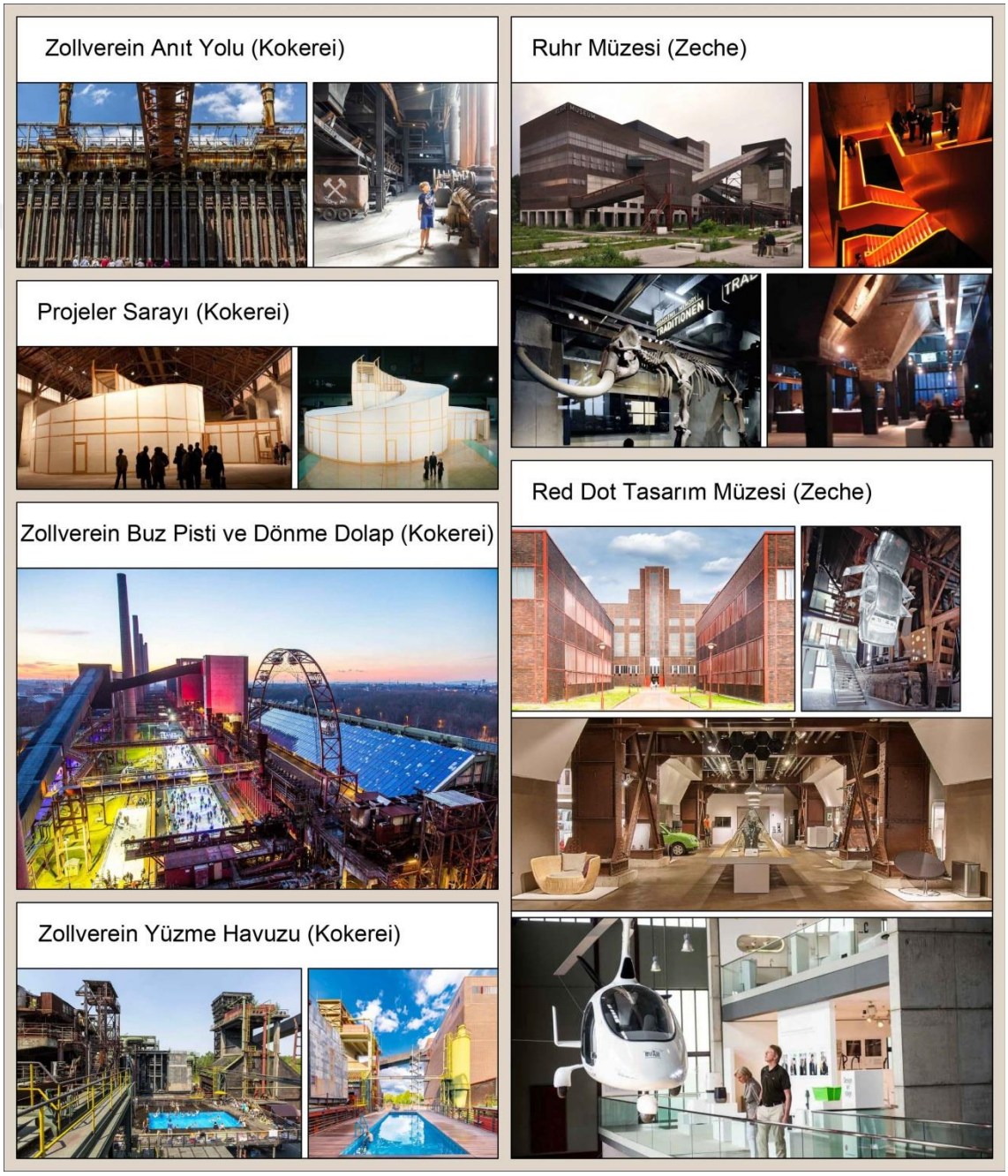

Şekil 36. Zollverein sanayi kompleksinde sunulan bazı olanaklar

Yapılan yarışma ile sanayileşmenin alana verdiği zarara karşı alanda yeni bir gelecek sunulması fikriyle başarılı olan bir diğer proje de Emscher Park Projesinin bir kısmını oluşturduğu Duisburg-Nord Peyzaj Parkı Projesi'dir. Birçok fonksiyon yüklenmesi ile parka dönüştürülen proje, endüstriyel geçmişin olabildiğince korunarak halka tanıtılması amacıyla tasarlanmıştır (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012). Duisburg-Nord Peyzaj Parkı Projesi kapsamında ele alınan Duisburg bölgesi, 200 hektarlık bir alana sahip olmakla beraber 1985 yılında kapatılan Duisburg-Meiderich demir-çelik fabrikasını içerisinde barındırmaktadır. Bu arazinin peyzaj parkına dönüştürülmesi ile birçok başka projenin bu yönde geliştirilmesine de yol açmıştır ("Land-schafts-park Duis-burg-Nord", 2022).

Şekil 37. Duisburg-Nord Peyzaj Parkı görünüm

Kaynak: (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012)

Şekil 38. Duisburg-Nord Peyzaj Parkı gece görünüm

Şekil 39. Duisburg-Nord Peyzaj Parkında sunulan bazı olanaklar

Park olarak değerlendirilmek üzere tasarlanan projede arazi üzerinde kendi fauna ve florasına sahip dayanıklı mutant ekolojinin varlığı saptanmış, korunarak sürdürülebilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır (Ökem, 2000). Peyzaj Parkı içerisinde bulunan yapılar kapsamlı etkinliklerin gerçekleştirileceği tüm olasılıklarla kullanıldığı bahsedilmiştir. Sergi, film çekimi, açık hava sineması, tiyatro yapımları, parti veya şirket etkinlikleri, spor etkinlikleri, toplantılar, konferanslar, galalar, konserler, fuarlar, ürün tanıtımları, atölye çalışmaları vb. etkinlikler endüstriyel kültürel cazibeye sahip açık, yarı açık ve kapalı mekanlar da ziyaretçilere sunulmaktadır ("Veranstaltungsorteim Überblick", 2022).

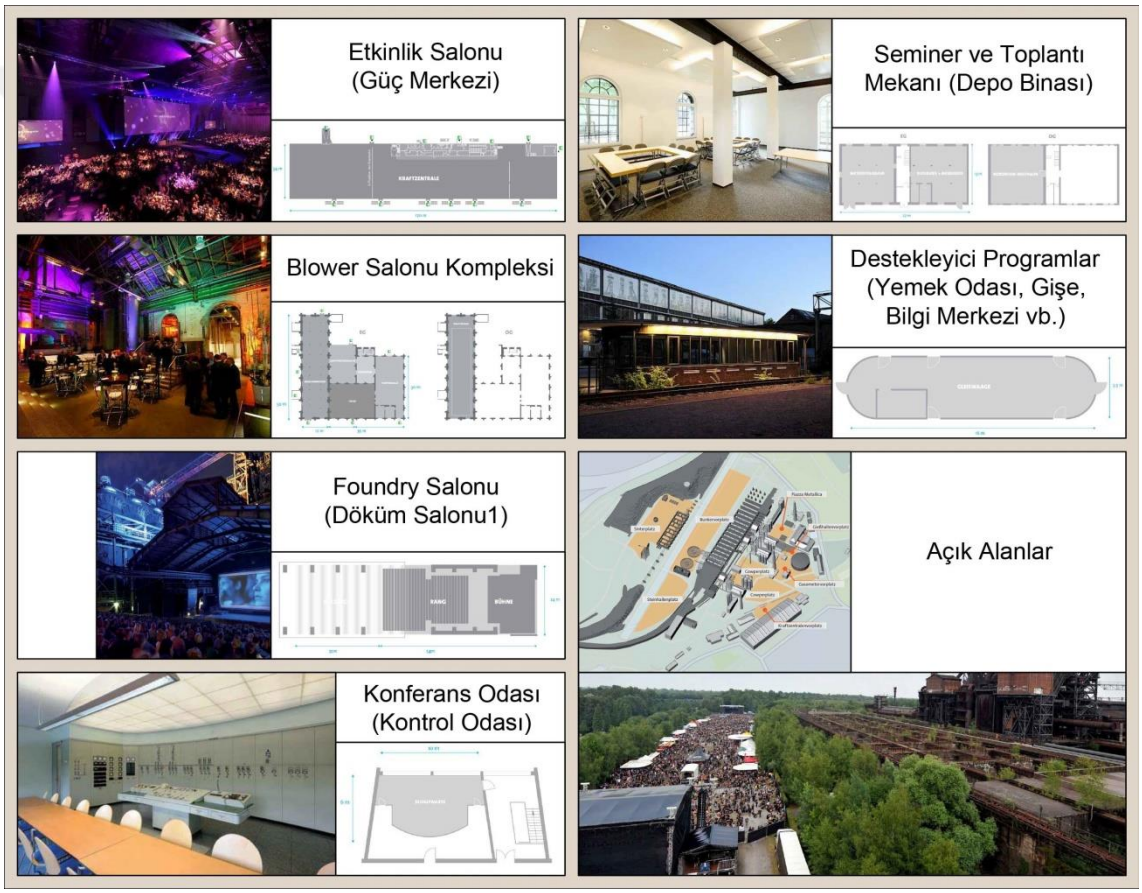

Şekil 40. Duisburg-Nord Peyzaj Parkındaki etkinlik mekanları ve planları

Çağımızın içerisinde bulunduğu enerji krizi ile alınan önlemler doğrultusunda hükümetin aldığı karara göre bina ve anıtların dış aydınlatmaları yasaklanmış ve yapı kompleksinin İngiliz sanatçı Jonathan Park'ın tasarladığı ışık enstalasyonu aydınlatması kapatılmıştır ("Impressionen aus dem Landschaftspark", 2022).

Emscher Parkı içerisinde bulunan Oberhausen şehrindeki yüksek fırınlarda üretilen gazın depolandığı Gazometre yapısı 1988 yılında hizmet dışı kalmıştır. Yapı IBA Projesi kapsamında sergi salonuna dönüştürülmüştür. 1993-1994 yılları arasında dönüştürülen yapı 3.000 m^2'den fazla, dairesel bir mekana sahiptir. Yapıda 500 koltuk bulunmakta ve renk değiştiren ışık panellerinden oluşan tavan ile simgesel özellik kazanmıştır. Gazometrenin çatısına çıkılan panorama asansörleri yapıya sonradan eklenmiş ve Ruh bölgesini izleme imkanı sunmaktadır (Ćopić ve diğerleri, 2014).

Şekil 41. Oberhausen Gazometresi görünüm

Şekil 42. Oberhausen Gazometresinde 'Doğanın Harikaları' sergisi

Ağır sanayinin bir ögesi olan Gazometre bölgedeki önemli endüstriyel anıtları birbirine bağlamakta ve bölgenin kimliğine işaret etmektedir.

IBA Emscher Park Projesi kapsamında birçok projede farklı konseptlerde kullanımlarının görüldüğü Bochum Yüzyıl Salonu, Bochum Maden Müzesi, Mülheim an der Ruhr Wassenturm Su Kulesi gibi tekil yapılarda bu projede bulunan önemli örnekleri oluşturmaktadır (Kolat, 2011).

Tüm yapı kompleksi UNESCO tarafından 2001 yılında Dünya Kültür Mirası Alanı olarak ilan edilmiştir (Ćopić ve diğerleri, 2014). Endüstriyel kültür rotası olarak değerlendirilen Ruhr Bölgesi eski endüstriyel miras konusunda bireylerin zihniyetlerinde değişimlere yol açarak bölgenin kimliğinde bulunan 'kirli' tabirleri yerini pozitif yaklaşımlara bırakmıştır (Föhl, 2020).

Bölgenin dönüştürülmesi ile gelişimi izlenen turizmin etkileriyle çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik alandaki değişimlerinde gerçekleştiğinden bahsedilmektedir. Çevresel etkinin değerlendirilmesinde, iyi bir sosyal ve ekonomik çevrenin sahip olması gereken koşulların yerine getirilmesi incelenmektedir. Endüstriyel miras turizmi ile eski sanayi alanları korunup, iyileştirilerek yapılı çevre üzerinde olumlu bir etki oluşturulmaktadır. İncelenen örnek üzerine yapılı çevre üzerine etkileyen çevresel etkilere örnek olarak; Emscher Nehri'nin temizlenmesi, sanayi komplekslerinin ve yapay tepelerin yeşillendirilmesi verilmiştir. Ekonomik etkileri içerisinde birincil gelir kaynağı olarak bilet satışlarından elde edilen gelirler kabul edilmektedir. İkincil gelir kaynağını ise yiyecek ve içecek satışları, seyahat masrafları, konaklama ücretleri oluşturmaktadır. Ayrıca yerel halkın istihdam edilmesi ve turizmin gelişmesine sağladığı katılım da bu alanda önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Sanayide 1950'li yıllardan itibaren görülen gerileme ile bölgede işsiz sayısının arttığı izlenmiş, bu önemli gelişme sonucunda bölgedeki birçok topluluğun turizm endüstrisinden yararlanmasını sağlayarak istihdam artışını beraberinde getirmiştir. Kayda geçen verilere göre Dortmund ve Essen gibi bazı şehirlerde yarının üzerinde büyüme oranları görüldüğü bahsedilmiştir. Sosyo kültürel faydalar arasında geçmiş yaşamların hatıralarına anlam katan değerlerin bugün ve gelecekle ilişkili olarak kullanılması ve geçmişin tanıtılması değerlendirilmektedir. Böylece yer'e olan bağlılığın artması ve kimlik üzerinde etkileri izlenmektedir. Kültürel anlamda değerlendirilen fayda da, Ruhr' da çeşitli modern sanat etkinliklerinin (enstalasyonların, sergilerin vd.) gerçekleştirilmesi aracılığıyla tasarım gücünün desteklenmesidir. Böylece bölgede geliştirilen turizm ile terk edilmiş ve

unutulmuş sanayi kompleksleri üzerinden yerel ekonomiye katkı sağlanmakta ve yerel kimliğin güçlenmesine amaç ve anlam verilmiş olmaktadır (Ćopić ve diğerleri, 2014)

3.4.3. Silahtarağa Elektrik Santrali

19.Yüzyılın sonlarında izlenen makine gücüne evrilmenin sonuçları arasında bulunan elektrik ihtiyacı sürecinde, batılı devletlerin farklı coğrafyalar üzerinde kendilerine sağlayacakları yatırım ve pazar alanları arayışlarındaki rekabet ile şehirlerde kurulacak olan elektrik fabrikaları ve şehrlerin elektrik şebekeleri üzerinde belirleyici rol üstlenmişlerdir. Osmanlı coğrafyası üzerinde Tarsus, İzmir, Beyrut gibi şehirlerde kurulan küçük ölçekli santrallerin, elektrik üretimi alanında kapasitenin altında kaldığı bahsedilmiştir. 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı'da bulunan şehirlerin altyapı uygulamalarında yabancı sermayeleri Osmanlı üzerinde daha fazla söz sahibi olunmasına sıcak bakılmadığı incelenmiştir. İstanbul için 1870'lerden itibaren şehre elektrik hizmetlerinin gelmesi gündeme gelse de, bu uygulamanın ikinci meşrutiyetin ilanından sonra değerlendirildiği ve Osmanlı şehirlerinin modern bir dokuya kavuşması fikriyle nasıl uygulanacağı konusunun hız kazandığı bahsedilmiştir. Şehrin farklı bölgelerinde aydınlatma ve ısınma ihtiyacının karşılanması üzerine kurulan gazhaneler, 1900'lere gelindiğinde artan ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kalmaya başlamışlardır. Dolayısıyla şehre elektrik enerjisinin sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaya başlamıştır. İstanbul'da 1910 yılında elektrik santrali kurulması için ihale düzenleneceği duyurulmuş, teklifler arasında en uygunu olarak Avusturya-Macar Ganz şirketininki değerlendirilmiştir (İleri, 2021).

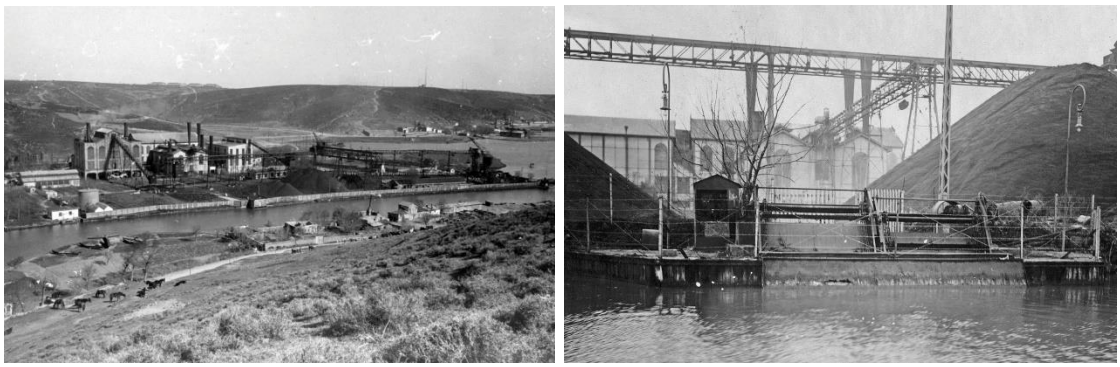

Şekil 43. 1920 Yılında Silahtarağa Elektrik Santrali görünüşler

İstanbul boğazına açılma ve su taşımacılığına imkan sunması potansiyellerini barındırması ile Alibeyköy ve Kağıthane derelerinin döküldüğü Haliç bitiminde yer alan

Silahtarağa bölgesindeki bir arazi seçilmiştir. Termik Santralin inşa kararlarıyla birlikte elektrik iletimindeki enerji kayıplarının azaltılması adına diğer sanayi tesislerinin de yakın çevrelerinde yoğunlaşmasını sağlamıştır (İleri, 2021).

Şekil 44. Silahtarağa Elektrik Santrali havadan görüntüsü

İnşaatına 1910 senesinde başlanan Osmanlı'nın ilk elektrik santrali 1947 yılına kadar fonksiyonunu devam ettirmiş, 1986 yılında da santral işlevini kaybetmiştir. Fabrikayı oluşturan yapıların çoğunun tasarımcısının Terziyan Efendi olduğu bahsedilmekteir. Günümüzde Hukuk Fakültesi olarak kullanılan fabrikanın ikinci santral yapısı, Seyfi Arkan tarafından tasarlandığı ve cephe özellikleri santral yapısının özgün karakteriyle uyumlu olarak ele alındığı bahsedilmiştir (A. Cengizkan, 2000; Sayın, 2019).

Şekil 45. İşlevini kaybetmesi sonucu atıl kalan Silahtarağa Elektrik Santrali

Yapı günümüzde konum olarak karayolu, denizyolu ve raylı sistemle ulaşımın sağlandığı şehrin ortasına yakın bir yerde bulunmaktadır. Arazi üzerinde bulunan ağaç dokusu arasında kalan boşluklar üzerinden önceki mevcut yapı izlerinin tespit edildiği ve arazideki korunacak yapıların rölöve çalışmalarıyla belirlendiği bahsedilmiştir. Ağaç dokusu ve fabrika kompleksinin genel yerleşim düzenini koruması düşünceleriyle yeni yapılacak olan uygulamalarda da bu alanlara yerleşildiği incelenmiştir (Sayın, 2019).

Kompleks yapı özellikleri açısından iki tür yapı içermektedir. Bulunduğu dönemde ortak üslubun tarzıyla uygulanan kazan daireleri ve tribün yapıları ilkini oluşturmakta, lokal bloklar şeklinde uygulanan yönetim ve lojman yapıları da yerel özellikleri barındırması ile diğer türü oluşturmaktadır. Yapıya uygulanan yeni müdahalelerde mevcut tutumlarla yarışmayacak, eski malzeme ve ayrıntılardan izler taşıyan yaklaşımın benimsendiği bahsedilmiştir. Eğitim yapılarının eski yapı izlerinden elde edilen veriler ve yeni işlevin ihtiyaçları doğrultusunda türeyen aksların oluşturduğu düzen üzerine kurulduğu bahsedilmiştir (Sayın, 2019). Dönüşüm projesinde yapı ele alınırken restorasyon, yeni bina ekleme gibi farklı noktalarının farklı bürolara uygulatılarak, Santralistanbul adıyla eğitim, kültür ve sanat alanında dönüşümü yapılmıştır.

Türkiye'de gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları arasında, kültür ve sanat alanında değerlendirilen en kapsamlı örnekler arasında Santralistanbul Projesi yer almaktadır ve Proje Türkiye'nin ilk endüstriyel arkeoloji müzesini bulundurmaktadır ("Santralistanbul", 2022). Santralistanbul'da proje kapsamında eğitim yapıları, mimarlık fakültesi, hukuk fakültesi, çağdaş sanatlar merkezi, enerji müzesi ve yeme içme mekanları yeniden işlevlendirilerek değerlendirilmişlerdir.

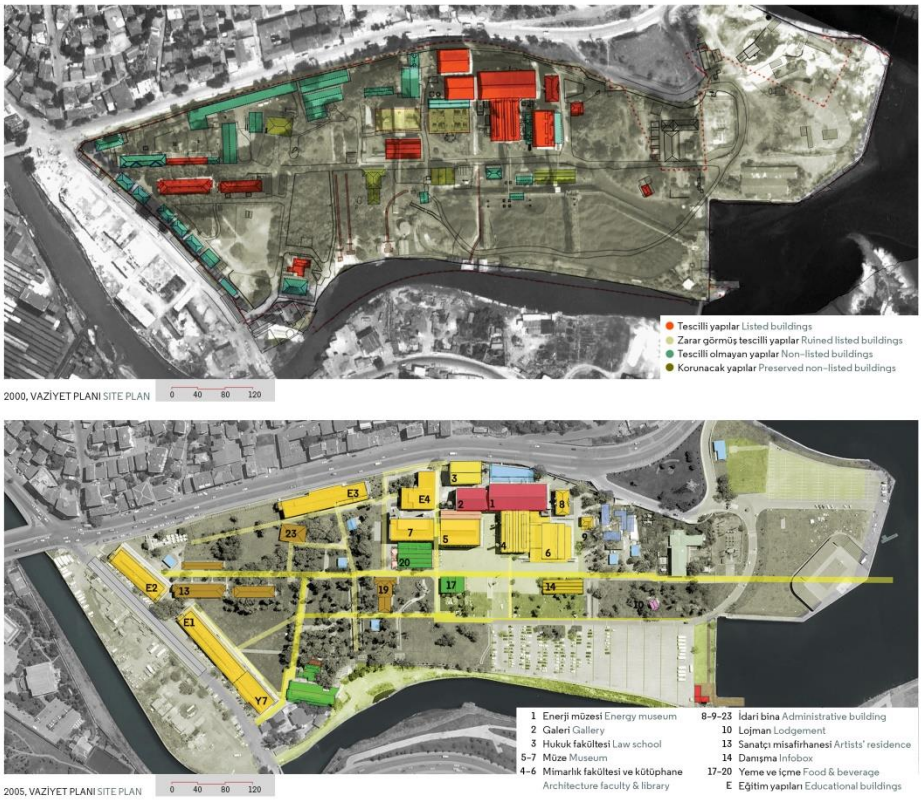

Şekil 46. Santralistanbul yerleşkesi yapı durumu (üstte) yerleşim planı (altta)

	Sene	Tipoloji
Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi	2007	Kültür
Santralistanbul Eğitim Yapıları	2007	Eğitim
Santralistanbul Yeme İçme Mekanları	2007	Ticari
Santralistanbul Enerji Müzesi	2007	Kültür
İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	2013	Eğitim
İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2014	Eğitim

Şekil 47. Santralistanbul yapıların uygulanma tarihi ve tipolojileri

- Santralistanbul Eğitim Yapıları

Santralistanbul yerleşkesinde inşa edilmiş yeni yapıların oluşturduğu eğitim yapıları, yerleşke içerisindeki mevcut eski yapı detaylarının izleriyle inşa edildiği incelenmiştir (Sayın, 2019). Yeni yapıların mevcutta bulunanlara benzemeyen tasarım yaklaşımıyla ele alınarak uygulandığı görülmektedir. Yapılar mevcutta var olan eski yapı izlerinin üzerinde yeni çağın tasarım anlayışıyla konumlandırılmışlardır.

Şekil 48. Santralistanbul Eğitim Yapıları (EK 1)

- İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Yerleşke içerisindeki 4 ve 6 numaralı (şekil:46) kazan daireleri yapıları, 1914 senesinde inşa edilmiş, özel yapı ve endüstri mirası kapsamı altında değerlendirilen yapıların, koruma kararları bulunmaktadır. 1989 yılında işlevini kaybeden yapıların 2004 yılında üniversite işleviyle yeniden kullanıma sunulması düşünceleriyle koruma ve yapının yıkılmaması gibi konularda çalışmalara başlandığı incelenmiştir. Uzun bir süreç sonucunda 2013 yılına gelindiğinde bu iki yapı üzerinde yalnızca onaylı olarak söküm ve güçlendirme işlemleri uygulanabildiği bahsedilmiştir (Sayın, 2019).

Bu iki yapı mimarlık fakültesi olarak değerlendirilmiş, 4 numaralı yapıda stüdyolar, maket yapım atölyeleri ve sergi alanları bulunmakta; 6 numaralı yapıda da kütüphane, jürilerin gerçekleştirileceği alan, ortak ve lisansüstü stüdyoları ile öğretim üyelerinin odaları bulunduğu incelenmiştir (Sayın, 2019).

Şekil 49. Mimarlık Fakültesi dış mekan (solda) ve iç mekan (sağda) görseli

Mevcut yapıların ilk uygulamasında yapılan yapı kabuğu, yalnızca yapı içerisindeki kazanların korunması amaçlarıyla uygulanmıştır. Yeniden işlevlendirme çalışmalarında ele alınan yapılar günümüzün yapı şartlarında aranan yeni konfor şartlarının sağlandığı; mevcut cephelerin iç mekanla temas ettiği kısımda, cephe açıklığı ve yapı içerisinde yeni eklenen döşeme uygunluğuna göre duvar ve doğrama sistemleri geliştirilmiştir (Sayın, 2019).

İç mekanda yapılan yeni düzenlemelerde yapıya güçlendirmeler uygulanmış yeni çelik strüktürün sağladığı olanaklar dahilinde yapının özgün ruhunun desteklenmesi üzerine galeri boşlukları bırakıldığı bahsedilmiştir. Zemin katın sahip olduğu ortak kullanım mekanları arasında bağlar oluşturulmuş ve iki yapı birlikte çalıştırılmıştır. Bu aşamada

yapının ileriye dönük uygulanması amacıyla tasarlanmış bir yapı olan konferans salonu ile yapılar arasında bağlantı noktalarının arttırılması da değerlendirilmiştir. Bu iki yapının geçmişin izine saygılı olarak ve yeni olanın hissettirildiği bir anlayışla yaklaşıldığı dönüşüm süreçlerini tamamlaması sağlanmıştır (Sayın, 2019).

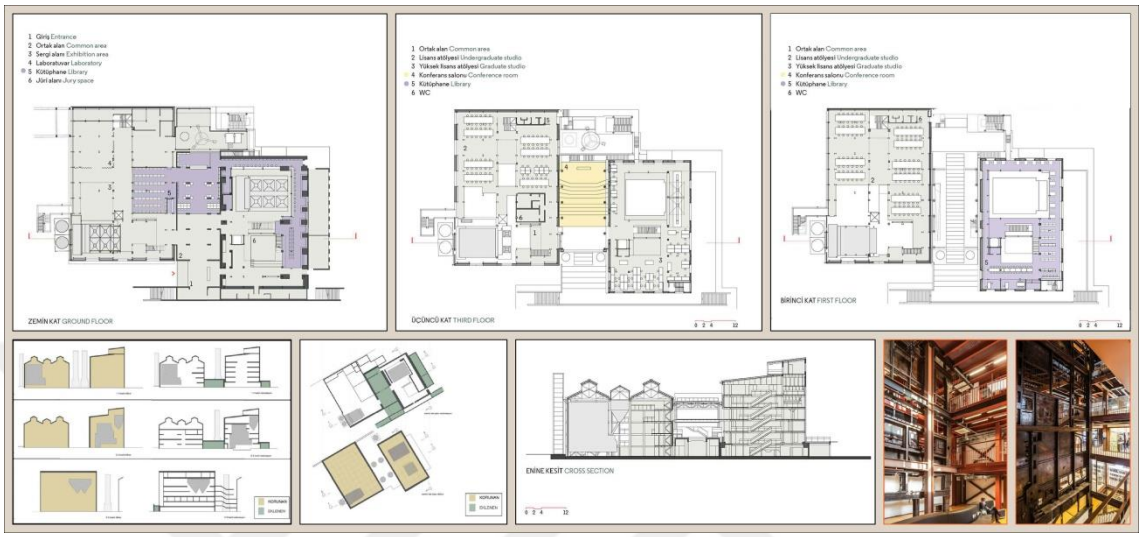

Şekil 50. Mimarlık Fakültesi kat planları ve kesiti (EK 2)

- İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Öğrenci merkezi işleviyle değerlendirilmek üzere projelendirmeye başlandığı bahsedilen yapı için, ilerleyen süreç içerisinde Hukuk Fakültesi olarak değerlendirilme kararı alınmıştır. Yapıya yüklenecek yeni işlevin sahip olması gerekenler ile yapının sahip olduğu mevcut potansiyelleri arasında oluşan uyumsuzluklar sonucunda yapının daha çok müdahaleye maruz kaldığı bahsedilmiştir. Yapı içerisindeki özgün mekan olarak değerlendirilen enerji türbinlerinin konumlandığı mekan, yeni işlevde en geniş hacimle bulunması gereken mahkeme salonu mekanına dönüştürülmüştür. Uygulama sonrası oluşan bu yeni mekan, alışılagelmiş bir mahkeme salonunun sahip olduğu mekânsal özelliklere ters olarak, enine daha uzun olarak bulunmaktadır (Sayın, 2019).

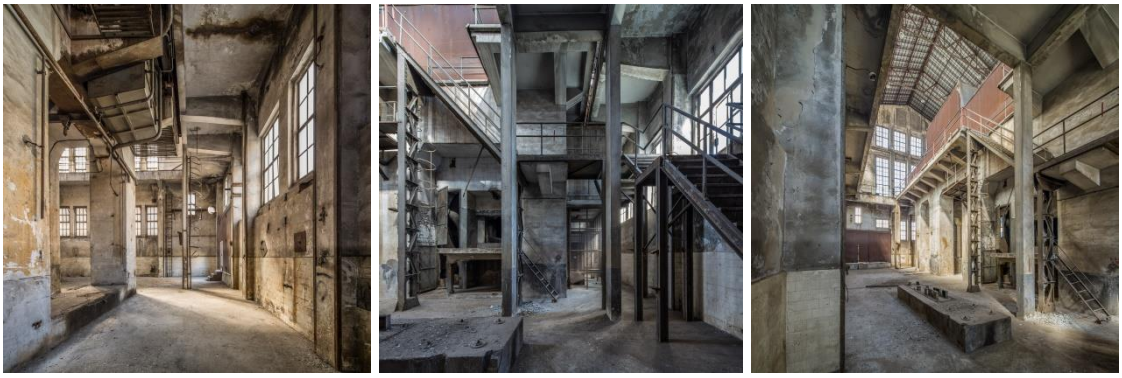

Şekil 51. Hukuk Fakültesi dönüşüm öncesi iç mekan görselleri

Yapı içerisinde yeni oluşturulan mekanların en, boy ve yükseklik oranları, koruma kavramı üzerinde durulan hassasiyetle genel algılarda yer alan bir mekanda aranan boy oranlarından farklılık gösterecek şekilde sonuca ulaşıldığı incelenmiştir (Sayın, 2019).

Şekil 52. Hukuk Fakültesi mahkeme salonu iç mekan görseli ve kesiti (EK 3)

Yapıya uygulanan müdahalelere, çelik güçlendirmelerin yapıldığı ve gezi iskelesinin eklendiği iki temel yaklaşım şeklinde değinilmiştir. Yapıya sonradan eklenen merdiven ve baca ögelerinde, sonradan eklendiği anlaşılabilecek izleri barındıran seçimlerle oluşturulduğu bahsedilmiştir (Sayın, 2019).

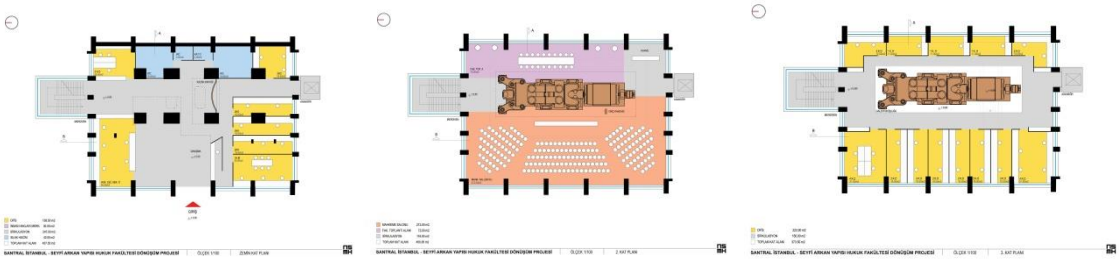

Şekil 53. Hukuk Fakültesi zemin, 2. Ve 3. kat planları (EK 3)

- Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Merkezi

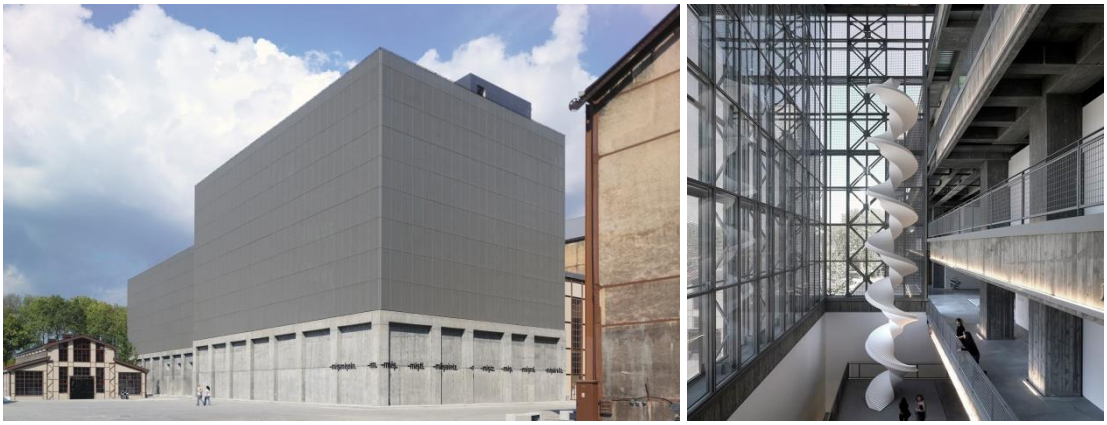

Şekil 54. Çağdaş Sanatlar Merkezi dış mekan (solda) ve iç mekan (sağda) görseli

Kazan dairelerinin oluşturduğu iki yapı için yenileme işlemlerinden önce bir yapının bazası, diğerinin temel izlerinin bulunduğu 5 ve 7 numaralı (şekil:46) yapılardan oluşmaktadır. Mevcut izlerle ve yapının eski proje verilerinden sağlanan yapı yüksekliği verileri doğrultusunda büyüklüğün ve yüksekliğin tekrar edildiği bir kütle oluşturulmuştur. Eski yapı kütlesinin betonarme ayaklarının üzerine çelik kabuk geçirilerek oluşturulan yarı geçirgen kütlenin, aktif bir fener izleniminin sağlandığı bahsedilerek gündüz yapı içerisinden dışarının izlendiği, gecede yapının dışından iç mekandaki hareketliliğin izlendiği tasarım yaklaşımıyla, yenilikçi yapım malzemeleri kullanılarak yapılar dönüştürülmüştür (Sayın, 2019).

Şekil 55. Çağdaş Sanatlar Merkezi gündüz (solda) ve gece (sağda) görünümü

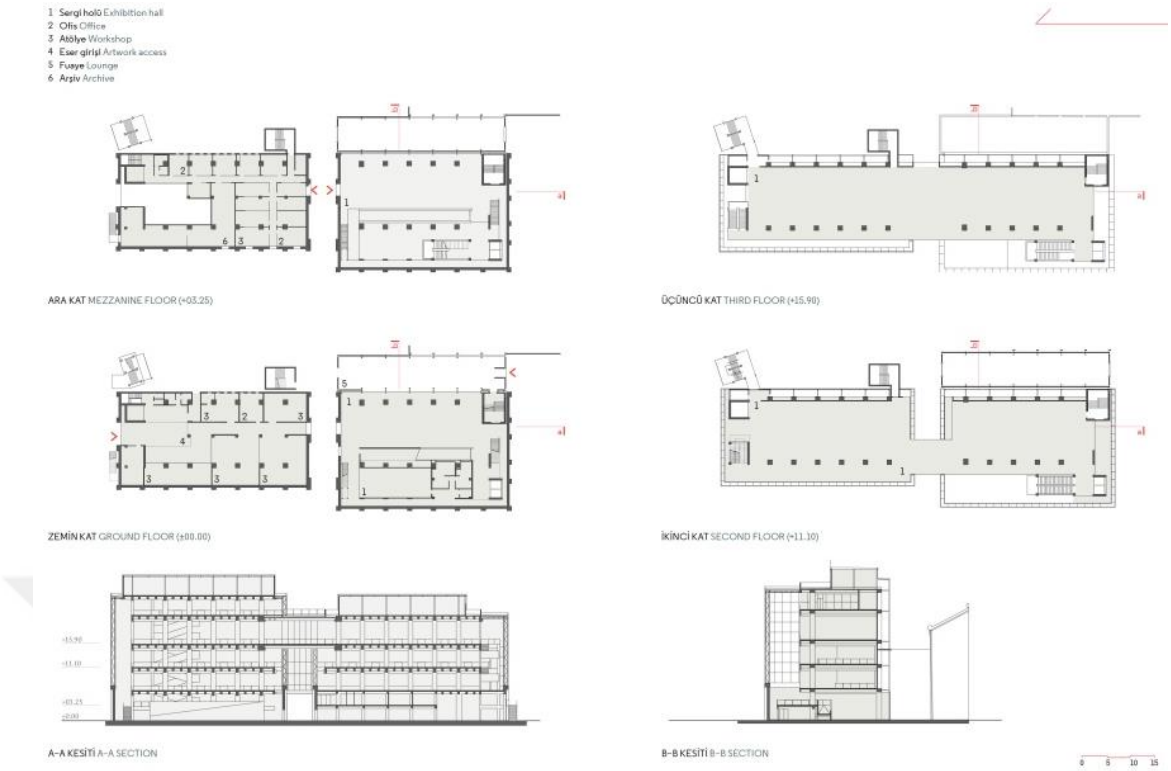

Şekil 56. Çağdaş Sanatlar Merkezi plan ve kesitleri (EK 4)

- İstanbul Bilgi Üniversitesi Enerji Müzesi

Silahtarağa Termik Santralinde bulunan elektrik üretiminin ve şehre dağıtımının kontrol edildiği odaların bulunduğu makine daireleri Enerji Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Günümüzde müze içerisinde elektrik üretiminde kullanılan, bulunduğu dönem içerisinde ileri teknoloji ürünü sayılan makine ekipmanları müze içerisinde sergilenmektedir. Yapı içerisinde ayrıca enerji deneylerinin yapıldığı, oyun alanları, atölye faaliyetleri, film gösterileri, seminer ve sergi mekanları kullanıma sunulmaktadır ("Santralistanbul", 2022; Topcuoğlu, 2015).

Şekil 57. Enerji Müzesi işlevsiz (solda) ve mevcut (sağda) hali

1 ve 2 numaralı (Şekil:46) yapıların oluşturduğu yapıların enerji müzesine dönüşü sırasında; yeni kullanımda insan sağlığına olumsuz etkiler oluşturacak parçaların temizlenmesi ile ortaya çıkan zeminin seviyesinin eşitlenmesi için kalıcı bir uygulama olan betonarme döşeme ve derin havuzların üzerinin de değiştirile bilirliğe imkan sunan metal ızgara sistemi ile kapatıldığı bahsedilmiştir (Kaşlı, 2009). Döşeme için yapılan müdahalelerin 4 farklı şekilde uygulandığı ve bunların; mevcut şeklinde özgün halinin korunması, kullanılamayacak yıpranmaya sahip olanın benzer malzeme ile tekrarlanması, mevcutta var olmayıp müdahale aşamasında eklenmesi ve var olanın kaldırılması olarak incelenmiştir (Kaşlı, 2009). Yapıya yüklenen yeni işlev doğrultusunda gerçekleştirilen müdahalelerde mekanik ekipmanı ziyaretçilerin görüş düzleminde sunulması için yapı içerisinde gezi iskelesi, basamak ve asansörle sağlanan bir dolaşım ağı oluşturulmuştur ("Santralistanbul", 2007).

Şekil 58. Enerji Müzesi iç mekan görselleri

Avrupa Müze Akademisinin 2012 yılında düzenlediği törende Enerji Müzesi, DASA Ödülüne layık görülmüştür ("EnerjiMüzesi", 2012).

- Santralistanbul Yeme İçme Mekanları

Elektrik santralinin özgün işlevinde yemekhane olarak kullanılan kafeterya 1 yapısı üniversite öğrencilerinin kullanımı için yemek salonu olarak değerlendirilmiştir. Yapı zamanla genişleyebilme potansiyeline sahip olmakla ve bu potansiyel, projede yer seçimi konusunda önemli bir girdi olarak değerlendirilmiştir. Yapının dayanıklı ve yeterli olmayan koşullarda bulunması üzerine, yıkılan eski yapının özgün izleri üzerine, yeni malzeme ve teknik kullanılarak yerleştirilmiştir. Dere kenarında konumlanan yapıya zamanın ilerlemesiyle eklemeler yapılarak, yeni yüklenen işlev üzerinde kullanım kolaylığı sağlanmaya çalışılmıştır. Bina yanında konumlanan ve koruma kararı bulunan eski yapı ile açık ve yarı açık mekânsal organizasyonları birlikte oluşturmaktadır (Sayın, 2019).

Şekil 59. Kafeterya 1 yapısı görseli (solda), plan ve kesiti (sağda) (EK 5)

Günümüzde özgün haliyle bulunan 20 numaralı (şekil:46) kafeterya 2 yapısı, lokanta işleviyle değerlendirilmiştir. Yapının eski parçalarının sökülüp yeniden takılması üzerine büyük bir bölümünün yeniden yapıldığı incelenmiştir. Sanayi yapılarının zamanın ilerleyişiyle ihtiyaçlar doğrultusunda büyüme potansiyeli barındıran özelliğinin kullanılması ile yapı, iki ucunda eklemelerin yapılması ile uzatılmıştır (Sayın, 2019).

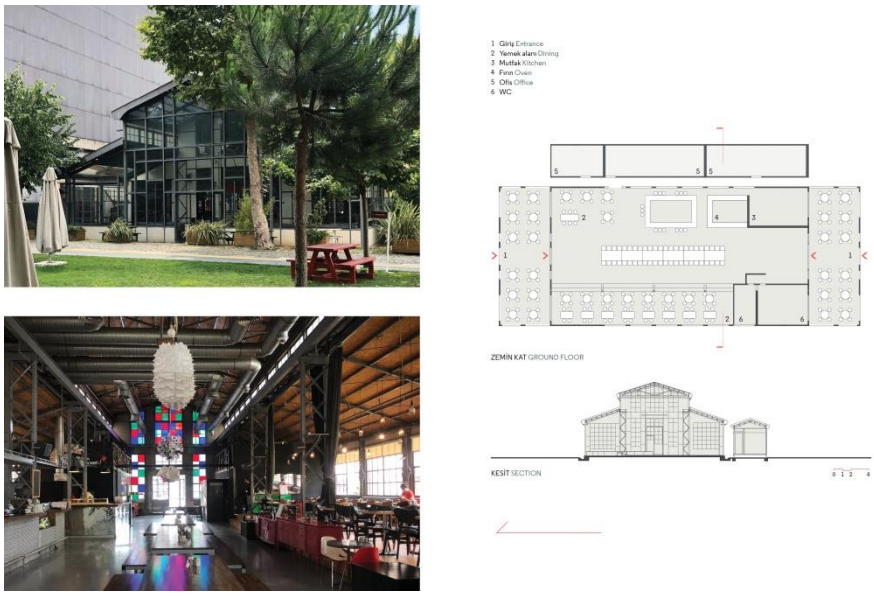

Şekil 60. Kafeterya 2 yapısı görselleri (solda), plan ve kesiti (sağda) (EK 5)

17 numaralı yapı olan (şekil:46) kafeterya 3 yapısına projelendirme aşamasında araştırma, çalışma ve sergileme işlevlerinin yüklenmesi düşünülmüş fakat alınan son kararlar doğrultusunda lokanta işlevleri yüklendiği bahsedilmiştir (Sayın, 2019).

Şekil 61. Kafeterya 3 yapısı görselleri (solda), plan ve kesiti (sağda) (EK 5)

Haliç bölgesinde bir kültür havzası oluşturma amaçlarıyla sanat, eğitim, spor, barınma gibi çeşitli işlevlerin yüklenmesi ile dönüştürülen Santralistanbul sergilediği mekanik donanımlarla birlikte, mekanın da sergi objesi olarak değerlendirildiği bir duruma gelmiştir (Topcuoğlu, 2015).

3.4.4. Tantavi Ambarı

Konya İlinin Meram İlçesinde (İstasyon) Ferit Paşa Caddesi üzerinde bulunan tantavi Ambarı şehrin ticari hayatında uzun süre aktif rol oynamıştır (E. Yılmaz, 2018). Konya'ya İstanbul-Bağdat demiryolu projesinin ulaşması sonucunda istasyon yapısının yakın çevresine ihtiyaçlar doğrultusunda otel ve ambar yapıları uygulanmıştır. Yapı Tantavi Hafız Ragıp Efendi tarafından 1903 senesinde yaptırılıp işletilen Tantavi Ambarı ismini Mısır'ın Tanta şehrinde eğitim alan kurucusunun lakabından almaktadır (Duran, Apa, Bozkurt ve Çetinaslan, 2006).

Tren istasyonuna yakın bir konumda bulunan ambar özgün işleviyle diğer şehirlere aktarılacak eşya ve tahılların depolanması amaçlarıyla kullanılan bir yapıdır ve 1990 yılında tescillenmiştir (E. Yılmaz, 2018). Yaklaşık olarak 24.00x37.00 metre ölçülerinde bulunan dikdörtgen planlı yapının kuzey ve güney cephelerinde, cepheye ortalı şekilde konumlandırılmış iki adet giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapıları

arasında oluşturulan yaklaşık 6 metre genişliğe sahip koridor üzerinde karşılıklı olarak sıralanmış 6 adet depo ve yönetim mekanları bulunmaktadır (Duran ve diğerleri, 2006). Karşılıklı olarak konumlandırılan yarım daire kemerli giriş kapıları yük araçlarının yapı içerisine giriş ve çıkış imkanı sunacak şekilde tasarlanmıştır (Durmuş, 2019).

Şekil 62. Tantavi Ambarı kuzey cephe görünüş (solda), çizimi (sağda)

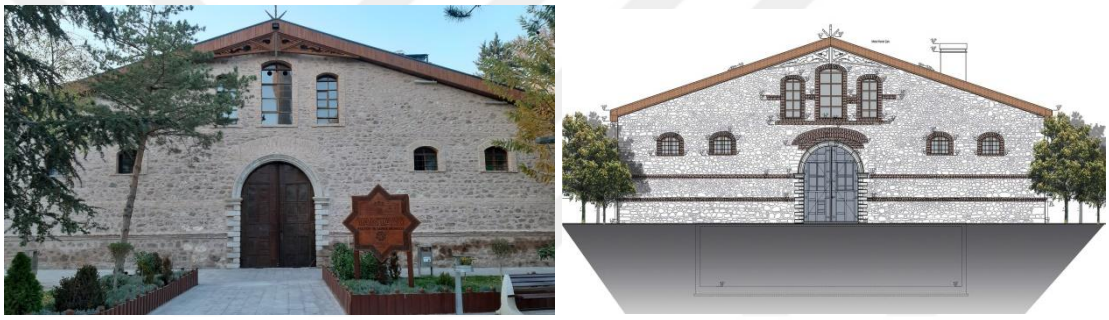

Şekil 63. Tantavi Ambarı güney cephe görünüş (solda), çizimi (sağda)

Ana duvarlar moloz taş ile örtülmüş; hatıl ve söve şeklinde tuğla ve taş malzemeleri kullanılmış ve kapıyı oluşturan kanatların demir saçtan yapılmıştır. Yapı beşik çatı ile örtülü olup özgün halinde demir destekli ahşap makaslı sistemle uygulanmış ve Marsilya tipi kiremit kullanılarak kaplanmıştır. Giriş cephelerindeki kapı açıklılarının etrafında uygulanan kemerlerde izlenen yarım daire formu, bu hizadan dışarı taşan kilit taşlarında ve dik eğimli çatısında Avrupai tasarım özelliklerini barındıran barok görünümlere rastlanmaktadır (Bozkurt, 2014; Duran ve diğerleri, 2006). Giriş cephelerini oluşturan kuzey ve güney cephelerinde kapı üzerinde çatı alınlığında üçer adet büyük ölçekli pencereler yerleştirilmiştir. Kuzey cephesinde girişin iki yanına dikdörtgen formlu ikişer adet büyük ölçekli pencereler, güney cephesinde ise üst sırada basık kemerli ikişer adet küçük ölçekli pencereler yerleştirilmiştir. Yan cephelerde üst sırada konumlanış basık kemerli ve küçük ölçekli pencereler ile birlikte kuzey cephesine yakı tarafta dikdörtgen formlu bir pencere bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu

pencereler kesme taş, küçük ölçekli pencereler ise tuğla söveli şeklinde uygulanmıştır (Durmuş, 2019; Yalaz ve Yaldız, 2020).

Yirminci yüzyılın başlarında Konya şehrinin ticari ortamında dışa açılan önemli bir yapı görevini üstlenen yapı, aynı yüzyılın ortalarına kadar işletilmiş, sonrasında uzun bir süre boyunca boş ve bakımsız kalmıştır (Bozkurt, 2014; Duran ve diğerleri, 2006).

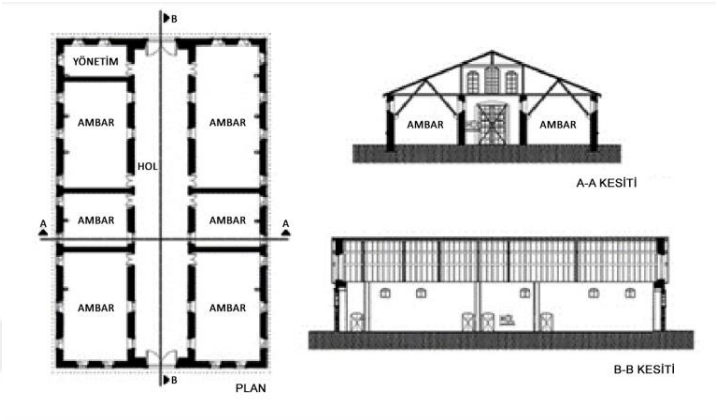

Şekil 64. Tantavi Ambarının özgün plan ve kesitleri

Kaynak: (Yalaz ve Yaldız, 2020)

Yapının 1990 yılı sonrasında bölme duvarlarının kaldırıldığı ve çatı örtüsünde tamamen çelik makaslı sisteme (Şekil:66) çevrildiği bahsedilmektedir. 1993 yılında yapının kültür merkezi, kütüphane ve sağlık ocağı gibi farklı işlevlere dönüştürülmesi için farklı kurumlar tarafından Koruma Kurulu'na başvurularda bulunulmuş ve sonuç olarak yapının onarılması ile kültürel amaçlı işlevlerle kullanılmasına karar verilmiştir. Yapının belediye tarafından koruma ve restorasyon çalışmalarına 2018 yılında başlanarak 2019'da tamamlanmıştır. Yapıya yüklenen yeni işlev doğrultusunda kültür ve sanat merkezi olarak sergi, sempozyum, konferans, defile ve müzayede etkinliklerinde kullanılmak üzere şehre yeniden kazandırılmıştır (Yalaz ve Yaldız, 2020).

Şekil 65. Tantavi Ambarının kuzeybatı (solda) ve güneydoğu (sağda) cepheleri

Belediyeden sağlanan veriler doğrultusunda yapının restorasyonu ile mevcut sorunların giderilmesine yönelik uygulanacak müdahaleler için; özgün halinde bulunup zamanla kaybolan su basman üstü sıva tabakası cephelerin temizlenmesinin ardından horasan harcı kullanılarak yenilenmesi, cephede izlenen hatıl ve nişlerdeki tuğla malzemeleriyle birlikte söve ve nişlerdeki taş malzemelerindeki kırık veya eksikliklerin aynı malzemenin kullanılması ile tamamlanması, cephede bulunan çatlak ve açılmalara yapıyı güçlendirmek adına enjeksiyon veya dikiş yöntemlerinin uygulanması, harap durumda olan pencere doğramalarının ve demir parmaklıkların aynı malzemelerin kullanılması ile yenilenmesi, girişte bulunan demir kapıların ıslah edilmesi, yeni işlevin kullanım ihtiyacına cevap verecek müdahalelerin uygulanması, yeni işlev ile bağdaşmamakla birlikte yalıtım sorunu bulunan çatı örtüsünün çelik malzemesi kullanılarak yenilenmesi, yağmur suyunun aktarılması sorununun çözümü için dere ve olukların yeniden oluşturulması, özgün yapıda bulunan duvar bölmelerini temsilen özgün konumlarında moloz taş duvar ile çıkıntıların oluşturulması işlemlerinden bahsedilmiştir (Durmuş, 2019).

Tantavi ambarının kültür ve sanat etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi doğrultusunda, yüklenecek olan yeni fonksiyonun işlevselliğinin sağlanması için yapılan müdahaleler için; dış duvarların özgün halde korunması, yeni inşa edilen çelik çatıyla birlikte ve kitap kafe işleviyle kullanılmak üzere oluşturulan asma katın yapı içerisine eklenen çelik strüktür ile taşıtılması, ihtiyaç duyulan gerekli ek mekanlar için yapı içerisinde bodrum katın oluşturulması uygulamaları bahsedilmiştir (Yalaz ve Yaldız, 2020).

Şekil 66. Ambarının atıl durumdaki zemini (solda) ve müdahale aşaması(sağda)

Şekil 67. Farklı kullanımlarla Tantavi Ambarının mevcut iç mekan görselleri

Plan düzleminde yapıya uygulanan müdahalelerde; yeni kullanımda gerekli olan mekanlar için sanatçı odalarıyla birlikte mutfak, ıslak hacim ve teknik birimin yeni eklenen bodrum katta oluşturulduğu incelenmiştir (Yalaz ve Yaldız, 2020).

Yeni fonksiyona göre düzenlenen zemin katta giriş holünde bulunan danışma, ofis, toplantı salonu, çok amaçlı salon mekanları ve sirkülasyon alanı yer almaktadır. Yapı içerisine aktif kullanıma sunulan kitap kafe sonradan eklenen asma katta bulunmaktadır (Yalaz ve Yaldız, 2020). Yapının asma kat planının hizası zemin kat planında (Şekil:69) belirtilen kırmızı aks ile sınırlanmıştır.

Şekil 68. Tantavi Ambarının mevcut asma katı (solda) ve asma kattan çok amaçlı salon (sağda) görünüm

Şekil 69. Tantavi Ambarının mevcut planları

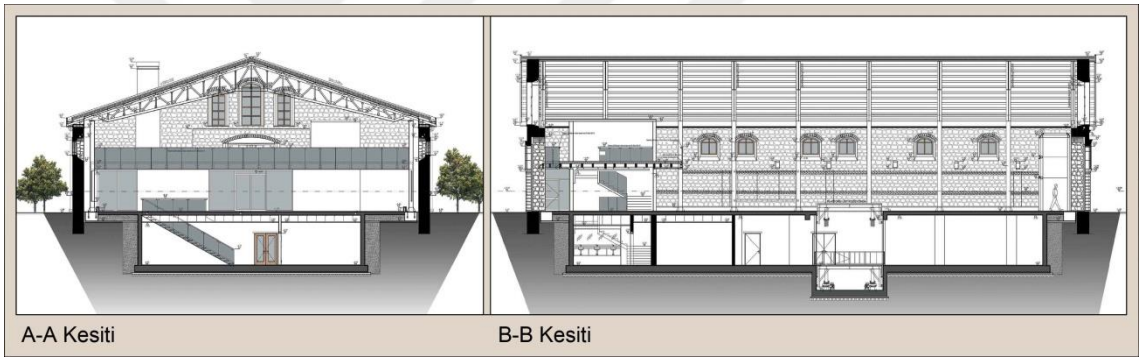

Şekil 70. Tantavi Ambarının kesitleri

Taşıyıcı sistem üzerinde uygulanan müdahalelerde yapının duvarlarının yığma yapım sistemi ile oluşturulmasıyla yapının taşıyıcı sistemi olarak da değerlendirilmekte ve özgün haliyle bulunmaktadır. İç mekanı oluşturan özgün duvar bölümlenmelerinin ne zaman yıkıldığı bilinmemekte ve yeniden işlevlendirme sürecinde yeniden uygulanmamıştır. Yeni eklenen çatı, iç mekanda görsel bütünlüğün sağlanması amacıyla oluşturulan çelik taşıyıcı sistem tarafından taşıtılmaktadır. Zeminin kazılması ile oluşturulan betonarme hatıllar üzerine çelik taşıyıcı sistem sabitlenmiş, oluşturulan bu çelik taşıyıcılı çerçeveye asma kat eklenmiştir (Yalaz ve Yaldız, 2020).

Binanın yapısal elemanlarını oluşturan müdahalelerin incelenmesinde özgün zemini döşeme malzemesi taş kaplama olarak gösterilmiş ve bu malzeme güney girişinin bir kısmında özgün haliyle korunmuştur. Eklenen yeni bodrum kat müdahalesi sonucunda

zemin katı oluşturan döşeme, betonarme mantar döşemeye dönüştürülmüş ve seramik malzemesi ile kaplanmıştır. Yeni eklenen asma kat çelik trapez döşeme sistemiyle oluşturulmuş ve seramikle kaplanmıştır. Radye temel kullanılarak oluşturulan bodrumda kullanılan hacim tavanlarında boya ve asma tavan uygulamaları, zeminde ise gerekli yalıtım uygulamalarından sonra seramik ile kaplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Yapıda sonradan oluşturulan yeni katlar arasında ulaşım sağlanması amacıyla iki adet çelik konstrüksiyonlu merdiven yapıya sonradan eklenmiştir. Zemin katta oluşturulan mekanların işlevsel olarak birbirinden ayrımının sağlanması için yeni iç duvar bölümlemeleri uygulanmıştır. Kuzeyde bulunan giriş kapısının bulunduğu iç mekanda çelik ve cam strüktürden oluşan rüzgarlık eklenmiştir. Bodruma eklenen yeni hidrolik asansör ile çok amaçlı salonda yükseltilen platformla sahne oluşturulmaktadır (Yalaz ve Yaldız, 2020).

Yeni işlevin gerektirdiği servis sistemlerinde yapının mekanik havalandırılması için havalandırma kanalları eklenmiştir. Yapıya farklı amaçlarla tepeden ve yerden aydınlatma elemanları eklenmiştir (Yalaz ve Yaldız, 2020).

Yapılan müdahaleler sonucunda yapıya eklenen yeni yapım elemanlarının, özgün yapıyı oluşturan yapı ögelerinden ayırt edilebilir özellikte tercih edildiği incelenmiştir. Yapıya eklenen güncel malzeme özgün yapı ile aykırı olmayacak şekilde bir arada uygulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapıda geri dönüştürülebilir müdahalelerin uygulandığı bahsedilmiştir (Yalaz ve Yaldız, 2020). Yapının yeniden işlevlendirme çalışmaları sırasında yapı çevresinde bulunan parkta belediye tarafından yeniden projelendirilerek düzenlenmiştir. Yeni oluşturulan nezih ortam ile yeni kullanıcıları bu alan çekmektedir. Yeni fonksiyon yüklenmesi ile şehre yeniden kazandırılan ambar yapısı da sunduğu yeni kullanım olanakları ile kentli bireye, bulunduğu çevreye ve şehre önemli katkılar sağlamaktadır.

3.5. Bölüm Sonucu

Zamanın ilerleyen sürecinde değişen olgular mekanı etkileyerek değişimleri de beraberinde getirmişlerdir. Geçmiş dönemlerde aktif olarak kullanılan bir mekan günümüz yaşantısında değişen süreçlerin etkilediği şartlarla işlevini kaybederek aktif rol oynayamamakta ve atıl durumda kalabilmektedir. Endüstri süreçlerinin, endüstri yapıları üzerindeki etkileriyle bu yapılar da değişim ve gelişime uğramışlardır. Endüstri

uygarlığı hakkında bize bilgiler veren bu alanlar yaşanılan şehrin geçirmiş olduğu dönemlerin kültürlerini sunmaktadırlar. Sektörün gelişmeye uğramasıyla yeni inşa edilen yapılar, bu alanda uygulanan ilk örneklerinin işlevsiz kalmalarına sebep olmuş ve devamında bu yapılar kullanım dışı kalmışlardır.

Kent merkezlerinde kalan üretim faaliyetlerinin durmasıyla terk edilmiş endüstri alanlarını tarihi ve kültürel miras olarak tanımlayarak kent dokusunda ve kentli yaşamında canlandırılması bu tez kapsamında fırsat olarak görülmektedir. İncelenen örneklerle bu yapıların yeniden yorumlanarak değerlendirilmesi ile mimari, mekânsal ve çevresel çekiciliği söz konusu olmuştur. Korunmaları ve yeniden işlevlendirilmeleri sonucunda sosyal, çevresel ve finansal sürdürülebilirlikleri ile kentli yaşamına kaliteli mekanlar sundukları ele alınan örneklerle analiz edilmiştir.

Bir yapının tehlikeli veya kötü şartlarının bulunduğu durumlarda yapı için mevcut kullanımda veya bir başka fonksiyon ile kullanıma uyarlanması seçenekleri değerlendirilmektedir. Yeniden kullanım yaklaşımlarıyla, kullanım ömrünü tamamlamış alanlara yeniden yaşam döngülerinin kazandırıldığı ve yaşayan kentliler tarafından bu alanların çağdaş yaklaşımlarla kullanımlarının sağlanmalarıyla kentli benliklerine saygı gösterildiği incelenmiştir. Yapılara yararlı kullanımların yüklenmesi ile yaşam döngüsünde yıkıma giden sürecin önüne geçildiği, Roma döneminden itibaren görülen bu yaklaşım günümüzde teknik aşamalarla ele alınan adaptasyon süreçlerine karşılık gelmektedir. Yeniden işlevlendirme sonucunda bölgede kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik alandaki değerlerin artması da izlenmektedir. Yapı hakkında incelenen analizler sonucunda farklı uygulamalara gidilen kullanım yöntemleri bulunmakla birlikte yüklenecek yeni işlevde mimari, bağlamsal ve ekonomik girdilerle bu süreçte değerlendirmeler yapılmalıdır. Bir yapı dönüştürüle bilirlik, söküle bilirlik, ayrıştırıla bilirlik, genişletile bilirlik ve esneklik özelliklerini barındırması ile yeni fonksiyon yüklenmesine uygun olarak değerlendirilmiştir. Yapıda yüklenmesi düşünülen yeni işlevde kullanılması öngörülen mekanların yeni oluşumlara karşılık verebilecek mekanlara sahip olması, bu mekanların yeni işlevin mekan hacim boyutlarını karşılaması, yeni işlevin kurgusunda bütünlük sağlanması ve bulunduğu konumda çevre verilerinin dikkate alınması gerekmektedir.

Endüstriyel mirası oluşturan yapılar; sahip olduğu konumun değerli olmaları, yeni işleve cevap verecek potansiyel hacimlere sahip olmaları, değerlendirilmek üzere boş yapı stoklarına sahip olmaları, sembolik niteliklerinin olmaları, uygulandığı dönemin tekniklerine sahip olmaları gibi etkenlerle yeniden işlevlendirme süreçlerinde potansiyel mekan olarak görülmektedirler. Yapılar farklı müdahale biçimleriyle korunmakta yeniden değerlendirilebilmektedirler. Yeniden işlevlendirilen sanayi yapılarında uygulanan yöntemin nitelikli olması için dikkat edilmesi gereken verilerle, uygulama sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara getirilen çözüm önerileri bu bölümde incelenen konular arasında yer almaktadır.

Farklı işlevlerle günlük yaşama kazandırıldığı incelenen örneklerde yapıların cazibe merkezi olarak görüldüğü ve turist çekme potansiyeline sahip yeni mekanlar olarak yaşama yeniden sunuldukları görülmüştür. İşlevini kaybeden endüstri yapıları, sahip oldukları dönemlerin teknik özellikleriyle günümüzde seyredilmeye değer mekanlar olarak değerlendirilmekte ve yeni yüklenen işlevlerle birlikte yapılar sahip oldukları potansiyelleri sergilemektedirler. Yapılara yeni işlevin kurgusuna uyum sağlaması amaçlarıyla müdahalelerin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Yeni işleve uyarlanan mekanlara yapılacak müdahalelerde sonradan eklendiği algılanabilecek uygulamaların tercih edildiği, sanayi tesislerinin gelişme potansiyeline sahip yapılar olması ile gerekli yerlerde eklerin uygulana bilineceğine ulaşılmıştır. Günlük yaşamda aktif olarak kullanılabilecek işlevlerin yapılara yüklenmesi ile yapının gündelik yaşamda kullanımın da sürekliliğinin sağlandığı görülmüştür.

4. ENDÜSTRİYEL MİRAS KAPSAMINDA KONYA YEM FABRİKASINA YENİ İŞLEV ÖNERİSİ

4.1. Konya Şehrinin Endüstri Tarihinde Yem Fabrikasının Yeri

Tarihsel süreç içerisinde Konya'nın şehir kimliğinin geçmişi 10.000 yıla ulaşmakta ve ekonomi, ticari ve şehir olma anlamında sürekliliğe de sahip olmaktadır. Konya şehrinin medeniyet üzerindeki şehirleşme hareketlerinin izlendiği ilk tarih milattan önce 8.000'lerdeki Çatalhöyük ile başlayarak tarım ve ticaretle tanışmış, bitkilerin yetişmeleri arkasındaki güç ile de dini düşünce sistemine adım atmışlardır. Çatalhöyük ile başladığı izlenen bu hareket Konya'nın Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olmasıyla devam etmiştir (Berk, 2018). Konya'nın önemli ticaret yollarının kesiştiği bir konumda olması eski dönemlerden itibaren şehrin ekonomik anlamda gelişimi üzerinde önemli rol oynamıştır. Eski dönemlerde Konya'da kervan yoluyla taşınması ile ulaşım maliyeti üretilen ürünün bedelinin önüne geçmekte, demiryolu ulaşımıyla üretim ve ürünün çeşidi artarak Konya tarımı için yapısal dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönemde kervancılar rekabete girme adına fiyatlarını yarıya indirseler de aynı durum demiryolu idaresi tarafından uygulanınca kervancılık faaliyetleri sona ermiştir (Buluş, 2014).

Tarım, hayvancılık, esnaf ve imalat alanlarında kendini gösteren şehirde Osmanlı döneminde kendi kendine yeten bir sistem üzerinden üretim yapılmakta; demiryollarının şehre gelmesiyle birlikte ticari tarımın başladığı izlenmektedir (Buluş, 2014).

Şekil 71. Eskişehir-Konya demiryolu çalışmaları (solda) ve Konya İstasyonu (sağda/1896)

Kaynak: (E. Yılmaz, 2018)

Bağdat demiryolu hattının önemli bir geçiş güzergahı üzerinde bulunması gerekçesi ve Almanların Anadolu coğrafyasına uzanma isteğiyle Eskişehir- Konya hattı 1894 yılında inşa edilmeye başlamış 1896 yılında Konya'ya ulaştığı incelenmiştir. Konya kentinin tahıl üretimi potansiyeli barındırması, ekimin gerçekleştirilebileceği geniş toprak oranlarına sahip olması ve nüfus yoğunluğunun oluşturduğu etkenlerle bu hattın oluşturulması kararları şekillenmiş ve Alman sermayesiyle inşa edilmiştir. Orta Anadolu'da bulunmasının avantajlarıyla gerçekleşen bu gelişmeler Konya kentinde tarım ve sanayi alanında yeni sonuçlar doğurmuştur. Tarım üretimi ile birlikte zirai makinelerin kullanım alanındaki artışla ürün sevkiyatının da gelişmeye başladığı incelenmektedir (E. Yılmaz, 2018). Demiryollarının Konya'ya ulaşmasıyla beraber şehirde pazara yönelik tarım anlayışı gelişmiş ekili arazi boyutlarında büyüme görüldüğü bahsedilmiştir. Ayrıca bölgedeki tarımın gelişmesini etkileyen diğer etken olarak 1878 yılındaki Osmanlı ve Rusya arasında gerçekleşen savaşın sonuçlarıyla göç eden kırımlı ve Rumelili göçmenler görülmektedir. Göçmenlerin yerleştikleri bölgelerden biri olan Konya'ya tarım aletlerinin kullanım bilgilerini paylaşmaları ile tarımın gelişmesinde etkili olmuşlardır (Buluş, 2014).

1950 senesinden sonra Türkiye'de sanayileşme girişimleriyle önemli atılımlar atılmış, kalkınma sürecine gidilmiştir. Özellikle tarım sektöründe; gelişen mekanizasyon, desteklenen çiftçi ve tarımla birlikte pazar alanının da genişlemesi ile önemli değişimler izlenmektedir. 1950'li yıllarda Konya sanayide özellikle tarım ve hayvancılık alanlarında yeni girişimlere adım atıldığı bahsedilmektedir (Buluş, 2014).

Yapı hakkında ulaşılan ilk veri olan yapının yem fabrikası olması verisinden yola çıkılarak Türkiye'de uygulanan yem fabrikalarının tarihsel süreci üzerinden araştırmaya başlanmıştır. Türkiye'de yem sanayi alanında izlenen ilk girişim özel faaliyetlerle 1955 yılında görülmüş fakat şirket varlık gösterememe sebepleriyle kısa süre içerisinde kapanmıştır. Devlet tarafından 1956 yılında kurulan Yem Sanayii Türk A.Ş. gerçek anlamdaki ilk girişim olarak değerlendirilmiş ve ilerleyen yıllarda özel sektör ile ayrı ve ortak olarak kurulan fabrika yapıları bu alanda faaliyet göstermişlerdir. Fabrikaların uygulanması düşünülen alanlar için ilk yıllarda hububat üretiminin çok olduğu, kalkınma öncelikli ve büyük yerleşim yerleri seçilmiştir. Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından yem fabrikasında kullanılacak makinalar İngiltere'den getirilmiş 1956 yılında kurulan Yem Sanayii Türk A.Ş.'ye devredilmiştir (Anonim1, 1990).

Türkiye'nin dönem koşullarına göre planlanan fabrikaların kapasiteleri küçük ve çelik iskelet sistemiyle çalışan manuel makinalar olarak bahsedilmiştir. Şirket getirilen makinalarla Türkiye'de dört adet fabrika kurmuş ve yem sanayii alanında açılan ilk fabrika 1958 yılında Ankara'da devamında aynı yılda açılan Konya'da (EK 6), 1959'da Erzurum'da ve 1960'da İstanbul'da olmak üzere kurulmuştur (Anonim1, 1990).

1996 yılında yem sanayi üzerine yayınlanan rapora göre (EK 7) listelenen yem fabrikaları incelenmiş, Konya ilinde listelenen ilk yem fabrikası için tutulan kayıt üzerinden Yem San Türk A.Ş. Konya Yem Fabrikası adıyla, konum olarak çakılharman caddesinde resmi olarak kayda geçtiği ve 1975 senesinde ruhsatlandığı incelenmiştir (Anonim2, 1996). 1973 senesinin Konya yıllığında da bölge üzerinde kamu sektöründe bir adet yem fabrikasının mevcut bulunduğu yer almaktadır (Buğdaycıoğlu ve diğerleri, 1973). Bu veriler doğrultusunda araştırmaya konu olan fabrika yapısının 1.11.1958 tarihinde Türkiye'de kurulan ikinci Yem Fabrikası olduğu verisine ulaşılmıştır.

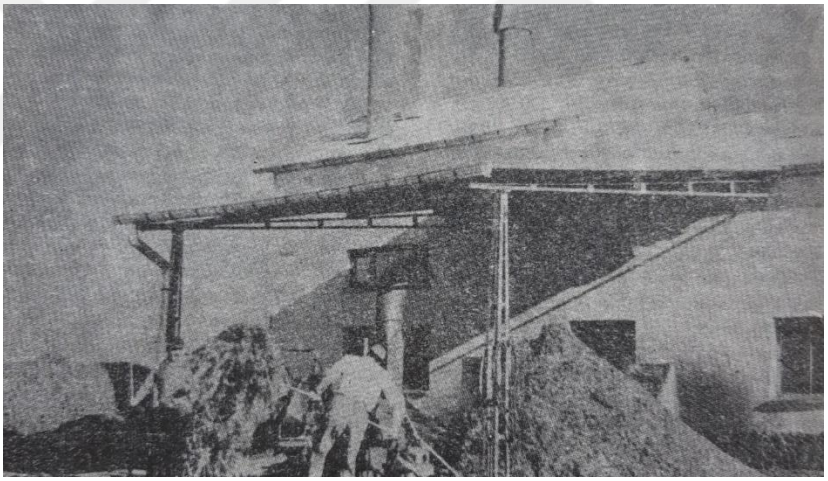

Şekil 72. 1973 Yılına ait envanterinden Konya Yem Sanayi Fabrikası

Kaynak: (Buğdaycıoğlu ve diğerleri, 1973)

Yem fabrikaları, yem için gerekli hammaddelerin alındığı farklı hayvan türlerinden elde edilecek verime göre formüle edildiği ve geçirildiği çeşitli işlemlerle belirli ölçülerde karıştırılıp ambalaj veya dökme şeklinde piyasaya sunulduğu alanlardır. Yem fabrikalarının üretim faaliyetleri içerisindeki işlemlerin gerçekleştiği bölümler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

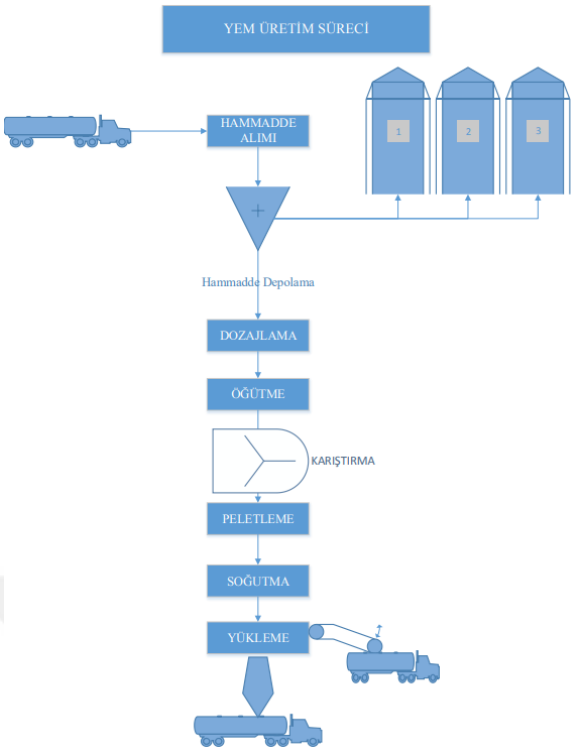

Hammadde alımı, tartılması, depolanması	Mevsime göre veya periyodik düzenlerde hammaddelerin alınarak, tartma işlemleri ve sonrasında silo veya ambalajlarda depolanma işlemlerini oluşturur.
Temizleme	Hammaddelerin içerisindeki istenmeyen maddelerden çeşitli yollarla temizlenmesi işlemidir.
Öğütme	Farklı değirmenlerin kullanılması ile hammaddelerin belirli ölçülerde öğütülmesi işlemidir.
Dozajlama	Karma yemin imal edilme süreci içindeki formulüne gerekli ölçüde kullanılacak hammaddelerin tartılması işlemini oluşturmaktadır.
Karıştırma	Farklı karıştırıcıların kullanılması ile belirli orandaki hammaddelerin karıştırılması işlemidir.
Peletleme	Piyasada ince olmalarından ötürü kullanılamayacak karma yemlerin pelet makinasında preslenerek değişik çaplarda üretilmesi işlemidir.
Melas ve Yağ Tesisatı	Karma yemlerin üretiminde kullanılacak olan melas ve yağ malzemelerinin depolanmasının, işlenmesinin ve yemlere karıştırılmasının izlendiği işlemlerdir.
Ambalajlama	Üretilen ürünlerin tartılması, çuvallara paketlenmesi, dikiş ve etiketleme işlemleri bu ünitelerin işlemlerini oluşturmaktadır.

Şekil 73. Yem Fabrikası üretim süreci (solda) ve işlemleri (sağda)

Kaynak: (Anonim2, 1996; Yiğit, 2015)

Ayrıca bir yem fabrikasını oluşturan bölümler arasında buhar tesisi, kazan dairesi üniteleri yer almakta ve üretilen ürünlerin kalite kontrolünün sağlanması içinde laboratuvar bulunmaktadır (Anonim2, 1996).

4.2. Yapı Grubunun Çevresinin İncelenmesi

Proje kapsamında incelemeye alınarak yeniden işlevlendirilmesi önerilecek fabrika kompleksi için seçilen yem sanayi yapısı Konya ilinin, Meram ilçesinde, Yenişehir mahallesinde, Şehit M. Fatih Sefitürk ve Şehit Tuğrul Köseoğlu caddeleri üzerinde bulunmaktadır. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün parsel sorgulama sitesinde Çakılharmanlar adıyla geçen caddenin adı çevre düzenlemelerinde alınan kararlarla kent bilgi sistemine göre ("Konya Kent Bilgi Sistemi", 2022) günümüzde Şehit M. Fatih Sefitürk olarak değiştiği görülmektedir. Türkiye'nin ikinci yem sanayi yapısı olduğu verisine ulaşılan (EK 6-7), Yem San Türk A.Ş. Konya Yem Fabrikası adıyla belgelerde yer alan sanayi yapısı bu tezin materyali olarak seçilmiştir. Sanayi yapısı kuzeyinde bulunan arazi üzerinde konumlanan Parkmahal sitesi ile güneyinde bulunan arazideki Altınşehir sitesi arasındaki bölgede bulunmaktadır.

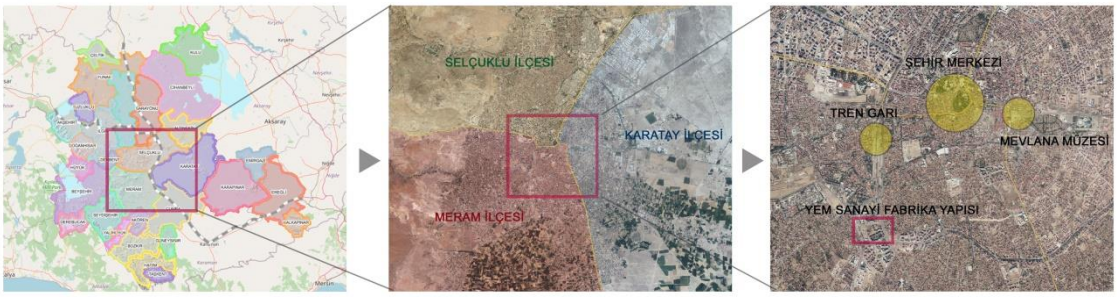

Şekil 74. Yakın ölçeğe doğru Yem Fabrikasının Konya'daki konumu

Merkeze ve tren istasyonuna yakın bir konumda bulunan sanayi yapısı tren yolu hattının yanında bulunmaktadır. Fabrika yapısının bulunduğu arazinin hava fotoğrafları üzerinden dönemsel incelenmesi sonucunda yapılan değerlendirmeler sonucunda bazı bilgilere ulaşılmıştır (Şekil:76). Yapının bulunduğu alanın çevresinde, son yıllarda büyük çaplı yapısal değişimler gerçekleştirilmiştir. Fabrika yapısının çevresinde eski müstakil konutların yıkılarak oluşturulan yeni konut alanlarıyla güvenlikli ve yüksek katlı konutların uygulandığı incelenmiştir. Sanayi kompleksinin kuzeyinde 1956 yılında hizmete açılan Konya Et ve Balık Kombinasının bulunduğu arazinin konut ve ticaret alanına dönüşümü kararı sonucunda yapı grubunun 2006 senesinde yıkımı gerçekleştirilmiştir (Korumaz ve Yarar, 2021). Arazinin kuzeyinde bulunan yapı sınırı, gerçekleştirilen bu imar planlarıyla şekillenerek günümüzdeki mevcut halini almıştır. İncelenen sanayi kompleksinin güneyinde kalan parsellerde geçmiş dönemlerde müstakil bahçeli olarak yapılar bulunmaktadır. 2009 yılından itibaren uzak çevreden başlanarak 2014 yılına gelindiğinde yakın çevreye kadar uzanan alandaki yapılar kentleşme olgusuyla gelişen, yıkılıp yerine daha yükseğini yapma düşünceleriyle yıkılarak yerlerine yüksek katlı konut yapılarının uygulandığı incelenmiştir (Zerrin Toprak, 2009). Günümüzde yapının kuzey ve güney parsel sınırlarından geçen yollara bitişik arazilerde büyük ölçekli konut yapıları,cami ve kafe doğu cephesine bitişik yolun bitişiğinden tren hattı ve batı cephesinden geçen yola bitişik parselde ise ticaret yapıları ve cami bulunmaktadır.

Şekil 75. Yem Fabrikasının yakın ölçekte hava görseli (2019)

Şekil 76. Yem Fabrikasının uzak ölçekte hava görselleri üzerinden gelişimi, 2005 (solda) – 2013 (ortada) – 2019 (sağda)

Yapı konum itibariyle Konya genelinde prestijli olarak değerlendirilen Meram bölgesinde ve yeni nitelikli konutların uygulanmaya başladığı arazilerin arasında kalmaktadır. Bölge Gazze caddesi boyunca yakın geçmişten itibaren yeni konutların uygulanmaya başladığı alana yakın konumda bulunmaktadır. Yapı bulunduğu bölge içerisinde kent içerisinde merkeze yakın bir konumda bulunmaktadır. Gelecekte gerçekleşecek düzenlemeler için parsellerin bölünerek hızlı rant elde etme anlayışıyla birlikte boşaltılıp konut inşa edilmesine elverişli alan olarak ele alındığı incelenmiştir (Şekil:77).

Şekil 77. Yem Fabrikası odaklı halihazır çizimleri

Tablo 1. Yenişehir mahallesi yıllara göre toplam nüfusu

Mahalle Adı	Yıl	Toplam Nüfusu
Yenişehir	2021	13.584
Yenişehir	2020	12.742
Yenişehir	2019	11.415
Yenişehir	2018	10.522
Yenice	2017	5.002
Yenice	2016	5.004
Yenice	2015	4.977
Yenice	2014	4.705
Yenice	2013	3.984
Yenice	2012	2.885
Yenice	2011	3.253
Yenice	2010	3.597
Yenice	2009	4.158
Yenice	2008	4.336
Yenice	2007	4.403

Kaynak: (Tüik, 2023)

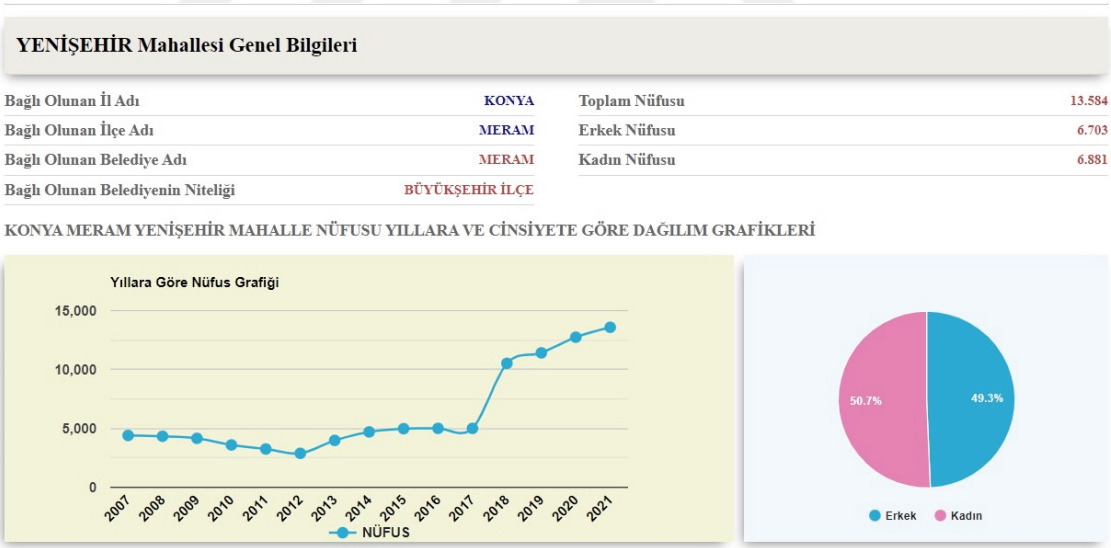

Şekil 78. Yenişehir mahallesi nüfusu yıllara göre dağılım grafiği

Yenişehir mahallesinin yıllara göre nüfus yoğunlukları şekil 78 ve 79'da gösterilmiştir. Tasarım yönlendirme projesi artan nüfus ihtiyacına karşılık yaşanılan çevrede belirlenen ihtiyaçlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Artan nüfusa karşılık fabrika yapısı odaklı düşünülen alan çerçevesinde gündelik aktivitelerin gerçekleştirilebileceği çeşitli mekanlar ya bulunmamakta ya da yeterli görülmemektedir. Bu bağlamda arazinin doğusunda bulunan Peri sokak aksında yeni ticari birimler yapılmasına karşın bölgenin

artan ticari mekan ihtiyacını yeterli olarak karşılayamamaktadır. Bu çerçevede değerlendirilen bir diğer madde artan konut sayılarıyla aktifleşen yakın çevre üzerinde kentli bireylerin vakit geçireceği yeşil alan bulunmamasıdır. Ayrıca arazi odaklı daha uzak ölçekli yapılan değerlendirmelerde arazinin güneyinde artan konut ihtiyacıyla birlikte gelişim gösterdiği incelenen eğitim, kültür, sosyal alan ve ticari merkezlerin ihtiyacı doğmaktadır. Yapı çevresinde Meram Belediyesine yakınlığı ile de ofis olarak kullanılan mekanların sayılarında artış gözlemlenmiştir.

Meram Belediyesinden sağlanan halihazır paftasından ulaşılan veriler doğrultusunda fabrika kompleksinin bulunduğu alan için hazırlanan imar planlarında (Şekil:77), fabrika kompleksinin bulunduğu parselleri park, eğitim tesisi ve konut alanı uygulanmak üzere hazırlık işlemlerinin gerçekleştirildiği incelenmiştir. Ayrıca alanın batı tarafına yakın konumda bulunan Gazze caddesi üzerinden metro hattının geçirildiği ve Meram Belediyesi metro durağının bu cadde üzerinde uygulanacağı verisine ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen sanayi yapısının meram belediyesine yakın konumda bulunması ile gerçekleştirilmesi hedeflenen metro projesinin kullanıma sunulması, yeni işlev yüklenmesi ile şehre yeniden kazandırılması hedeflenen sanayi yapısının yakın gelecekte alana olan ulaşımın kent genelinde daha kolay sağlana bilineceği öngörülmektedir. Bu bağlamda kullanıcı potansiyeli çekme gücünde artış gösterebilecek bir alan olarak değerlendirilmiştir.

4.3. Yapının Mevcut Durumunun İncelenmesi ve Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi

Yem fabrikasının işlevsel bölümlerini oluşturan yapılar ve teknik donanımlar günümüze kadar ulaşabilmeyi başarmıştır. Fabrika sahibinin alan üzerinde uygulanılması düşünülen önerileri kabul etmemesi bu alanın bugüne kadar ulaşmasındaki en büyük etken olarak değerlendirilmektedir. 1950'li yıllarda özellikle Avrupa'da bilinçli kişilerin çabalarıyla başlayan endüstri alanlarındaki yeniden işlevlendirme olgusu ile bu yapılar yeni fonksiyonlarla değerlendirilmeye başlanmıştır. Konya'da bulunan yem sanayi kompleksi geçmiş dönemlerin sanayideki üretim izlerini barındırmasıyla, yapı içerisinde, çeperinde, yakınında bulunan teknik donatılarla ve dönemin yapım ve malzeme tekniğiyle birlikte günümüze kadar ulaşmış bir yapı alanı olmaktadır. Fabrika yapısının sahip olduğu özelliklerle birlikte endüstri mirası kapsamında korunması

önerilmektedir. Bu bağlamda bir yapıya yüklenecek yeni fonksiyon doğrultusunda yeniden kullanıma sunulması ile yapı için etkin bir koruma anlayışı sağlanabileceğine ulaşılmıştır.

Sanayi yapılarının yeniden işlevlendirilmesi alanında yapılan başarılı örneklerin incelenmesi ile yem sanayi fabrikasına önerilecek yeni işlev doğrultusunda bu alanın korunması ve yeniden işlev yüklenmesinin önerilmesiyle, bulunduğu atıl durumdan kurtarılması hedeflenmektedir. Endüstriyel üretim sürecinin belirteni olarak yer alan yem fabrikasının işlevini sürdürdüğü dönemden günümüze, döneminin teknolojisiyle üretilen yapı birimleri ile mekanik donanımların ulaştığı verisi elde edilmiştir. 2013 yılında yayınlanan 'ICOMOS Türkiye Mimari Miras Koruma Bildirgesi'nde yer alan endüstri mirası başlığı altında yer alan 'endüstriyel üretim süreçlerinin içerisinde yer alan ve günümüzde kullanım dışı kalan yapılar, üretim donatıları ve yapı kısımları' kapsamında 'Yem San Türk A.Ş. Konya Yem Fabrikası'nın endüstri mirası olarak değerlendirilmesi önerilmektedir (ICOMOS, 2013).

Yapı kompleksi için bildirgede yer alan koruma değerleri incelendiğinde; aşağıdaki değerlere sahip olmasıyla kültür varlığı olarak değer kazanabilmesi öngörülmektedir.

Yapı birimlerinin uygulandığı dönemde itibaren konum, tasarım, malzeme ve işçilik boyutlarıyla günümüze ulaşması ile özgünlüğünü korumakta ve ülkemizde ilk kurulan fabrikalardan biri olan bu fabrika yapısında yem üretiminde ilk olarak kullanılan makinaların İngiltere'den getirilip kullanıldığı verisiyle özgünlük değerine sahip olmaktadır. Yapı kompleksinde bulunan birimlerin devlet tarafından kurulan Yem Sanayi Türk A.Ş. tarafından Türkiye'de açılan ikinci sanayi yapısı olması ile tarihsel değere sahip olmaktadır. Uygulandığı dönemin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaklaşımları ile yapım teknolojileri hakkında yapı kompleksinin veri sağlaması ile belgesel değer açısından değerlendirilir. Yapılarda yem üretimi için kullanılan makine ve teknik ekipmanların ait olduğu dönemin kullanım özelliklerini barındırmasıyla ve yapı kompleksi içerisinde kullanılan şed çatı sisteminin bölgedeki ilk kullanım örnekleri içerisinde yer aldığı düşünülmekte, bu bağlamda teknik ve teknolojik değere sahip olmaktadır. Ülkemizde kurulan yem sanayi fabrikaları arasında ikinci olarak kurulan endüstri tesisi olması ve yem sanayide kullanılan ilk uygulamalar arasında yer alan dozajlama siloları birimlerini barındırması ile enderlik – teklik değere sahip olmaktadır.

Yapı kompleksinin yeniden işlevlendirilmesine uygunluğu ve öngörülen yeni fonksiyonlarıyla çağdaş toplum içerisinde yeniden kullanılmak üzere yer bulması potansiyelini barındırması da kullanım değerini göstermektedir.

Douglas (2006) tarafından belirlenen bir yapının yeni kullanımlara uygunluğu konusunda yapının sahip olması gereken kriterler yem fabrikası üzerinde değerlendirilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır: yapı kompleksi farklı büyüklükteki yapı birimlerini bulundurması ile ekonomik, yasal ve teknik boyutta farklı kullanımlara izin verebilme potansiyeline sahip olması doğrultusunda dönüştürülebilirlik, fabrika yapısının bulunduğu konumun yakın çevresinde bulunan boş alanlarla birlikte ulaşım aksına yakın olması yapıda gerçekleştirilmesi ihtimali olabilecek çıkarılma işlemlerinin güvenli, hızlı, elverişli şekilde sağlanabileceğine imkan sunabilecek olması ile sökülebilirlik; fabrika yapılarının sahip olduğu geniş hacim ve kapasite artışına olanak sunan yapılar olması doğrultusunda genişletilebilirlik; fabrika yapısının birimlerinin mevcut potansiyelleri ile alan üzerindeki küçük değişim kararlarına olanak sunması doğrultusunda esneklik özelliklerine sahip olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca yapıya yeni işlev yüklenmesi sonucundaki müdahalelerde kullanılacak yeni malzemeler için geri dönüştürülebilir malzemelerin uygulanmasının tercih edilmesi ile ayrıştırılabilirlik özelliğinin de sahip oluna bilineceği düşünülmüştür.

İncelenmek üzere seçilen yem fabrikasının neden işlevsiz kaldığı verisine ulaşılamamakla birlikte; Avrupa'da karıştırma işleminden sonra öğütme işlemi aşamalarının gerçekleştiği uygulama şekline geçen gelişim ile, 'dozajlama silolarının' yerlerine getirilen 'depolama ve dozajlama siloları' ile sistemin değiştiği ayrıca hammadde taşıma sistemlerinin gelişimiyle ilk yapılan uygulamalar arasında yer alan fabrika yapısının işlevsiz kaldığı tahmin edilmektedir (Anonim2, 1996).

Şekil 79. Yem San Türk A.Ş. Konya Yem Fabrikası vaziyet planı

Yapıya ait plan, kesit gibi proje verilerine ilgili belediyenin arşivinde olmaması sonucu ulaşılamamış olup, yapının günümüzde özel mülkiyette bulunması ile yapı sahibi tarafından rölöve çalışmalarının yapılması için izin alınamamıştır. Bu doğrultuda yapı durumları hakkında oluşturulan verilere; belediyeden sağlanan vaziyet planı paftası (Şekil:79) doğrultusunda elde edilen ölçülerden, Konya kent bilgi sistemi üzerinden, alanı çevreleyen sınırlarda yapılan alan çalışmasından ve çevrede bulunan konutlardan çekilen fotoğraflar üzerinden verilere ulaşılmıştır. Fabrika kompleksine ait fotoğraflar şahsım tarafından çekilmiştir. Ayrıca çalışmanın materyani oluşturan fabrika yapısının restorasyon süreci için gerekli olan müdahale biçimlerinin değerlendirilmesi bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Fabrika yapısının birimlerinin çizimleri, belediyeden ulaşılan veriler, alan çalışması ve arazi çevresinden yazar tarafından çekilen fotoğraflar üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur. Yem sanayi kompleksinin günümüz koşullarına cevap verecek şekilde yeniden işlevlendirilmesi öncesinde yapı birimlerinin mevcut durum bilgileri (EK 8)'de yer alan envanter listesinde gösterilmiştir.

Şekil 80. Görsel krokisi ve batı cephe arazi görselleri

Şekil 81. Güney cephe arazi görselleri

Tablo 2. Yem Fabrikası için hazırlanan envanter fişi

ENVANTER FİŞİ					
İli	Konya				
İlçesi	Meram				
Adres	Yenişehir mahallesi Çakılharmanlar caddesi No:35/2				
Tescil	Tescili yok				
Kadastral Durum	Ada/Parsel 1 40304/1 2 40304/2 3 40305/2 4 40305/3 5 40302/5 6 40302/6				
Yapım Yılı	1958	Vaziyet Planı			
Orjinal Kullanım	Yem Fabrikası	Bugünkü Durum	Kullanım Dışı	Yeni İşlev Önerisi	
Mülkiyet Durumu	Devlet	Mülkiyet Durumu	Özel	Karma Kullanım	
Çevresel Durum	Yapı kompleksi gelişmekte olan bir çevrede yer aldığından dolayı yapıya ulaşımı sağlayacak nitelikli yollar mevcuttur. Yapı kompleksin içerisindeki çevreyi oluşturan elemanların durumu zamanla bozulmuş ve yenilenme ihtiyacı vardır.				
Korunma Durumu	Gerekli bakım ve onarım yapılarak korunmuş				
	Bakım yapılarak kısmen korunmuş				
	Gerekli bakım ve onarım yapılmamış				
Yapısal Durum	Sanayi kompleksi içerisinde bulunan binaları; yem fabrikası işlevinin karşılanması amacıyla üretilmiş yapı birimleri oluşturmaktadır. Günümüzde işlevsiz olarak bulunan birimler kullanımsızlıktan bakımsız kalmıştır.				
Yapılması Hedeflenen Müdahelelerle Değişmişlik					
Ana Kütlede	Özgün tasarıma aykırı değişikliklere gidilmemesi, yalnızca sonradan eklenen niteliksiz eklerin yapıdan sökülmesi düşünülmüştür.				
Cephe Düzleminde	Yeni işlev için mekan içerisinde gereken ışık düzeylerinin eksik olduğu yerlerde, cephe bütünlüğünün bozulmaması adına mekanın ihtiyaç duyduğu ışığın cam çatı sistemleri ile sağlanması düşünülmüştür.				
Plan Düzleminde	Önerilen yeni işlev için yapının özgün kimliğine en az müdahale edilecek şekilde düzenleme yapılması, tasarım yönlendirme projesi sonrası uygulama aşamasında asma ve bodrum kat eklenecebileceği öngörülmektedir.				

(Kaynak: Tablo yazar tarafından (Ahunbay, 2021) referansıyla oluşturulmuştur)

Değerlendirme matriksi Shirvani (1985) tarafından yazılan 'The Urban Design Process' kaynağı kullanılarak oluşturulmuştur. Ayrıca yapı kompleksinde değerlendirilmek üzere seçilen karma kullanım ve kültürel kullanım işlevleri Alagöz (2015) tarafından belirlenen fonksiyonlarla sınırlandırılmış ve tasarım yönlendirme projesinde yapıların bünyesinde barındıracağı işlevlerde bu doğrultuda seçilmiştir.

4.4. Fabrika Yapısı ve Yakın Çevresine Uygun İşlev Seçimi

Algılarda atıl şekilde durmaları ile olumsuz anlamlara karşılık gelen kullanım işlevini kaybetmiş bir endüstri yapısı olan Konya Yem Fabrikası kompleksinin, yeniden canlandırılma eylemleri ile çeşitli bağlantılarda sembolleşerek yapının barındırdığı kendine özgü estetiği ve kent tarihindeki öneminin sağlayacağı katkılarla algılardan kaybolmamasını ve algıların iyileştirilmesine yönelik gereklilikle ilgilenerek çalışmaya başlanmıştır.

Kullanım dışı kalmış endüstri mekanlarına ilişkin yeniden değerlendirme arayışlarında geliştirilen farklı kullanım önerilerinde; mekânsal niteliklerin potansiyellerine göre, yüklenecek farklı işlevler sonucunda gelişen farklı mekânsal biçimlenmeler ortaya çıktığı incelenmiştir. Yapının çevresinin beklenti ve talepleriyle şekillenebilecek olan yeni çevre ile kentin sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik yapı gelişmelerine ilişkili olarak yeni kullanım önerileriyle şekillenebilmekte ve kente önce yakın çevre üzerinde daha sonra kent genelinde olumlu geri dönüşler sağlayabilecektir.

Konya'da işlevini yitirmiş sanayi yapısı ve yakın çevresinin kentli belleklerindeki sürekliliğin sağlanması adına yapının yeniden işlevlendirilmesi önerilerek tasarım yönlendirme projesi geliştirilmiştir.

Yeni işlevin yüklenmesi için sanayi kompleksinin sahip olduğu yapı birimlerinin belediyeden alınan çizime bağlı kalınarak sınırları oluşturulmuş ve birimler numaralandırılmıştır (Şekil:82). Çizimler üzerinde var olan 12 ile numaralandırılmış birim üzerinde günümüzde bir yapı bulunmamaktadır.

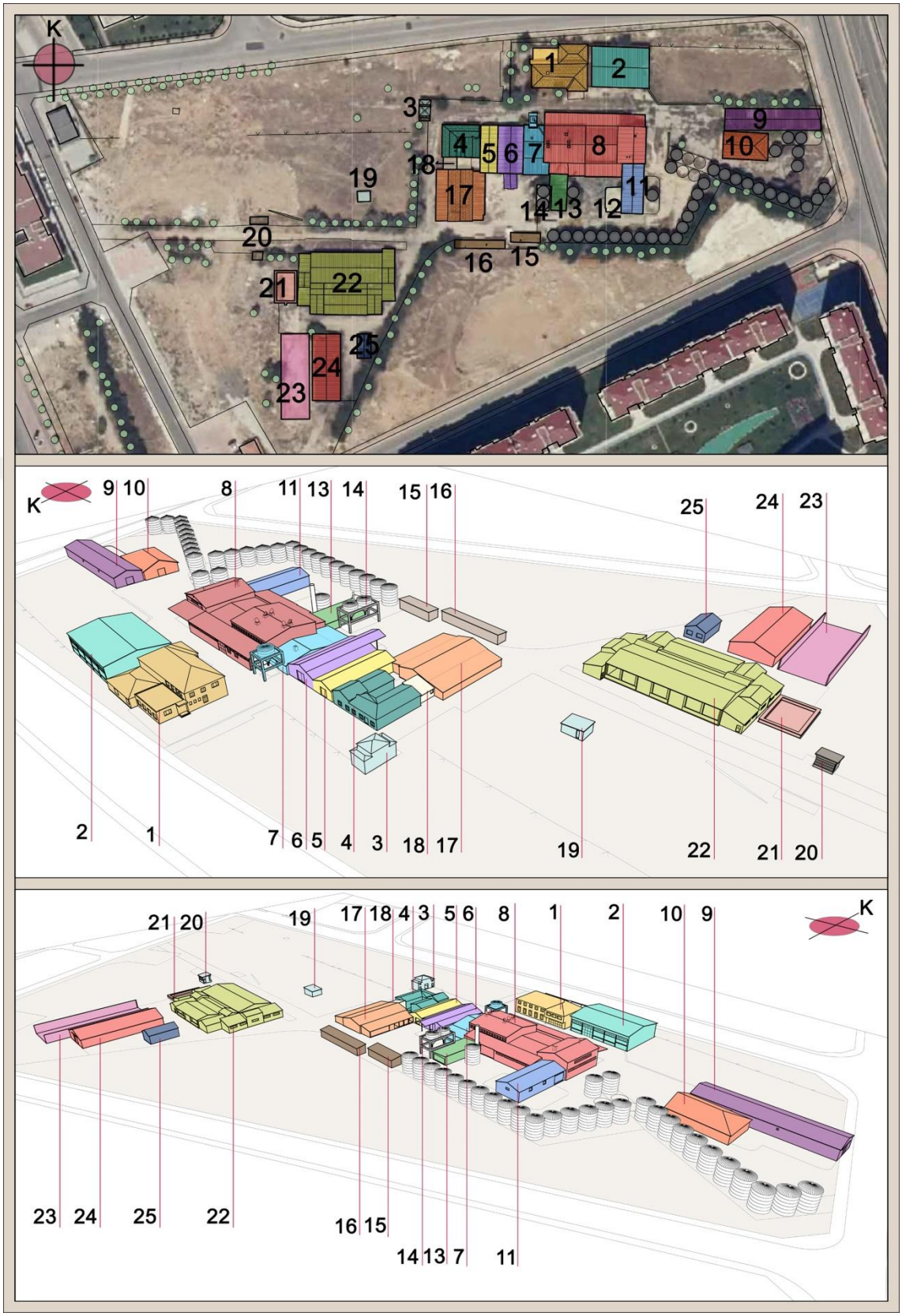

Şekil 82. Yem Fabrikası birimleri

Sanayi yapılarının yatay düzlemde genişlemelere olanak sunan potansiyeli barındıran çözümlerle bazı birimlerin (2, 5, 6, 9, 10, 11, 17, 23, 24) oluşturulduğu incelenmiştir. Bazı birimlerin simetrik planlama anlayışıyla (17, 22, 8) uygulandığı incelenmiştir. Betonarme taşıyıcı sisteme sahip olan yapıların duvarları tuğla duvar ile inşa edildiği incelenmiştir. Yapı çevresinden bazı birimlerin taşıyıcı sitemlerinin bilgilerine ulaşılamamıştır. Yığma taşıyıcı sisteme sahip yapılarında harman tuğla ile inşa edildiği incelenmiştir. Sac levha malzemesinin kaplandığı çatıların çelik konstrüksiyonla inşa edildiği görülmüştür.

Yapı üzerinde uygulanabilecek müdahaleler aşağıda değerlendirilmiştir.

Hazırlanan envanter fişleri (EK 8) üzerinden birimler üzerinde yapılan değerlendirmelerde, yapısal durumun 2 ve 23 numaralı birim hariç taşıyıcı sistem açısından genel olarak orta düzeyde incelendiği fakat yapıya yüklenecek yeni işlevle tüm çatıların onarımı gerektiği incelenmiştir.

Geniş açıklığa sahip olmaları ve cephe açıklıklarının yetersiz olmasıyla yeni işlevle kullanımlarında iç mekanda aydınlatma sorunu oluşturabilecek yapı birimleri 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 17, 22, 24, 25 olarak belirlenmiştir. 8 numaralı yapı geniş açıklığa sahip olmakla birlikte şed çatı sistemine sahip olmasıyla yüklenecek yeni işlev için aydınlık düzeyinin yeterli olabileceği öngörülmüştür. Yeni işlevin gerektirdiği aydınlık oranlarının yapının iç mekanlarında sağlanması için yeni çatı örtüsünde bırakılacak cam açıklıklarla mekan içerisinde gerekli aydınlatma düzeyinin sağlanması hedeflenmiştir. Doğal aydınlatma sağlanması için çatı ışıklıklarının uygulanabileceği sistemlerde yapının statiğine müdahale gerektirecek durumların ortaya çıkabileceği öngörülmektedir. Yapı grupları zaman içerisinde kullanılmamalarından dolayı pencere camlarında kırıklar mevcuttur ve yeni müdahalede yenilenmeleri söz konusudur.

Çelik konstrüksiyona sahip yapılara teknik hesaplamalar sonucunda sağlanan verilerle korunma veya sağlamlaştırma uygulamaları yapılmalıdır.

Bazı yapı birimlerinde pencere ve kapıların oluşturduğu cephe boşluklarının tuğla doldurulduğu veya sac levha ile kapatıldığı incelenmiş, yeni kullanımda yapı üzerine farklı malzeme ile sonradan eklendiği görülen bu donatıların yapının orijinal haline ulaşılması adına kaldırılması gerektiği düşünülmüştür.

Fabrika yapısı sahip olduğu çevre düzenindeki geniş mekan ve kompleksin çevresinden geçen yollarla yeni işlev için gerekli görülen servis yolu ihtiyacını sağlayabilecektir.

Ülkemizdeki ilk uygulama örnekleri arasında yer alan yem fabrikasının sanayi içerisinde sahip olduğu değerlerle korunarak farklı kullanım önerisiyle yeni yaşam koşullarının ihtiyaçlarına cevap verecek tasarım yönlendirme projesi geliştirilmiştir. 'Sanayi' kelimesinin tarih öncesi uygarlıklardan itibaren şekillenmesinde tarım aletlerinin de rol üstlendiği incelenmiştir. Yüklenecek yeni işlevle yeniden kullanıma önerilen sanayi kompleksinde, tarihi süreç içerisinde gelişim gösteren tarım aletleriyle birlikte sanayideki makineleşme sürecinin gelişim gösterdiği sanayi mekanı içerisinde sergilenmesi düşünülmüştür. Sanayi kompleksinin barındırdığı teknik ekipman potansiyelleriyle de sergi ögesi olarak değerlendirilecektir. Yeniden kullanımıyla konumlandığı kent içerisinde endüstrileşme sürecinde aktif rol oynayarak kentin kültür geçmişinin bir parçası olarak sahip olduğu değerleri gelecek nesillere de ulaştırabilecektir.

Yapı çevresinin sahip olduğu geniş açık alanlarda tasarlanan yeni mekanlarla, küçük ölçekli tarım üretiminin yapılabileceği ve eski tarım aletlerinin ziyaretçilere uygulamalı olarak sergilenme potansiyeli sunabileceği her yaşa hitap edecek mini atölye alanları oluşturulabilecektir. Kompleks içerisine yerleştirilecek kent mobilyalarının, yapının kendini sergilediği alanlarda yoğunlaştırılması düşünülmüştür.

Yapı birimlerinde uygulanması düşünülen müdahalelerde zaman içerisinde dönüşüp değişebilen düzenlemelerin yer aldığı yaklaşımla, tasarlanan projenin uygulamasına başlanması hedeflenmektedir. Yapılarda uygulanacak bazı duvarların hareketli bölücü panellerle oluşturulmasıyla yapı özgünlüğünü kaybetmemiş olacak ve bu sayede alanın yalnız bulunduğu çağa değil değişen zamanla gelişen farklı kentsel ihtiyaçlara da cevap verebilecek bir alan olarak kullanılması mümkün olacaktır.

Yapı kompleksinin restorasyonunun yapılaması ile yeni işlevin kullanımına uygun hale getirile bilinecektir. Konya genelinde endüstriyel miras kapsamında bu ölçekte başka bir sanayi tesisinde uygulanmış dönüşüm projesinin olmaması, mevcut potansiyellerle kurgulanan alanın kamu kullanımına sunulmasıyla kent içerisinde önemli bir yere sahip olacağı değerlendirilmektedir.

Mevcut yapının sahip olduğu mekânsal potansiyelleri doğrultusunda yapı üzerinde değerlendirilebilecek nitelikte olduğu belirlenen işlevler üzerinden çalışmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda yeni işlev önerileri üzerinde değerlendirilme yapmak ve alanda değerlendirilmesi için geliştirilecek en uygun öneriyi belirlemek üzerine tablo (Tablo 3) oluşturulmuştur. Literatür taraması, incelenen örnekler ve alan çevresinde yapılan analizler üzerinden sağlanan veriler doğrultusunda değerlendirilmeye alınacak farklı işlevler belirlenmiştir. Yapının dönüşümü ile kentsel boyutta etkilenebileceği öngörülen Endüstri Parkı, Anıt ve Müze, Kültürel Amaçlı Kullanım işlevleriyle; yakın çevrenin etkilenebileceği öngörülen Karma Kullanım, Büro, Eğitim ve Kütüphane işlevleri belirlenmiş ve alanda değerlendirilmek üzere mekânsal potansiyelleri (mimari, bağlamsal, ekonomik) barındırdığı görülmüştür. Yüklenecek yeni işlevlerin mekansal kurguları yapılırken ana hedef, yapısının sahip olduğu sanayi ekipmanlarının ziyaretçilere geçmişin izlerinin hissettirildiği mekanlar olarak sunulması olmaktadır.

• Endüstri Parkı işleviyle; kompleksin açık alanlarının peyzaj parkına dönüştürülmesi ile her kullanıcıya cevap verecek farklı kullanım alanları oluşturulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda düzenlenen açık yeşil alanlarla spor aktivitelerinin gerçekleştirildiği, her yaşa uygun oyun alanlarının sağlanabileceği, bisikletle dolaşıma olanak sunulduğu, çeşitli sergi, konser, tiyatro, festival ve performans oyunlarının gerçekleştirildiği alanların oluşturulması düşünülmüştür. Park ihtiyacını, çeşitli sosyal, kültürel, ticari işlevlerle destekleyici alanların kapalı mekanlarda oluşturulduğu ve birbirleri arasında akışın sağlanacağı bir anıt rotası oluşturulması önerilmektedir.

• Anıt ve Müze işleviyle; kompleks içerisinde bulunan kapalı alanlarda ilk olarak Konya'nın sanayileşme sürecinde geçirdiği değişimi anlatan müze oluşturmak düşünülmüştür. Ayrıca kültürümüze ait farklı alanlardaki (sanatsal, tarihi, teknik, mobilya vb.) ürünlerin sergilenmesi önerilmektedir. İncelenen örneklerden yola çıkarak endüstri alanlarında uygulanan yeni mekanlar arasında sanatı ve sanatçıyı desteklemek amaçlarıyla yeni birimler oluşturulduğu görülmüş ve değerlendirilen bu işlev kapsamında bulunan bazı yapıların da sanat ürünlerinin tasarlandığı, üretildiği ve sergilendiği mekanlara dönüştürülmesi önerilmektedir.

• Kültürel amaçlı kullanım; sanat galerisi, kütüphane yapısı, konser salonu gibi farklı fonksiyonların yüklenmesi olarak değerlendirilmiş ve bu çalışmada da bu kapsamda ele

alınan işlevlerin yüklenmesi öngörülmüştür. Kentli katılımı sağlanması hedefleriyle gerçekleştirilebilmesi sağlanacak eylemler ile mekanın çevrede oluşturacağı yeni imajla alan, farklı yaş grubu ve kültürlere sahip ziyaretçileri çekme potansiyeline sahip olabilecektir. Bu doğrultuda yapı hem gündelik ihtiyaçlarla kullanılabilecek hem de toplu kullanımlarla çevre içerisinde aktif rol oynayabilecektir.

• Karma Kullanım içerisinde; konut, ofis, restoran, ticari birimler ve kültürel kullanımlar şeklinde ele alınmış ve bu doğrultuda yüklenmesi düşünülen işlevler ile ekonomik açıdan büyük geri dönüşlerin sağlanabileceği bahsedilmiştir. Karma kullanım içerisinde kapalı mekanlarla birlikte açık mekanlarında aktif olarak kullanılabileceği şekilde her yaşa hitap eden park, açık hava sineması ve oyun alanlarının bulunduğu, çeşitli sergi, fuar, mini tiyatro, festival alanı, kafe, okuma faaliyetleri, performans oyunları, atölye çalışmaları gibi etkinliklerin gerçekleştirileceği mekanların sunulması önerilmektedir.

• Büro işleviyle kompleks; farklı sektörlerde kullanılmak üzere açık ofis konseptiyle değerlendirilebilecek mekanlara sahip olması ile şirketler için mekânsal potansiyelleri barındırmaktadır. Bu doğrultuda bazı birimlere, ofis işlevinin yüklendiği birimlere destekleyici yan birimlerin; şirket etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği, ürün tanıtımının yapılabileceği, lokanta, kafe vb. mekanların oluşturulması düşünülmüştür.

• Eğitim ve Kütüphane işleviyle; kompleks içerisinde bulunan geçmişte sanayi ürünlerinin üretildiği mekanlarda bilgi üretiminin gerçekleşmesi önerilmektedir. Yüklenmesi düşünülen bu işlevle yapının aynı zamanda geçmiş teknolojiyi sunan ve gelecekle bağ kuracak şekilde bilimsel atölye çalışmalarının gerçekleştirilebileceği mekanlar olarak kullanılabilmesi öngörülmüştür.

Bahsedilen yeni işlevler, literatür çalışmasından sağlanan veriler sonucunda elde edilen mekansal potansiyeller üzerine mimari, bağlamsal ve ekonomik alandaki verileriyle oluşturulan tabloda (Tablo:3) analiz edilecektir. Yeni işlev önerileri üzerine değerlendirilecek mimari verileri; mekan kurgusunun işleve uyumu, mekan hacminin işleve uyumu, mekan strüktürünün işleve uyumu oluşturmaktadır. Değerlendirilecek olan bağlamsal verileri; tarihe duyarlılık, çevre ihtiyacı, tarihi süreklilikte etkilediği kitle, sosyal süreklilik, kültürel süreklilik, ulaşım kolaylığı, servis kolaylığı

oluşturmaktadır. Değerlendirmeye alınan ekonomik verileri ise; uzun süreçteki ticari getirisi ve kısa süreçteki ticari getirisi oluşturmaktadır.

Değerlendirme aşamasında puanlama tekniği kullanılarak alanda uygulanması düşünülen işlevlerin, mekansal potansiyeller üzerinde karşılaştırmalı analizi sonucunda belirlenen orana göre girdisi yapılmıştır. Bu doğrultuda ele alınan bir işlevin sağlayacağı mekansal potansiyeller üzerinde aldığı düşük, orta, yüksek ve çok yüksek oran üzerinden tablo 3 üzerinde puanlaması yapılmıştır.

Tablo 3. Yem Fabrikasına Yüklenilebilecek İşlevleri Değerlendirme Tablosu

Değerlendirme Ölçütleri	
■□□□	Düşük Oran
■■□□	Orta Oran
■■■□	Yüksek Oran
■■■■	Çok Yüksek Oran

		Kentsel Boyutta Etkileme			Çevre koşullarını etkileme		
		Konya kapsamında değerlendirilen işlev önerisi			Yakın çevre kapsamında değerlendirilen işlev önerisi		
		Endüstri Parkı	Anıt ve Müze	Kültürel amaçlı kullanım	Karma Kullanım	Büro	Eğitim ve Kütüphane
Mimari	Mekan Kurgusunun İşleve Uyumu	■■■□	■■□□	■■■□	■■■■	■■□□	■■■□
	Mekan Hacminin İşleve Uyumu	■■□□	■■■■	■■■■	■■■■	■■■□	■■□□
	Mekan Strüktürünün İşleve Uyumu	■■■□	■■■□	■■■□	■■■■	■■■□	■■■□
Bağlamsal	Tarihe Duyarlılık	■■■□	■■■■	■■■■	■■■■	■□□□	■■□□
	Çevre İhtiyacı	■■■■	■■□□	■■■□	■■■■	■■□□	■■■□
	Tarihi Süreklilikte Etkilediği Kitle	■■■■	■■■□	■■■□	■■■□	■□□□	■■□□
	Sosyal Süreklilik	■■■■	■■■□	■■■■	■■■■	■■□□	■■■□
	Kültürel Süreklilik	■■■□	■■■■	■■■■	■■■□	■■□□	■■■□
	Servis Kolaylığı	■■■■	■■■□	■■■□	■■■□	■■■■	■■■■
Ekonomik	Ziyaretçi Çekme Potansiyeli	■■■■	■■□□	■■■□	■■■■	■■□□	■■□□
	Uzun Süreçteki Ticari Getirisi	■■■■	■■■■	■■■■	■■■■	■■□□	■■■■
	Kısa Süreçteki Ticari Getirisi	■■■□	■■□□	■■■■	■■■■	■■□□	■■■□
	SONUÇ	41	36	42	45	27	34

(Kaynak:Yazar)

Yeni işlev önerileri üzerinde yapılan tabloya göre değerlendirilen verilerle yapı kompleksinin;

- Mimari değerlerle farklı yapı tiplerini barındıran karma kullanım işlevinin alan içerisindeki mevcut yapılarda değerlendirilme potansiyeli en yüksek işlev olarak görülmüştür. Park, kültürel ve eğitim odaklı işlevlerin de farklı boyutlarda mekan birimlerinden oluşması ile mekan kurgusuna uyumu bir alt ölçütle değerlendirilmiştir. Bu bağlamda mekan kurgusunun ve hacmin yeni işlevdeki yeri düşünülerek değerlendirilmiştir. Büro ve anıt-müze işlevleri mekan kurgusu konusunda yaklaşık aynı ölçütlere sahip olarak görülmektedir.
- Alan çevresinde sahip olduğu mevcut yollar sayesinde yeni işlevin kurgusuna uyumu kolay sağlanmaktadır. Anıt ve müze, kültürel amaçlı kullanım ve karma kullanım işlevlerinin sahip olduğu mekan birimlerinin ihtiyaç duyduğu farklı yapı büyüklükleri ile hacimsel olarak işleve uyumu en yüksek kriterle değerlendirilmiştir. Büro işlevi temiz geniş açıklık ve farklı birimlerde duyulan düzenleme ihtiyacının en az olma potansiyeli ile mekan hacminin işleve uyumu konusunda bir alt ölçüt ile değerlendirilmiştir.
- Yapı birimlerinin strüktürüne gelecekte oluşturulabilineceği düşünülen yeni müdahalelerde yüklenecek işlevler içerisinde karma kullanım işlevi yeni ihtiyaçlara cevap verebilme potansiyeli en yüksek işlev olarak değerlendirilmiştir.
- Alanın seçilen işlevler ile kullanımları kıyaslandığında kullanıcılar üzerinde oluşturacağı anıtsal etkinin; anıt ve müze, kültürel amaçlı kullanım ve karma kullanım işlevleri ile değerlendirilmesi sonucu yüksek potansiyele sahip olabileceği düşünülmüştür. Bu bağlamda tarihe duyarlılık bu işlevlerde yüksek ölçütlerle değerlendirilmiştir. Büro işlevinin ihtiyaç programındaki gerekli kullanım alanlarının anıtsal etkisinin düşük olması ile tarihe duyarlılığına da düşük oran verilmiştir.
- Yapı kompleksi; gelişen çevrenin ihtiyaçlarıyla şekillenecek biçimde farklı fonksiyonellikleri barındırma potansiyeli ile karma kullanım, alanın yakın çevresinde yeşil alan eksikliği ile de park işlevlerine değerlendirmek üzere en yüksek değer verilecek işlev olarak belirlenmiştir. Kültürel ve eğitim odaklı

yüklenecek işlevler olan kültürel amaçlı kullanım ile eğitim ve kütüphane işlevleri, farklı kullanıcı kitleleri üzerinde daha düşük etkisi olabileceği düşünülerek ölçütü bir alt değerde ele alınmıştır.

- Endüstri parkı işlevi, alan içerisindeki yapı birimlerine yüklenecek fonksiyonlarda farklı kullanıcı kitlelerini birlikte veya ayrı olacak şekilde kullanımlarına cevap verecek farklı mekanları sunmasıyla yaş sınırının en az etkilendiği işlev olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda tarihi süreklilikte etkilediği kitle de en yüksek ölçütle değerlendirilmiştir. Anıt ve müze, kültürel kullanım ile karma kullanım işlevleri küçük yaş grubuna sunabileceği alanların daha kısıtlı olmalarından dolayı bir alt ölçütle değerlendirilmiştir. Eğitim ve kütüphane önerisi daha çok yakın çevre üzerinde etkilediği kitle ile orta oran ölçütü ile değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yakın çevre ve etkilediği kitle açısından tarihi süreklilikte etkilediği kitle açısından düşük oran ile değerlendirilmiştir.
- Alan içerisinde farklı kullanıcı kitlelerine hitap edecek mekanlar üzerinden bu kriterlerde sosyal olarak süreklilik sağlayacağı düşünülen endüstri parkı, kültürel amaçlı kullanım ve karma kullanım işlevleri çok yüksek oran ile değerlendirilmiştir. Anıt ve müze işlevinin bu doğrultuda sağlayacağı sosyal mekanları daha kısıtlı olduğundan bir alt ölçütle değerlendirilmiştir. Eğitim ve kütüphane işlevi de etkilediği kullanıcı kitlesine sunacağı sosyal mekanlarla benzer ölçüt ile değerlendirilmiştir.
- Yapının anıt ve müze, kültürel amaçlı kullanım ve karma kullanım işlevleriyle değerlendirilmesi sonucunda şehrin sanat, zanaat ve tasarım alanlarında, kompleks içerisinde oluşturulması düşünülen yeni birimlerle kullanıcılara daha çok potansiyel mekanın sağlana bilineceği öngörülmektedir. Kültür odaklı işlevlendirilen anıt ve müze ile kültürel kullanım bu açıdan en yüksek değerlere sahip olarak yer almaktadır. Farklı oranda bu mekanların kullanımlarını içerisinde barındırmasıyla endüstri parkı, karma kullanım ve eğitim işlevlerinde bir alt ölçütle değerlendirilme yapılmıştır. Büro işlevi kültürel alana en uzak işlev olarak ele alınmıştır.

- Yapı kompleksinde bulunan birimlere, alanın çevreleyen ulaşım aksları ile servis potansiyelini tüm işlevler barındırmaktadır. Endüstri parkı, büro ile eğitim ve kütüphane işlevleri; yüklenmesi düşünülen diğer işlevlere göre ihtiyaç duyulan servisin sıklığının daha az olma potansiyeli ile çok yüksek oran ile ele alınmıştır.
- Ziyaretçi çekme potansiyeli çevre ihtiyacı verileriyle doğru orantılı olarak değerlendirilmiş ve çevrenin duyduğu ihtiyacın çokluğuna göre yeni işlev yüklenmesi sonucu alan da ziyaretçi çekme potansiyelinde benzer şekilde verilerle değerlendirilmiştir. Bu kriterlerde farklı olarak değerlendirmeye alınan tek işlev eğitim ve kütüphane işlevi olarak değerlendirilmiş ve bu işlevin ziyaretçi çekme potansiyelinin uzun süreçte diğer işlevlere göre daha stabil değerler göstereceği öngörülmektedir.
- Endüstri parkı, anıt ve müze, kültürel amaçlı kullanım, karma kullanım işlevlerinin yüklenmesi ile Konya'nın sanayileşme sürecinde oynadığı yem sanayi geçmişinin ve teknik yansımalarının daha çok kullanıcı üzerinde hissettirilebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda endüstriyel miras kapsamında daha çok dikkat de çekerek bu işlevlerle değerlendirildiğinde daha çok kullanıcı sağlama potansiyeli barındırmasıyla, farklı mekansal organizasyonları kullanıma sunmasıyla bu işlevlerin uzun süreçteki getirisi çok yüksek oran ile değerlendirilmiştir. Eğitim ve kütüphane işlevine de yakın çevre içinde her dönemde kullanıcı sağlayabilme potansiyeli ile aynı oran verilmiştir.
- Karma kullanım işlevinin sağlayacağı farklı ticari fonksiyonlarla yakın çevre için, kültürel amaçlı kullanım ile de daha geniş kapsamda ziyaretçi çekme potansiyeli barındıracağı için kısa süreçte ticari getirisi çok yüksek oran ile değerlendirilmiştir. Anıt ve müze işlevi ile büro işlevlerinin kısa süreçte sağlayacağı ticari getirisi aktif kullanıcı kitlesi açısından değerlendirildiğinde diğer işlevlere oranla en az potansiyele sahip olmaktadır.

Kendini sergileyen sanayi kompleksinin yeni kullanıcılara tarihi geçmişin hissettirilerek yeniden kullanımla kente kazandırılması için yapılan analizler sonucunda karma kullanım işleviyle yapının değerlendirile bilineceğine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda geliştirilen tasarım yönlendirme projesi ile yapı birimlerine yüklenilmesi düşünülen yeni fonksiyonlar belirlenmiştir (Şekil:83).

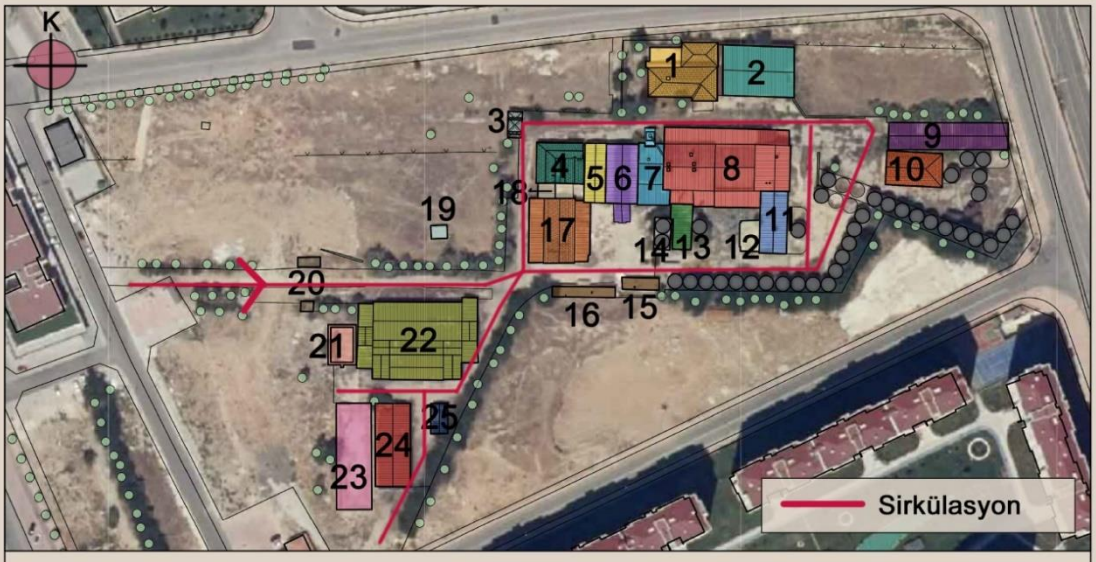

Karma kullanımla değerlendirilmedine karar verilen fabrika yapısının birimlerine yüklenecek yeni işlevler

1- Konaklama Birimi
2- Çok Amaçlı Salon
3- Büfe
4- İdari Birim
5- Ofis
6- Sessiz Kütüphane
7- Kütüphane
8- Müze ve Sergi Alanı
9- Sergi Alanı
10- Kafe
11- Sanat Atölyesi
13- Bilim Atölyesi
14- Açık Hava Sergisi
15- Atölye Mekanları
16- Atölye Mekanları
17- Kafe
18- Rezerve Alan
19- Teknik Alan
20- Karşılama Mekanı
21- Açık Oturma Alanı
22- Sergi ve Satış Birimi
23- Restoran Yarı Açık Alan
24- Restoran

Şekil 83. Yem Fabrikası tasarım yönlendirme projesi

Yeni işlevlerle kullanımı hedeflenen sanayi yapısının ana girişi mevcut izlerden yola çıkılarak mal tartımı için kamyonların giriş yaptığı yer olarak ulaşılan 20 numaralı karşılama mekanı üzerinden yapılacaktır.

1 Numaralı birim alan içerisinde iki katlı olan tek yapı olarak incelenmiş ve sahip olduğu mekansal potansiyellerle birlikte yapının konum olarak sokak üzerinde olması ile bu yapı konaklama birimi olarak değerlendirilmesi önerilmektedir. 2 numaralı birim

ile arasının sonradan kapandığı incelenmiş ve özgün haline ulaştırılması amacıyla kaldırılması uygun görülmüştür.

2 Numaralı birim alan içerisinde bulunan yapı birimlerine göre geniş mekansal hacme sahip olmasıyla ve cephe açıklılarına sahip olmasıyla çok amaçlı etkinliklerin gerçekleştirileceği alan olarak değerlendirilmiştir. Yapının mevcut haline bulunan duvar bölümlerinin yeni işlev üzerine kaldırılması ve yeni ihtiyaçlara göre şekillenecek hareketli duvarların eklenmesi düşünülmüştür.

3 Numaralı birim diğer yapı birimlerinden farklı tasarım yaklaşımıyla inşa edilmiş olup büfe alanı olarak ayrılmıştır.

4 Numaralı yapı, mekanlarının küçük birimlerle oluştuğu verisinden yola çıkılarak idari birim fonksiyonuyla değerlendirilecektir.

5 Numaralı yapı geniş mekan hacmi ve girişe yakın konumda bulunmasıyla ofis olarak değerlendirilecektir.

6 ve 7 Numaralı yapılar karşılama aksına yakın konumda bulundukları, alanın bahçe içerisinde kaldığı ve sanayi yapılarının genişletilebilme özelliğini barındırmalarıyla sesli ve sessiz kullanımlarla kütüphane olarak değerlendirilmesi önerilmiştir.

8 Numaralı yapı, kompleks içerisine şed çatı sistemine sahip tek yapı olarak incelenmiş, yapı çatısında bacaların bulunması ile teknik donanımlara sahip olabileceği düşünülerek bu ögelerle birlikte geçmiş ve çağdaş ürünlerin sergilenebileceği, çeşitli enstalasyonların uygulanacağı müze ve sergi alanı olarak değerlendirilmesi önerilmiştir.

9 Numaralı birim uzun ve geniş bir iç mekana sahip olması ile süreli sergi alanı olarak kullanıla bilinecektir.

10 Numaralı birime atölyelere ve sergi alanına çalışması üzerine kafe olarak fonksiyon yüklenmiştir.

11, 13, 15, 16 Numaralı yapıların bilim, sanat, çocuk gibi farklı kullanım atölyelerinin gerçekleştirileceği mekanlar olarak değerlendirilmesi düşünülmüştür. Bu mekanların silolara yakın olması ile mevsim şartlarının imkan sunduğu durumlarda silolar için, atölye kullanımları ve sergi ürünlerinin sergilendiği farklı kullanımlara cevap veren çözümler düşünülmüştür.

17 Numaralı yapının oluştuğu kapalı ve yarı açık mekan kurgusu ile kütüphane ve atölye mekanlarına çalışması için kafe işleviyle değerlendirilmesi düşünülmüştür.

18 Numaralı birim yapılar arasında ara mekan olarak kalmış ve rezerve alan olarak ayrılmıştır.

20 Numaralı birimin alanda yapılan incelemeler sonucunda yük kamyonlarının alana giriş yaptığı yer olduğu verisine ulaşılmış ve alanın bu aks üzerinden girişinin sağlanması ile bu yapı birimi karşılama yapısı olarak değerlendirilmiştir.

21 Numaralı yapının yarısının eksi kotta bulunması ve çatısının günümüzde bulunmamasıyla bu mekan yarı açık düzenlemelerle söyleşi, tiyatro, kitap okuma aktiviteleri gibi minik gruplarla oluşturulacak etkinlikler için yarı açık mekan olarak ayrılmıştır.

22 Numaralı yapı sahip olduğu simetrik yapı kurgusuyla kapalı ve yarı açık mekanları barındırmaktadır. Bu birim kendi içerisinde dolaşımın sağlanabileceği mekana sahip olması ile sergi ve satış birimleri ile değerlendirilecektir.

23 ve 24 Numaralı yapıların alanda bulunduğu konum itibariyle farklı girişten ulaşımın rahatça sağlanabileceği bir konumda olması ve geniş mekan potansiyeline sahip olmaları ile restoran işlevinin yüklenmesine karar verilmiş bu işlevle açık ve yarı açık mekanların oluşturulabileceği düşünülmektedir.

6 ve 8 numaralı yapı birimlerinin güney cephelerinden ulaşılan alanlarda görülen tanımlı alanlarda kent mobilyalarının eklenile bilineceği nitelikli mekanlar olarak değerlendirilmiştir.

Yapı grubu içerisinde bulunan yapı birimleri tek ve karmaşık plan şemasına sahip olmakla (mekansal oluşum), bu birimleri düşey ve yatay olarak farklı boyutlarda olmaları ile sahip oldukları çeşitli hacim oranlarına sahip olmakla (hacimsel boyut), yüklenecek yeni fonksiyonun ihtiyaç duyduğu mekansal ögeleri ekleme veya düzenlemelerle karşılayabilecek potansiyele sahip olmasıyla (işlevsel ilişkiyle oluşturduğu kurgu) ve yapı grubunun bulunduğu konum çevresinden sağlanan verilerden ulaşılan birtakım ihtiyaçlara sahip olmasıyla (yapı konumu) yapının karma işlevle yeniden kullanımına uygun oluğu değerlendirilmiştir. Bu alanın karma işlevle yeniden kullanıma sunulması ile bulunduğu konumda kent içerisinde kalarak kullanıcı

çeken kentsel cazibe mekanı oluşturması, kapladığı geniş hacimle sıradan mekan oluşumlarından farklılaşarak geçmişin yansıtıldığı bir alan olarak bulunması, sahip olduğu boş yapı stoğu potansiyeli ile kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması, sembolik ve anıtsal etkileriyle kolektif hafızanın güçlenmesi, geçmiş yapı tekniklerinin algılanmasının sağlanabileceği avantajları barındıracaktır.

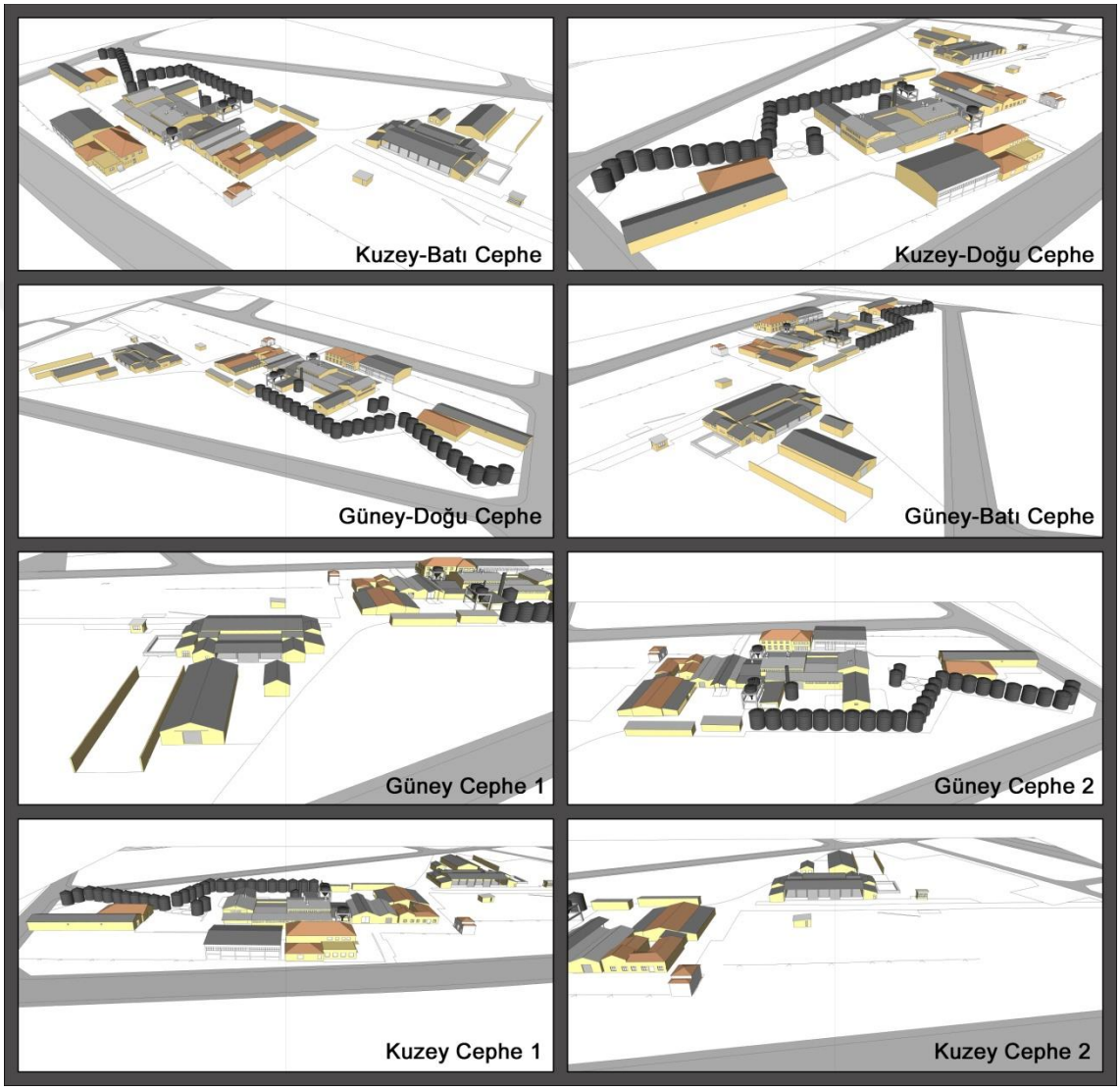

Şekil 84. Proje alanı 3 boyutlu görselleri

5. SONUÇ

Üretim aletlerinin gelişmesiyle değişen sanayi yapıları bulundukları toplumları etkileyerek gelişimlerinin şekillenmesinde rol oynamışlardır. Sanayileşme ile kentlerin yapısal olarak kazandığı sanayi komplekslerinin, bulundukları kentlerin kimliklerinin oluşumunda da önemli etkileri olmaktadır. Doğanın dönüşmesine sebep olan sanayinin, üretim tekniğindeki gelişmeyle kendisini oluşturan sanayi yapıları da etkilemiş ve günümüzde hızla görülen değişimlerle sanayileşme alanında uygulanan ilk örneklerde de bu dönüşümlerin başlandığı izlenmektedir.

Sanayileşmenin sonucunda terk edilmiş durumda olan sanayi alanlarında yeniden canlandırma düşünceleriyle projeler uygulanmaktadır. Bunun sonucunda ürün üreten sanayi alanlarının zamanın ilerlemesiyle farklı sektörlerde kullanılmak üzere ürün konumuna geldiği incelenmiştir. Kentsel mekanların sahip olduğu ve gelişme potansiyeline sahip olan endüstriyel miras alanları barındırdıkları tarihi, mimari ve kültürel değerlerle, yeni işlev kazanmaları ile dönüşümleri sonucunda yerli ve yabancı düzeyde turist çekmektedirler. Yeni kentsel yaşam merkezi şeklinde değerlendirilen endüstri alanları, ekonomik kalkınma sürecinde de yararlı bir araç olarak kullanılabilmektedirler. Endüstri alanlarının yeni fonksiyonlar yüklenerek yeniden kullanıma açılması; yapının bulunduğu kentin tarihi süreç içerisinde sahip olduğu değerlerin tanıtılarak kentli üzerinde farkındalığın arttırılması ile kent kimliğinin güçlendirilmesi, cazibe merkezi haline gelen alanın turist çekmesi, kent içerisinde yeni bir yaşam merkezi oluşturması ile bölgenin imajının da yenilenmesi, yeni ticari ve kültürel fonksiyonlarla kullanılmaları ile de yatırımcı çekme fırsatlarını oluşturmaktadır.

Genel bir bakış açısıyla sanayi yapılarında değerlendirilebilecek yaklaşımlarda müze veya sergileme gibi anıtsal; sanayi, eğitim veya kültürel amaçlarla ticari yaklaşımlar üzerinden önerilerek değerlendirilmeye alınmışlardır.

Yapılan araştırmalar sonucunda bir yapıya uygulanacak koruma çalışmaları ile yapının fiziksel anlamda iyileştirilmesi ve bu korumanın yapıya yüklenecek yeni işlevle döngüsel devamlılığının sağlandığı görülmektedir. Türkiye'de uygulanmış ikinci yem fabrikası olarak Konya'da bulunan sanayi alanının korunması ile yaşam döngüsündeki yıkım aşamasına giden yolun önüne geçilerek bakım ve kullanım döngüsüne girmesi sağlana bilinecektir. Yem San Türk A.Ş. Konya Yem Fabrikası'nın endüstri mirası

kapsamında değerlendirilmesi ve koruma altına alınması gerektiği önerilmektedir. Sosyo kültürel, ekonomik ve çevresel koşulların alanda oluşturacağı etkiler ile mimari karakterine uygun olarak yeniden değerlendirilmesi sonucunda Konya Yem Fabrikasının, sanayi izlerinin sergilendiği karma kullanım işleviyle düzenlenerek toplum hafızasında yer edindiği izlerin kaybolmasının önüne geçilerek kent sürekliliğinde yer eden bir mekan olabilecektir. İncelenen alan ile özgünleşen tez kapsamında yeniden kullanımlarıyla kendilerinin de sergilendiği endüstri alanları oluşturulurken, mekansal ve işlevsel kurgularla bağlamsal olarak yakın çevre ihtiyaçları ile ekonomik getirileri de değerlendirilmeye alınmalıdır. Özgün işlevini yitirmiş sanayi yapısının çevrenin problemlerine çözüm önerileri getirebilecek yeni fonkiyonlarla sosyal dinamiklikler sunan çözümlerle kullanımı ile bu alanın kent içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik, görsel ve mekânsal anlamda potansiyel fırsat alanına dönüştürülerek bölgeye değer kazandırabileceğine ulaşılmıştır.

Bir çamaşır makinesinin icadı ile bireylerin günlük yaşamlarındaki rollerindeki değişimle sağladığı artan zaman düşüncesinden yola çıkılarak; boş zamanların, alınıp satılabilen potansiyeller olarak görüldüğü incelenmiştir. Bu doğrultuda günümüzde bireylerin kent içerisinde tekrarlanan aktif rollerinden dolayı kısıtlanan boş zamanlarının, herkesin yararlanılabileceği potansiyelleri barındıran yeniden işlevlendirilmiş alanlar üzerinden, boş zamanların alınmasına imkan sunan sanayileşmiş mekanlarda değerlendirile bilinecektir. Mekanın kullanıma sunulmasıyla artan değeri sonucu kent kimliğinde yer alan sanayi yapısı kimlik üzerinde sürekliliğini devam ettirmekle birlikte yeni kullanımın beraberinde getirdiği imajla bu kimliğin kalıcılığı sağlanabilecektir. Endüstri kompleksinin rehabilitasyonu ile yeni mekanın çevresinin sahip olduğu atıl görüntü yenilenmekte ve yakın çevresinde toplum yaşamı üzerinde izlenebilecek olumlu geri dönüşlerle kentsel, mekânsal, sosyal, kültürel, ekonomik ve geleceğe de sağlanan girdilerle beraber dönüşümü gerçekleştirilen yapı, faklı işlevlerle üretim fonksiyonuna yeniden devam edebilecektir.

Türkiye'de sanayi tarihi, sanayinin ilk gelişme gösterdiği Avrupa'nın sanayi tarihinden, yapılan araştırma sonucunda daha kısa bir süreçte gerçekleştiği incelenmiştir. Koruma anlayışıyla ülkemizde günümüze kadar gelen sürede incelenen, estetik bir değeri bulunan yapının korunması anlayışının yakın geçmişimize doğru sanayi alanındaki yapı ve yapı komplekslerinin de korunması yönünde geniş kapsamda değerlendirildiği

incelenmiştir. Türkiye'de bu süreç içerisinde bazı önemli sanayi tesisleri, korunması alanından farklı görüşte bulunanlar tarafından gerçekleştirilen eylemlerle yitirildiği incelenmiştir. Bu alanda çağdaş yaşama kazandırılan örneklerin sayılarının da gün geçtikçe arttığı izlenmektedir.

Konya'nın sahip olduğu yem sanayi fabrikasının korunması ve yüklenecek yeni işlevle çağdaş yaşama kazandırılması Konya için öncü bir girişim olarak değerlendirilebilecektir. Konya'da günümüzde yeniden işlevlendirilen yapı örnekleri mevcut olsa da bu büyüklükte bir sanayi kompleksinin dönüştürüldüğü bir örnek bulunmamaktadır. Konya şehri sahip olduğu potansiyeller doğrultusunda, yerli ve yabancı olarak çok sayıda turist çekmektedir. Kent içerisinde kalması sonucu uygulandığı tarihten günümüze ulaşan zaman diliminde kent kimliğinde yer alması ile değerlendirilecek yem fabrikasının sahip olduğu mekan potansiyelleri üzerinde oluşturulacak yeni fonksiyonlarla müze ve sergilerin ziyaret edildiği, rekreasyonel fırsat alanlarının oluşturulduğu, her yaşa hitap edecek atölye ve çalışma mekanlarının oluşturulduğu, söyleşi ve konferansların gerçekleştirildiği ve karşılama alanları oluşturularak yeniden kullanıma sunulan kompleks ile sürdürülebilir bir yaklaşım benimsenerek kültürel miras bilincinin de artması sağlanabilinecektir.

Yeniden işlevlendirilmesi hedeflenen sanayi kompleksiyle kentli bireyle birlikte kente uğrayan turistlerinde gelmek isteyecekleri bir mekan oluşturulması hedeflenmektedir. İncelenen örneklerle bu projenin korunmasında ortaya çıkacak yapım ve işletme masraflarıyla bu alanın gelir getiren bir fonksiyonu barındırması gerektirdiği ve yapılan analizler sonucunda karma kullanım işleviyle alanın dönüştürülmesine karar verilerek yatırımcılar tarafından cazip bir mekan olarak değerlendirilebileceği öngörülmüştür. Böylece fabrika yeni fonksiyonuyla günlük yaşam içerisinde aktif rol oynayan bir mekan olarak değerlendirilebilecek ve tarihi süreçteki yerini kaybetmeden günümüzde ve gelecek nesillerin kimliklerinde sürekliliğini sağlayabilecektir.

Mevcut kentsel mekan üzerinde yeniden ele alınan yem sanayi yapısının yeniden oluşturulacak mekansal müdahale ve kurgusu doğrultusunda mekan ve çevre üzerinde etkilediği yeni görünüm ile değiştirme potansiyeline sahip olduğu kent belleği ve zaman içerisinde etkilediği kent kimliği ile önce yakın bölgede daha sonra kent genelinde yeni kullanıcıları davet eden yeni cazibe mekanı olarak değerlendirilerek olumlu

yansımalarının görüleceği sonucuna ulaşılmıştır. Böylece Konya şehrinin sanayi, tarihi, mimari vb. değerlerini barındıran fabrika kompleksi yeni kullanımı ile bellek mekanı olarak tanımlanabilecek ve sürdürülebilir bir perspektifte değerlendirilebilinecektir.

Günümüzde pandeminin beraberinde getirdiği etkilerle eksikliği daha çok hissedilen sosyal ve kültürel etkinliklerin kültürel miras üzerinden sağlanacak etkinliklerle kültürel bir odak noktası oluşturularak yer duygusunun da hissedildiği katkılarıyla fırsat alanları olarak değerlendirilebilecek bu alanlar önemli yere sahip olmaktadır.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (2017). *Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon* (9. Baskı.). İstanbul: Yem Yayın.

Ahunbay, Z. (2021). *Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri* (2.Baskı.). İstanbul: Yem Kitabevi.

Akşit, N. (2004). A dan Z ye kültür ve tarih ansiklopedisi. Serhat.

Alagöz, M. (2015). Sanayi Yapılarını Yeniden İşlevlendirme ve Sürdürülebilirlik. *2nd İnternational Sustainable Building Symposium*, *28*, 607–611.

Alpan, A. (2012). Eski Sanayi Alanlarının Yazındaki Yerine ve Endüstri Arkeolojisinin Tarihçesine Kısa Bir Bakış. *Planlama Dergisi*, (52), 21–28.

Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların Yeniden Kullanımı* (Birinci Ba.). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

Álvarez-Areces, M. Á. (2008). Patrimonio industrial. *Apuntes*, *21*(1), 6–25. http://www.scielo.org.co/pdf/apun/v21n1/v21n1a02.pdf adresinden erişildi.

Anonim1. (1990). *Karma Yem Sanayi*. Ankara.

Anonim2. (1996). *Yem Sanayii*. Ankara.

Arabacıoğlu, F. P. ve Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *MEGARON / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal*, *2*(4), 204–212.

Aşar, E. (2021). *Mersin-Adana Arasında D400 Karayolu İle İlişkilenen Endüstri Mirası Potansiyeli ve Leyland Kamyon Fabrikası Örneği*. Mersin Üniversitesi.

Atagök, T. (2000). Sanayi Mekanlarından Sanat Mekanlarına. *Mimarlık Dergisi*, *2*(38), 9–14.

Aytaç, G. ve Kuşuluoğlu, D. (2012). Endüstri Parkları. *Güney Mimarlık Dergisi*, (8), 46–49.

Batur, A. ve Batur, S. (1970). Sanayi, Sanayi Toplumu ve Sanayi Yapısının Evrimi Üzerine Bazı Düşünceler. *Mimarlık Dergisi*, *8*(6), 26–41.

Baudrillard, J. (1997). *Tüketim Toplumu* (15.Baskı 2.). istanbul: Ayrıntı Yayınları.

Beer, A. R. ve Higgins, C. (1990). *Environmental Planning for Site Development* (2. Baskı.). New York: London and New York. http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/47448/1/88.pdf adresinden erişildi.

Berens, C. (2011). *Redeveloping Industrial Sites A Guide for Architects, Planners, and Developers*. Wiley. https://fdocuments.in/document/redeveloping-industrial-sites-redeveloping-industrial-sites-a-guide-for-architects.html adresinden erişildi.

Berk, F. M. (2018). *Ticaret Yollarının Dinlerin Yayılmasına Katkısı: Hıristiyanlık ve Konya Örneği*. (A. Buluş ve C. Arabacı, Ed.)*Konya Kitabı XVI* (C. 1.Cilt). Konya: Konya Ticaret Odası.

Besana, D., Greco, A. ve Morandotti, M. (2018). Resilience And Sustainability For The Reuse Of Cultural Heritage. *Journal of Technology for Architecture and Environment*, *15*, 184–192. doi:https://doi.org/10.13128/Techne-22093

Bilsel, S. G. (2020). *Kentsel Tasarım Ders Notları*.

Birol, G. (2016). Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Megaron Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi*, 3–16.

Borden, D., Elzanowski, J., Lawrenz, C., Miller, D., Smith, A. ve Taylor, J. (2015). *Mimarlık* (3.Baskı.). NTV Yayınları.

Boyacıoğlu, D. (2018). 19. Yüzyılda İnşa Edilen Fabrika Yapılarının Kent Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Osmanlı Yönetiminin Çözüm Arayışları. *Journal of History Studies*, *10*(9), 21–43.

Bozkurt, T. (2014). Meram'da Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi Kamu-Ticaret Yapıları ve Anıtlar. A. Boran, H. Yaşar ve B. Şahin (Ed.), *Yeşilin ve Medeniyet'in Köprüsü Meram Cilt II* içinde (ss. 152–157). Konya.

Buğdaycıoğlu, S., Uykur, K., Aytekin, H., Ünüvar, M., Ayvacı, N. ve Mutlusoy, D. (1973). *Konya 1973 İl Yıllığı*. Konya.

Buluş, A. (2014). *Konya sanayi tarihi : Verimli Topraklardan Sanayi Merkezine*. Konya Sanayi Odası.

Büyükarslan, B. ve Güney, E. D. (2013). Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden

İşlevlendirilmesi Süreci Ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği. *Beykent Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, *6*(2), 31–53.

Büyüktaşkın, H. A. A. ve Türkel, E. (2019). Geçmişten Günümüze Gazometre Yapıları ve Dolmabahçe Gazometresi İçin Olası İşlevlendirme Önerileri. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (19), 55–74.

Can, H. İ. (2019). *Modern Endüstri Mirası Alanlarının Yeniden Kullanımı Üzerine Bir Araştırma ve Öneri: Bursa İpek İş Fabrika Alanının Yeniden İşlevlendirilmesi*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Cantell, S. F. (2005). The Adaptive Reuse of Historical Industrial Bu- ildings: Regulation Barriers, Best Practices and Case Studies. *Submitted in partial fulfillment of the requirement for the degree Master of Urban and Regional Planning*.

Cengizkan, A. (2000). Türkiye'de Fabrika İşçi Konutları: Silahtarağa Elektrik Santrali. *Metu Journal of the Faculty of Architecture*, *20*(1–2), 29–55.

Cengizkan, N. M. (2012). Sanayinin Terk Ettiği Alanlarda Yeniden Mimari. *Güney Mimarlık Dergisi*, (8), 26–28.

Chilingaryan, N. (2014). *Industrial Heritage: In-Between Memory and Transformation*. Bauhaus-Universität Weimar.

Ciravoğlu, A. (2012). Ruhr Bölgesini Yeniden Kurmak İçin Kültürel Bir Tohum: Zollverein Sanayi Kompleksinin Dönüşümü. *Güney Mimarlık Dergisi*, (8), 50–52.

Ćopić, S., Đorđević, J., Lukić, T., Stojanović, V., Đukičin, S., Besermenji, S., … Tumarić, A. (2014). Transformation of Industrial Heritage - an Example of Tourism Industry Development in the Ruhr Area (Germany). *Geographica Pannonica*, *18*(2), 43–50.

Declaration, L. (2018). *Adaptive Re-use Of The Built Heritage: Preserving And Enhancing The Values Of Our Built Heritage For Future Generations*. Leeuwarden.

Dedehayır, H. (2010). *Koruma Bilincinin Gelişim Süreci*. Çekül Vakfı.

Doğan, M. (2013). Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış. *Marmara Coğrafya*

Dergisi, (28), 211–231.

Douglas, J. (2006). *Building Adaptation* (2. baskı.). Elsevier. https://www.uceb.eu/DATA/CivBook/08. Building Adaptation.pdf adresinden erişildi.

Duran, R., Apa, G., Bozkurt, T. ve Çetinaslan, M. (2006). Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Yapıları. H. Karpuz ve O. Eravşar (Ed.), *Konya Kitabı IX* içinde (ss. 235–263). Konya.

Durmuş, C. (2019). *Endüstri Yapılarında Yeniden İşlevlendirme Sürecinde İç Mekan Analizi: Konya Tantavi Ambarı Örneği*. Selçuk Üniversitesi.

"EnerjiMüzesi". (2012). Avrupa Müze Akademisi'nden Enerji Müzesi'ne Ödül. https://www.bilgi.edu.tr/tr/haber/1507/avrupa-muze-akademisinden-enerji-muzesine-odul/ adresinden erişildi.

Erder, C. (2020). *Tarihi Çevre Algısı*. (Y. Di. Aktaş ve F. D. Akyıldız, Ed.) (2. baskı.). İstanbul: Yem Kitabevi.

Ersen, A. (2015). E. E. VIOLLET-LE-DUC Stilistik Rekompozisyon "Üslup Birliği" Anlayışı ve Rekonstrüksiyon Düşüncesinin Kökenleri. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, (14), 3–16.

Ertin, G. (1998). *Türkiye'de Sanayi*. Açıköğretim Fakültesi Yayınları. http://www.baltalimani.com/pdf/turkiyesanayipolitikasi.pdf adresinden erişildi.

Eyüce, Ö. (1999). Sanayi Yapılarının Biçimsel Değişimi. *Ege Mimarlık*, *3*(31), 31–36.

Föhl, A. (2020). Industriedenkmalpflege im 20. Jahrhundert. *Denkmal Praxis Moderne*. https://denkmalpraxismoderne.de/industriedenkmalpflege-im-20-jahrhundert/ adresinden erişildi.

Galvan, C. (2009). Breve Historia de la proteccion del patrimonio industrial. *Contribuciones a las Ciencias Sociales*. https://www.eumed.net/rev/cccss/06/icg4.htm adresinden erişildi.

Gezgin, S. ve İralı, A. E. (2017). *Gelişen Teknoloji Değişen Mekan*. İstanbul: Eğitim Yayınevi.

Giresun, B. ve Tönük, S. (2018). Binalarda İşlev Dönüşümünün Yaşam Döngüsündeki

Yeri ve Etkisinin Örnekler Üzerinden İrdelenmesi. *Beykent Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, *11*(1), 39–62.

Gropius, W. (2002). *Walter Gropius ve Bauhaus*. Boyut Yayın Grubu.

Gürkan, C. (2021). *Mekanı Düşünmek*. (D. Yıldırım, E. Haspolat, H. Sağlam ve S. C. Beritan, Ed.) (1. Baskı.). Ankara: Nika Yayınevi.

Gürsoy, C. (2019). *İşlevini Yitirmiş Bir Sanayi Devrimi Dönemi Fabrikası "Feshane" Yapısının Endüstri Mirası Olarak Değerlendirilmesi İçin Öneriler*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Hançerlioğlu, O. (1993). *Ekonomi Sözlüğü*. Remzi Kitapevi.

Hasol, D. (1965). Endüstri ve Mimarlığımız. *Mimarlık Dergisi*, *3*(6), 9–10.

Hasol, D. (1989). Bir Çağdaş Mimarlık Öyküsü "Gar"dan "Müze"ye…. *Yapı Dergisi*, (94). http://www.doganhasol.net/bir-cagdas-mimarlik-oykusu-gardan-muzeye-2.html adresinden erişildi.

Hobsbawm, E. J. (1969). *Sanayi ve İmparatorluk* (6. baskı.). Ankara: Dost Kitabevi.

ICOMOS. (2013). ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi 2013. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden erişildi.

İleri, N. (2021). Evimize elektrik nasıl geldi: Fotoğraflarla Silahtarağa Santrali. *İstanbul Dergi*, (005), 156–161.

"Impressionen aus dem Landschaftspark". (2022). Impressionen aus dem Landschaftspark. *Duisburg*. https://duisburg.de/tourismus/stadt_erleben/industriekultur/landschaftspark-duisburg-nord.php adresinden erişildi.

Jansson, J. ve Power, D. (2006). *Image of the City: Urban Branding as Constructed Capabilities in Nordic City Regions*. *Department of Social and Economic Geography*.

Karmaz, E. (2021). *Mekanı Düşünmek*. (D. Yıldırım, E. Haspolat, H. Sağlam ve S. C. Beritan, Ed.) (1. Baskı.). Ankara: Nika Yayınevi.

Kaşlı, B. (2009). *İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri*

Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Kılıçlıoğlu, S., Araz, N. ve Devrim, H. (1969). Meydan Larousse. *Meydan Larousse*. Meydan Yayınevi.

Kokerei Zollverein. (2008). No Title. *"Route der Industriekultur"*. https://www.baukunst-nrw.de/objekte/Kokerei-Zollverein--1083.htm adresinden erişildi.

Köksal, G. (y.y.). Endüstri Mirası Yönetimi. *Kültürel Mirasın Yönetimi* içinde .

Köksal, G. (1996). *Haliç Tersanelerinin Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci ve Koruma Önerileri*. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Köksal, G. (2005). *İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri*. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Köksal, G. (2012). Endüstri Mirasını Koruma Ve Yeniden Kullanım Yaklaşımı. *Güney Mimarlık Dergisi*, (8), 18–23.

Köksal, T. G. ve Ahunbay, Z. (2006). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *itü dergisi*, *5*(2). http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/891/811 adresinden erişildi.

Kolat, T. (2011). Kömür ve Çelikten Kültür Endüstrisine Bir Dönüşüm Hikayesi: Ruhr Bölgesi. *Arkitera*. https://www.arkitera.com/haber/komur-ve-celikten-kultur-endustrisine-bir-donusum-hikayesi-ruhr-bolgesi/ adresinden erişildi.

Konya Kent Bilgi Sistemi. (2022). https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/ adresinden erişildi.

Korumaz, A. G. ve Yarar, M. F. (2021). *Konya'nın 1950 Sonrası Çağdaş Yapıları* (Birinci Ba.). İstanbul: Yem Yayın.

Kuban, D. (1969). Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar. *Vakıflar Dergisi*, (8), 341–356. http://acikerisim.fsm.edu.tr/xmlui/handle/11352/1633 adresinden erişildi.

"Land-schafts-park Duis-burg-Nord". (2022). Landschaftspark Duisburg-Nord Ein Park

neuen Typs und Bau-stein im Emscher Land-schaftspark. *Memorandum zur Zu-kunft Inter-natio-naler Bau-aus-stellungen*. https://www.internationale-bauausstellungen.de/geschichte/1989-1999-iba-emscher-park-zukunft-fuer-eine-industrieregion/landschaftspark-duisburg-nord-duisburg-ein-park-neuen-typs-und-baustein-im-emscher-landschaftspark/ adresinden erişildi.

Lynch, K. (1973). *Kent İmgesi*. (A. Berktay ve K. Özkan, Ed.) (13. Baskı.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Madran, E. (2001). Kent Belleğinin Oluşumunda Mimarlık Yapıtları. *Mimarlık Dergisi*, (298), 47–49.

Madran, E. (2009). Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar-Düzenlemeler. *Dosya 14.1*, 6–15.

Massey, D. (1993). *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press. https://www.perlego.com/book/1535683/space-place-and-gender-pdf adresinden erişildi.

Müller, W. (2005). *Mimarlık Atlası* (C. 2). Yem Yayın.

"Musée d'Orsay". (2018). De la gare au musée, un voyage en 3D : une expérience immersive pour le Musée d'Orsay. *Art Graphique et Patrimoine*. https://www.artgp.fr/de-la-gare-au-musee-un-voyage-en-3d-une-experience-immersive-pour-le-musee-d.html?lang=fr adresinden erişildi.

Nart, D. (2015). *İstanbul'da Endüstri Yapılarında Gerçekleşen Dönüşümlerin Mekansal Açıdan İncelenmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Nartkaya, E. (2016). *Eğitim Yapısı Olarak Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Yapılarında Mekan Analizi*. Karabük Üniversitesi.

Ökem, S. (2000). Çelik Altarlı Tapınaklar. *Mimarlık Dergisi*, *292*(2), 15–20.

Orhon, A. V. ve Altın, M. (2016). Yapı Cephelerinin Gelişiminde Bir Öncü: Menier Çikolata Fabrikası (1872). *8. Ulusal Çatı Cephe Sempozyumu*, 105–112.

Özev, M. Y. (2019). *Burdur Şeker Fabrikası ve Gül Yağı Tesislerinin Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi*. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Palmer, M. (2008). Industrial Archaeology. *Industrial Archaeology* içinde (ss. 59–75).

Boston, MA: Springer US. doi:10.1007/0-387-22831-4_3

Reşitoğlu, L. (2019). *Unkapanı Un Değirmenine Endüstri Mirasının Korunması Kapsamında Yeni İşlev Önerisi*. İstanbul Arel Üniversitesi.

Saner, M. (2012). Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar. *Planlama Dergisi*, *1–2*(52), 53–66.

"Santralistanbul". (2007). Santral İstanbul. *Arkitera*. https://v3.arkitera.com/p190-santralistanbul.html?year=&aID=1458 adresinden erişildi.

"Santralistanbul". (2022). Santralistanbul. https://www.santralistanbul.org/en/about/ adresinden erişildi.

Sayın, N. (2019). *Düşünceler İşler*. (N. Sayın, Ed.) (Birinci Ba.). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Şekerci, Y. ve Akıner, İ. (2021). Endüstriyel-Kültürel Mirasın Değerlendirilmesi: Almanya Zollverein Maden Ocağı Kompleksi Örneği. *Planlama Dergisi*, *31*(2), 151–163.

Severcan, Y. C. (2012). Endüstri Mirasının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesine İlişkin Özelleştirme Yaklaşımları: Sorunlar ve Olanaklar. *Planlama Dergisi*, *1–2*(52), 40–46.

Severcan, Y. C. ve Barlas, A. (2007). The Conservation of Industrial Remains as a Source of Individuation and Socialization. *International Journal of Urban and Regional Research*, *31.3*, 675–682.

Shirvani, H. (1985). *The Urban Design Process*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

Suher, H., Ocakçı, M., Ayataç, Karabay, H. ve Ertekin, Ö. (2004). Ari indicator of sustainable development: Urban identity. *A/Z Dergisi*, *1*(2), 26–42.

Sürenkök, S. (2012). Adana ve Sanayi. *Güney Mimarlık Dergisi*, (8), 31–35.

Talu, N. (2010). Modernlik söylemi: Endişeli bakışlarda modern birey. *Metu Journal of the Faculty of Architecture*, *27*(2), 141–171. doi:10.4305/METU.JFA.2010.2.8

Tanilli, S. (1981). *Uygarlık Tarihi* (23.baskı (.). İstanbul: Alkım Yayınevi.

TDK. (2022). *Türk Dil Kurumu Online Sözlüğü*. https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Tekeli, D. ve Sisa, S. (1970). Sanayi Yapıları Üzerine. *Mimarlık Dergisi*, *8*(6), 61–79.

Tekeli, İ. (1991). *Kent Planlaması Konuşmaları*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları. https://www.academia.edu/32092810/Kent_Planlaması_Konuşmaları adresinden erişildi.

The Colliery Zollverein. (2022). Background The Colliery Zollverein. *Pact Zollverein*. https://www.pact-zollverein.de/en/house/background adresinden erişildi.

TICCIH. (2003). The Nizhy Tagil Charter for the Industrial Heritage. The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage. https://ticcih.org/about/charter/ adresinden erişildi.

Topcuoğlu, G. (2015). Tarihi Mirasın Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirliği: Santral İstanbul Projesi Örneği. *2nd İnternational Sustainable Building Symposium*, 542–548.

Trinder, B. (1981). İndustrial Archaeology in Britain. *Archaeology*, *34*(1), 8–16. https://www.jstor.org/stable/i40081171 adresinden erişildi.

Tüik. (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr adresinden erişildi.

Tuna, R. (2012). Lingotto. *Güney Mimarlık Dergisi*, (8), 53–54.

Ulu, A. ve Karakoç, İ. (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. *Planlama Dergisi*, *3*, 59–66.

Ünlü, T. S. (2017). Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekan İlişkisi: Mersin Örneği. *Planlama Dergisi*, *27*(1), 75–93.

"Veranstaltungsorteim Überblick". (2022). Eventlocations im Landschaftspark. *Landscaftspark*. https://www.landschaftspark.de/veranstaltungslocations/veranstaltungsorte-im-ueberblick/ adresinden erişildi.

"Word Heritage". (y.y.). İronbridge Valley of Invention. https://www.ironbridge.org.uk/about-us/world-heritage-site/ adresinden erişildi.

Yalaz, E. T. ve Yaldız, E. (2020). Yeniden Kullanım Sonrası Yapısal Müdahalelerin

Değerlendirilmesi: Tantavi Ambarı Örneği. *Artium*, *8*(2), 105–117.

Yaldız, E. (2009). Adaptive Reuse Of Monumental Buildings For Environmental Sustainability. *International Multidisciplinary Scientific GeoConference: SGEM*, *2*, 667.

Yiğit, Ö. (2015). Yem Üretim Proseslerinde Üç Farklı Risk Değerlendirme Metodunun Uygulanması ve Yöntemlerin Karşılaştırılması. Ankara.

Yıldız, M. S. (2019). *Karadeniz Ereğli'de Bir Endüstri Mirası: Lokomotif Bakım Atölyesi'nin Yeniden İşlevlendirilmesine Yönelik Bir Öneri*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Yılmaz, A. N. (2014). Orsay: Gardan Müzeye, Siyasetten Sanata. *The Journal of Academic Social Science*, *2*(8), 494–510.

Yılmaz, E. (2018). *Anadolu Demiryolları'nın Konya Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*. (A. Buluş ve C. Arabacı, Ed.)*Konya Kitabı XVI* (C. 2.Cilt). Konya Ticaret Odası.

Yurtseven, B. (2021). Kentsel Yenileme Sürecinde Endüstri Alanlarının Ekolojik Yaklaşım ile Değerlendirilmesi: Emscher Park Örneği. *Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi*, *14*(1), 18.

"Zeche und Kokerei Zoll-verein". (2022). Zeche und Kokerei Zoll-verein, Essen Kunst und Kul-tur statt Kohle und Stahl. *Memorandum zur Zu-kunft Inter-natio-naler Bau-aus-stellungen*. https://www.internationale-bauausstellungen.de/geschichte/1989-1999-iba-emscher-park-zukunft-fuer-eine-industrieregion/ adresinden erişildi.

Zerrin Toprak. (2009). Kentleşme Şurası 2009 (s. 137). Ankara.

GÖRSEL KAYNAKLAR

1. https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Gropius/Torten_house_Dessau/Torten_House_Dessau_photos.htm
2. https://ironbridge.blob.core.windows.net/cache/d/b/8/4/2/d/db842dffbfb477787b837f1a924a3a7ef593a7fb.jpg
3. (Batur ve Batur, 1970)

4. https://fcbstudios.com/work/view/Shrewsbury-Flaxmill-Maltings
5. (Orhon ve Altın, 2016)
6. https://www.britannica.com/topic/Crystal-Palace-building-London
7. https://structurae.net/en/media/351386-menier-chocolate-factory-saulnier-mill
8. https://structurae.net/en/media/351388-menier-chocolate-factory-saulnier-mill
9. https://smarthistory.org/wp-content/uploads/2016/03/BehrensAEGTubine1909.jpg
10. https://www.arkitera.com/haber/bauhausun-yoneticileri-walter-gropius-hannes-meyer-ve-ludwig-mies-van-der-rohe/
11. https://mcm-arch.livejournal.com/386.html
12. Sol:https://www.herbestemming.nu/projecten/van-nellefabriek-rotterdam

    Sağ:https://elevatorworld.com/wp-content/uploads/2021/05/The-Vertical-Transport-of-Goods.jpg.webp
13. https://blog.360modern.com/frank-lloyd-wright-and-norman-foster-mix-it-up-at-the-sc-johnson-wax-factory-and-headquarters/2021/07/
14. https://www.atlasofplaces.com/architecture/lingotto-factory/
15. (Eyüce, 1999)
16. https://undiaunaarquitecta3.wordpress.com/2018/03/05/afra-bianchin-1937-2011/
17. https://archives.saltresearch.org/bitstream/123456789/204671/12/TTSPLLFH004012.jpg
18. (Ünlü, 2017)
19. (Severcan, 2012)
20. https://www.ironbridgeviewtownhouse.co.uk/ironbridge-area
21. (Douglas, 2006) (Resim yazar tarafından düzenlenmiştir)
22. https://parisgezgini.com.tr/orsay-muzesi/

23. https://erasmusu.com/en/erasmus-paris/what-to-see/musee-dorsay-10934

24. https://artsandculture.google.com/story/LgWBxC6S6xQA8A

25. Sol: https://artsandculture.google.com/story/LgWBxC6S6xQA8A

    Sağ: https://gezimingo.com/paris-gezi-rehberi/

26. (Hasol, 1989)

27. Sol:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mus%C3%A9e_d%27Orsay_-_Paris_May_2015.jpg

    Sağ:https://www.goodfon.com/download/muzei-orse-parizh-frantsiia-chasy-eksponaty/4320x2880/

28. https://artsandculture.google.com/story/LgWBxC6S6xQA8A

29. Yazar tarafından resmin oluşturulduğu adresler:

    •https://www.flickr.com/photos/78436618@N00/with/3298004479/

    •https://www.musee-orsay.fr/sites/default/files/2021-10/PLANGUIDE_ORSAY_FAE_automne21.pdf

30. https://www.artgp.fr/IMG/jpg/full_v06_cube_0-resp384-2.jpg

31. https://www.oberhausen-tourismus.de/de/infos/nachbarstaedte-umgebung.php

32. https://www.zollverein.de/app/uploads/2022/09/Zollverein-Magazin-2-2022.pdf

33. https://www.pact-zollverein.de/en/house/background

34. https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:Essen_-_Zeche-Zollverein_-_Eingangstor_-_2013.jpg

35. https://www.gzt.com/arkitekt/pritzker-odullu-mimar-kazuyo-sejima-3591605

36. Yazar tarafından resmin oluşturulduğu adresler:

    •https://visitworldheritage.com/en/eu/zollverein-monument-path/7a6f01c2-594a-4417-8c5a-6c0d62df89fa

    •https://loiclagarde.com/zollverein-coal-mine-industrial-complex/

    •https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Ruhrmuseum_Kohlenw%C3%A4scheanlage_Coalwash_Zeche_Zollverein_Essen.jpg

•https://visitworldheritage.com/en/eu/zollverein-coal-mine-industrial-complex-germany/b0b631c5-ea55-4717-9141-dcf745ee052d

•https://visitworldheritage.com/en/eu/the-palace-of-projects/c9cd0c89-7113-49c0-87d8-46d5958f0216

•http://www.kabakov.net/installations/2019/9/14/the-palace-of-projects

•https://visitworldheritage.com/en/eu/ruhr-museum/b65a81d0-bc05-4fd9-9f07-e306d73e4dfd

•(Ciravoğlu, 2012)

•https://visitworldheritage.com/en/eu/zollverein-coal-mine-industrial-complex-germany/b0b631c5-ea55-4717-9141-dcf745ee052d

•https://loiclagarde.com/zollverein-coal-mine-industrial-complex/

•https://visitworldheritage.com/en/eu/red-dot-design-museum/58f3cb28-7cdf-4766-b965-3e688886d6d9

•https://www.nrw-tourism.com/a-red-dot-design-museum-essen

•https://visitworldheritage.com/en/eu/the-works-swimming-pool/63f1a4c1-b9a9-4302-acb8-9fd035d8257f

•https://loiclagarde.com/zollverein-coal-mine-industrial-complex/

•https://visitworldheritage.com/en/eu/red-dot-design-museum/58f3cb28-7cdf-4766-b965-3e688886d6d9

37. (Aytaç ve Kuşuluoğlu, 2012)

38. https://duisburg.de/tourismus/stadt_erleben/industriekultur/landschaftspark-duisburg-nord.php#NzYwODU5OTE3

39. Yazar tarafından resmin oluşturulduğu adresler:

•https://www.landschaftspark.de/site/assets/files/2731/spielplatz_dsc_0122.1600x750.jpg

•https://www.landschaftspark.de/site/assets/files/7076/landschaftspark_duisburg-nord_-_spielplatz_-_copyright_thomas_berns.465x465.jpg

•(Yurtseven, 2021)

•https://www.duisburg.de/tourismus/stadt_erleben/industriekultur/landschaftspark-duisburg-nord.php

•https://www.landschaftspark.de/site/assets/files/22381/2022_10_03_lapadu_0219-2.600x0.jpg

40. Yazar tarafından resmin oluşturulduğu adresler:

• https://www.landschaftspark.de/veranstaltungslocations/veranstaltungsorte-im-ueberblick/

• https://www.landschaftspark.de/site/assets/files/1760/giehalle.pdf

• https://www.landschaftspark.de/veranstaltungslocations/aussengelaende/

41. https://www.oberhausen-tourismus.de/de/erleben/gasometer.php
42. http://blog.michaelrasche.com/2016/03/wunder-der-natur-im-gasometer-oberhausen/
43. https://www.nsmh.com/Santralistanbul
44. https://www.nsmh.com/Santralistanbul
45. Sol:https://www.archdaily.com/506692/santral-istanbul-museum-of-contemporary-arts-emre-arolat-architects
    Sağ:https://buldink.com/silahtaraga-elektrik-santralinin-santralistanbula-donusumu/
46. https://www.nsmh.com/Santralistanbul (Resim yazar tarafından düzenlenmiştir)
47. Resim yazar tarafından https://www.nsmh.com/Santralistanbul adresinden elde edilen verilerle oluşturulmuştur.
48. https://www.nsmh.com/Santralistanbul-Egitim-Yapilari (Resim yazar tarafından düzenlenmiştir)
49. https://www.nsmh.com/Istanbul-Bilgi-Universitesi-Mimarlik-Fakulteleri
50. Yazar tarafından resmin oluşturulduğu adresler:
    •https://www.nsmh.com/Istanbul-Bilgi-Universitesi-Mimarlik-Fakulteleri
    •(Nartkaya, 2016)
51. https://www.nsmh.com/Istanbul-Bilgi-Universitesi-Hukuk-Fakultesi
52. https://www.nsmh.com/Istanbul-Bilgi-Universitesi-Hukuk-Fakultesi
53. https://www.nsmh.com/Istanbul-Bilgi-Universitesi-Hukuk-Fakultesi
54. Sol: https://www.nsmh.com/Santralistanbul-Cagda-Sanatlar-Merkezi
    Sağ: https://emrearolat.com/project/santralistanbul-contemporary-arts-museum/
55. https://emrearolat.com/project/santralistanbul-contemporary-arts-museum/

56. https://www.nsmh.com/Santralistanbul-Cagda-Sanatlar-Merkezi
57. Sol: https://www.mimarlar.com/tr-TR/Work/santralistanbul-enerji-muzesi/36
    Sağ: https://www.bilgi.edu.tr/tr/yasam/kampusler/
58. https://www.mimarlar.com/tr-TR/Work/santralistanbul-enerji-muzesi/36
59. https://www.nsmh.com/Santralistanbul-Yeme-Icme-Mekanlari
60. https://www.nsmh.com/Santralistanbul-Yeme-Icme-Mekanlari
61. https://www.nsmh.com/Santralistanbul-Yeme-Icme-Mekanlari (Resim yazar tarafından düzenlenmiştir)
62. Sol: Resim yazar tarafından çekilmiştir,2022
    Sağ: https://www.arkiv.com.tr/proje/tantavi-ambari-restorasyonu/11374
63. Sol: Resim yazar tarafından çekilmiştir,2022
    Sağ: https://www.arkiv.com.tr/proje/tantavi-ambari-restorasyonu/11374
64. (Yalaz ve Yaldız, 2020)
65. Yazar tarafından çekilmiştir,2022
66. Sol: (Yalaz ve Yaldız, 2020)
    Sağ:https://www.yenikonya.com.tr/guncel/tantavi_ambari_konyaya_kazandiriliyor-867635
67. Sol: Resim yazar tarafından çekilmiştir,2022
    Sağ: https://www.arkiv.com.tr/proje/tantavi-ambari-restorasyonu/11374
68. Resim yazar tarafından çekilmiştir,2022
69. https://www.arkiv.com.tr/proje/tantavi-ambari-restorasyonu/11374
    (Resim yazar tarafından düzenlenmiştir)
70. https://www.arkiv.com.tr/proje/tantavi-ambari-restorasyonu/11374
    (Resim yazar tarafından düzenlenmiştir)
71. (E. Yılmaz, 2018)
72. (Buğdaycıoğlu ve diğerleri, 1973)
73. Sol: (Yiğit, 2015)
    Sağ: (Anonim2, 1996) kaynağından ulaşılan verilerle tablo oluşturulmuştur.
74. https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/ kaynağından elde edilen verilerle şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.
75. https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/ kaynağından elde edilen verilerle şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.

76. https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/ kaynağından elde edilen verilerle şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.
77. Meram Belediyesinden alınan çizimlerle şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.
78. https://www.nufusune.com/50612-konya-meram-yenisehir-mahallesi-nufusu
79. https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/ adresi ve Meram Belediyesinden alınan verilerle şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Kübra KAVAF

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : *2015-2016, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, GSTF, Mimarlık Bölümü*

2017-2018, KTO Karatay Üniversitesi, GSTF, Mimarlık Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi :*2023, KTO Karatay Üniversitesi, GSTF, Mimarlık Bölümü*

Bildiği Yabancı Diller : *İngilizce*

Bilimsel Faaliyetleri :

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : *2016, Şantiye Stajı, RMA Müşavirlik Mühendislik*

2017, Büro Stajı, Konya Meram Belediyesi /Plan ve Proje Müdürlüğü,

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : *2020, Mimar, A Proje / Somuncu Grup*

2022, Mimar, Cardo Design

Tarih: *05 Ocak 2021*

EK 1. SANTRAL İSTANBUL EĞİTİM YAPILARI PLAN VE KESİTLERİ

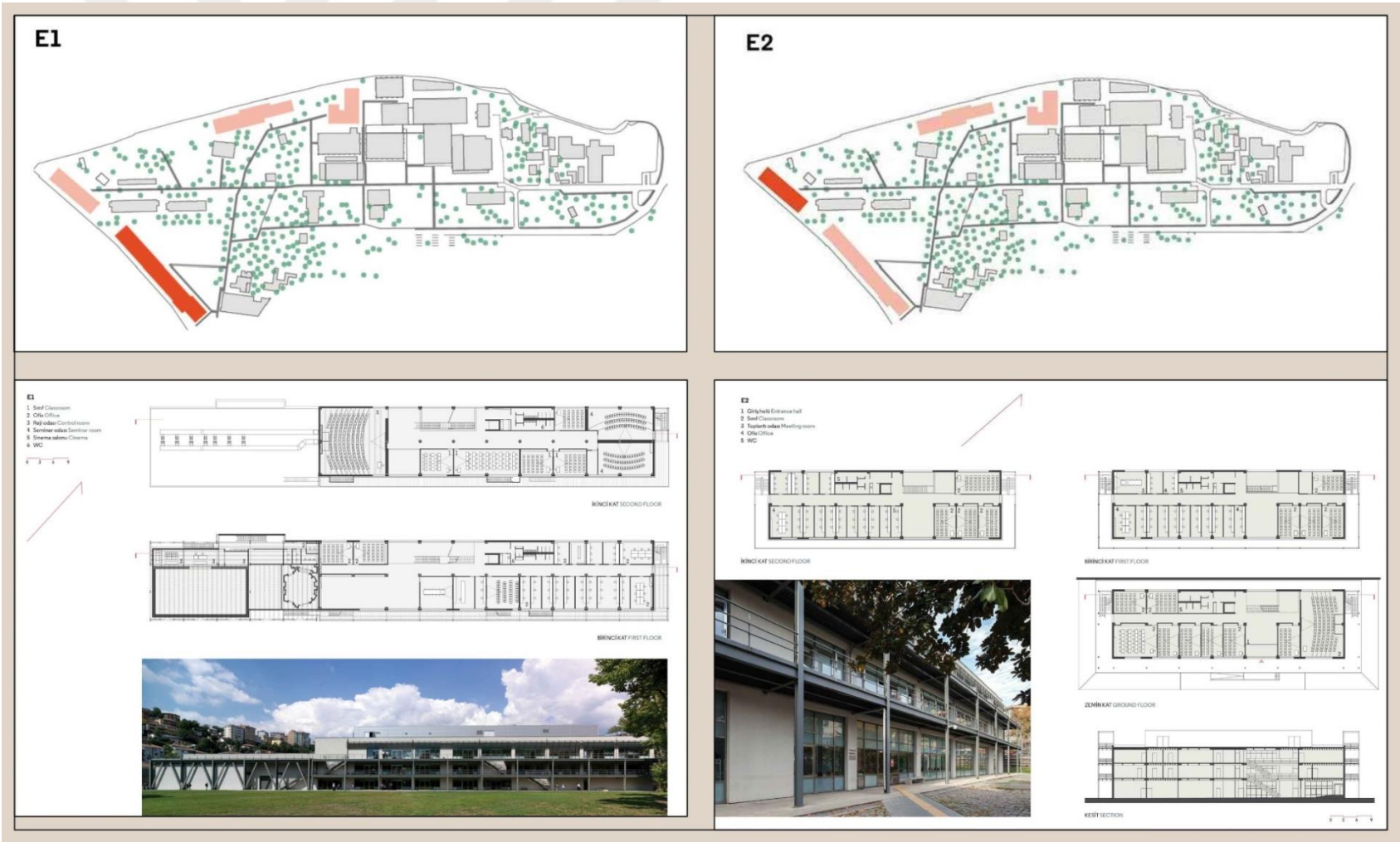

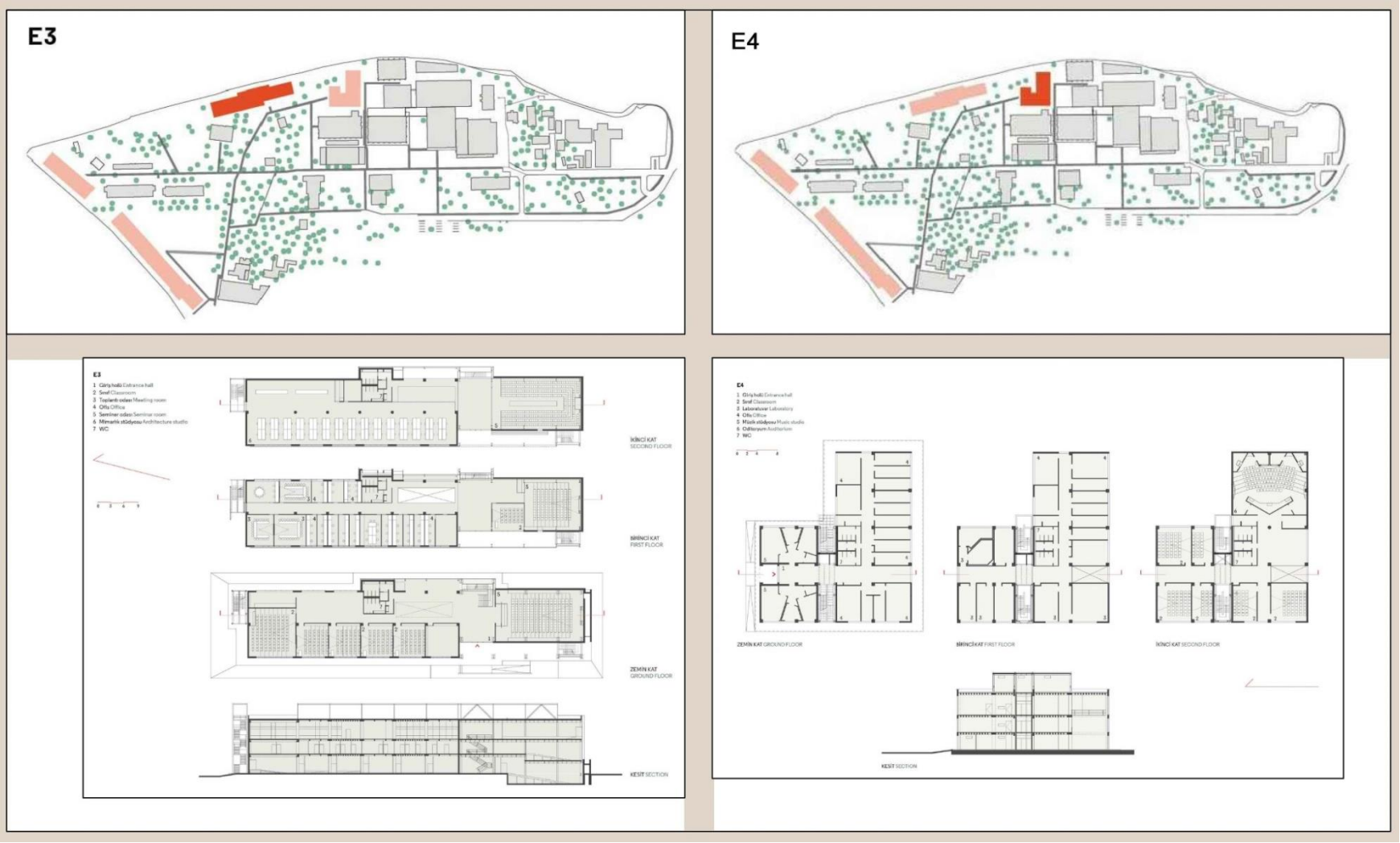
E3
E4
E3
1 Giriş holü Entrance hall
2 Sınıf Classroom
3 Toplantı odası Meeting room
4 Ofis Office
5 Seminer odası Seminar room
6 Mimarlık stüdyosu Architecture studio
7 WC
İKİNCİ KAT
SECOND FLOOR
BİRİNCİ KAT
FIRST FLOOR
ZEMİN KAT
GROUND FLOOR
KESİT SECTION
E4
1 Giriş holü Entrance hall
2 Sınıf Classroom
3 Laboratuvar Laboratory
4 Ofis Office
5 Müzik stüdyosu Music studio
6 Oditoryum Auditorium
7 WC
ZEMİN KAT GROUND FLOOR
BİRİNCİ KAT FIRST FLOOR
İKİNCİ KAT SECOND FLOOR
KESİT SECTION

EK 2. SANTRALİSTANBUL MİMARLIK FAKÜLTESİ PLAN VE KESİTLERİ

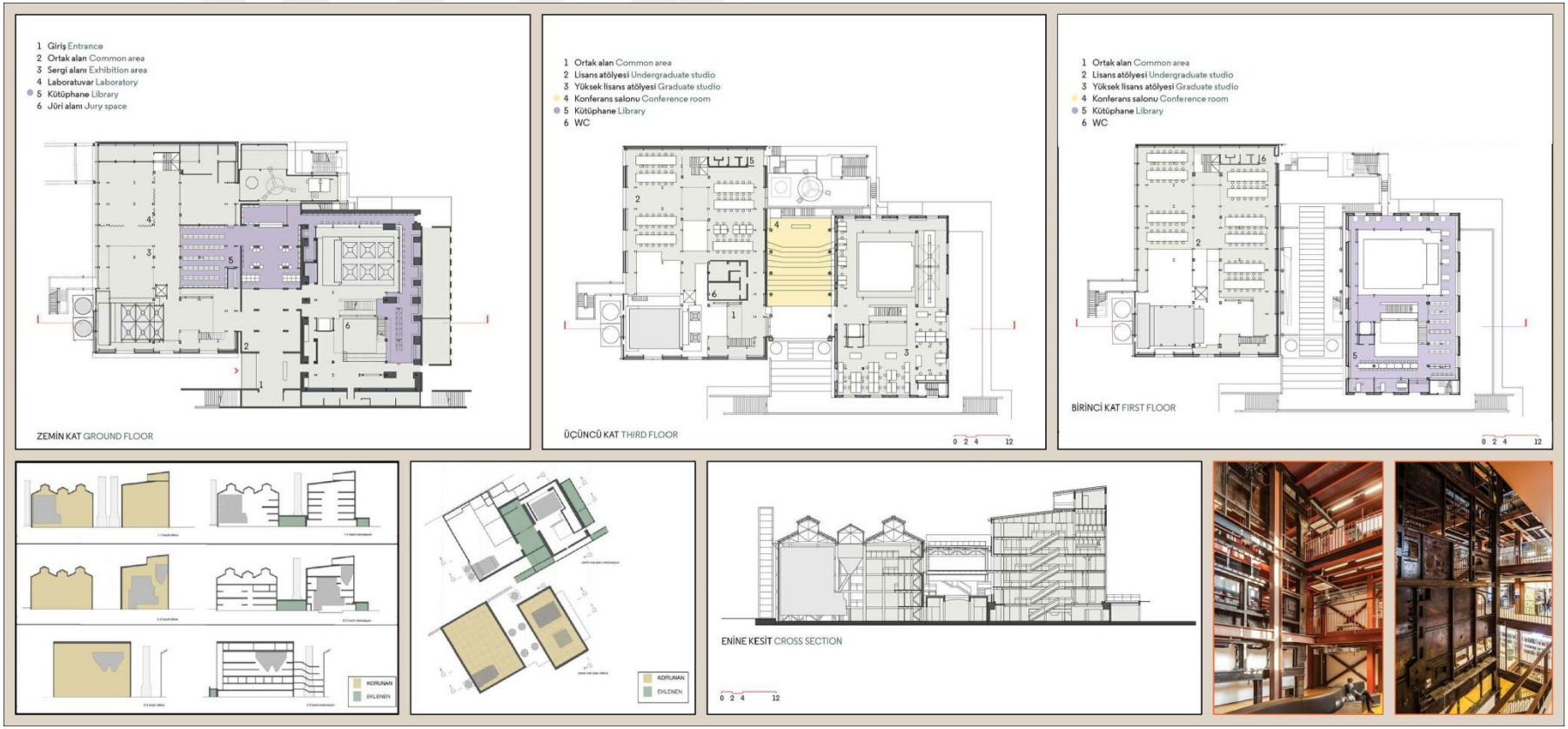

EK 3. SANTRALİSTANBUL HUKUK FAKÜLTESİ PLAN VE KESİTLERİ

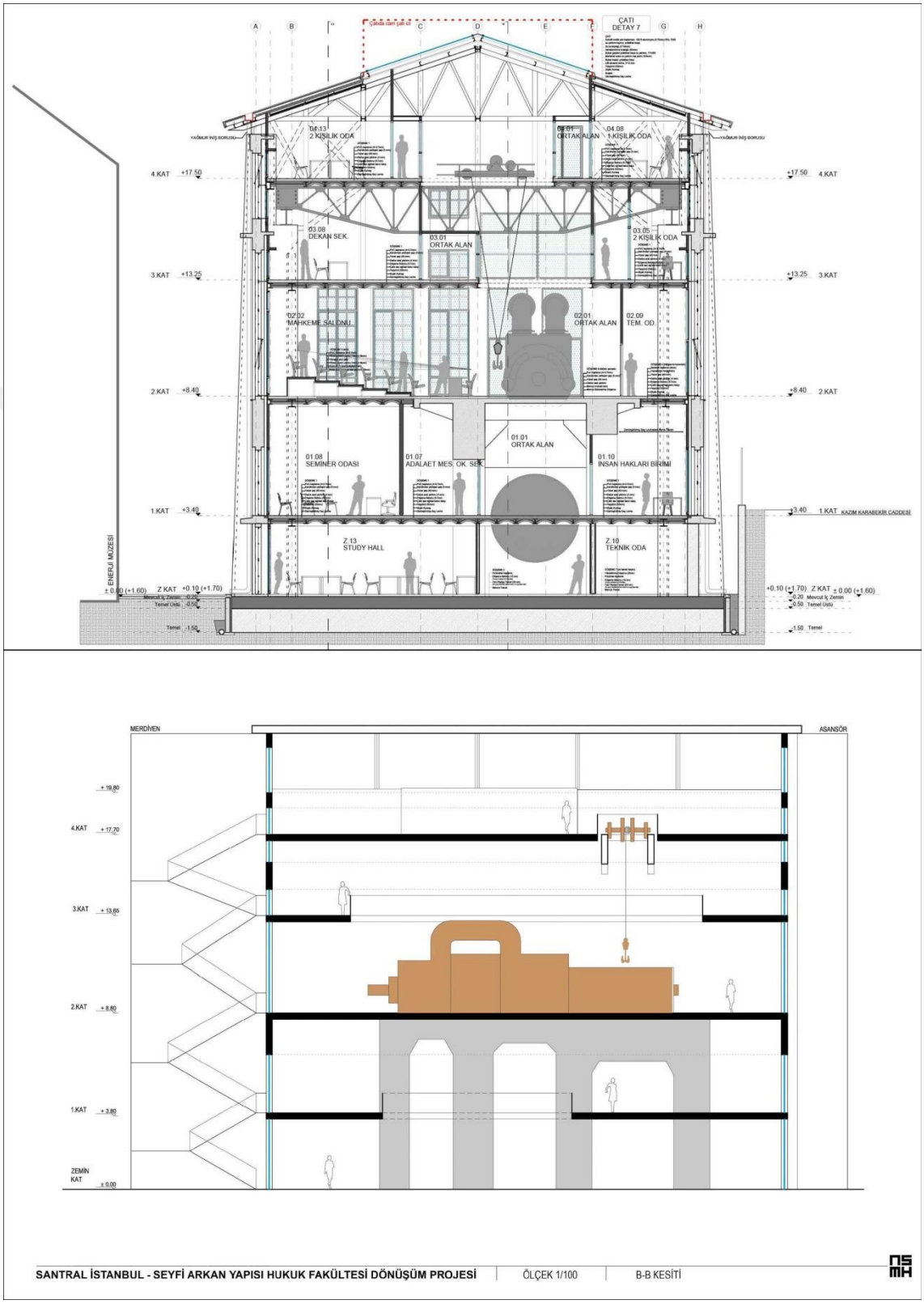

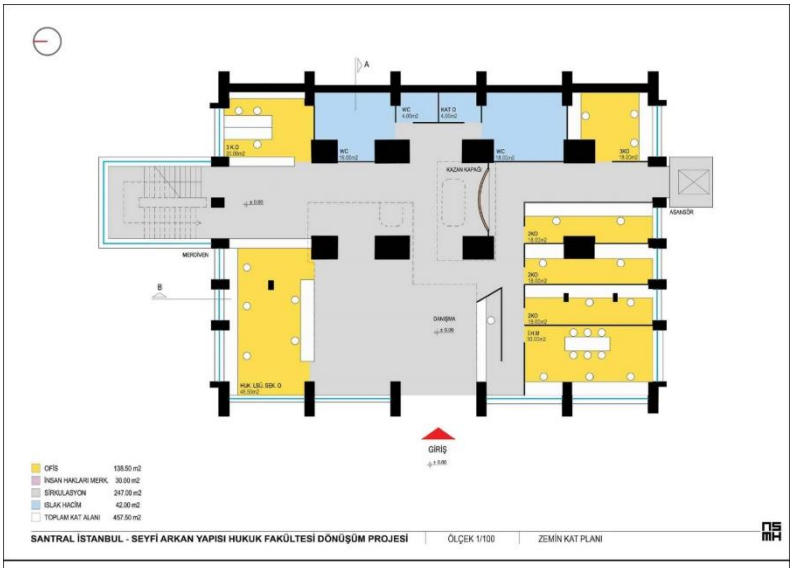
A
B
WC
KAT O
KAZAN KAPAĞI
ASANSÖR
MERDİVEN
DANŞMA
HUK. LİSÜ. SSK. O
GİRİŞ
OFİS 138.50 m2
İNSAN HAKLARI MERK. 30.00 m2
SİRKULASYON 247.00 m2
ISLAK HACİM 42.00 m2
TOPLAM KAT ALANI 457.50 m2
SANTRAL İSTANBUL - SEYFİ ARKAN YAPISI HUKUK FAKÜLTESİ DÖNÜŞÜM PROJESİ
ÖLÇEK 1/100
ZEMİN KAT PLANI

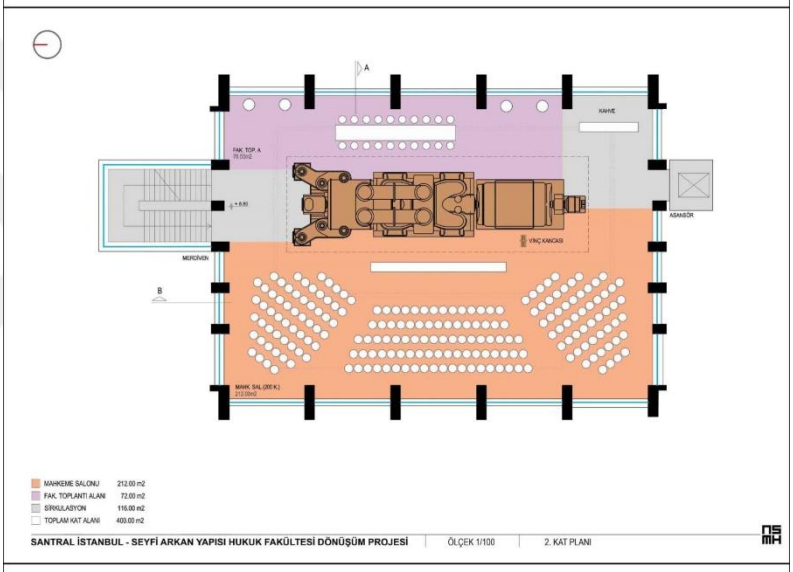
A
B
KAFE
FAK. TOP. A
ASANSÖR
MERDİVEN
VİNÇ KANCASI
MAHK. SAL. (DEK.K.)
MAHKEME SALONU 212.00 m2
FAK. TOPLANTI ALANI 72.00 m2
SİRKULASYON 116.00 m2
TOPLAM KAT ALANI 400.00 m2
SANTRAL İSTANBUL - SEYFİ ARKAN YAPISI HUKUK FAKÜLTESİ DÖNÜŞÜM PROJESİ
ÖLÇEK 1/100
2. KAT PLANI

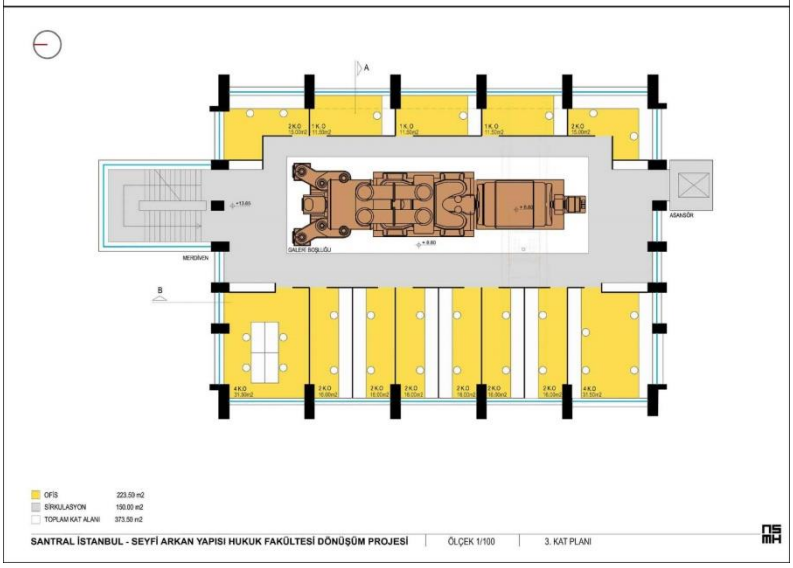
A
B
ASANSÖR
MERDİVEN
GALERİ BOŞLUĞU
OFİS 223.50 m2
SİRKULASYON 150.00 m2
TOPLAM KAT ALANI 373.50 m2
SANTRAL İSTANBUL - SEYFİ ARKAN YAPISI HUKUK FAKÜLTESİ DÖNÜŞÜM PROJESİ
ÖLÇEK 1/100
3. KAT PLANI

EK 4. SANTRALİSTANBUL ÇAĞDAŞ SANATLAR MERKEZİ PLAN VE KESİTLERİ

1 Sergi holü Exhibition hall
2 Ofis Office
3 Atölye Workshop
4 Eser girişi Artwork access
5 Fuaye Lounge
6 Arşiv Archive

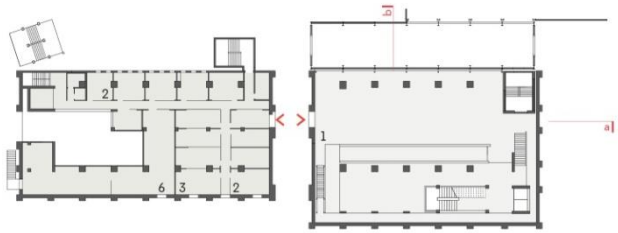

ARA KAT MEZZANINE FLOOR (+03.25)

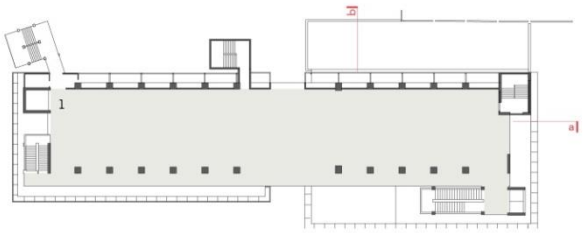

ÜÇÜNCÜ KAT THIRD FLOOR (+15.90)

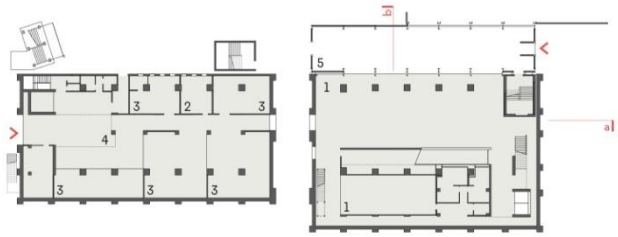

ZEMİN KAT GROUND FLOOR (±00.00)

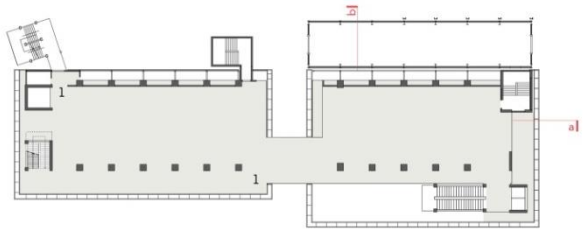

İKİNCİ KAT SECOND FLOOR (+11.10)

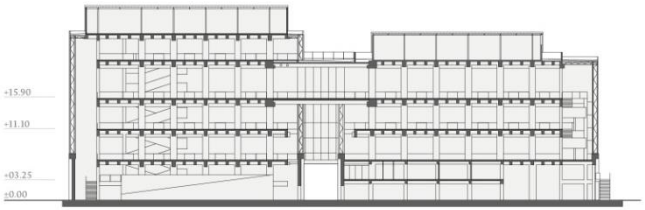

A–A KESİTİ A–A SECTION

B–B KESİTİ B–B SECTION

0 5 10 15

EK 5. SANTRALİSTANBUL KAFETERYA YAPILARI PLAN VE KESİTLERİ

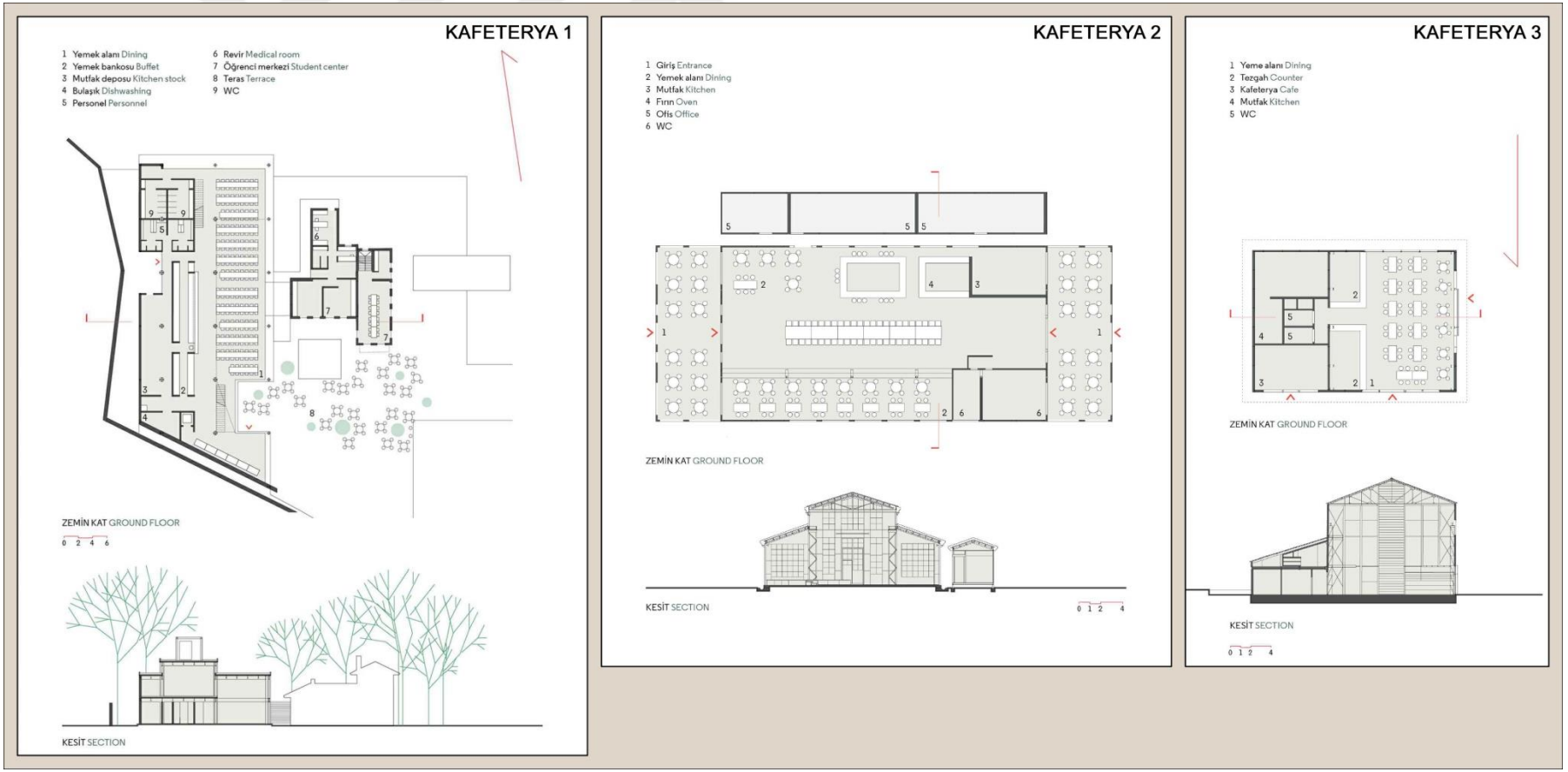

EK 6. KARMA YEM SANAYİ (SF 3)

Kısa zamanda çalışmalara başlayan Şirket, getirilen makinalardan 4 adet fabrika kurmuştur. İlk yem fabrikası 01.08.1958 tarihinde Ankara'da açılmış, bunu 01.11.1958 tarihinde açılan Konya, 01.11.1959 yılında açılan Erzurum ve 01.10.1960 tarihinde açılan İstanbul Yem Fabrikaları takip etmiştir.

Yem Sanayii Türk A.Ş. karma yemi hayvan yetiştiricilerine tanıtmaya ve benimsetmeye çalışırken, özel sektörün de bu alana girmesini sağlamak için 1961-1962 yıllarında Tariş'le İzmir'de, Çukobirlik'le Mersin'de ve özel girişimcilerle Eskişehir ve Bandırma'da ortak yem fabrikalarını devreye sokmuştur.

Bu kurulan ilk 8 yem fabrikasının çalışmalarının olumlu sonuçlar vermesi, hem Yem Sanayii Türk A.Ş.nin ve hemde özel girişimcilerin bu alanda yatırım yapmalarına neden olmuştur. Böylece yeni yeni yem fabrikaları kurulmaya ve karma yem üretimi büyük bir hızla artmaya başlamıştır.

Sektörün gelişimi ile paralel olarak gerek kullanılan hammaddelerin ve gerekse üretilen karma yemlerin kontrollerinin yapılması ve sektörün disipline edilmesi için bir yasanın çıkarılması zorunluluğu duyulmuştur. Bu maksatla 07.07.1973 tarih ve 1734 sayılı Yem Kanunu ve bu Kanunla ilgili olarak 05.08.1974 tarih ve 7/8487 sayılı Yem Yönetmeliği çıkarılmıştır.

II. MEVCUT DURUM VE YAKIN GEÇMİŞTEKİ GELİŞMELER

1. Sektördeki Kuruluşlar:

Yurdumuzda yem fabrikaları, Yem Sanayii Türk A.Ş.ne ait fabrikalar, özel sektör fabrikaları ve Yem Sanayii Türk A.Ş. ile özel sektörün ortak olarak kurduğu fabrikalar olarak faaliyet göstermektedir.

Sektörde fabrikaların kuruluş yeri seçimlerinde, ilk yıllarda büyük yerleşim merkezleri ve hububat üretiminin yoğun olduğu yerler tercih edilmiştir. Daha sonraki yıllarda kamu fabrikaları, yine daha çok büyük yerleşim merkezlerinde, hububat üretiminin yoğun olduğu yerlerde ve kalkınmada öncelikli yörelerde kurulmuştur.

Kamu - özel sektör ortaklığı ile kurulan fabrikalar ise kamunun bu şekildeki ortaklıklara sağladığı imkanları değerlendirebilen, girişimci yönü fazla il ve ilçelerde kurulmuş bulunmaktadır. Özel sektör ise daha çok kamu fabrikalarının bulunduğu yerlerde ve özellikle tavukçuluğun gelişmekte olduğu bölgelerde fabrikalar kurmuştur.

EK 7. YEM SANAYİİ (SF 47)

YEM FABRİKALARI LİSTESİ

47

TARİH : 21/03/94

SIRA NO : 231
ILI : KOCAELI
KODU : 41-4
FAB.ADI : ARTAVUK GIDA TARIM HAYVANCILIK URET.SAN.VE TIC.A.S.YEM FAB.
FAB.ADR : SULTAN ORHAN GEBZE KOCAELI
RUH.TAR : 13/05/93
RUHSAT NO : 636
KAPASITESI: 5
NOT : OZEL

SIRA NO : 232
ILI : KOCAELI
KODU : 41-5
FAB.ADI : TAR-HAY TARIM ISLETMESI A.S.YEM FAB.
FAB.ADR : CERKESLI KOYU KARABUK MEVKI GEBZE
RUH.TAR : 15/10/87
RUHSAT NO : 401
KAPASITESI: 5
NOT : OZEL

SIRA NO : 233
ILI : KONYA
KODU : 42-1
FAB.ADI : YEM SAN.TURK A.S.KONYA YEM FAB.
FAB.ADR : CAKILHARMAN CAD.PK.32 KONYA
RUH.TAR : 17/01/75
RUHSAT NO : 20
KAPASITESI: 15
NOT : RESMI

SIRA NO : 234
ILI : KONYA
KODU : 42-2
FAB.ADI : CUMPAS CUMRA PATATES VE ZIRAI URU.DEG.SAN.A.S.YEMF
FAB.ADR : KARAMAN KOPRU CIVARI PK.9 CUMRA
RUH.TAR : 13/02/78
RUHSAT NO : 121
KAPASITESI: 15
NOT : OZEL

SIRA NO : 235
ILI : KONYA
KODU : 42-3
FAB.ADI : VITAMINLI AZIMYEM VE GIDA SAN.TIC.A.S.YEM FAB.
FAB.ADR : TOPRAK SARNIC MAH.GUMRAH MEVKII MERAM KONYA
RUH.TAR : 30/04/93
RUHSAT NO : 634
KAPASITESI: 25
NOT : OZEL

EK 8. YEM SANAYİİ ENVANTER LİSTESİ

ENVANTER NO.1				Yüklenecek Yeni İşlev: Konaklama Birimi
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde		Vaziyet Planı
		Sokak Üzerinde	■	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■	
		Ayrık nizam		
	Kat Adedi	Tek Kat		
		İki Kat	■	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	■	
		Yığma Yapı		
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	■	
		Beşik Çatı		
		Sundurma Çatı		
		Düz Çatı	■	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	■	
		Sac Levha		
		Beton		
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez		
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	■	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister		

Güney Cephe

Batı Cephe

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.1 (Devamı)

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

Vaziyet Planı

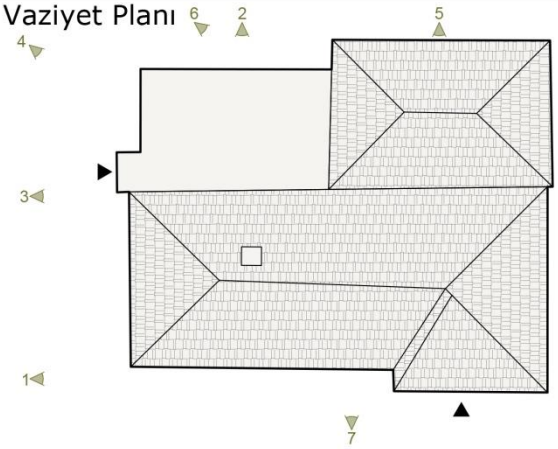

Zemin Kat Planı

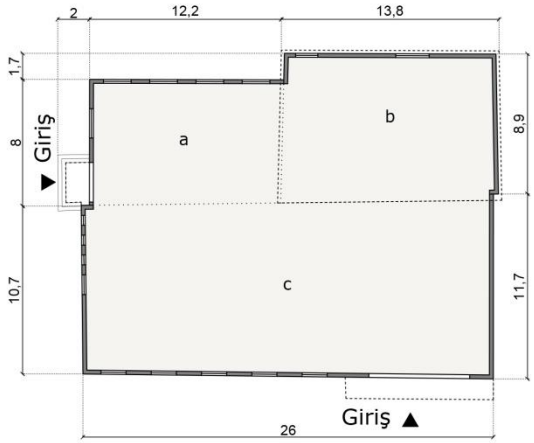

Birinci Kat Planı

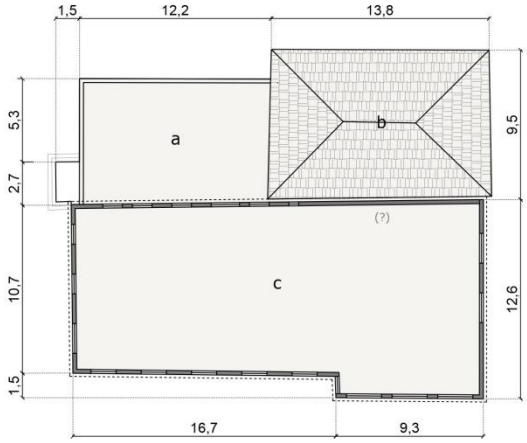

3

4

5

6

7

ENVANTER NO.2			Yüklenecek Yeni İşlev: Çok Amaçlı Salon
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	
		Sokak Üzerinde	■
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	■
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Kuzey Cephe

Güney Cephe

Doğu Cephe

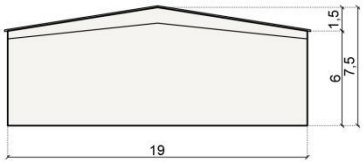

Vaziyet Planı

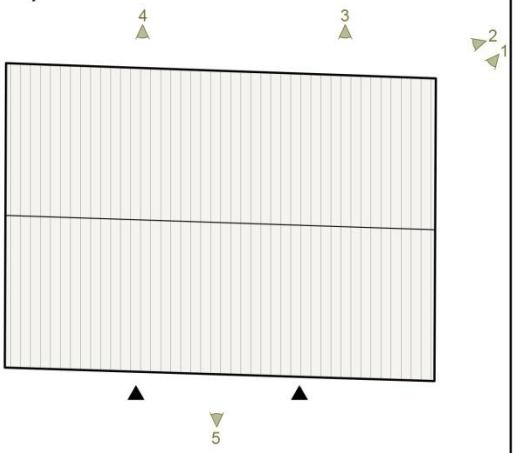

Kat Planı

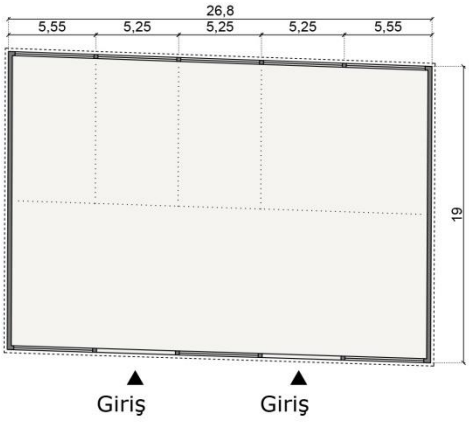

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.2 (Devamı)

1

2

3

4

5

ENVANTER NO.3			Yüklenecek Yeni İşlev: Büfe
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	■
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	■
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	■
		Sac Levha	
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	■
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

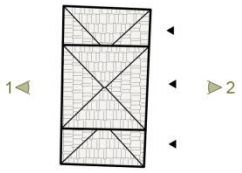

Kat Planı

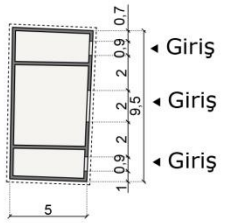

Doğu Cephe

Kuzey Cephe

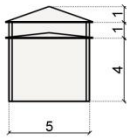

1

2

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.4			Yüklenecek Yeni İşlev: İdari Birim
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	■
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	■
		Sac Levha	
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Kuzey Cephe

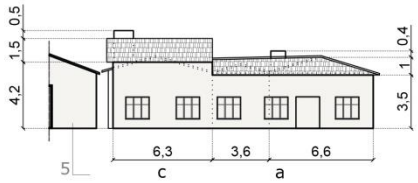

Güney Cephe

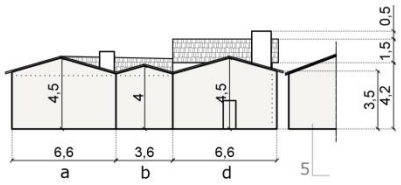

Batı Cephe

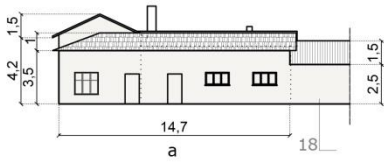

Vaziyet Planı

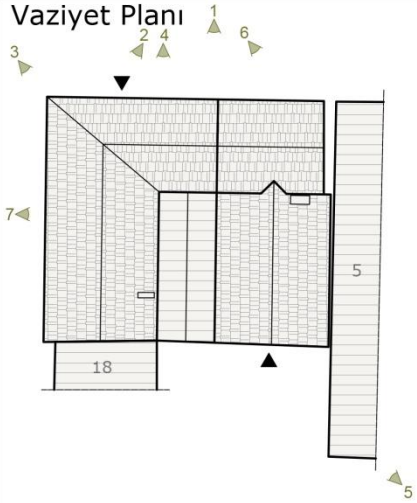

Kat Planı

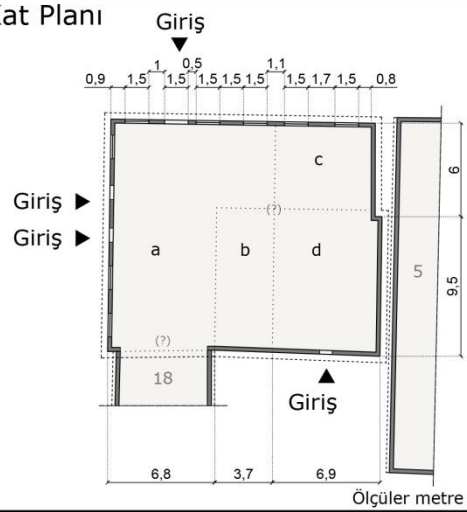

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.4 (Devamı)

1

2

3

4

5

6

7

ENVANTER NO.5-6			Yüklenecek Yeni İşlev: 5 Ofis / 6 Sessiz Kütüphane
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	■
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

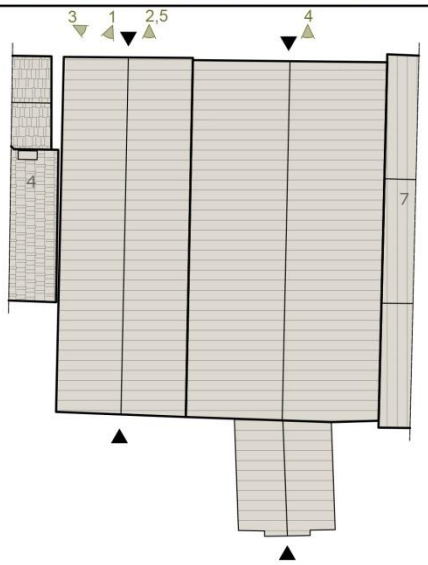

Kat Planı

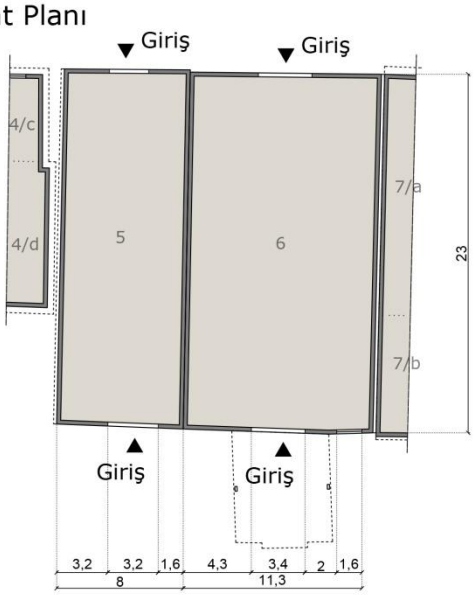

Kuzey Cephe

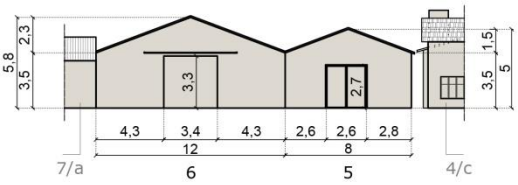

Güney Cephe

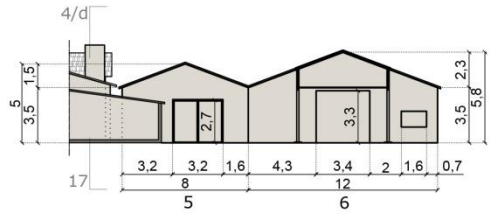

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.5-6 (Devamı)

1

2

3

4

5

ENVANTER NO.7			Yüklenecek Yeni İşlev: Kütüphane
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	■
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

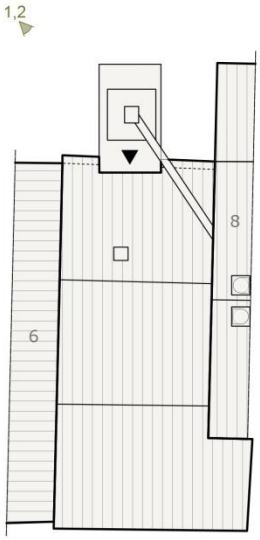

Kat Planı

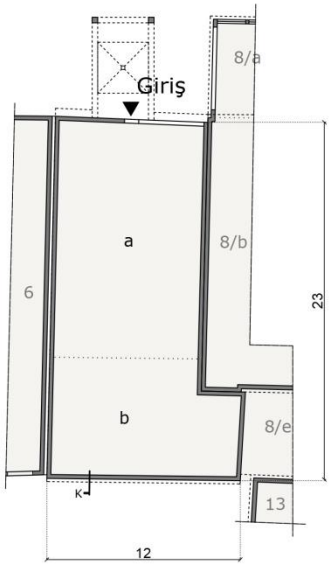

Kuzey Cephe

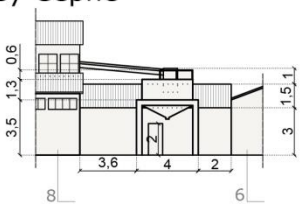

Kesit

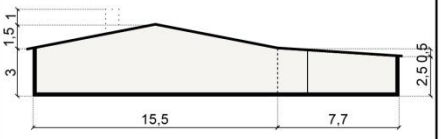

1

2

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.8			Yüklenecek Yeni İşlev: Müze ve Sergi Alanı
Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	■
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Kesit

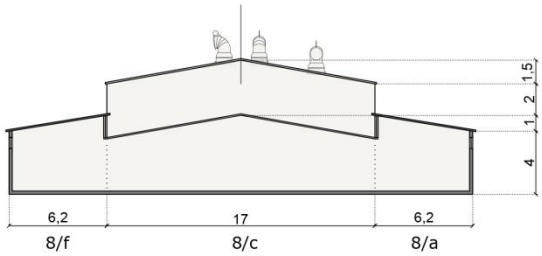

Doğu Cephe

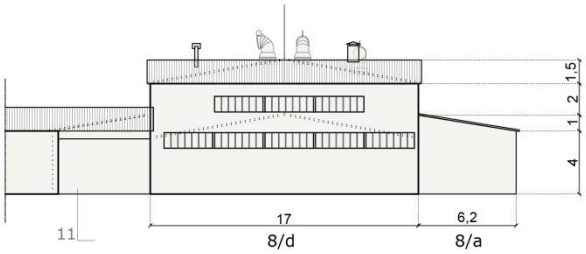

Kuzey Cephe

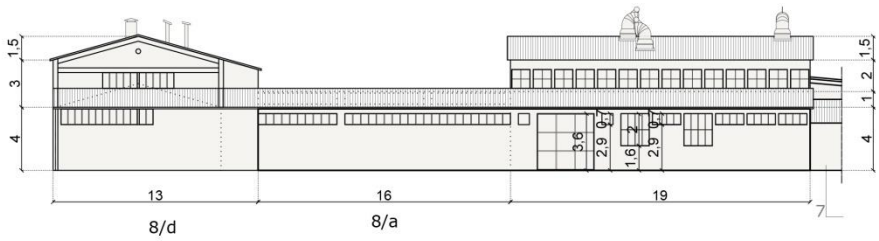

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.8 (Devamı)

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

Vaziyet Planı

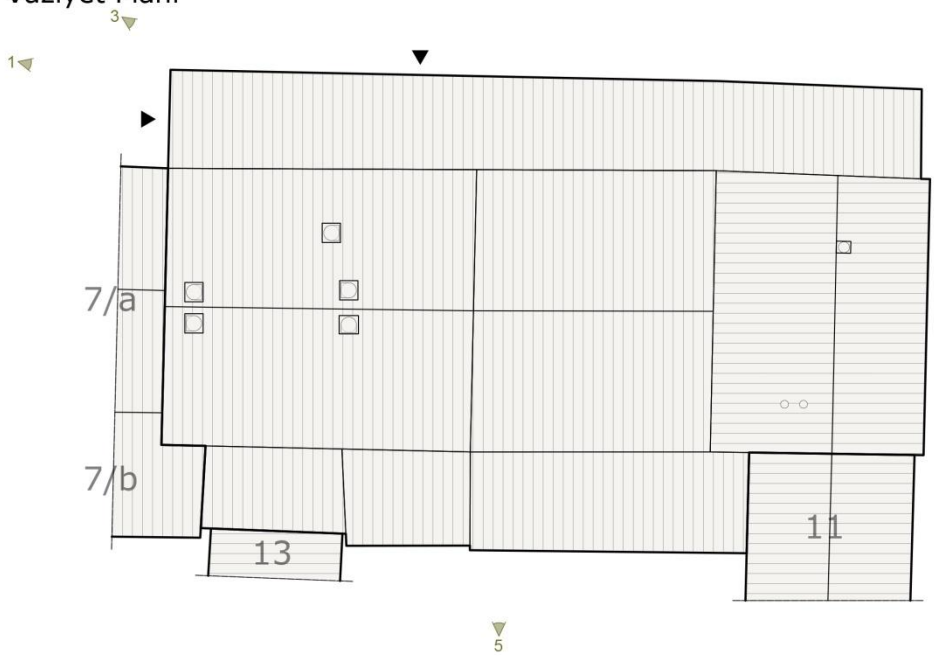

Kat Planı

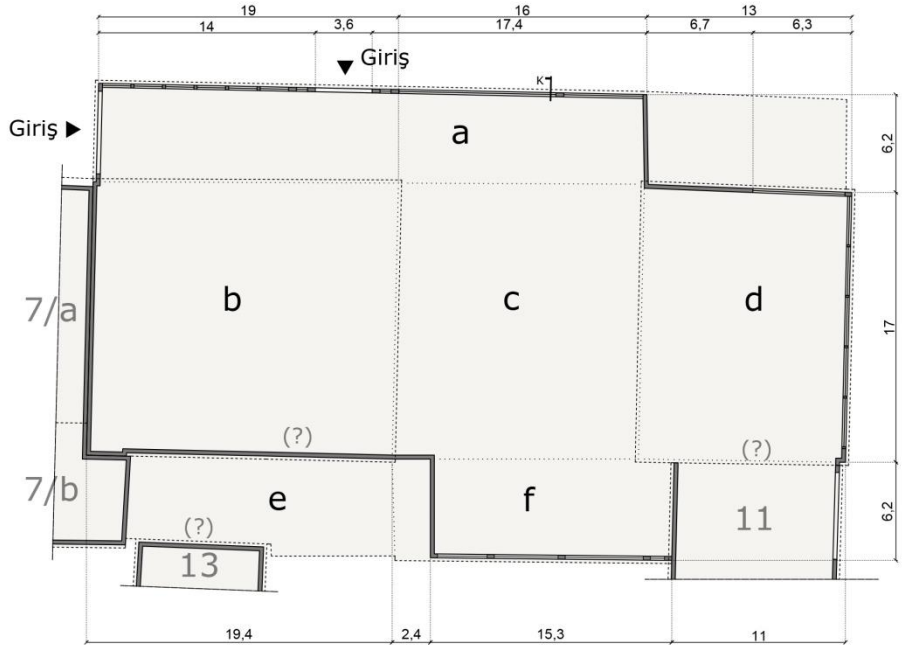

ENVANTER NO.8 (Devamı)

1

2

3

4

5

ENVANTER NO.9

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	
		Sokak Üzerinde	■
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	■
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

1

2

3

4

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.9 (Devamı)

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

Vaziyet Planı

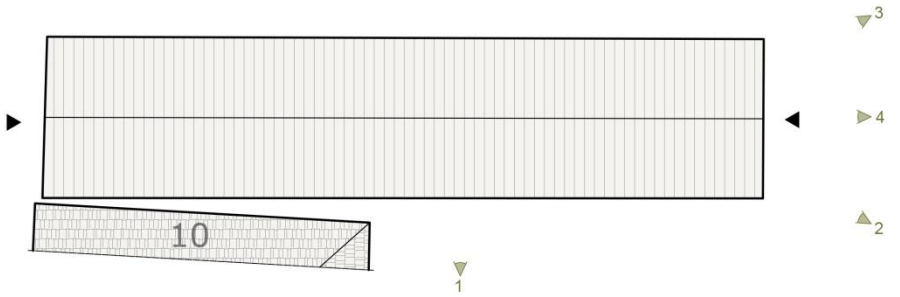

Kat Planı

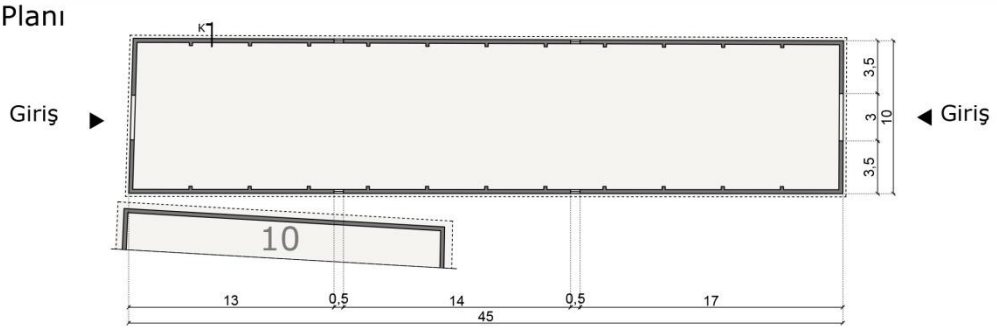

Kuzey Cephe

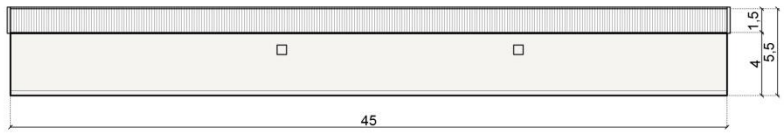

Doğu Cephe

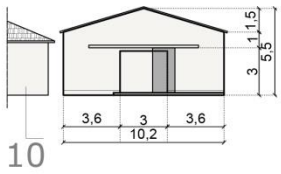

Kesit

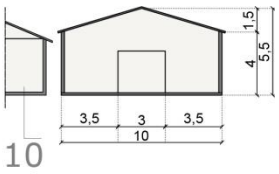

Silo (36 Adet)

Plan

Görünüş

ENVANTER NO.10

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	
		Sokak Üzerinde	■
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	■
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	■
		Sac Levha	
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

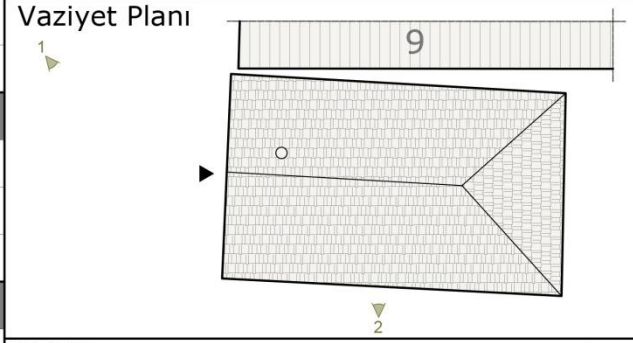

Kat Planı

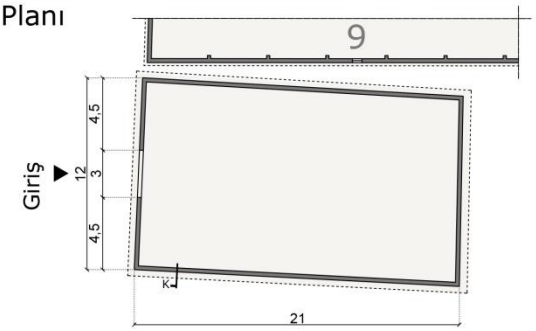

Güney Cephe

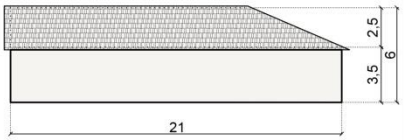

Batı Cephe

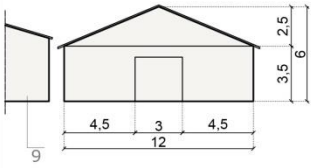

Kesit

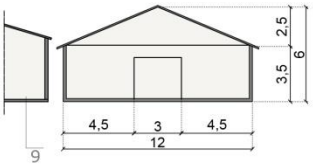

1

2

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.11

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

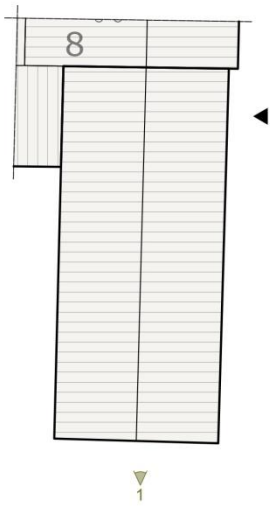

Kat Planı

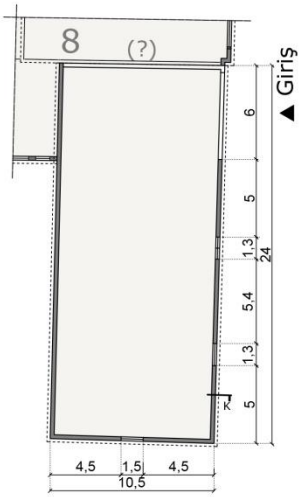

Güney Cephe

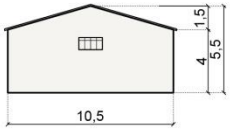

Doğu Cephe

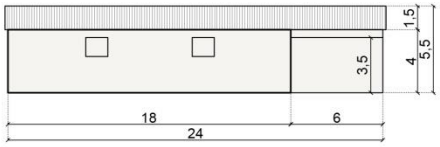

Kesit

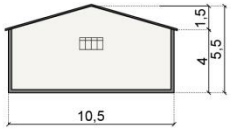

1

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.13

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	■
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

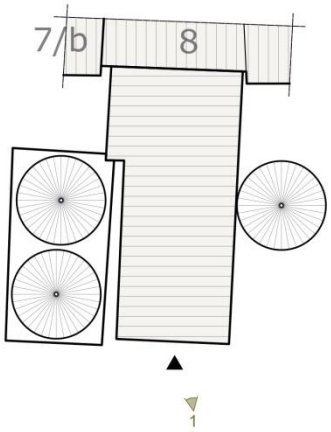

Kat Planı

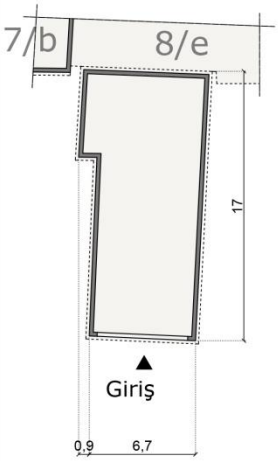

Güney Cephe

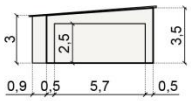

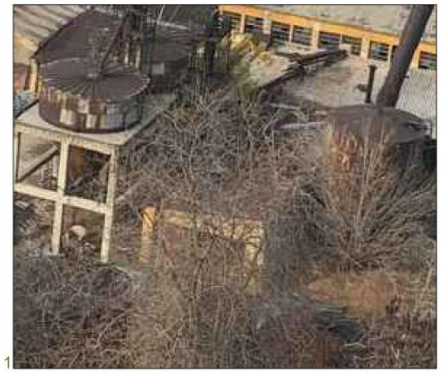

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.15-16

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	■
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	
		Beton	■
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	■
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	

Vaziyet Planı

Doğu Cephe

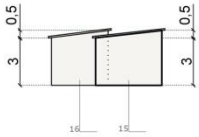

Vaziyet Planı

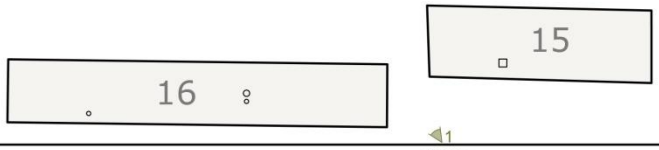

Kat Planı

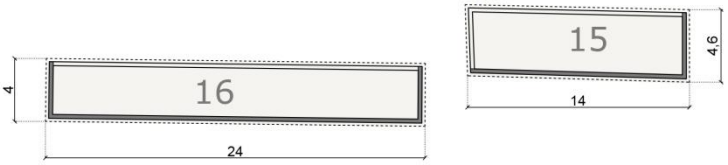

Kuzey Cephe

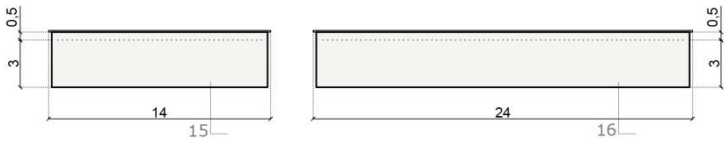

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.17

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	■
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	■
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

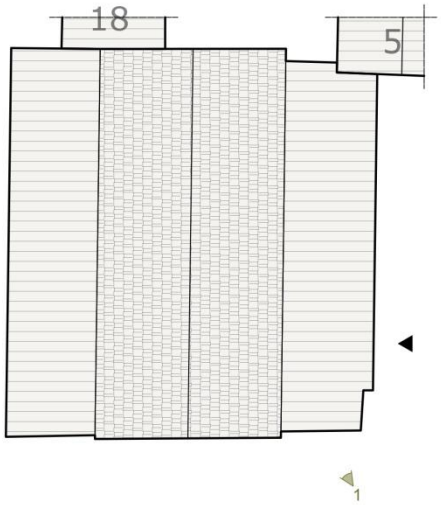

Güney Cephe

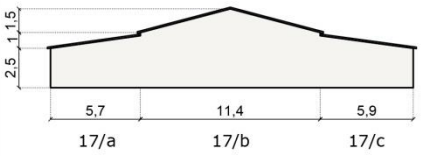

Kesit

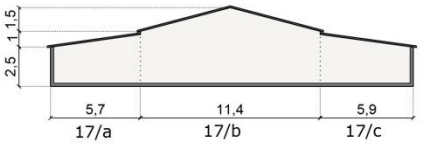

Kat Planı

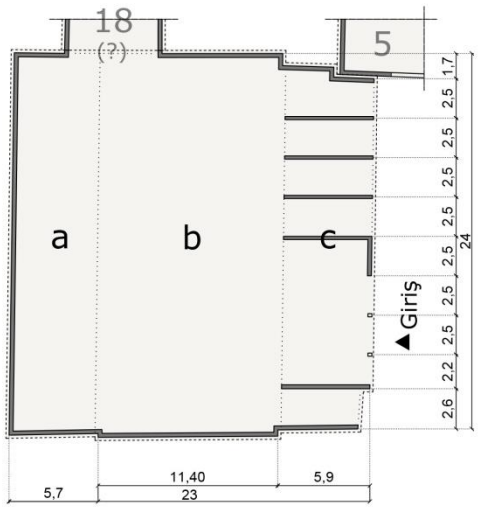

17 Numaralı birim fotosu envanter 15-16'dadır

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.18

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	■
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

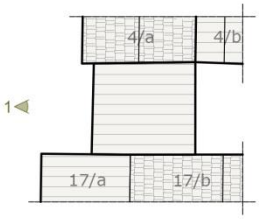

Kat Planı

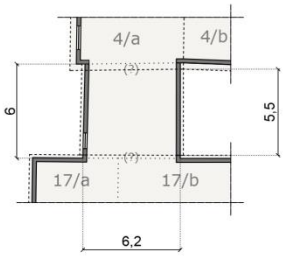

Batı Cephe

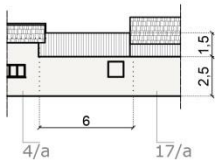

1

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.19

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	■
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	■
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	
		Beton	■
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	■
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

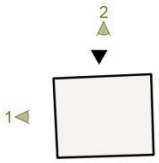

Kat Planı

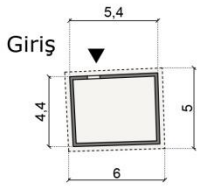

Kuzey Cephe

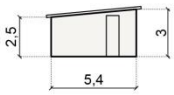

Batı Cephe

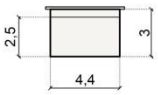

1

2

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.20

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	■
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	■
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	
		Beton	■
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	■
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

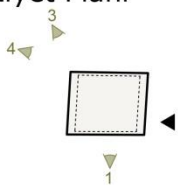

Kat Planı

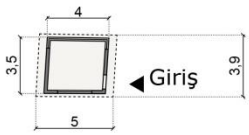

Kuzey Cephe

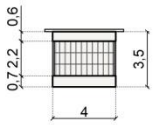

Güney Cephe

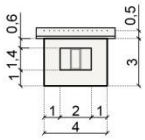

Batı Cephe

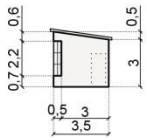

1

2

3

4

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.21

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

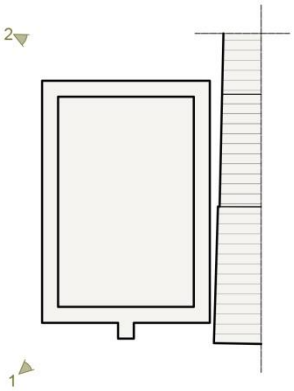

Kat Planı

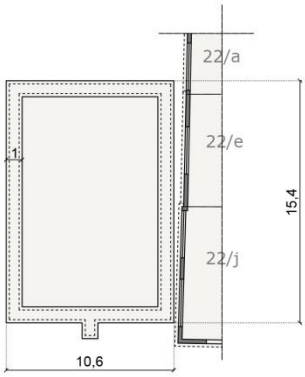

Güney Cephe

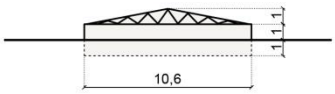

Batı Cephe

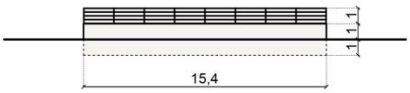

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.22

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	■
		Ayrık nizam	
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Kesit

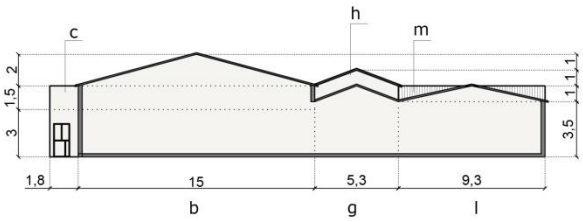

Batı Cephe

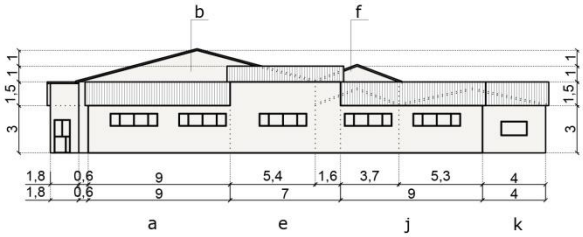

Güney Cephe

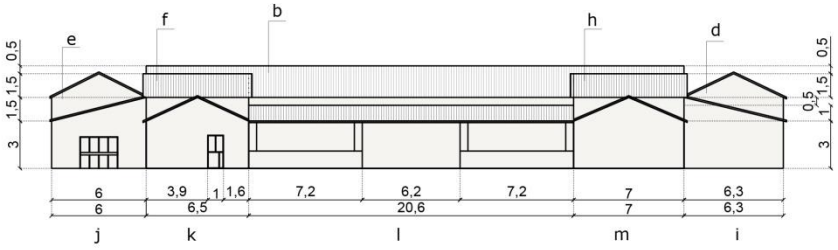

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.21 (Devamı)

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

Vaziyet Planı

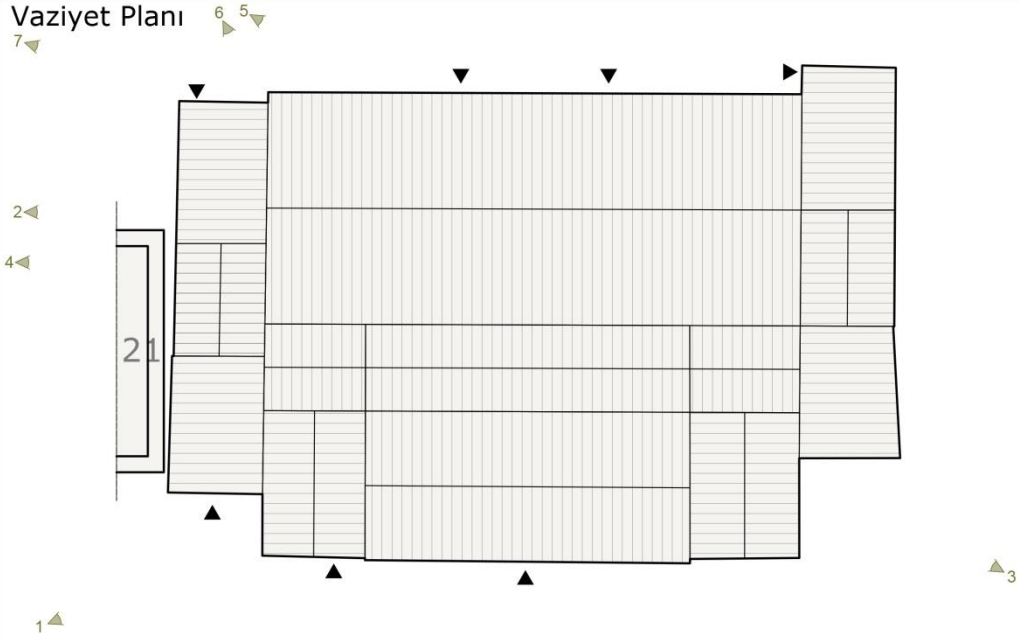

Kat Planı

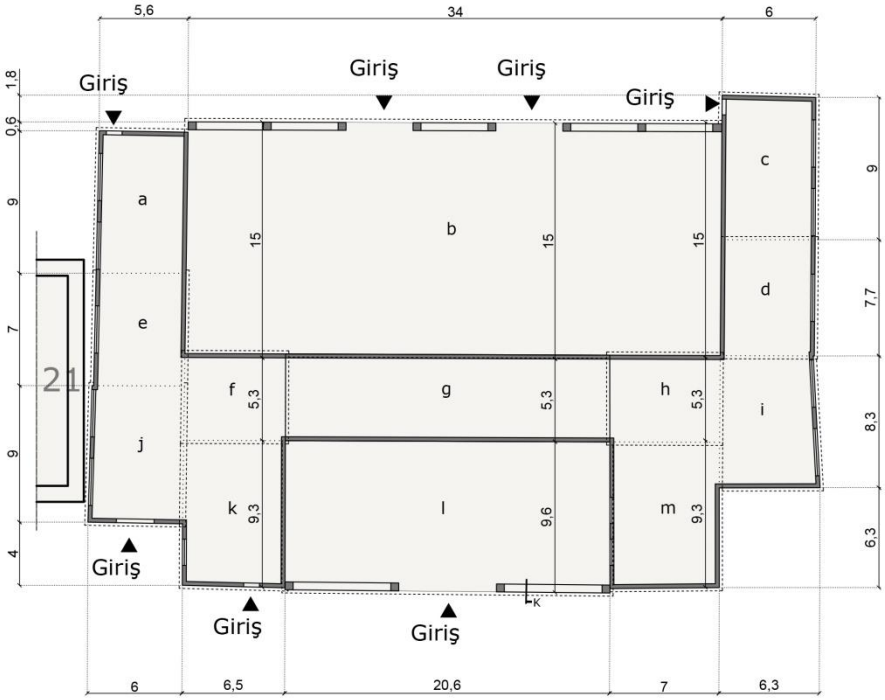

ENVANTER NO.22 (Devamı)

1

2

3

4

5

6

7

ENVANTER NO.23

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	
		Sokak Üzerinde	■
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

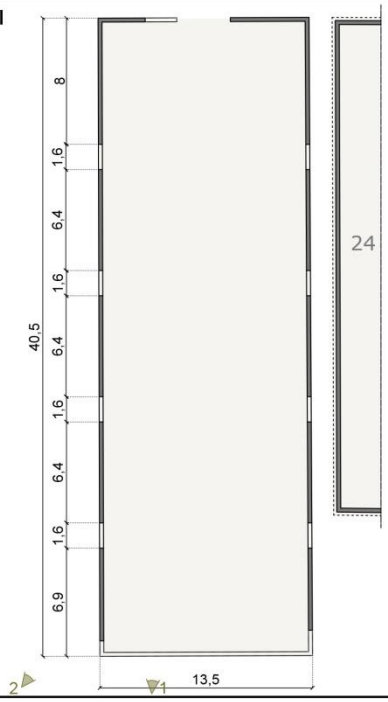

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.24

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	
		Sokak Üzerinde	■
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	■
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	■

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

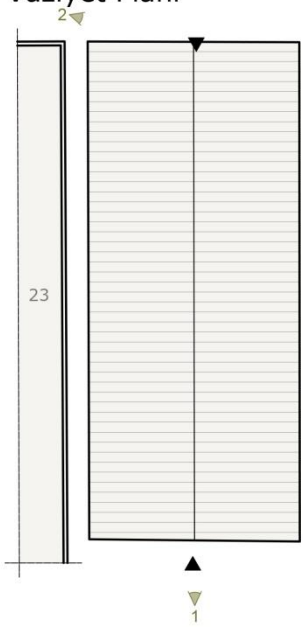

Kat Planı

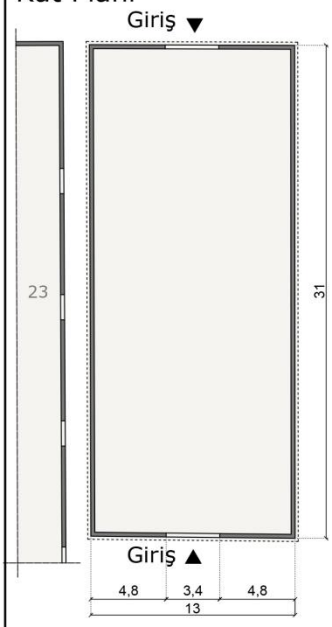

Güney Cephe

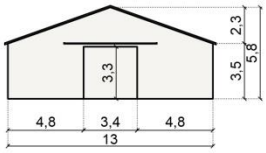

Batı Cephe

1

2

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.25

Yapısal Özellikler	Yapı Konumu	Bahçe İçinde	■
		Sokak Üzerinde	
	Yapı Düzeni	Bitişik nizam	
		Ayrık nizam	■
	Kat Adedi	Tek Kat	■
		İki Kat	
	Taşıyıcı Sistem	Betonarme	
		Yığma Yapı	
Üst Örtü	Çatı Biçimi	Kırma Çatı	
		Beşik Çatı	■
		Sundurma Çatı	
		Düz Çatı	
	Üst Örtü Malzemesi	Marsilya Kiremit	
		Sac Levha	■
		Beton	
Yapısal Durum	İyi	Onarım İstemez	
	Orta	Statik durumu iyi Malzeme açısından ister	■
	Kötü	Statik durumu ve malzeme açısından ister	

Vaziyet Planı

Vaziyet Planı

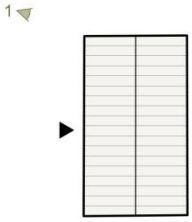

Kat Planı

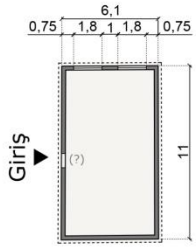

Kuzey Cephe

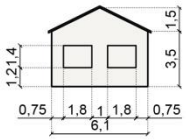

Doğu Cephe

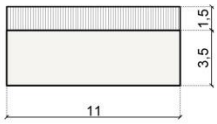

Ölçüler metre cinsinden verilmiştir

ENVANTER NO.26 (Alan Fotoğrafları)

Panoramik kamera özelliği ile çekilmiştir.

9 8 7 6 5 4

19 21 22 24 23 21 22 24 23

22 20 9 10 11 8 2

3 4 18 17 19 8 7 6 5 4 3

ETİK KURUL/KOMİSYON İZNİ/MUAFİYETİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.11.2022-46800

KTO KARATAY
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-16190078-300-46800 07.11.2022
Konu : Kurum Araştırma İzni (Kübra Kavaf)

ÖZBEYLER YEM SANAYİ KOMPLEKSİ YÖNETİMİNE

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencilerinden 21908705 numaralı Kübra KAVAF 'ın tez çalışması için Konya ili Meram ilçesi Yenişehir Mahallesi Çakılhamamlar caddesi üzerinde yer alan Özbeyler Yem Sanayi Kompleksini incelemesi Anabilim Dalı Başkanlığının görüşü üzerine Enstitümüzce uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Murat DARÇIN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdür V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN35FN151 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/kto-karatay-universitesi-ebys

Adres:Akabe Mahallesi Alaaddin Kap Cap. No:130 Karatay/KONYA
Telefon:444 1251 Faks:0332 202 00 44
e-Posta:rektorluk@karatay.edu.tr Web:www.karatay.edu.tr
Kep Adresi:ktokaratayuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Bettül HAYMANALI
Unvanı: İdari Personel
Tel No: 444 1251-7246